

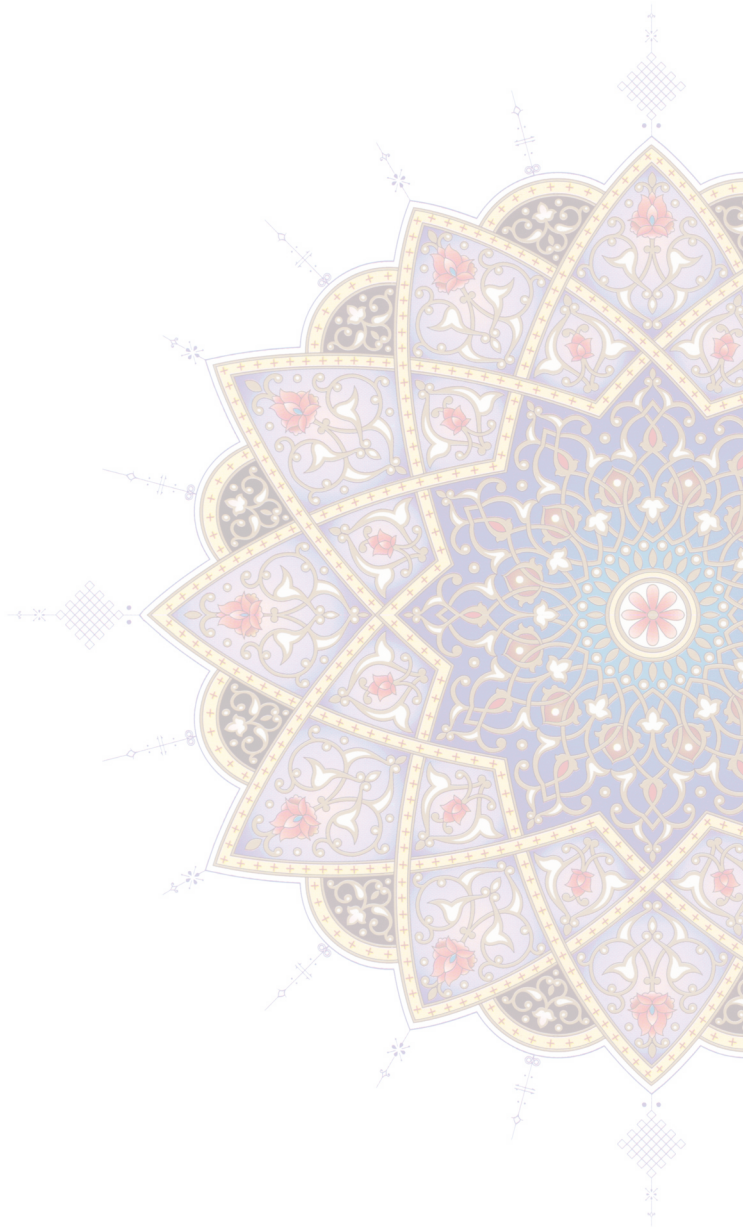
گزارش عملکرد اقتصاد

و دستاوردهای وزارت امور اقتصادی و دارایی در دولت یازدهم

از لبه پرتگاه به جاده پیشرفت

تنظیم و انتشار:

مرکز روابط عمومی و اطلاع رسانی

فهرست کلی مطالب

پیشگفتار دکتر طیب‌نیا؛ وزیر امور اقتصادی و دارایی / ۵

خلاصه مدیریتی؛ دستاوردها در یک نگاه / ۲۳

دستاوردهای اقتصاد کلان بر اساس اطلاعات مراجع داخلی / ۴۱

مقایسه ایران با سه کشور عربستان، روسیه و ترکیه / ۹۱

عملکرد زیرمجموعه‌های بر اساس اسناد راهبردی / ۱۱۱

دستاوردهای پروژه‌های اقتصاد مقاومتی اولویتدار / ۱۳۱

پیشرفت ایران در شاخص‌های جهانی / ۱۸۹

سخن پایانی / ۲۱۱

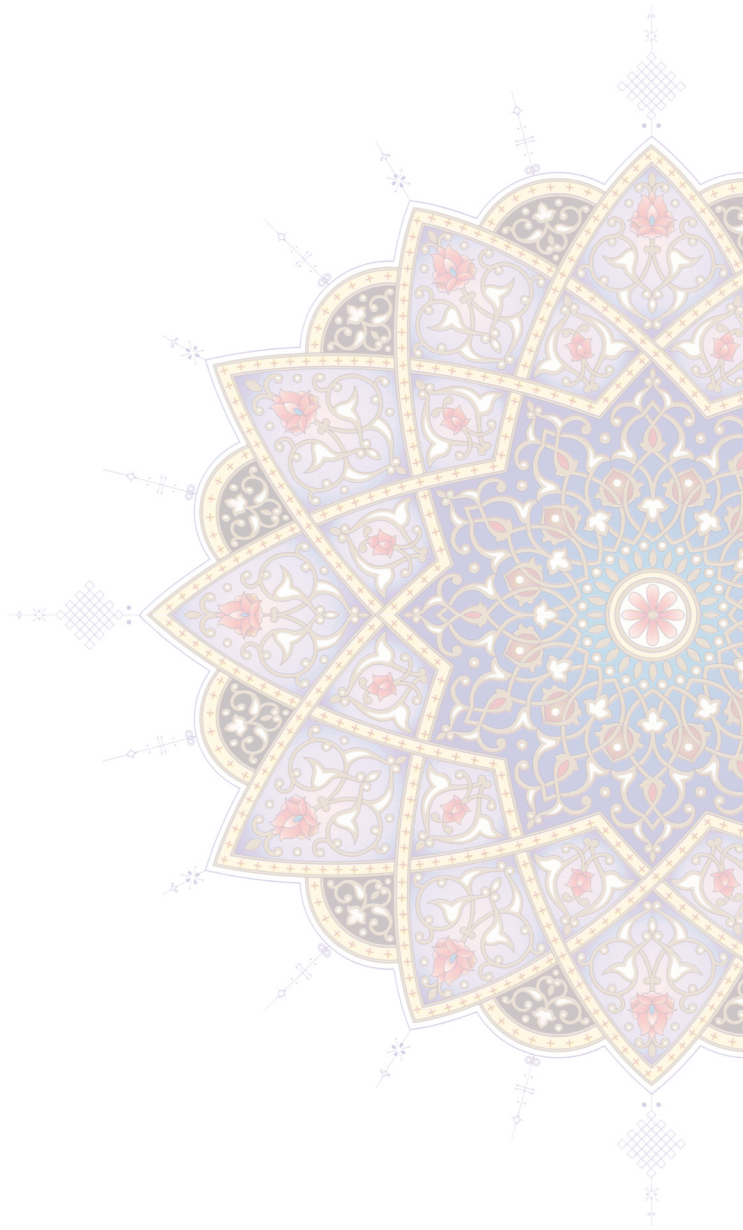
پیشگفتار

دکتر علی طیب نیا

وزیر امور اقتصادی و دارایی

پیرامون عملکرد اقتصاد و دستاوردهای
وزارت امور اقتصادی و دارایی در دولت یازدهم

کشایش

خداوند بزرگ را شاکرم که این موهبت را به من ارزانی فرمود تا مورد اعتماد رئیس جمهور محترم و نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی، قرار گیرم و در کنار همکاران عزیز و زحمت کشم در وزارت امور اقتصادی و دارایی، خدمتگزار مردم شریف، صبور و بزرگوار ایران، باشم.

چهار سال پیش، در تابستان سال ۱۳۹۲، هنگامی که آقای دکتر روحانی، رئیس جمهور منتخب مردم در دهمین انتخابات ریاست جمهوری، پذیرش وظیفه خطیر تصدی مسئولیت وزارت اقتصاد را به من پیشنهاد نمودند، در اولین گام، تلاش کردم با کسب نظر از خبرگان و صاحب نظران، برنامه خود برای انجام این وظیفه را تهیه نمایم. این برنامه که برای اخذ رأی اعتماد تقدیم نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی شد و مبنای سخنرانی من در جلسه مجلس بود، در آن زمان از طریق رسانه‌های عمومی نیز منتشر شد و به استحضار مردم عزیز رسید.

شرایط کشور در آغاز به کار دولت یازدهم

برنامه ارائه شده، مبتنی بر تحلیلی از شرایط کشور در سال ۹۲ بود. در یک کلام می‌توان گفت اقتصاد کشور آن موقع، در خوش‌بینانه‌ترین توصیف، در لبه پرتگاه قرار داشت. از منظر روندهای بلندمدت و مشکلات ساختاری و نهادی، به‌طور تاریخی برای کشور، سطوح پایین و ناکافی رشد تولید ناخالص داخلی (رشد اقتصادی) و با نوسانات بسیار به میراث رسیده بود؛ نوساناتی که به کارآفرینان، نااطمینانی و هزینه‌های ناشی از آن را علامت می‌داد. این سطح از رشد اقتصادی با اقتضائات توسعه کشور سازگاری نداشت و بسیار پایین‌تر از الزامات تحقق اهداف سند چشم‌انداز افق ۱۴۰۴ و

ضرورت‌های مواجهه با پدیده بیکاری گسترده در اهداف برنامه‌های توسعه کشور پیش‌بینی شده بود. به این ویژگی‌ها باید دو خصلت مهم نفتی بودن و دولتی بودن اقتصاد کشور را نیز افزود. خصوصياتی که چارچوب نهادی اقتصاد ایران را متکی بر رانت حاصل از استخراج و فروش نفت کرده بود و بر شئون مختلف جامعه و از جمله رابطه دولت و مردم سایه می‌انداخت. روشن است که چنین شرایطی اقتصاد ایران را در برابر مخاطرات بسیار آسیب‌پذیر می‌ساخت.

سیاست‌های اقتصادی نادرست نیز نه تنها از این آسیب‌ها نکاست بلکه اقتصاد ایران را به لبه پرتگاه نزدیک‌تر کرده بود. نادیده گرفتن قوانین و بی‌انضباطی شدید مالی و پولی در کنار تنش‌زایی در عرصه‌های سیاست داخلی، روابط بین‌الملل و حتی حوزه‌های اجتماعی و فرهنگی، موجب شده بود تا بی‌ثباتی بلندمدت، بیشتر خودنمایی کند و زمینه را برای رشد بخش مولد محدود و در عوض فضا را برای سوداگران مساعد نماید.

تشدید تحریم‌های اقتصادی نیز عملاً ایران را ناخواسته با جنگ اقتصادی تمام عیار مواجه ساخته بود. تحریم‌هایی که با درک از آسیب‌پذیری‌های اقتصادی ایران و برای تحمیل خواسته‌های سلطه‌گرایانه بر ملت ایران آغاز شده و گسترش یافته بود. تشدید محدودیت‌های ناشی از تحریم بر اثر بخشی عوامل پیش‌گفته، افزوده بود و در کوتاه‌مدت، در سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ اقتصاد ایران را در لبه پرتگاه، اگر نخواهیم بگوییم در عمق آن، قرار داده بود.

اُفت مجموعاً ۸ درصدی تولید داخلی در سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲، فشار طاقت‌فرسای بار تورم تا ۴۰ درصدی بر دوش مردم کشور را در بحران عمیق رکود تورمی قرار داده بود. بی‌ثباتی در بازارهای اقتصادی، از جمله بازار ارز، حرف اول را می‌زد و سوداگران از این فرصت برای به حاشیه بردن بیش از پیش کارآفرینی و نوآوری بهره می‌بردند. چنین شرایطی، کسری مزمن بودجه کشور را تشدید کرده و بر بار بدهی‌های دولت افزوده بود و با درگیر ساختن نظام بانکی در آن، عملاً توان پشتیبان اصلی تأمین مالی برای افزایش تولید داخلی و رونق اقتصاد را محدود ساخته بود.

برنامه‌ای برای خاتمه بحران و شروع پیشرفت اقتصادی

مردم در انتخابات ریاست جمهوری سال ۱۳۹۲، با رأی خود خواستار پایان این وضعیت شدند.

آنها خواهان دورساختن کشور و اقتصاد از لبه پرتگاه و قرار گرفتن آن در جاده پیشرفت بودند. باید ثبات و آرامش را به جامعه ایران بازمی گردانیدیم. لذا، در کنار یک دیپلماسی فعال در عرصه روابط بین الملل برای پایان بخشیدن به تحریم های اقتصادی، نیاز به برنامه ای بود تا با نگرشی بلندمدت، موانع ساختاری و نهادی پیشرفت اقتصادی را کاهش دهد و با رویکردی کوتاه مدت، انضباط پولی و مالی را به حرف اول در عرصه سیاست گذاری اقتصادی ایران تبدیل کند و با یک دیپلماسی فعال اقتصادی، زمینه را برای بهره گیری از فناوری، سرمایه و بازارهای خارجی فراهم نماید.

تلاش نظام مند در قالب مدیریت راهبردی

این رویکرد برنامه محور را بلافاصله پس از تصدی مسئولیت، در سطح وزارتخانه پیگیری شد. حاصل تلاش نظام مند برای تحقق این وعده ها در قالب نظام مدیریت راهبردی و با مشارکت تمامی زیرمجموعه وزارت اقتصاد به مجموعه ای از اسناد راهبردی با اهداف مشخص کمی و اقدامات زمان بندی شده برای تحقق آنها تبدیل شد که به طور مداوم و منظم مورد پایش، راستی آزمایی و روزآمدی قرار گرفت.

بر چنین مبنایی، برنامه ارائه شده در یازده محور، به اقدامات مشخصی اشاره داشت که می توانست ما را به چنین هدفی نزدیک نماید. این رویکرد برنامه محور را بلافاصله پس از تصدی مسئولیت - در همان روز اول - در سطح وزارتخانه پیگیری نمودم. همانطور که در فصل سوم این گزارش ملاحظه خواهید نمود، حاصل تلاش نظام مند برای تحقق این وعده ها در قالب نظام مدیریت راهبردی و با مشارکت تمامی زیرمجموعه وزارت اقتصاد به مجموعه ای از اسناد راهبردی با اهداف مشخص کمی و اقدامات زمان بندی شده برای تحقق آنها تبدیل شد که به طور مداوم و منظم مورد پایش، راستی آزمایی و روزآمدی قرار گرفت و اکنون تصویر روشنی از میزان تحقق هر یک از اهداف کمی وجود دارد.

همچنین با ابلاغ سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی در انتهای سال ۱۳۹۲، همراستا سازی این برنامه ها با سیاست های مذکور و حضور وزارتخانه در صف مقدم تلاش جهادی برای اجرای آنها ضرورت یافت. گزارشی مختصر از ثمره این کوشش گسترده را می توانید در فصل چهارم گزارشی که

پیش روی خود دارید مطالعه نمایید.

اینک که آخرین روزهای دوره کاری دولت یازدهم سپری می‌شود، زمان مناسبی است تا با ارائه گزارشی از عملکرد وزارت امور اقتصادی و دارایی در چهار سال اخیر، کارنامه خدمتگزاران مردم ایران در وزارت اقتصاد را در معرض ارزیابی عمومی قرار گیرد تا به‌ویژه، مشخص شود به چه اندازه وعده‌های ارائه شده به نمایندگان محترم مردم، جامه عمل به خود پوشانده است.

جدای از آنچه که در فصول پیش گفته ارائه شده و گزارش تفصیلی از: عملکرد اقتصاد کلان (فصل اول)، بررسی تطبیقی عملکرد اقتصاد ایران با سه کشور عربستان، روسیه و ترکیه (فصل دوم) و چگونگی پیشرفت ایران در شاخص‌های منتخب جهانی (فصل پنجم)؛ در ادامه این پیش‌گفتار، با تمرکز بر ۱۱ محور اصلی برنامه ارائه شده در روز اخذ رأی اعتماد از نمایندگان مردم عزیز ایران، کوشش می‌کنم به اختصار نشان دهم که خوشبختانه با اعتماد و همراهی مردم، تلاش همکارانم در وزارت اقتصاد، هماهنگی دولت و قوای مقننه و قضاییه، و پشتیبانی مقام معظم رهبری و رئیس‌جمهور محترم، بخش عمده‌ای از این برنامه تحقق یافته است.

محور اول: نظام گمرکی

در برنامه مذکور آمده بود: "با هدف شکوفایی اقتصاد، باید واردات در خدمت تولید و تولید دارای جهت‌گیری صادراتی باشد. گمرک به عنوان مرزبان اقتصادی که وظیفه نظارت بر فرایند صادرات و واردات را دارد، در کمک به تسهیل تجارت می‌تواند نقشی‌آفرین باشد." و برای تحقق این اهداف اقدامات راهبردی متعددی پیشنهاد شده بود که مهمترین آنها: "پیاده‌سازی سریع طرح جامع گمرک الکترونیکی نوین"؛ "تحقق گمرک الکترونیکی به منظور خودکارسازی و هوشمندسازی عملیات گمرکی، حذف مراجعات غیرضرور و تکریم ارباب رجوع، دستیابی به اطلاعات تجاری، حفظ حقوق مردم و دولت و جلوگیری از تخلفات از طرق توسعه و استقرار سیستم یکپارچه گمرکی و زمان‌سنجی ترخیص کالا" و "ایجاد و استقرار پنجره واحد تجاری در اجرای ماده (۱۲) قانون امور گمرکی با فرماندهی واحد" بود.

خوشبختانه در دولت تدبیر و امید، طرح جامع گمرک الکترونیک و ایجاد پنجره واحد تجاری با

موفقیت به اجرا درآمد و امروز گمرک الکترونیک از رؤیا به واقعیت تبدیل شده است. با اجرای این طرح کاهش جدی در هزینه‌های معاملاتی در عرصه تجارت خارجی صورت گرفته، سرعت طی تشریفات واردات و صادرات افزایش چشم‌گیری داشته، عملیات به‌صورت اظهار از دور و با حذف مراجعات غیرضرور صورت می‌گیرد و با الکترونیکی شدن و شفافیت فرایندها، بستر لازم برای ارتقاء سلامت اداری و مبارزه با قاچاق کالا کاملاً فراهم شده است.

محور دوم: نظام بانکی و بیمه‌ای

در برنامه ارایه شده، اصلاح نظام بانکی و بیمه‌ای از اولویت خاصی برخوردار بود، چرا که چالش‌های این دو جزء مهم از نظام اقتصادی، پیش از آغاز تصدی این دولت به سطحی رسیده بود که ضرورت اصلاح را به همه گوشزد می‌کرد. در آنجا مجموعه‌ای از اقدامات راهبردی را در نظر گرفته بودم که مهمترین آنها: "طراحی نظام نظارتی موثر و کارآمد و مدرن برای امور بانکداری و بیمه (با همکاری بانک مرکزی)؛" "کمک به مدیریت نقدینگی کشور با استفاده از روش‌هایی همچون کارا نمودن بازارهای پولی و سرمایه‌های و سوق دادن نقدینگی کشور به سمت سرمایه‌گذاری در بخش‌های مولد اقتصادی و توانمندسازی کشور برای مقابله با تحریمها؛" "کمک به کنترل پایه پولی از طریق حذف هرگونه اثرپذیری منابع پایه پولی از سیاست‌های مالی و عملیات بودجه‌ای دولت و کاهش تدریجی بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی؛" "افزایش ضریب نفوذ بیمه و کارآمدی و کارایی شرکتهای بیمه‌ای از طریق تشویق رقابت، وجلب مشارکت فنی و مالی بیمه‌گران خارجی؛" "مشارکت فعال در بهسازی و تجدید ساماندهی نظام بیمه‌ای" و «افزایش سهم بیمه‌های غیردولتی» بود.

ارزیابی منصفانه وضعیت نظام بانکی با روندی که در پیش داشت و مقایسه آن با وضعیت کنونی، و نیز تغییرات حاصل‌شده در شاخص‌های پولی به دنبال اجرای سیاست‌های انضباطی پولی و مالی دولت یازدهم نشان می‌دهد که حرکت پرشتاب و مخرب گذشته آن تا حد زیادی کنترل شده است اما هنوز تا عبور قطعی از چالش‌های بحران‌زا فاصله داریم.

همانطور که در فصول مختلف گزارش ملاحظه خواهید نمود، در چهار سال اخیر، رشد نقدینگی و پایه پولی مهار شده، ترکیب نقدینگی بهبود یافته، نسبت مطالبات غیر جاری آفت محسوسی داشته،

ایجاد مؤسسات پولی و اعتباری غیرمجاز متوقف شده و اقدامات مؤثری برای ساماندهی مؤسسات موجود صورت گرفته، سهم این قبیل مؤسسات از نقدینگی به شدت کاهش پیدا کرده، استقرار سامانه متمرکز الکترونیکی نظارتی پیشرفت قابل ملاحظه‌ای داشته و گام‌های لازم برای بازنگری قوانین پایه پولی و بانکی در دولت برداشته شده است. البته برای خروج کامل از بحران نظام بانکی هنوز باید گام‌های مهمی برداشته شود. تجربه دوره گذشته به ما نشان داد که اختصاص بخشی از منابع درآمدی دولت به تقویت سرمایه بانک‌ها و در عوض مشارکت بانک‌های مذکور در طرح‌های عمرانی با شیوه مشارکت عمومی - خصوصی هم بانک‌ها را در وضعیت ترازنامه‌ای بهتری قرار می‌دهد هم موقعیت بهتری را در تأمین مالی طرح‌های عمرانی و پیشرفت اجرای آنها فراهم می‌کند.

در نظام بیمه‌ای نیز هم در زمینه طراحی و استقرار سامانه‌های متمرکز الکترونیکی نظارتی و هم در بهبود شاخص‌های مهمی از قبیل ضریب نفوذ بیمه و کاهش سهم بیمه‌های دولتی و گسترش رقابت در این بازار قدم‌های رو به جلو و مهمی برداشته‌ایم.

محور سوم: نظام مالیاتی

در برنامه ارائه شده به نمایندگان محترم مجلس، گفته بودم که "با هدف جلب اعتماد آحاد جامعه نسبت به سیستم مالیاتی و افزایش سهم مالیات در تولید ناخالص داخلی" اقدامات راهبردی مهمی را در دستور کار قرار خواهیم داد. "پیاده‌سازی کامل نظام جامع مالیاتی در کشور" و مجموعه اقداماتی که ذیل و در ارتباط با آن قابل طبقه‌بندی است (مانند: "تسهیل و ساده‌سازی امور در فرایند مالیات ستانی"، "ادامه و کارآمدسازی اجرای سیاست خوداظهاری مالیاتی"، "توسعه سیستم اطلاعات مالیاتی در راستای ارتقاء اشرف اطلاعاتی دستگاه مالیاتی")؛ "بهره‌گیری از ظرفیت‌های نهادهای مدنی و واسطه اقتصادی (اتاق بازرگانی، اتحادیه‌های صنفی و ...) برای کاهش فرار مالیاتی"؛ "بازنگری در معافیت‌های قانونی و لغو معافیت‌های که ضرورت وجودی آن‌ها رفع شده است"؛ "وضع مالیات بر جمع درآمد و ثروت به منظور تقویت روح عدالت محوری در نظام مالیاتی کشور" و "وضع مالیات‌های سبز به منظور حفظ محیط زیست"؛ از مهمترین آنها بود.

در این دوره چهارساله، طرح جامع مالیاتی کشور در طراحی و پیاده‌سازی پیشرفت زیادی کرد.

بارها گفته‌ام که این طرح، مهم‌ترین پروژه‌ای است که در کشور در حال اجراست و دستوردهای آن به تحول اساسی در ارتقاء عدالت مالیاتی، جلوگیری از فرار مالیاتی، افزایش درآمدهای دولت، کاهش هزینه‌های مالیات‌ستانی برای دولت و هزینه‌های مرتبط با پرداخت مالیات برای مردم و افزایش سلامت اداری منجر می‌شود.

اکنون نرم‌افزار اصلی طرح کامل و پیاده‌سازی شده، متخصصان نرم‌افزاری سازمان امور مالیاتی قادر به احاطه بر دانش و مهارت لازم برای انجام اصلاحات مقتضی در آن شده‌اند، بانک اطلاعاتی مرتبط با آن غنای فراوانی یافته، نرم‌افزار مدیریت ریسک آن به‌صورت آزمایشی به کار گرفته شده، امکان اظهار و پیگیری از دور و به‌صورت الکترونیکی توسط مؤدیان کاملاً برقرار شده و در فراهم‌سازی زیرساخت‌های لازم برای تداوم طرح پیشرفت زیادی داشته‌ایم. گرچه ماهیت این طرح به‌گونه‌ای است که به یک معنا هیچ‌گاه خاتمه نمی‌یابد، اما در قیاس با آنچه که برای پروژه‌های مختلف ذیل این طرح از قبل هدفگذاری شده، می‌توان گفت اصلی‌ترین بخش از طرح به‌طور کامل اجرا شده و در مابقی موارد اساسی، میزان پیشرفت بسیار خوب بوده اما نه کاملاً رضایتبخش.

در مورد گسترش تعامل با نهادهای صنفی و تخصصی می‌توانم ادعا نمایم که در این دوره پیشرفت چشم‌گیری داشته‌ایم. به‌طور مشخص در سال گذشته به‌طور هم‌زمان وزارت اقتصاد و سازمان امور مالیاتی هم از سوی دولت به خاطر تحقق بالای درآمدهای مالیاتی پیش‌بینی شده و هم از سوی نهادهای صنفی به دلیل تفاهم در خصوص رویه مورد عمل برای مالیات‌ستانی و اجرای آن، مورد تقدیر قرار گرفت.

در این دوره، همچنین لایحه قانونی دائمی مالیات بر ارزش افزوده با مشارکت گسترده صاحب‌نظران و نهادهای صنفی و تخصصی و با بهره‌گیری از تجربه اجرای آزمایشی آن تهیه و تقدیم شد که یکی از وجوه مهم آن وضع مالیات‌های سبز برای حفاظت از محیط زیست بود. همچنین گام‌های اولیه برای حرکت به سوی تحول اساسی در مالیات‌ستانی از طریق وضع مالیات بر جمع درآمد و ثروت برداشته شده است.

محور چهارم: بازار سرمایه

در آن برنامه، "با هدف بهسازی ساختار مالی کشور و افزایش نقش بازار سرمایه در تامین مالی"، اقدامات راهبردی متنوعی از جمله: "توسعه بازار سرمایه و هدایت شرکتها به تامین مالی از بازار سرمایه؛" "تفکیک تامین مالی خرد و کلان و هدایت نظام بانکی به سمت تامین مالی کلان و سایر مؤسسات غیر بانکی به تامین مالی خرد؛" "جذب سرمایه های بین المللی از طریق سرمایه گذاری بشکل سبد دارایی (پرتفولیو)؛" "طراحی و تصویب ابزارهای متنوع تر ...؛" "افزایش تعامل بیشتر با بازار پول و بانک مرکزی و بیمه مرکزی و تعریف ابزارهای مشترک بین بازارها" و "ایجاد شفافیت اطلاعاتی در بازار سهام با هدف اعتماد آفرینی و گسترش عدالت"، را پیشنهاد کرده بودم. ما باید به سمت بازار سرمایه ای عمیق تر و وزنی بیشتر در نظام تامین مالی کشور می رفتیم.

امروز که شاخص های اصلی بازار سرمایه ایران راه که در فصل های سوم و چهارم این گزارش به تفصیل بررسی شده است، مرور می کنیم شاهد پیشرفت های درخشانی در ارزش تامین مالی صورت گرفته از طریق بازار سرمایه، اندازه بازار در بورس اوراق بهادار و کالا، ارزش معاملات، ضریب نفوذ بازار سرمایه، تعداد نهادهای مالی و سرمایه خارجی جذب شده به بازار هستیم. در بسیاری از این شاخص ها، از هدف کمی تعیین شده برای سال ۹۵ جلوتر هستیم و در مابقی موارد بسیار نزدیک به هدف.

بازار سرمایه، امروز عمیق تر از شروع کار این دولت و با سهمی گسترده تر در تامین مالی کشور در مقایسه با آن زمان، به فعالیت ادامه می دهد. در این دوره، با راه اندازی بازار بدهی، ابزار مهمی برای مدیریت بدهی ها، به عنوان جزئی ضروری از یک نظام کارآمد تامین مالی در اختیار بخش خصوصی و دولت قرار گرفت. اهداف اولویت دار وزارت اقتصاد از راه اندازی این بازار، به ترتیب، کمک به تامین مالی بنگاه های بخش خصوصی، تبدیل بدهی دولت به اوراق بهادار و ایجاد ابزاری برای تامین مالی کسری بودجه دولت در مواقع ضروری بود. رعایت نشدن این اولویت ها ما را از هدف اصلی تامین مالی بنگاه های تولیدی دور می کند و می تواند به ناپایداری بدهی های دولت و مشکلات جدی بودجه ای منجر شود.

اما هنوز به اقدامات و تلاش های جدی برای هویت بخشی به بازار سرمایه ایران نیاز داریم. تجربه سال های اخیر نشان داد نیازی که در ابتدای این دوره به سازوکاری برای نظارت یکپارچه بر تمامی ارکان بازار مالی ایران احساس می شد، و در محور نظام بانکی و بیمه این برنامه نیز به آن اشاره کرده

بودم، نیازی جدی و گریزناپذیر است و باید برای رفع این نقیصه کوشش نمود. بازار نوپای بدهی باید بیشتر به سمت تأمین مالی بنگاه‌های تولیدی بخش خصوصی جهت‌دهی شود و با نظارت بر بازار سرمایه و شفافیت بیشتر، می‌توان از مخاطرات فراروی مشارکت‌کنندگان در آن کاست.

محور پنجم: نظام سیاست‌گذاری و اصلاحات ساختاری

ذیل این محور از برنامه پیشنهادی، عمدتاً اقداماتی راهبردی مورد توجه قرار گرفته بود که هدف اصلی‌اش کارآمدن‌م‌ن‌د‌ن نظام تدبیر یا حکمرانی اقتصادی بود. "دستیابی به هماهنگی سه‌جانبه با بانک مرکزی (شورای پول و اعتبار)، سازمان متولی مدیریت و برنامه ریزی کشور (تحقق هماهنگی سه‌جانبه: هماهنگی در رویکرد، تصمیم‌گیری و اجرای سیاستهای اقتصادی)"؛ اتخاذ سیاست‌گفت‌مانی مناسب برای همکاری با دستگاه‌های ستادی اقتصادی دولت و صاحب‌نظران برجسته اقتصادی کشور (شامل شرکت موثر در شورای گفتگوی دولت و بخش خصوصی، بهره‌گیری از تجربه‌های مسئولین و وزرای سابق، ارتباط سامان‌یافته با خبرگان و نخبگان)؛ "تقویت نقش دستگاه جهت‌تنظیم سیاستهای اقتصادی".

واقعیت آن است که چالش هماهنگی در نظام تدبیر کشور به‌طور عام و در تیم اقتصادی به‌طور خاص، مهم و دارای پیشینه طولانی است. تدبیر امور کشور نیازمند سازوکاری است که مشارکت وسیع ذی‌نفعان را در شناسایی مسائل اصلی، دستیابی به گزینه‌های اصلی سیاستی، انتخاب گزینه برتر، اجرای آن و نظارت و تضمین اجرای آن را به‌گونه‌ای کارآمد دربرگیرد.

در دولت یازدهم گام‌های خوبی در این جهت برداشته شد. به جرأت می‌توان گفت، گفتگوی بین دولت و تشکل‌های صنفی و تخصصی در موضوعات مرتبط در سطحی بی‌سابقه شکل گرفت؛ بی‌سابقه ولی نه الزاماً کافی. هنوز باید ضمن حفظ دستاوردها به سطوح بالاتری از مشارکت در تمامی اجزاء این فرایند دست یابیم.

در حوزه مشارکت نخبگان در مراکز دانشگاهی و پژوهشی اقتصادی نیاز به برداشتن قدم‌های جدی‌تری هست. گرچه در دولت یازدهم تلاش‌های خوبی در این زمینه صورت گرفت ولی هنوز با حضور نظام‌مند اساتید و پژوهش‌گران در عرصه تصمیم‌سازی، تصمیم‌گیری و نظارت بر اجرای

تصمیمات فاصله زیادی داریم. این شکاف، مراکز مذکور را از لمس نزدیک و روزآمد از اطلاعات و مسائل دستگاه‌های اجرایی محروم کرده و سیاستگذاران را از دستیابی به آخرین پیشرفت‌ها در دانش اقتصادی و تجربیات مرتبط با کار بست آن.

هر چه در حوزه تصمیم‌سازی نیازمند مشارکت و حضور دیدگاه‌های متنوع هستیم، در اجرا نیازمند یک سیاست مشخص و برنامه عملیاتی مبتنی بر آن و تعهد به اجرای آن از سوی همه هستیم. در سال‌های اخیر کشور روش‌های مختلفی را در این حوزه تجربه کرده است ولی هنوز به یک روش کارآمد و متناسب با ساختار سیاسی و حقوقی کشور دست نیافته ایم.

محور ششم: بهبود محیط کسب و کار

همواره یکی از چالش‌های اصلی و دیرپای اقتصاد ایران را دولتی‌بودن آن، و راه‌حل اساسی برای مواجهه با آن را بهبود محیط کسب و کار دانسته‌ام و می‌دانم. به همین دلیل، این راهبرد را در محورهای یازده‌گانه برنامه پیشنهادی خود به مجلس شورای اسلامی قرار دادم. خوشبختانه در دولت یازدهم نیز بر ضرورت پیگیری آن اتفاق نظر بود. با چنین راهبردی است که می‌توان به مردمی‌کردن اقتصاد، که یکی از رویکردهای اصلی سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی است، جامه عمل پوشانید.

"ایجاد احساس امنیت اقتصادی در بخش خصوصی از طریق ایجاد ساز و کارهای گسترش حقوق مالکیت؛" "شناسایی و مواجهه با عوامل اصلی بازدارنده در بهبود محیط کسب و کار و ارتقای شاخص‌های اقتصادی؛" "اصلاح نظام مالیاتی؛" "تامین مشارکت فعال و موثر تشکل‌های اقتصادی در تدوین یا اصلاح مقررات، بخشنامه‌ها و رویه‌های اجرائی؛" "همکاری فعال با شورای گفتگوی بخش خصوصی و دولت" و "بهبود جابجاء ایران در رتبه‌بندی‌های جهانی کسب و کار با همکاری دستگاه‌های اجرائی و نهادهای بین‌المللی"، اصلی‌ترین اقداماتی بود که در آن برنامه مورد توجه قرار گرفته بود.

پیش‌تر و در جای خود به آنچه که برای بهبود نظام گمرکی و مالیاتی، تأمین مالی و تعامل بیشتر با نهادهای صنفی و تخصصی صورت گرفت و همگی در ایجاد شرایط بهتر برای راه‌اندازی کسب و کار و تداوم آن مؤثرند اشاره کردم. در این دوره وزارت اقتصاد با ایجاد دفتری برای پیگیری بهبود محیط

کسب و کار، مرکزی برای هماهنگی اقدامات فراقوه‌ای لازم برای تحقق این امر مهم بوجود آورد. احصاء مجوزهای کسب و کار و حذف مجوزهای زائد و اصلاح مابقی آنها، افزایش سرعت و کاهش هزینه‌های اخذ مجوزها با بهره‌گیری از فناوری اطلاعات و ارتباطات، شناسایی قوانین و مقررات مخل کسب و کار با کمک فعالان اقتصادی و تلاش برای اصلاح آنها، اهم اقداماتی بود که این دفتر پیگیری نمود. نتیجه مجموعه این اقدامات در بهبود شاخص‌های مرتبط با این حوزه و از جمله شاخص انجام کسب و کار تجلی یافت.

البته از میزان و سرعت پیشرفت در این زمینه راضی نیستیم. باید گام‌های بیشتر و بلندتری برداریم. تجربه این سال‌ها نشان داده که همکاری درون‌قوه‌ای و فراقوه‌ای لازمه وقوع جهش در بهبود محیط کسب و کار است.

محور هفتم: فسادستیزی و انضباط مالی - اداری

"سیاست‌گذاری مبتنی بر قاعده و انضباط در سیاست‌گذاری و اجرا؛" شناسایی مجاری و منافذ فساد در حوزه مالی و اقتصادی و تهیه برنامه عملیاتی در جهت مبارزه با فساد مالی؛ "اتصال پایگاه اطلاعات اقتصادی (بانک، بیمه، مالیات، گمرک و...) به یک مرکز مستقل جهت تقاطع اطلاعات؛" شفافسازی امور بخش عمومی به ویژه امور مربوط به توزیع فرصتها، امکانات و تسهیلات بخش عمومی؛ "طراحی سازوکار افشا و انتشار اطلاعات برای اعمال نظارت عمومی؛" شفافسازی و بهبود روش‌های نقل و انتقال اموال داراییها در دستگاه‌های بخش عمومی و یا بین دستگاه‌های دولتی و اشخاص (اعم از حقیقی و حقوقی)؛ "کارآمدسازی سیستم نظارتی در جهت تحلیل عملکرد، تطابق عملکرد با اهداف و در نهایت ارزیابی نتایج قوانین و مصوبات اجرایی به ویژه در مورد قوانین مالی و محاسباتی؛" اقدامات راهبردی مهمی بود که در برنامه پیشنهادی، برای تحقق دو خواسته مهم، یعنی مبارزه با فساد و ارتقاء انضباط مالی - اداری، پیشنهاد کرده بودم.

در چهار سال گذشته، پروژه‌های متعددی در وزارت امور اقتصادی و دارایی در این راستا تعریف و عملیاتی شد. پیشرفت‌های حاصله در فناوری اطلاعات و ارتباطات، فرصت بی‌نظیری را فراهم کرده تا ارائه خدمات بخش عمومی و رابطه دولت با مردم، سریع‌تر، کم‌هزینه‌تر و شفاف‌تر صورت گیرد. از

این طریق هم هزینه‌های ارائه خدمات عمومی کاهش می‌یابد و هم با شفاف‌شدن فرایندها، زمینه وقوع فساد به شدت کاهش می‌یابد.

علاوه بر دو طرح مهمی که برای نوین‌سازی نظام گمرکی و مالیاتی اجرایی شد، طراحی و پیاده‌سازی سامانه‌های الکترونیکی برای: احصاء بدهی‌های دولت، بستر یکپارچه تبادل الکترونیکی داده‌های اقتصادی، شناسایی اموال دولت و مبارزه با پولشویی، اقدامات مهمی بود که در این چارچوب انجام گرفت و مدیریت منضبطتر، کارآمدتر و شفاف‌تر دولت در ارائه خدمات عمومی را میسر می‌کند. هر یک از این اقدامات، خدمات بزرگی بوده‌اند که با توجه به ماهیت آنها، کمتر مورد توجه عموم مردم قرار گرفته است اما مسیر پیشرفت اقتصادی ایران را، به یقین، هموارتر می‌کنند.

به این موارد می‌توان اقداماتی را که برای طراحی و پیاده‌سازی خزانه‌داری الکترونیک، تغییر نظام حسابداری بخش عمومی از نقدی به تعهدی و تدوین و انتشار استانداردهای مرتبط با آن، ارتقاء کارآمدی سازمان حسابرسی و ذیحسابی، انجام شده، افزود.

محور هشتم: سرمایه‌گذاری خارجی

سرمایه‌گذاری خارجی، علاوه بر آنکه به عنوان روشی برای تأمین مالی طرح‌های توسعه کشور محسوب می‌شود، ابزاری برای انتقال فناوری‌های نوین و دسترسی به بازارهای صادراتی است. در برنامه پیشنهادی بر "تعیین اولویت‌های سرمایه‌گذاری خارجی در راستای راهبردها و مزیت‌های کشور"؛ "ایجاد باور عمومی و ثبات درونی برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی"؛ "افزایش سرعت و سهولت سرمایه‌گذاری"؛ "تاکید ویژه بر ایرانیان خارج از کشور" و "کاهش ریسک اقتصادی و سیاسی از طریق تدوین و اجرای قوانین مناسب و با ثبات"؛ به مثابه اقدامات راهبردی برای افزایش سرمایه‌گذاری خارجی تأکید شده بود.

وزارت اقتصاد با دیپلماسی فعال و بهره‌گیری از گسترش روابط بین‌المللی ناشی از تلاش‌های ارزشمند همکارانمان در وزارت امور خارجه، به تفاهم‌های درخور توجهی برای جلب و جذب سرمایه خارجی به کشور دست یافت. هرچند برقراری تحریم‌های اقتصادی مرتبط با موضوع هسته‌ای در بخش عمده‌ای از این دوره، و زمان‌بر بودن رفع عملیاتی این تحریم‌ها، همچنین باقی‌ماندن

تحریم‌های اقتصادی مرتبط با موضوعات دیگر، یک مانع مهم برای موفقیت کامل در این حوزه خودنمایی می‌کرد، موفقیت‌های به دست آمده در این زمینه مهم اما ناکافی است.

محور نهم: خصوصی‌سازی

در برنامه ارائه‌شده، "با رویکرد تقدمبخشی به بخش خصوصی واقعی در واگذاریها و ایجاد بسترهای لازم جهت توسعه و توانمند کردن بخش خصوصی"، اقدامات راهبردی مهمی پیش‌بینی شده بود. جدای از اقداماتی که برای توسعه بخش خصوصی و در چارچوب بهبود محیط کسب و کار به آنها اشاره شد، "انتقال هرچه سریعتر مدیریت شرکتهای واگذار شده به بخشهای غیردولتی و نیز انتقال مالکیت و مدیریت سهام عدالت به مردم" و "اصلاح ساختار و تصحیح روند اجرای طرح توزیع سهام عدالت" مهمترین آنها بود.

شاخص‌های عملکردی که در فصول مختلف این گزارش ارائه شده است نشان می‌دهد در دولت یازدهم، موفقیت بزرگی در آسیب‌شناسی چالش‌های مرتبط با این حوزه و اقدام برای مواجهه با آنها به دست آمده است. در حالی که بخش اندکی از واگذاری‌های انجام شده تا پیش از روی کار آمدن این دولت به بخش خصوصی واقعی صورت گرفته بود با متوقف کردن روند رد دیون دولت از طریق واگذاری و اتخاذ تمهیدات لازم برای تشویق بخش خصوصی واقعی به خریداری سهام دولت در بنگاه‌ها، در سال ۹۵ به شرایطی دست یافتیم که تمامی واگذاری‌های این سال به بخش خصوصی واقعی بود.

همچنین با شناسایی چالش‌های اصلی طرح مهم و بزرگ سهام عدالت، بسته سیاستی کاملی را برای حل و فصل مشکلات متعدد این طرح مهم به همراه لایحه پیشنهادی برای اخذ مجوزهای قانونی لازم، به دولت ارائه شد که در حال طی فرایند بررسی و نهایی شدن برای تقدیم به مجلس شورای اسلامی است.

علاوه بر آن، سامانه الکترونیکی لازم برای شناسایی و تأیید هویت و ارائه صورتحساب سهام عدالت به مشمولان طراحی و در اواخر سال ۹۵ پیاده‌سازی شد. در قالب امکانات پیش‌بینی شده در این سامانه، سازوکار واریز سود سهام عدالت به نزدیک به ۵۰ میلیون ایرانی مشمول این طرح نیز فراهم شده است.

از دیگر اقدامات مهم وزارت اقتصاد در این حوزه، اعطای سهام عدالت به نزدیک به هفت میلیون کارگر فصلی و ساختمانی و خانواده آنان بود. بدین طریق یکی از نقائص مهم در شناسایی اولیه مشمولان سهام عدالت مرتفع شد.

محور دهم: هدفمندسازی یارانه‌ها

در برنامه پیشنهادی، اقداماتی پیش‌بینی شده بود تا یارانه‌های نقدی هدفمندتر توزیع شود و از درآمدهای حاصله بیش از پیش برای پشتیبانی از اقشار آسیب‌پذیر و حمایت از تولید و ارائه مناسب طرح‌های رفاهی استفاده شود. از دانش اقتصاد و تجربه جهانی آموخته بودم که از توزیع نقدی یارانه‌ها به صورت عمومی، نه پیشرفت اقتصادی کشور حاصل می‌شود و نه ارتقاء رفاه همگانی به گونه‌ای پایدار. طرح اعطای یارانه‌های هدفمند به شکلی که در دست اجرا بود باید بازنگری و اصلاح می‌شد. دولت تلاش‌های مهمی را در این زمینه طراحی نمود، البته بخش‌های دیگری از دولت، محوریت این تلاش‌ها را بر عهده داشتند. در نهایت آنچه که به اجرا درآمد بخشی از نواقص را رفع کرد ولی اجماع عمومی برای حل قاطع و چاره‌ساز این مشکل بوجود نیامد. به نظر من، تلاش برای شکل‌دهی به چنین اجماعی برای هدفمندنمودن واقعی یارانه‌ها، هنوز یک ضرورت جدی است.

محور یازدهم: توسعه زیرساختهای جامعه و اقتصاد الکترونیکی

همانطور که پیشتر نیز به آن اشاره کردم، انقلاب فناوری اطلاعات و ارتباطات فرصت مهمی را برای ایجاد جهش به سمت توسعه‌یافتگی در اختیار کشورهای در حال توسعه قرار داده است. در برنامه پیشنهادی این یکی از محورهای برای طبقه‌بندی اقداماتی بود که می‌تواند به بهبود مالیات‌ستانی، ارائه خدمات گمرکی، گسترش امکان نظارت بر جریان مالی ارائه خدمات دولتی و تسهیل ارائه خدمات به مردم و اهالی کسب و کار منجر شود.

در چارچوب محورهای قبلی، به تناسب به فهرست گسترده‌ای از این اقدامات اشاره کردم از جمله به ایجاد بستر یکپارچه تبادل اطلاعات الکترونیکی، خزانه‌داری الکترونیکی، گمرک الکترونیکی، سامانه نظارت و هدایت آبی صنعت بیمه (سنهاب)، ایجاد اولین دفتر الکترونیکی مالیاتی (etax) و .. ارزیابی

دستگاه‌های متولی برنامه‌ریزی و نظارت بر طرح‌های استقرار دولت الکترونیک، گواهی می‌دهد که وزارت امور اقتصادی و دارایی، موفق‌ترین در این حوزه بوده است.

فراز پایانی: حرکت از لبه پرتگاه به جاده پیشرفت

نتیجه اجرای این اقدامات گسترده آن بود که اقتصاد ایران از لبه پرتگاه خارج شد و در جاده پیشرفت قرار گرفت. اکنون که در خاتمه دوره خدمتگزاری دولت یازدهم قرار داریم، رکود تومی جای خود را به رونق غیرتومی داده است. ثبات و آرامش به اقتصاد ایران بازگشته و از نوسانات شدید در بازار کالا و خدمات و ارزش اثری نیست. همه اینها در شرایطی تحقق پیدا کرده که در بخش عمده‌ای از این دوره نه تنها تحریم‌های اقتصادی پابرجا بوده بلکه کاهش شدید درآمدهای نفتی نیز بر دشواری‌ها افزوده بود. اجرای سیاست‌های اصلاحات ساختاری و نهادی نیز اقتصاد ایران را غیردولتی‌تر و غیرنفتی‌تر کرده است. افزایش واگذاری بنگاه‌های دولتی به بخش خصوصی واقعی، کاهش سهم درآمدهای نفتی در تأمین مالی دولت و بهبود وضعیت تراز تجاری غیرنفتی کشور، اصلی‌ترین شاخص‌هایی است که بر این ادعا صحنه می‌گذارد.

همچنین اجرای ده‌ها پروژه، موجب شده تا محیط کسب و کار در ایران بهبود یابد، هزینه‌های فعالان در عرصه تجارت خارجی کاهش یابد، نظام مالیاتی کارآمدتر شود و امکان نظارت روزآمد و شفاف بر چگونگی ایفای نقش دولت در اقتصاد فراهم‌تر گردد.

با این همه، برای رسیدن به شرایطی درخور مردم شریف ایران، راهی دراز، پرپیچ و خم و دشوار در پیش رو داریم. همکاری دولت و مردم ایران را از لبه پرتگاه دور کرد و در جاده پیشرفت قرار داد. تداوم این همکاری می‌تواند حرکت در جاده پیشرفت را سریع‌تر و آسان‌تر نماید. در این تردید ندارم و به تحقق آن در پرتوی عنایت الهی امیدوارم.

علی طیب‌نیا

تابستان ۱۳۹۶

خلاصه مدیریتی

دستاوردها در یک نگاه

پیرامون عملکرد اقتصاد و دستاوردهای
وزارت امور اقتصادی و دارایی در دولت یازدهم

گشایش

اقتصاد در آغاز دولت یازدهم

نااطمینانی گسترده، ناپایداری در بازارهای مالی و کالایی، انبوه بدهی دولت به بانکها، پیمانکاران و بخش خصوصی بخشی از محیط نابهنجار اقتصادی بود که دولت یازدهم در آن آغاز به کار کرد.

دولت یازدهم در شرایطی اداره امور اجرایی کشور را در دست گرفت که کشور با عمیق‌ترین رکود تورمی تاریخ ایران از زمان تولید داده‌های اقتصادی، مواجه بود. نااطمینانی گسترده، ناپایداری در بازارهای مالی و کالایی، انبوه بدهی دولت به بانکها، پیمانکاران و بخش خصوصی بخشی از محیط نابهنجار اقتصادی بود که دولت یازدهم در آن آغاز به کار کرد. به تمام این موارد باید مجموعه‌های از نواقص و بیماریهای ساختاری و نهادی تاریخی که مانع از دستیابی کشور به رشد اقتصادی قابل قبول در دهه‌های گذشته شده بود را نیز افزود از جمله وابستگی بودجه دولت به نفت و همچنین دولتی بودن بخش بزرگی از اقتصاد؛ بیماری‌هایی که برای دولت یازدهم و اقتصاد ایران عدم شفافیت اقتصادی و اقتصادی رانتی را به میراث گذاشته بود.

علاوه بر نکات فوق باید به تحریم‌های ظالمانه و محدودیت‌های خارجی ناشی از آن نیز اشاره کرد. با قطع ارتباط بانک‌های ایرانی با سوئیفت، تحریم خرید نفت ایران و تحریم بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران از اوایل سال ۲۰۱۲، جهان وارد یک «جنگ اقتصادی» با ایران شد. جنگ اقتصادی

1. Economic Warfare

در راستای فروپاشی اقتصاد ایران و اعمال فشار بر اقشار مختلف جامعه ایران طراحی شده بود تا آثار و پیامدهای بسیار گسترده‌تری نسبت به گذشته بر اقتصاد ایران داشته باشد. بنابراین اقتصاد ایران در اثر سه عامل زیر در شرایط دشواری بسر می‌برد:

- ◀ آسیب‌های ساختاری- نهادی تاریخی
- ◀ سیاست‌های اقتصادی نادرست در گذشته
- ◀ تحریم‌ها و محدودیت‌های خارجی.

خلاصه آن شرایط چنین بود: دولت در مضیقه بودجه، مردم زیر بار تورم و کسب و کارها در تنگنای رکود. مدیریت این فضای بحران‌زده مستلزم از میان بردن منشأ ایجاد آن بود. از طرفی لازم بود فرآیند رو به فزونی تحریم‌ها کنترل، متوقف و تا حد امکان معکوس گردد و از طرف دیگر سیاست‌های اقتصادی مدبرانه و کارشناسی در پیش گرفته شود که در سایه آن ثبات و آرامش به اقتصاد بازگشته و در عین حال با دمیدن امید در دل عاملان اقتصادی امکان فائق آمدن بر مشکلات حاد موجود فراهم آید. همچنین به صورت همزمان آسیب‌های ساختاری کشور هدف قرار گیرد و با اصلاحات نهادی- ساختاری، بستر فعالیت‌های اقتصادی رو به بهبود حرکت کند. لذا، دولت سه رویکرد را به صورت همزمان در پیش گرفت:

- ◀ سیاست‌ها و تلاش‌های معطوف به رفع مشکلات ساختاری- نهادی تاریخی
- ◀ اصلاح سیاست‌های اقتصادی نادرست گذشته
- ◀ تلاش‌ها و سیاست‌های معطوف به رفع تحریم

در چنین چارچوبی و در راستای سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران و دولت تدبیر و امید، وزارت امور اقتصادی و دارایی در این دوره سه رویکرد کلی را در پیش گرفت:

◀ تنظیم فعالیت‌ها و پروژه‌های کلیدی بر اساس سیاست‌های اقتصاد مقاومتی ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری؛
◀ تنظیم سند راهبردی برای تمام دستگاه‌های زیرمجموعه وزارت امور اقتصادی و دارایی (شامل ۵۰ زیرمجموعه)؛
◀ اتخاذ سیاست‌های کلان اقتصادی برای احیای رونق اقتصادی و کنترل تورم.

حاصل این رویکرد سه جانبه، اقتصاد کشور را از لبه پرتگاه به جاده پیشرفت رساند. این گزارش در پی آن است که نتایج اجرای سیاست‌های کلان اقتصادی، اسناد راهبردی تمام زیرمجموعه‌های وزارت اقتصاد و پروژه‌های اولویت‌دار اقتصاد مقاومتی را که همگی ذیل و همراستا با سیاست‌ها، مبانی و مفاهیم اقتصاد مقاومتی تنظیم شده بودند را به تصویر بکشد. از این رو این گزارش شامل بخش‌های زیر است:

- ◀ دستاوردهای اقتصاد کلان بر اساس آمارهای اقتصادی داخلی
- ◀ مقایسه ایران با سه کشور عربستان، روسیه و ترکیه در حدفصل سال‌های ۸۹ تا ۹۵ بر اساس اطلاعات مراجع بین‌المللی
- ◀ عملکرد زیرمجموعه‌های وزارت امور اقتصادی و دارایی بر اساس اسناد راهبردی و اهداف کمی مندرج در آنها
- ◀ گزارش تحقق پروژه‌های اقتصاد مقاومتی اولویت‌دار وزارت امور اقتصادی و دارایی
- ◀ گزارش پیشرفت ایران در شاخص‌های بین‌المللی در حدفصل سال‌های ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۷
- ◀ در ادامه خلاصه‌ای از مهم‌ترین نکات هر کدام از فصول تشریح می‌شود.

در فصل اول نشان داده شده که شاخص‌های اقتصاد کلان در مدار ثبات و بهبود قرار گرفته‌اند. اقتصاد کشور در سال ۱۳۹۱ معادل ۷/۷ درصد رشد منفی داشت. مجموعه سیاست‌های دولت جهت بازگرداندن رونق به اقتصاد باعث شد که از یک رکورد منفی رشد، اقتصاد یک رکورد مثبت رشد را تجربه نماید. رشد اقتصادی کشور در سال ۱۳۹۵ به ۱۲/۵ درصد رسید. این رقم سومین رکورد رشد کشور در تمامی سال‌های پس از انقلاب است.

تورم افسار گسیخته‌ای که در برخی از برهه‌ها از مرز ۴۰ درصد نیز عبور کرده بود، پس از ۲۶ سال در سال ۱۳۹۵ تک رقمی شد. تورم گروه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها از ۴۱/۷ درصد در سال ۱۳۹۲ به ۸/۲ درصد در سال ۱۳۹۵ رسید که این امر باتوجه به اهمیت گروه مذکور در سبد هزینه خانوارها، منجر به بهبود وضعیت معیشت دهک‌های پایین درآمدی در سال‌های اخیر شده است. متوسط نرخ بیکاری کشور که طی سال‌های ۹۱-۱۳۷۶ تقریباً ۱۲/۳۴ درصد بوده است، در دوره ۹۵-۱۳۹۲ به ۱۰/۷ درصد کاهش یافته است. میانگین سالانه قیمت دلار که با شیئی ملایم از ۹۰۴ تومان در سال ۱۳۸۴ به ۱۲۰۴ تومان در سال ۱۳۹۰ رسیده بود و با رشدی شدید به ۳۱۸۳ تومان در سال ۱۳۹۲ افزایش یافته بود، در سال ۱۳۹۵ به ۳۶۴۲ تومان رسید. ضریب تغییرات نرخ ارز از ۲۸/۴۴ در سال ۱۳۹۱ به ۴/۸ در سال ۱۳۹۵ کاهش یافت (جدول ۱).

جدول ۱: ایران از منظر شاخص‌های اقتصاد کلان حدفصل بین سال‌های ۹۲ تا ۹۵ بر

اساس مراجع داخلی

۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲	منبع	شاخص‌های اقتصاد کلان
۱۲,۵	-۱۶	۳,۲	-۰,۳	بانک مرکزی	رشد اقتصادی (به قیمت پایه و ثابت ۱۳۹۰)
-۳,۷	-۱۲	۷,۸	-۷,۸	بانک مرکزی	رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص (ثابت ۱۳۹۰)
۹	۱۱,۹	۱۵,۶	۳۴,۷	بانک مرکزی	تورم مصرف کننده (سالانه - درصد)
۳۶۴۴۰	۳۴۵۰۱	۳۲۸۰۱	۳۱۸۳۹	بانک مرکزی	قیمت دلار (ریال)
۵,۶	۵,۲	۳	۲۲,۲	بانک مرکزی	رشد قیمت دلار
۲۳,۲	۳۰	۲۲,۳	۳۸,۸	بانک مرکزی	رشد نقدینگی
۱۷,۲	۱۶,۹	۱۰,۷	۲۱,۴	بانک مرکزی	رشد پایه پولی
۳,۵	-۱۶,۱	۲۰,۸	۱	گمرک	رشد ارزش دلاری صادرات غیر نفتی
۷۷۲۳۰	۸۰۲۱۹	۶۲۵۳۱۸	۶۰۴۱۰,۳ ^۱	بورس اوراق بهادار	شاخص کل بورس

۲۶. ۲۶ مرداد ۱۳۹۲ مصادف با آغاز کار دولت تدبیر و امید

۲۴۲۶ ^۱	۱۵۷۴	۱۴۳۵	۱۶۸۵	بانک مرکزی	میانگین صادرات روزانه نفت خام (هزار بشکه)
۱۲,۵	۹,۷	-۱۴,۸	-۱۱,۳	بانک مرکزی	رشد میانگین صادرات روزانه نفت خام
۳۹,۴	۳۸,۲	۳۷,۲	۳۷,۶	مرکز آمار	مشارکت اقتصادی (درصد)
۱۲,۴	۱۱,۰	۱۰,۶	۱۰,۴	مرکز آمار	نرخ بیکاری کل (درصد)
۲۹,۲	۲۶,۱	۲۵,۲	۲۴,۰	مرکز آمار	بیکاری ۱۵-۲۴ (درصد)
۴۳۱۳۷	۳۷۳۳۸	۵۱۴۷۷	۴۴۵۰۷۸	س.خصوصی سازی	ارزش فروش کل واگذاریها
۲۶,۱	۲۶,۶	۳۵,۳	۴۳,۴	خزانه داری کل کشور	سهم منابع ناشی از نفت به کل دریافتها
۳۵,۷	۳۱,۳	۴۳,۷	۵۳,۵	خزانه داری کل کشور	نسبت درآمدهای ناشی از نفت به پیر داختهای اعتبارات هزینه ای دولت

در فصل دوم به مقایسه کشور ایران با سه کشور مهم منطقه یعنی روسیه، عربستان و ترکیه پرداخته شده است و در دو مقطع سه ساله ۸۹-۹۱ و ۹۳-۹۵ مقایسه شده است. مبنای این مقایسه نه آمارهای داخلی که مرجع مستقل بین المللی در نظر گرفته شده است که بتوان بر یک مبنا کشورها را با یکدیگر مقایسه نمود، همانگونه که در جدول زیر نشان داده شده است ایران بر اساس مرجع مستقل بیرونی در تمامی شاخص های مورد بررسی بالاستثنا بهبود داشته است. متوسط رشد اقتصادی در دوره اول ۱,۸ بوده است که ۳,۰۵ رسیده است. رشد درآمد سرانه نیز از ۱,۵ به بیش از سه رسیده است. شاخص فلاکت کاهش بسیار مطلوبی را تجربه کرده است. تورم نیز از ۳۴٪ به حدود ۲۰٪ (میانگین سال های ۹۳ تا ۹۵) رسیده است. کاهش ارزش پول ملی در دوره اول (دولت دهم) ۱۵۳٪ بوده است که در دوره دوم به ۱۳٪ رسیده است:

جدول ۲: مقایسه عملکرد در دو مقطع ۸۹-۹۱ و ۹۳-۹۵ بر اساس مراجع بین المللی

شاخص های اقتصادی	متوسط عملکرد سه سال ۸۹-۹۱	متوسط عملکرد سه سال ۹۳-۹۵	بهبود یا تنزل؟
۱ رشد اقتصادی (درصد)	۱,۸	۳,۰۵	بهبود ✓
۲ درآمد سرانه براساس برابری قدرت خرید (دلار)	۱۷۲۶۷	۱۷۵۹۹	بهبود ✓
۳ رشد درآمد سرانه بر اساس برابری قدرت خرید (%)	۱,۵	۳,۱۶	بهبود ✓
۴ شاخص فلاکت (درصد)	۳۴,۱	۲۲,۵	بهبود ✓
۵ رشد شاخص قیمت مصرف کننده (درصد تورم)	۲۱,۲۵	۱۱,۵۶	بهبود ✓
۶ کاهش ارزش پول ملی (درصد)	۱۵۳	۱۳	بهبود ✓
۷ نرخ بیکاری (درصد از جمعیت فعال)	۱۲,۶۶	۱۰,۹۰	بهبود ✓

علاوه بر این نکته جالب دیگر قابل استخراج از این گزارش این است که ایران در شاخص های مذکور عملکرد کاملاً قابل قبولی در مقایسه با سه کشور رقیب داشته است. این فصل از گزارش نشان می‌دهد در حالی که هر سه کشور دیگر افت در رشد اقتصادی داشته‌اند، ایران رشد اقتصادی خوبی را تجربه کرده است. همچنین فلاکت در دو کشور افزایش پیدا کرده است (روسیه و ترکیه) و یک کشور کاهش کمی را تجربه کرده است اما ایران بهبود بسیار خوبی در این شاخص داشته است. در دوره مورد بررسی بیکاری در دو کشور بدتر شده است (عربستان و ترکیه) اما ایران توانسته است آن را کنترل کند و کمی کاهش دهد. تورم نیز در دو کشور ترکیه و روسیه افزایش داشته و عربستان توانسته هفت دهم درصد آن را کاهش دهد اما تورم در ایران بیش از ۱۰٪ کاهش داشته است. این واقعیت‌ها نشان می‌دهد که ایران در دوره دوم (۹۳-۹۵) عملکردی به مراتب بهتر نسبت به دوره اول (۸۹-۹۱) و عملکردی به مراتب بهتر نسبت به سه کشور دیگر داشته است.

جدول ۳: مقایسه ایران با سه کشور عربستان، ترکیه و روسیه بر اساس مراجع بین المللی

شاخص	کشور	متوسط عملکرد سه سال ۸۹-۹۱	متوسط عملکرد سه سال ۹۳-۹۵
رشد اقتصادی (درصد)	ایران	۱,۰۸	۲,۹۴
	روسیه	۴,۰۲	-۰,۸
	عربستان	۶,۷۹	۳,۰۶
	ترکیه	۸,۱۰	۴,۶۹
رشد درآمد سرانه در طول دوره (درصد)	ایران	۱,۵۱	۲,۸۳
	روسیه	۵,۷۶	۰,۵۶
	عربستان	۵,۳۸	۲,۵۴
	ترکیه	۸,۴۴	۴,۷۴
شاخص فلاکت (تهی دستی)	ایران	۳۴,۱۲	۲۳,۴۶
	روسیه	۱۳,۲۲	۱۵,۵۶
	عربستان	۹,۰۸	۸,۴۷
	ترکیه	۱۷,۵۳	۱۸,۴۳
نرخ بیکاری (درصد)	ایران	۱۲,۶۳	۱۱,۳۵
	روسیه	۶,۴۳	۵,۴۳
	عربستان	۵,۶۱	۵,۶۸
	ترکیه	۹,۵۵	۱۰,۳۳
نرخ تورم سالیانه	ایران	۲۱,۲۵	۱۲,۰۸
	روسیه	۶,۷۸	۱۰,۰۷
	عربستان	۳,۴۷	۲,۸۰
	ترکیه	۷,۹۷	۸,۱۰

در فصل سوم به موضوع عملکرد زیرمجموعه های وزارت امور اقتصادی و دارایی بر اساس اهداف راهبردی پرداخته شده است. وزارت امور اقتصادی و دارایی یک وزارتخانه معمولی نیست. یک ابروزارتخانه است. یک سیستم اقتصادی و اداری پیچیده که نیازمند یک سامانه هدایتی-نظارتی چابک و موثر است. لذا دقیقاً از روز اول به دستور و تاکید ویژه وزیر امور اقتصادی و دارایی با تدوین اسناد راهبردی تمام معاونت ها، سازمان ها، بیمه و بانک های دولتی (مشمول بر بیش از ۵۰ مرکز مسوولیت) و طراحی نظام توانمندسازی، جاری سازی و روزآمدسازی اسناد راهبردی یک سامانه موثر برای مدیریت این ابروزارتخانه ایجاد شد.

ابتدا ماموریت، چشم انداز و هفت اولویت راهبردی وزارت تدوین و تصویب شد. سپس این هفت اولویت به ۸۰۰ هدف کمی و ۲۰۰۰ اقدام راهبردی و عملیاتی تبدیل شدند. از بین سبده اقدامات راهبردی و عملیاتی، ۸ مگاپروژه به صورت ویژه انتخاب شدند که به صورت مستمر و ویژه رصد می شدند. در طول سال های ۹۳ الی ۹۶، تمام مراکز مسوولیت موظف بودند سه ماهه گزارش عملکرد تحقق اهداف و اقدامات خود را در سامانه مدیریت استراتژیک بازگذاری نمایند. این گزارش ها در گام بعد راستی آزمایی و تحلیل می شدند و نتایج به رویت وزیر اقتصاد می رسید و سپس توسط ایشان بازخورد متناسب برای مراکز مسوولیت ارسال می شد.

اکنون در زمان اتمام فعالیت دولت یازدهم دستاوردهای چنین اقدامی (تدوین، جاری سازی، پایش و روزآمدسازی منظم اسناد راهبردی) منافع خود را نمایان می کند. به عنوان نمونه جدول زیر نشان می دهد که موارد هدف گیری شده به میزان خوبی محقق شده اند و شرایط نسبت به سال ۹۲ بسیار بهتر شده است.

جدول ۴. گزارش میزان تحقق اهداف منتخب سال ۹۵ و میزان پیشرفت نسبت به سال ۹۲

میزان نسبت به آغاز رشد دانشنامه (عملکرد ۹۵ به نسبت به هدف ۹۵ درصد) (عملکرد ۹۵)	میزان نسبت به آغاز رشد دانشنامه (عملکرد ۹۲ به نسبت به هدف ۹۵ درصد) (عملکرد ۹۲)	چه هدفی را برای سال ۹۵ تعیین کردیم؟ (هدف تعیین شده برای ۹۵)	در چه شرایطی آغاز کردیم؟ (عملکرد محقق ۹۲)	فرمول محاسبه و اندازه گیری مقدار هدف	چه اهدافی را برگزیدیم؟	مركز مسؤليت
۶۴،۶	۲۱،۸	نسبت حق بیمه تولیدی به تولید ناخالص داخلی	۱،۷	نسبت حق بیمه تولیدی به تولید ناخالص داخلی	افزایش ضریب نفوذ بیمه	بیمه مرکزی
۶۰،۵	۲،۳	حاصل جمع سهم هر یک از شرکت‌های بیمه غیر دولتی از حق بیمه تولیدی بازار	۵۶،۶	حاصل جمع سهم هر یک از شرکت‌های بیمه غیر دولتی از حق بیمه تولیدی بازار	افزایش سهم بخش غیردولتی از حق بیمه تولیدی بازار بیمه کشور	
۱۰،۳	۴۷،۲۵	نسبت حق بیمه تولیدی در بیمه‌های زندگی به کل حق بیمه تولیدی	۹،۱	نسبت حق بیمه تولیدی در بیمه‌های زندگی به کل حق بیمه تولیدی	افزایش سهم بیمه زندگی	
۱۹۴،۰	-۱۹،۶۵	حاصل جمع مجذور سهم از بازار حق بیمه هر یک از شرکت‌های بیمه	۲۱۵،۷	حاصل جمع مجذور سهم از بازار حق بیمه هر یک از شرکت‌های بیمه	کاهش شاخص هرفیندال	
۲۵	۴۳	تعداد گزارشات آماری منتشره شامل نمایار، بولتن شاخصهای مالی و اقتصادی و نماگرهای مالی استان‌ها	۱۳	تعداد گزارشات آماری منتشره شامل نمایار، بولتن شاخصهای مالی و اقتصادی و نماگرهای مالی استان‌ها	افزایش نقش در تدوین و شفاف‌سازی شاخص‌های اقتصادی	معاينات امور اقتصادی
۱۰۰	۸۰	درصد پیشرفت پروژه (تجمعی)	۲۰	درصد پیشرفت پروژه (تجمعی)	استقرار سامانه آنلاین داشبورد اطلاعات اقتصادی	
۲۴	۲۸	تعداد گزاره‌های تنظیم شده با استفاده از مدل‌های کمی	۱۰	تعداد گزاره‌های تنظیم شده با استفاده از مدل‌های کمی	طراحی و استفاده از مدل‌های کمی در تحلیل‌های سیاستی	

میزان به هدف بیان رسیده؟ (عملکرد ۹۵ نسبت به هدف ۹۵ درصد)	چه میزان نسبت به آغاز رشد داشته ایم؟ (عملکرد ۹۵ به ۹۲ درصد)	در سال ۹۵ به کجا رسیدیم؟ (عملکرد محقق سال ۹۵)	چه هدفی برای سال ۹۶ تعیین کردیم؟ (هدف تعیین شده برای ۹۵)	در چه شرایطی آغاز کردیم؟ (عملکرد محقق ۹۲)	فرمول محاسبه و اندازه گیری مقدار هدف	چه اهدافی را برگزیدیم؟	میزان سنجش
۱۳۳٫۳	چون عملکرد در سال صفر ۹۲ بوده امکان مقایسه نیست.	۴	۳	۰	تعداد حوزه هایی که قوانین آنها تجمیع، تنقیح و بازتدوین شده اند.	مشارکت در روزآمدسازی، تجمیع و بازتدوین قوانین اقتصادی	معاونت حقوقی و امور مجلس
۱۳۷٫۵	۱۰۰۰	۱۱	۸	۱	تعداد نشست های مدیریتی مشترک با نمایندگان مجمع استان و استاندار	افزایش تعامل موثر با مجمع نمایندگان استانی	
۱۱۹	۸۵	۹۵	۸۰	۱۰	نسبت ذیحسابان و معاونین جایجا شده به کل ذیحسابان و معاونین	افزایش ضریب اطمینان نظارت مالی از طریق گردش ذیحسابان و معاونین	معاونت نظارت مالی و خزانه داری کل کشور
۱۰۰	۴۵	۵۰	۵۰	۵	درصد پیشرفت	توسعه سیستم درخواست وجه الکترونیک در دستگاههای اجرایی	
۱۲۲٫۷	۹۲	۹۲	۷۵	۰	متوسط درصد پیشرفت	طراحی ساز و کار مدیریت بدهی های دولت	
۱۲۷٫۹	۳۳۳	۵۵	۴۳	۱۳	ارزش سهام واگذار شده از طریق بورس، مزایده و مذاکره به بخش خصوصی واقعی طی دوره مورد نظر تقسیم بر ارزش کل واگذارها طی دوره مورد نظر	افزایش سهم بخش خصوصی واقعی از واگذاری ها	
۸۰	چون عملکرد در سال صفر ۹۲ بوده امکان مقایسه نیست.	۴۰	۵۰	۰	میانگین نسبت بتگاههای بهبود یافته بر اساس معیارهای تعیین شده در گزارش ارزیابی به کل بتگاههای ارزیابی شده	بهبود وضعیت بتگاهها بعد از واگذاری	سازمان خصوصی سازی
۱۰۴٫۸	۱۰۰٫۹	۱۰۲	۹۸	۹۲	ارزش واگذارها از طرق مزایده+ فرابورس+ بورس به ارزش کل واگذارها	افزایش استفاده از شیوه های رقابتی در واگذاری ها	
۱۰۱٫۲	۵۸٫۲	۸۷	۸۶	۵۵	میزان پیشرفت طرح	ساماندهی سهام عدالت	

گزارش عملکرد اقتصاد

و دستاوردهای وزارت امور اقتصادی و دارایی در دولت یازدهم؛ از لبه پرتگاه به جاده پیشرفت

مؤشر سببیت	چه اهدافی را برگزیدیم؟	فرمول محاسبه و اندازه گیری مقدار هدف	در چه شرایطی آغاز کردیم؟ (عملکرد محقق ۹۳)	چه هدفی را برای سال ۹۵ تعیین کردیم؟ (هدف تعیین شده برای ۹۵)	در سال ۹۵ به کجا رسیدیم؟ (عملکرد محقق سال ۹۵)	چه میزان نسبت به آغاز بند داشتیم؟ (عملکرد عملگر ۹۵ به ۹۴ درصد)	چهارمین به هدف ما رسیدیم؟ (عملگر ۹۵ نسبت به هدف ۹۵ درصد)
سازمان جمع آوری و فروش اسفلات ملیکی	افزایش میزان فروش الکترونیک	نسبت فروش الکترونیک به فروش کل	۳۵	۵۰	۵۳	۱۱۲	۱۰۶
	افزایش ارزش معاملات قابل انتشار به کل معاملات	حجم مالی معاملات با اطلاعات افشا شده تقسیم بر کل معاملات	۰	۱۰۰	۶۴	-	۶۴
سازمان سرمایه گذاری و کمک های فنی و اقتصادی	تصویب طرحهای سرمایه گذاری خارجی	مجموع سرمایه گذاری خارجی دارای مجوز سرمایه گذاری و تحت پوشش قانون تشویق و حمایت سرمایه گذاری خارجی (میلیون دلار)	۴۰۰۰	۱۳۰۰۰	۱۰۴۰۰	۱۶۰	۸۰
	جذب سرمایه گذاری خارجی	میزان کل سرمایه جذب شده با منشاء خارجی در فعالیتهای اقتصادی کشور (به جز در بخشهای غیر از بالادستی نفت و گاز) میلیون دلار	۱۰۳۶	۳۱۵۰	۲۳۵۳	۱۲۷	۷۵
	عملیات تشویق سرمایه گذاری خارجی	میزان هیاتهای پذیرش شده ، فرصتهای سرمایه گذاری نهایی شده ، هماهنگیهای داخلی و خارجی و جلسات با بخشهای دولتی و خصوصی داخلی	۱۵۰	۴۵۰	۵۵۰	۲۶۷	۱۲۲
	توسعه روابط اقتصادی خارجی و بین المللی	مجموع هیاتهای پذیرش با اعزام شده از بخشهای رسمی و غیردولتی خارجی	۵۵	۱۲۰	۴۵۴	۷۳۵	۳۷۸
سازمان حسابرسی	گسترش پیاده سازی استانداردهای بین المللی گزارش مالی	تعداد استانداردهای بین المللی پیاده سازی شده	۰	۳۸	۳۸	۱۰۰	۱۰۰
	گسترش برون سپاری خدمات حسابرسی	تعداد کار شرکت های برون سپاری شده به کل شرکت حسابرسی شده	۶	۱۰	۹٫۷	۶۱	۹۷
	توسعه و تدوین مفاهیم نظری و استانداردهای حسابداری بخش عمومی	تعداد استاندارد	۴	۱۱	۱۱	۱۷۵	۱۰۰

مؤشر سنجش	چه اهدافی را برگزیدیم؟	فرمول محاسبه و اندازه گیری مقدار هدف	درجه تشریحی آغاز کردیم؟ (عملکرد محقق ۹۲)	چه هدفی را برای سال ۹۵ تعیین کردیم؟ (مبلغ تعیین شده برای ۹۵)	در سال ۹۵ به کجا رسیدیم؟ (عملکرد محقق سال ۹۵)	چه میزان نسبت به آغاز رشد داشته ایم؟ (عملکرد ۹۵ به نسبت ۹۴ درصد)	چه میزان به هدف مان رسیدیم؟ (عملکرد ۹۵ به نسبت به هدف ۹۵ درصد)
میزان مالیاتی	افزایش میزان تحقق درآمدهای مالیاتی	نسبت عملکرد درآمد مالیات های مستقیم و کالا و خدمات به مالیات مصوب بودجه	۱۹	۱۰۰	۹۶	۵۴	۹۶
	افزایش سهم مالیات از تولید ناخالص داخلی	نسبت درآمد های مالیاتی های (مستقیم، کالا و خدمات، واردات و عوارض ارزش افزوده) به تولید ناخالص داخلی	۶۴	۹۳	۷۹٫۷	۲۴٫۵	۸۵٫۷
	افزایش نسبت مالیات از هزینه های عمومی دولت	نسبت کل درآمدهای مالیاتی با احتساب مالیات بر واردات به منابع بودجه عمومی دولت	۳۱	۷۴	۳۳٫۳۳	۶۱	۷۵٫۵۱
	افزایش نسبت مالیات از هزینه های جاری دولت	نسبت کل درآمدهای مالیاتی با احتساب مالیات بر واردات به هزینه جاری دولت	۳۴	۶۳	۴۹٫۱۹	۱۱۱	۷۸٫۰۷
ویژه	کاهش اسناد انجام فرایندهای گمرکی (واردات)	تعداد اسناد لازم برای انجام فرایندهای واردات	۱۰	۶	۵	۵۰	۸۸٫۳۷
	کاهش زمان انجام فرایندهای گمرکی (واردات)	متوسط روزهای لازم برای انجام فرایندهای واردات	۶۱	۲	۳	۸۷٫۵-	۱۰۰
	توسعه و تسهیل تجارت فرامرزی با اجرای مدل مجازی پنجره واحد تجاری	نسبت فعالیت های الکترونیکی به فعالیت های فیزیکی	۱۰	۱۰۰	۱۰۰	۹۰	۱۰۰
	کاهش اسناد انجام فرایندهای گمرکی (صادرات)	تعداد اسناد لازم برای انجام فرایندهای صادرات	۷	۴	۲	۵۷	۱۲۵
	کاهش هزینه انجام فرایندهای گمرکی (صادرات)	متوسط میزان هزینه لازم برای انجام فرایندهای صادرات هر کانتینر به دلار	۱۷۵	۱۶۰	۱۶۰	۹	۱۰۰

گزارش عملکرد اقتصاد

و دستاوردهای وزارت امور اقتصادی و دارایی در دولت یازدهم؛ از لبه پرتگاه به جاده پیشرفت

مؤشر سببیت	چه اهدافی را برگزیدیم؟	فرمول محاسبه و اندازه گیری مقدار هدف	در چه شرایطی آغاز کردیم؟ (عملکرد متحقق ۹۲)	چه هدفی را برای سال ۹۵ تعیین کردیم؟ (هدف تعیین شده برای ۹۵)	در سال ۹۵ به کجا رسیدیم؟ (عملکرد متحقق سال ۹۵)	چه میزان نسبت به آغاز رشد داشتیم؟ (عملکرد عملکرد ۹۵ نسبت به هدف ۹۵ درصد)	چقدر به هدف محار رسیدیم؟ (عملکرد ۹۵ نسبت به هدف ۹۵ درصد)
سازمان بورس و اوراق بهادار	افزایش ارزش معاملات در بورس و فرابورس	جمع ارزش معاملات اوراق و سهام در بورس اوراق بهادار و فرابورس	۱۳۶۷	۱۱۸۹	۱۱۰۰	- ۱۳.۱۸	۹۲.۵۱
	افزایش ارزش بازار سهام	ارزش بازار سهام	۵۱۳۱	۵۳۲۵	۴۴۷۰	- ۱۲.۸۸	۸۳.۹۴
	افزایش ضریب نفوذ بازار سرمایه	مجموع تعداد گداهای سهامداری و تعداد دارندگان واحد های سرمایه گذاری	۷,۳۳۳,۶۳۰	۱۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۱,۳۱۸,۰۶۹	۵۲	۱۱۲.۱۸
	افزایش سرمایه گذاری خارجی در بازار سرمایه	مجموع سرمایه گذاری های خارجی در بازار سرمایه	۳۳۲۰	۴۸۱۳	۱۳۳۶	۲۹۱.۲	۲۶۶.۵۴
	اجرای نقشه راه اصلاح نظام اداری	مجموع امتیازات اعلام شده برای زیرمجموعه های وزارت متبوع	۰	۹۰۰	۸۰۰	چون عملکرد در سال ۹۲ صفر بوده امکان مقایسه نیست.	۸۸.۹
معاونت توسعه مدیریت و منابع	تعداد سازمان های متصل به بینا (بستر یکپارچه اطلاعات تخصصی)	تعداد سازمانهای متصل که با هم تبادل اطلاعات دارند	۰	۷۰	۶۶	چون عملکرد در سال ۹۲ صفر بوده امکان مقایسه نیست.	۹۴

در فصل چهارم به دستاوردهای اقتصاد مقاومتی وزارتخانه پرداخته شده است. اقتصاد مقاومتی جدای از آن که مبنای تمام سیاستها، فعالیتها و پروژههای وزارت امور اقتصادی و دارایی بوده است، به صورت ویژه خود را در پروژههای کلیدی نشان داده است. انجام این پروژهها منجر به تغییرات اساسی در زیرساختهای کشور شده است. صرفه جویی ۳۳ هزار میلیاردی در چرخه تجارت، رشد پنجاه درصدی کشفیات قاچاق، افزایش ضریب نفوذ بازار سرمایه به بیش از ۱۰ میلیون نفر، انسداد هزاران حساب دولتی در راستای شفافسازی و تجمیع حسابها گوشه‌ای از اصلاحات ساختاری صورت گرفته توسط این پروژههاست.

جدول ۵. منتخبی از دستاوردهای اقتصاد مقاومتی وزارت امور اقتصادی و دارایی

منتخبی از دستاوردهای ملموس	منتخبی از پروژهها
<ul style="list-style-type: none"> صرفه‌جویی تقریباً ۳۳ هزار میلیارد تومان در سال در چرخه تجارت کشور 	پروژه استقرار گمرک الکترونیکی و یکپارچه
<ul style="list-style-type: none"> ارتقای ۳۳ پله در شاخص عملکرد گمرک در گزارش لجستیک بانک جهانی در سال ۲۰۱۶ 	
<ul style="list-style-type: none"> رشد ۵۰ درصدی کشفیات قاچاق کالا 	
<ul style="list-style-type: none"> افزایش اندازه بازار به میزان ۶۲۴۲٫۷ هزار میلیارد ریال (تحقق ۹۱٪ هدف سال ۱۳۹۵) 	توسعه بازار سرمایه و تقویت نقش آن در تامین مالی بنگاهها
<ul style="list-style-type: none"> افزایش ارزش معاملات برابر ۱۹۵۸٫۲ هزار میلیارد ریال (تحقق ۱۱۳٪ هدف سال ۱۳۹۵) 	
<ul style="list-style-type: none"> افزایش ضریب نفوذ بازار سرمایه به ۱۰٫۲ میلیون نفر (تحقق ۱۱۲٪ هدف سال ۱۳۹۵) 	
<ul style="list-style-type: none"> افزایش تعداد نهادهای مالی به ۴۸۸ نهاد (تحقق ۹۱٪ هدف سال ۱۳۹۵) 	شفافسازی و هوشمندسازی عملیات مالی دولت (استقرار خزانه‌داری الکترونیکی)
<ul style="list-style-type: none"> انسداد ۲۹۵۱ فقره حساب توسط خزانه کل و ۱۷۹۸۷ فقره حساب توسط خزانه معین استانها 	
<ul style="list-style-type: none"> ایجاد ۱۳۰ فقره شناسه واریز بر اساس دستور العمل ساماندهی جدید 	
<ul style="list-style-type: none"> تجمع ۱۱۷ فقره حساب مربوط به سپرده 	
<ul style="list-style-type: none"> حذف ۴۷۹ فقره دسته چک مربوط به حسابهای عمومی. 	
<ul style="list-style-type: none"> نصب و راه اندازی سامانه پرداخت الکترونیکی (بانکواره-<i>Banklet</i>) در خزانه معین ده استان 	
<ul style="list-style-type: none"> بررسی ۷۴۷ عنوان مجوز از منظر مبانی قانونی و ضرورت وجودی 	عملیاتی کردن مقررات و بهبود ۸ پله‌ای رتبه کشور در شاخص سهولت انجام کسب‌وکار
<ul style="list-style-type: none"> بررسی فرایندهای صدور و اصلاح فرایندهای مربوط به ۴۶۳ عنوان مجوز 	
<ul style="list-style-type: none"> شناسایی ۲۲۰ عنوان قانون و مقرر مخل کسب‌وکار توسط ذی‌نفعان بخش خصوصی 	
<ul style="list-style-type: none"> بهبود امتیاز در شاخص سهولت انجام کسب‌وکار از ۵۷٫۰۸ به ۵۷٫۲۶ و نماگر اخذ مجوز ساخت‌وساز (بهبود امتیاز فاصله تا اقتصاد پیشرو از ۷۷٫۹۰ به ۷۸٫۵۰) و نماگر تجارت فرامرزی؛ بهبود امتیاز فاصله تا اقتصاد پیشرو از ۳۹٫۲۸ به ۴۰٫۶۶ 	

<ul style="list-style-type: none"> ◀ احقاق حق مشمولین از قلم افتاده (۷ میلیون خانواده های کارگرهای فصلی ساختمانی) 	ساماندهی سهام عدالت
<ul style="list-style-type: none"> ◀ راه اندازی سامانه ساماندهی سهام عدالت (با امکان رویت صورت حساب، مشخص شدن آخرین وضعیت سهامداری و واریز مانده اقساط تسویه نشده مشمولین) 	
<ul style="list-style-type: none"> ◀ تنظیم صورت حساب برای تمام مشمولین سهام عدالت و تمهید مقدمات واریز سود از سال ۹۶ 	
<ul style="list-style-type: none"> ◀ افزایش تعداد دستگاه های متصل به مرکز به ۶۶ دستگاه (کلیه دستگاه ها) 	ایجاد بستر یکپارچه تبادلات الکترونیکی و اقتصادی IX (بینا)
<ul style="list-style-type: none"> ◀ افزایش میزان صحت، اعتبار و کیفیت اطلاعات با کمک تقاطع گیری (Cross-check) 	
<ul style="list-style-type: none"> ◀ تسریع در تبادل اطلاعات و همچنین شفافیت با کمک ابزار دیده بان خدمات در حال تبادل 	
<ul style="list-style-type: none"> ◀ احراز اصالت و عدم انکار اطلاعات تبادل شده از طریق امضای دیجیتال 	

در فصل آخر نیز ایران بر مبنای شاخص های بین المللی همچون شاخص بهبود سهولت کسب و کار، شاخص رقابت پذیری و کارآفرینی توسعه بررسی شده است که این بررسی نشان می دهد بهبود وضعیت ایران در مجموع شاخص ها انکارناپذیر است. در این گزارش ۱۰ شاخص اقتصادی و معتبر بین المللی مورد بررسی قرار گرفتند تا ضمن آگاهی از تحولات نهادی و رفاهی اقتصادی ایران، تغییر جایگاه و نمره کشور از نگاه ناظران بین المللی بین سال های ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۷ (۱۳۹۲) تا ۲۰۱۷ میلادی (۱۳۹۶) مشخص شود.

نتایج نشان می دهد که در اکثریت قاطع شاخص ها، جایگاه بین المللی ایران بهبود یافته است. به نحوی که بیشترین افزایش جایگاه معادل ۳۸ پله در شاخص نوآوری جهانی بوده است که منبعث از افزایش ۱۷،۵۸ درصدی امتیاز کشور در این شاخص شده است. در همین راستا، جایگاه جهانی ایران در شاخص سهولت کسب و کار نیز ۳۲ پله ارتقاء یافته که فاصله کشور را از مرز این شاخص ۲،۶۴ درصد کاهش داده است. همچنین ایران از گروه کشورهای با ریسک بالا خارج شده و درجه ریسک اعتباری-تجاری آن از ۷ به ۶ کاهش یافته است. جایگاه بین المللی کشور نیز در شاخص های آزادی اقتصادی، عملکرد لجستیکی، فلاکت اقتصادی و ادراک فساد به ترتیب ۱۸، ۱۶، ۱۵ و ۱۳ پله بهبود یافته که منجر به افزایش نمره ایران در این شاخص ها به ترتیب معادل ۲۵،۳۱، ۴،۴۲، ۵۸،۷۳ و ۱۶ درصد شده است. مجموعه ای این بهبود رتبه ها و امتیازات نشان می دهد که شرایط مساعدتری نسبت به گذشته برای سرمایه گذاری و رشد اقتصادی ایران فراهم شده است.

در شاخص‌های کارآفرینی و حقوق مالکیت اگرچه جایگاه جهانی ایران بهتر شده، اما امتیاز آن کاهش یافته است که نیاز به بازسازی آن را ضروری می‌نماید. (جدول ۶).

جدول ۶. خلاصه تغییرات جایگاه و رتبه‌ی ایران در شاخص‌های اقتصادی بین‌المللی

تغییر (به‌پس)	۲۰۱۷ میلادی (۱۳۹۶)		۲۰۱۳ میلادی (۱۳۹۲)		منبع	شاخص	#	
	جایگاه	نمره	جایگاه	نمره				
+۱۷,۵۸٪	+۳۸	۳۲,۱	۷۵	۲۷,۳	۱۱۳	WIPO	نواوری جهانی	۱
+۲,۶۴٪	+۳۲	۵۷,۲۶	۱۲۰	۵۸,۸۱	۱۵۲	بانک جهانی	سهولت کسب و کار	۲
+۱۴,۳۹٪	+۲۳	۶	۹۶	۷	۱۱۹	سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (OECD)	ریسک اعتباری - تجاری	۳
+۲۵,۳۱٪	+۱۸	۵۰,۵	۱۵۵	۴۰,۳	۱۷۳	بنیاد هدریتج	آزادی اقتصادی	۴
+۴,۴۲٪	+۱۶	۲,۶۰	۹۶	۲,۴۹	۱۱۲	بانک جهانی	عملکرد لجستیکی	۵
+۵۸,۷۳٪	+۱۵	۱۸,۶۴	۱۸	۴۵,۱۷	۳	بر پایه آمار IMF	فلاکت اقتصادی	۶
-۸,۶۸٪	+۱۵	۲۲,۱	۸۵	۲۴,۲	۱۰۰	مؤسسه‌ی کارآفرینی و توسعه	کارآفرینی و توسعه	۷
+۱۶,۰۰٪	+۱۳	۲۹	۱۳۱	۲۵	۱۴۴	سازمان شفافیت بین‌الملل	ادراک فساد	۸
-۲,۳۳٪	+۱۰	۴,۲	۱۰۱	۴,۳	۱۱۱	اتحادیه‌ی حقوق ملکیت	حقوق مالکیت	۹
-۲,۳۷٪	-۱۰	۴,۱۲	۷۶	۴,۲۲	۶۶	مجمع جهانی اقتصاد	رقابت‌پذیری جهانی	۱۰

پایان خلاصه‌مدیریتی

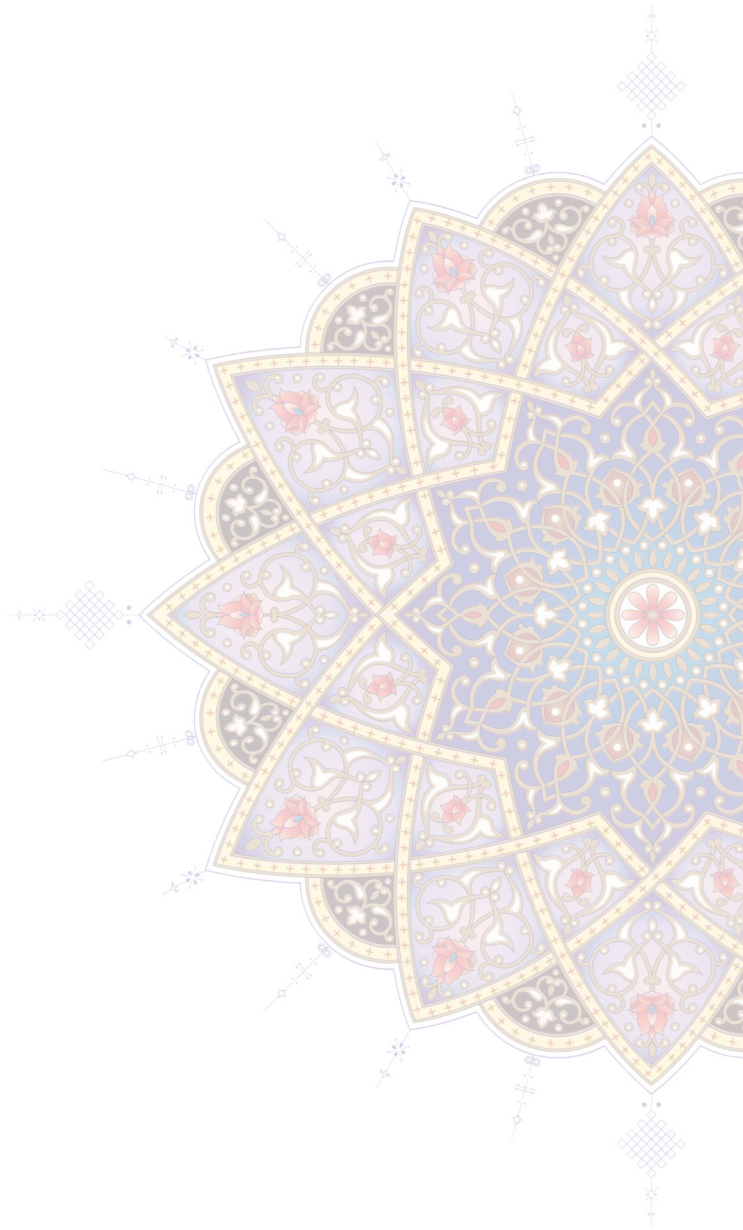

فصل اول

دستاوردهای اقتصاد کلان بر اساس مراجع داخلی

پیرامون عملکرد اقتصاد و دستاوردهای
وزارت امور اقتصادی و دارایی در دولت یازدهم

گشایش

تنگنای معیشتی، تحریم‌های فلج‌کننده، نااطمینانی گسترده، ناپایداری بازارهای مالی، انبوه بدهی دولت به نظام بانکی، پیمانکاران و بخش خصوصی و عمیق‌ترین رکود تومی بخشی از واقعیت‌های اقتصادی بود که در آغاز کار دولت یازدهم حاکم بود. به تمام این موارد باید مجموعه‌های از نواقص و بیماری‌های ساختاری تاریخی که مانع از دستیابی کشور به رشد اقتصادی قابل قبول در دهه‌های گذشته شده بود را نیز افزود.

تحریم‌های اعمال شده به علاوه سوءمدیریتی که در کشور حکم‌فرما شده بود، در شاخص‌های اقتصاد کلان کشور نمود یافت. تحریم‌ها باعث شده بود که صادرات نفت ایران که زمانی از ۲/۵ میلیون بشکه در روز عبور می‌کرد، در آستانه توافق ژنو (توافق موقت) به ۹۷۰ هزار بشکه در روز برسد. این کاهش صادرات باعث فشار فزاینده بر منابع درآمدی دولت و ارز در اختیار بانک مرکزی برای تأمین مایحتاج وارداتی شد. پول ناشی از فروش همین میزان نفت نیز قابل تبدیل به ارز قوی نبود و به موجب قوانین تحریمی باید پول حاصل از فروش نفت در کشورهای خریدار و حساب‌هایی امانی ذخیره می‌گردید و ایران می‌توانست در قبال این وجه یا کالا از کشور خریدار نفت وارد نماید، یا تنها این پول را برای خرید کالاهای بشردوستانه (کشاورزی یا اقلام دارویی و پزشکی) به سایر کشورها منتقل نماید. به این موارد باید مسدود شدن دارایی‌های بانک مرکزی را نیز افزود. تحدید دسترسی ایران به ارزهای قوی باعث تلاطمی بی‌سابقه در بازار ارز شد و نرخ برابری دلار با ریال با جهش همراه شد.

چالش های ناشی از تحریم

به موجب برجام دیوار تحریم‌ها فرو ریخت و تمام محدودیت‌های بانکی منبعث از تحریم‌های ثانویه آمریکا و تحریم‌های اتحادیه اروپا و سازمان ملل متحد (به استثنای بانک‌های انصار و مهر) لغو شد و به فاصله چند هفته از روز اجرایی شدن برجام و پس از به روزرسانی نرم‌افزارها و حل و فصل مشکلات فنی، کلیه بانک‌ها به سوئیفت دسترسی پیدا کردند.

به جز محدود ساختن دسترسی به ارز قوی، تحریم‌ها آثار فراوان دیگری نیز بر اقتصاد ایران گذاشتند. به واسطه تحریم هزینه‌های مبادله با افزایشی شدید مواجه شد. هزینه انتقال پول با توجه به تحریم بانک‌های ایرانی از دسترسی به سوئیفت گاه تا ۱۱ درصد می‌رسید. رتبه ریسک ایران با افزایش همراه بود و این خود هزینه تأمین مالی را افزایش می‌داد (که البته خود تأمین مالی و سرمایه‌گذاری در ایران نیز صرف نظر از هزینه‌های آن تقریباً به طور کامل تحریم بود). کالاهای مورد نیاز کشور به دلیل مشکلاتی که به واسطه معامله با ایران می‌توانست برای شرکت‌های خارجی ایجاد شود، با افزایش قیمتی چشم‌گیری همراه شده به طوری که بر اساس برخی گزارش‌ها این افزایش قیمت تا ۵۰ درصد قیمت در برخی کالاها (مانند تجهیزات پزشکی) نیز می‌رسید. محدودیت سرمایه‌گذاری در ایران بازده چاه‌های نفت را با کاهش مواجه ساخت و عدم سرمایه‌گذاری در صنعت نفت، علاوه بر آنکه تولید بالفعل محدود شده بود، ظرفیت تولید آتی را نیز محدود می‌ساخت. دولت از پس قراردادهای خود با بخش خصوصی داخلی بر نمی‌آمد و بدهی آن به پیمانکاران رزوافزون بود. این بدهی خود بر بخش خصوصی فشاری افزون بر تحریم ایجاد می‌نمود. تولیدات صنعتی شاخص همچون خودرو با توجه به تحریم‌های اعمال شده با محدودیت مواجه شد به طوری که تولید خودرو سواری در کشور از ۱ میلیون و ۴۲۱ هزار خودرو در سال ۱۳۹۰ به ۷۸۸ هزار خودرو در سال ۱۳۹۲ تنزل یافته (۴۴ درصد کاهش) و به تبع آن بسیاری از صنایع وابسته نیز با کاهش تولید همراه بودند. به واسطه تحریم و سوء تدبیر، سطح عمومی قیمت‌ها به صورت افسارگسیخته‌ای رشد نمود و

نرخ تورم در سال ۱۳۹۱ به ۳۰/۵ درصد در سال و در اوج خود به ۴۰/۴ درصد در مهرماه سال ۱۳۹۲ رسید. رشد اقتصادی به کمترین میزان خود پس از انقلاب رسید و در سال ۱۳۹۱، کشور ۷/۷ درصد از تولید ناخالص داخلی خود را از دست داد. رشد منفی سرمایه‌گذاری، کاهش قدرت خرید خانوارها، تشدید سفته‌بازی در بازارهای مالی، گسترش نااطمینانی و ناامیدی و سرخوردگی عاملان اقتصادی در کنار رکود تورمی عمیق حاکم بر اقتصاد (که ذکر آن رفت) فضایی بود که دولت یازدهم در آن بر مصدر قوه مجریه نشست.

تورم افسارگسیخته

به واسطه تحریم و سوء مدیریت در دولت دهم، سطح عمومی قیمت‌ها به صورت افسارگسیخته‌ای رشد نمود و نرخ تورم در سال ۱۳۹۱ به ۳۰/۵ درصد در سال و در اوج خود به ۴۰/۴ درصد در مهرماه سال ۱۳۹۲ رسید.

مدیریت این فضای بحران‌زده مستلزم از میان بردن منشأ ایجاد آن بود. از طرفی لازم بود فرآیند رو به فزونی تحریم‌ها کنترل، متوقف و تا حد امکان معکوس گردد و از طرف دیگر سیاست‌های اقتصادی مدیرانه و کارشناسی در پیش گرفته شود که در سایه آن آرامش به اقتصاد بازگشته و در عین حال با دمس امید در دل عاملان اقتصادی امکان فائق آمدن بر مشکلات حاد موجود فراهم آید. از جمله مهمترین سیاست‌های اصلاح ساختاری می‌توان به احیاء سازمان برنامه و بودجه، احیاء شورای گفتگو با بخش خصوصی، تدوین قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقاء نظام مالی کشور، بسته خروج غیرتورمی از رکود، ایجاد تحرک اقتصادی، رفع موانع تولید و سرمایه‌گذاری و بهبود فضای کسب و کار طرح جامع گمرک، طرح جامع مالیاتی اشاره نمود.

بنابراین اقتصاد ایران در اثر سه عامل زیر در شرایط دشواری بسر می‌برد:

- ◀ آسیب‌های ساختاری - نهادی تاریخی
- ◀ سیاست‌های اقتصادی نادرست
- ◀ تحریم‌ها و محدودیت‌های خارجی.

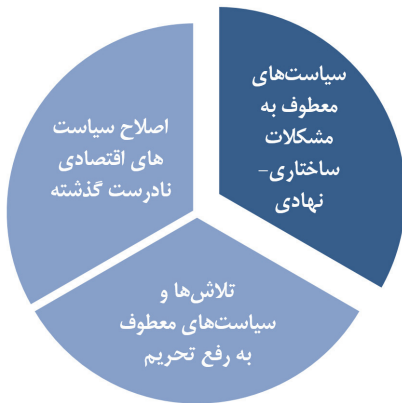
متناسب با چنین تحلیلی تلاش‌ها و سیاست‌های دولت به سه دسته تقسیم شد:

- ◀ سیاست‌ها و تلاش‌های معطوف به رفع مشکلات ساختاری-نهادی تاریخی
- ◀ اصلاح سیاست‌های اقتصادی نادرست گذشته
- ◀ تلاش‌ها و سیاست‌های معطوف به رفع تحریم

در ادامه به هر کدام از موارد سه گانه فوق به صورت مجزا پرداخته می‌شود.

سیاست‌ها و تلاش‌های معطوف به مشکلات ساختاری و نهادی

در این بخش از گزارش به سیاست‌های معطوف به ترمیم مشکلات ساختاری و نهادی تاریخی پرداخته می‌شود و این بخش از گزارش شامل چهار قسمت؛ اجرایی کردن سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، بهبود فضای کسب و کار و رقابت‌پذیری، کاهش وابستگی بودجه دولت به منابع حاصل از فروش نفت و بهبود شفافیت اطلاعاتی است.

سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی

سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی که در ۲۹ بهمن ۱۳۹۲ ابلاغ شد، زمینه اصلی تمام سیاست‌های دولت یازدهم بوده است. با هدف تأمین رشد پویا و بهبود شاخص‌های مقاومت اقتصادی و دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز بیست‌ساله، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی با رویکردی جهادی، انعطاف‌پذیر، فرصت‌ساز، مولد،

درون‌زا، پیشرو و برون‌گرا، سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در ۲۴ بند از سوی مقام معظم رهبری به دولت ابلاغ شد. بنیان سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی بر استفاده از استعدادهای سرشار معنوی و مادی و ذخائر و منابع غنی و متنوع و زیرساخت‌های گسترده و مهم‌تر از همه، نیروی انسانی متعهد و کارآمد کشور بنا شده است. سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی جهت‌گیری‌های کلان اقتصاد کشور

را نشان می‌دهند و چراغ راه اقتصاد کشور هستند. دولت با نصب‌العین قرار دادن این سیاست‌ها به عنوان مهم‌ترین دستورالعمل موجود و عملیاتی‌ترین سند بالادستی به انجام اقدامات لازم در حوزه اقتصاد پرداخته است.

بنابراین پس از ابلاغ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، متعاقباً سیاست‌های اجرایی، برنامه‌های ملی، پروژه‌های کلیدی و ساختارهای لازم در بدنه دولت شکل گرفت و هم‌اکنون ۱۲ برنامه ملی به شرح زیر در حال اجرا می‌باشند:

- ◀ برنامه ملی ارتقای بهره‌وری
- ◀ برنامه ملی پیشبرد برون‌گرایی اقتصاد (توسعه صادرات غیرنفتی)
- ◀ برنامه ملی ارتقای توان تولید ملی (درون‌زایی اقتصاد)
- ◀ برنامه ملی عدالت بنیان‌کردن اقتصاد و توسعه عدالت اجتماعی
- ◀ برنامه ملی برقراری انضباط مالی در بخش عمومی و قطع وابستگی بودجه به نفت
- ◀ برنامه ملی توسعه اقتصاد دانش بنیان
- ◀ برنامه ملی گفتمان‌سازی و فرهنگ‌سازی اقتصاد مقاومتی
- ◀ برنامه ملی شفاف‌سازی و سالم‌سازی اقتصاد
- ◀ برنامه ملی توسعه ظرفیت تولید نفت و گاز و تکمیل زنجیره پایین دستی و توسعه بازار
- ◀ برنامه ملی هدفمندسازی یارانه‌ها
- ◀ برنامه ملی مردمی کردن اقتصاد
- ◀ برنامه ملی سیاست‌های پولی و ارزی

بهبود شاخص رشد پویا در راستای اقتصاد مقاومتی

اندازه‌گیری شاخص رشد اقتصادی پویا به عنوان یکی از دو جزء شاخص ترکیبی اقتصاد مقاومتی، نشان از آن دارد که این شاخص از سال ۹۱ تا ۹۴ بهبود جدی را تجربه کرده است و نشان از آن دارد که تلاش‌های اقتصاد مقاومتی به ثمر نشست است.

برای هریک از این برنامه‌های ملی پروژه‌هایی تعریف شده است که توسط دستگاه‌های مسئول در کشور در حال پی‌گیری و برنامه‌ریزی است. برخی از این پروژه در اولویت سال ۱۳۹۵ و برخی از آن‌ها به عنوان اولویت‌های سال ۱۳۹۶ دسته‌بندی شده‌اند. به واسطه اهمیت برنامه‌ها، پروژه‌ها و دستاوردهای اقتصاد مقاومتی فصلی جداگانه به این موضوع تخصیص یافته است. در این فصل به این پرداخته می‌شود که آیا تلاش‌های دولت و وزارت امور اقتصادی و دارایی از ابتدای ابلاغ سیاست‌ها، آیا به ثمر نشست است یا خیر؟

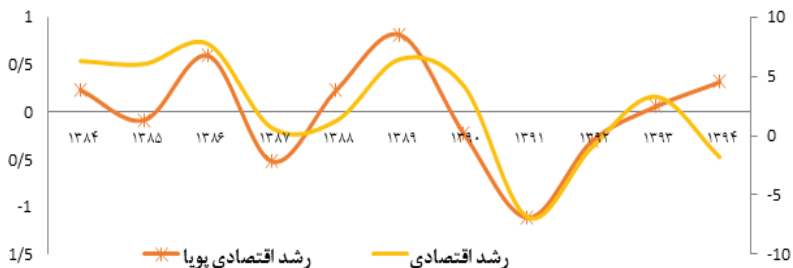
بهبود شاخص اقتصاد مقاومتی: رشد اقتصادی پویا، تاب‌آوری اقتصادی

بر اساس نظرسنجی از خبرگان دستگاهی و دانشگاهی، شاخص ترکیبی اقتصاد مقاومتی توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی طراحی شد. این شاخص ترکیبی به دو جز رشد اقتصادی پویا و مقاومت اقتصادی تقسیم می‌شود که هر یک از شاخص‌های اثرگذار در این دو جز شناسایی و ۱۳۵ شاخص منتخب در دوره زمانی ۹۴-۱۳۸۴ جمع‌آوری شد. محاسبه شاخص اقتصاد مقاومتی به دو روش مولفه‌های اساسی (PCA) و تاپسیس^۲ صورت گرفت و نتایج حاصل از دو روش مذکور بررسی گردید و در نهایت شاخص مذکور در دوره ۹۴-۱۳۸۴ ساخته شد. همچنین جهت بررسی نحوه اثرگذاری شاخص‌ها بر روی یکدیگر از آزمون علیت گرنجری^۳ استفاده گردید.

بر اساس تعریف کمیته رشد و توسعه بانک جهانی^۴، کشوری که بتواند حداقل نرخ رشد اقتصادی ۷ درصد را به طور متوسط در طول ۲۵ سال و بیشتر حفظ نماید از رشد اقتصادی پایدار و مستمر برخوردار بوده است. از این رو شناسایی عوامل موثر بر رشد اقتصادی به منظور دستیابی به این هدف مهم دارای اهمیت بسزایی است. با توجه به مطالعات صورت گرفته عوامل موثر بر رشد اقتصادی پویا در دو قالب منشأ بلافصل رشد و عوامل بنیادی رشد قرار دارند (اسنون، وین^۵ (۲۰۰۵) و رومر^۶ (۲۰۰۱)). منشأ بلافصل رشد اقتصادی به انباشت نهادهای کار و سرمایه و عوامل موثر بر بهره‌وری این نهادها

1. Principle Component Analysis
2. TOPSIS
3. Granger causality
4. Commission on growth and development
5. . Snowdon & Vane
6. Romer

نظیر بازدهی مقیاس و تغییرات فنی مربوط است و در این میان افزایش سرمایه‌گذاری مسئله اصلی توسعه محسوب می‌گردد. بنابراین با عنایت به مطالعات تجربی و نظر خبرگان دستگاهی و دانشگاهی، شاخص‌های سرمایه فیزیکی، نیروی کار، عوامل واسطه و ارتقای بهره‌وری به عنوان منشأ بلافصل رشد اقتصادی پویا به منظور ساخت شاخص ترکیبی اقتصاد مقاومتی در نظر گرفته شد. از سوی دیگر، منشأ بنیادی شامل رشد جمعیت، تأثیر بخش مالی، شرایط اقتصاد کلان، نظام تجاری، اندازه دولت، توزیع درآمد، محیط سیاسی و اجتماعی و عوامل جغرافیایی می‌شود و با تمرکز بر منشأهای بنیادی به جای منشأهای بلافصل چارچوب نهادی اقتصاد به قابلیت اجتماعی یا زیرساخت اجتماعی تغییر می‌یابد. بنابراین به منظور ساخت شاخص ترکیبی اقتصاد مقاومتی، منشأ بنیادی رشد اقتصادی پویا شامل اجزایی از جمله ثبات اقتصاد کلان، تقویت قابلیت‌ها و زیرساخت‌های اجتماعی، حکمرانی و تدبیر شایسته، توسعه مالی و اقتصاد دانش‌بنیان در نظر گرفته شد. هر یک از اجزای منشأ بلافصل و بنیادی رشد اقتصادی نیز شامل شاخص‌ها و متغیرهای مرتبط بوده که از طریق روش مولفه‌های اساسی (PCA) آنها (منشأ بلافصل و بنیادی) را ساخته‌اند. سپس با لحاظ نظر خبرگان دستگاهی و دانشگاهی هر یک از این اجزا وزندهی شدند و در نهایت با ترکیب وزن و میزان هر یک از اجزا رشد اقتصادی پویا اندازه‌گیری شد. نمودار (۱) نمایانگر روند رشد اقتصادی و رشد اقتصادی پویا در دوره زمانی ۹۴-۱۳۸۴ می‌باشد.

نمودار ۱. رشد اقتصادی و رشد اقتصادی پویا در دوره زمانی ۹۴-۱۳۸۴ (واحد: درصد)

منبع: دفتر مدلسازی و مدیریت اطلاعات اقتصادی و بانک اطلاعات اقتصادی-مالی

همانطور که مشاهده می‌شود رشد اقتصادی پویا از سال ۱۳۹۲ با افزایش روبرو شده که به دلایل زیر تقویت شده است:

- ◀ افزایش سهم بخش خصوصی از تسهیلات اعطایی سیستم بانکی
- ◀ کاهش شکاف نرخ ارز در بازار آزاد و رسمی
- ◀ کاهش بی‌ثباتی در رشد اقتصادی و نرخ ارز حقیقی
- ◀ کاهش نوسانات در تورم و زیر گروه‌های مرتبط با آن
- ◀ بهبود در شاخص‌های بین‌المللی از جمله حکمرانی خوب و بهبود فضای کسب و کار
- ◀ افزایش نقش درآمدهای مالیاتی در تامین مالی بودجه دولت

همانگونه که پیش‌تر بیان شد، شاخص ترکیبی اقتصاد مقاومتی به دو بخش تقسیم می‌شود. بعد از معرفی بخش اول آن یعنی رشد پویا، بخش دوم آن یعنی تاب‌آوری اقتصادی معرفی و تبیین می‌شود. مقاومت اقتصادی (تاب‌آوری) به مفهوم اتخاذ تدابیری به منظور حفظ عملکرد یک سیستم به هنگام مواجهه با مخاطرات، تهدیدات و تنش‌ها تعریف شده است که با اهداف اقتصاد مقاومتی یعنی کاهش آسیب‌پذیری و افزایش انعطاف‌پذیری قرابت نزدیکی دارد. نخستین مطالعه صورت گرفته در رابطه با شاخص تاب‌آوری اقتصادی به مطالعه بریگوگیو و همکاران^۱ در سال ۲۰۰۶ اختصاص دارد. آنها معتقد بودند که تاب‌آوری می‌تواند توانایی اقتصاد در پرهیز از شوک‌ها، تحمل اثر شوک‌ها و بازیابی سریع از شوک‌های اقتصادی تخریب‌کننده بیرونی را نشان دهد. آژانس توسعه بین‌المللی آمریکا^۲ تاب‌آوری را توانایی مردم، خانوارها، جوامع، کشورها و سیستم‌ها (نظام‌ها) برای تسکین، وفق دادن و بهبود پیدا کردن از شوک‌ها و تنش‌ها تعریف می‌کند که این توانایی‌ها به کاهش آسیب‌پذیری و تسهیل رشد فراگیر منجر می‌شود.

۱.. Briguglio & et al.

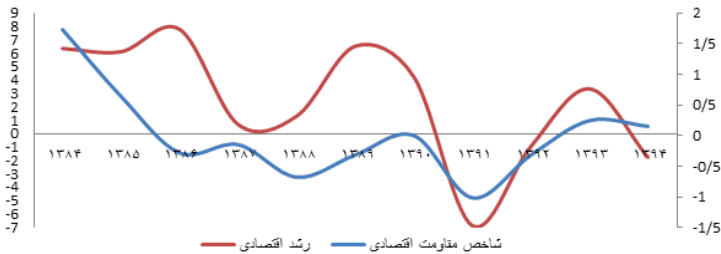
۲. United States Agency for International Development (USAID)

بهبود شاخص تاب آوری در راستای اقتصاد مقاومتی

اندازه گیری شاخص تاب آوری اقتصادی پویا به عنوان یکی از دو جزء شاخص ترکیبی اقتصاد مقاومتی، نشان از آن دارد که این شاخص مانند شاخص رشد پویا از سال ۹۱ تا ۹۴ بهبود معناداری را تجربه کرده است. بهبود همزمان این دو شاخص نشان از آن دارد که اقتصاد ایران نسبت به گذشته مقاوم تر شده است.

باتوجه به مطالعات داخلی و بین‌المللی صورت گرفته، مقاومت اقتصادی (تاب‌آوری) در قالب چهار بخش اقتصادی، نهادی، زیست محیطی و اجتماعی تقسیم بندی گردید و شاخص‌ها و متغیرهای اثرگذار بر هر یک از این بخش‌ها از دو منظر انعطاف‌پذیری و آسیب‌پذیری جمع آوری شدند. با استفاده از روش مولفه‌های اساسی (PCA) هر یک از اجزای انعطاف‌پذیری و آسیب‌پذیری در هر بخش ساخته و در نهایت با در نظر گرفتن نظر خبرگان دستگامی و دانشگاهی هر یک از این اجزا و همین‌طور بخش‌های اقتصادی، نهادی، زیست محیطی و اجتماعی وزندهی شدند و در نهایت با ترکیب وزن و میزان هر یک از بخش‌ها، مقاومت اقتصادی اندازه‌گیری شد. نمودار (۲) نمایانگر مقاومت اقتصادی (تاب‌آوری) در دوره زمانی ۹۴-۱۳۸۴ می‌باشد. با توجه به محاسبات صورت گرفته رابطه علیت گرنجری یک طرفه از مقاومت اقتصادی به رشد اقتصادی برقرار است. به این مفهوم که مقاومت اقتصادی علت رشد اقتصادی می‌باشد و در نتیجه افزایش مقاومت‌پذیری اقتصاد محرک و تقویت‌کننده رشد اقتصادی خواهد بود.

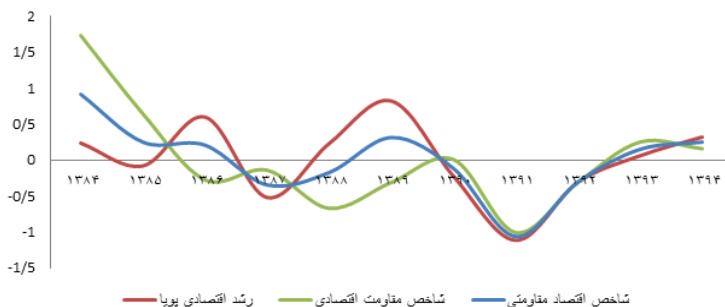
نمودار ۲. مقاومت اقتصادی (تاب‌آوری) در دوره زمانی ۹۴-۱۳۸۴ (واحد: درصد) منبع: همان

از جمله دلایل افزایش سطح مقاومت‌پذیری اقتصاد از سال ۱۳۹۲ با توجه به رویکردهای دولت یازدهم به شرح زیر می‌باشد:

- ◀ افزایش صادرات فرآورده‌های نفتی
- ◀ کاهش کسری تجاری بدون نفت و مثبت شدن تراز تجاری پس از ۳۷ سال
- ◀ افزایش شاخص توسعه انسانی
- ◀ کاهش شاخص فلاکت در مناطق حاد و بحرانی و کل کشور
- ◀ بهبود در شاخص‌های کنترل فساد و ثبات سیاسی
- ◀ افزایش تعداد مشترکان فاضلاب و تعداد تصفیه‌خانه‌های فاضلاب
- ◀ افزایش نرخ مشارکت زنان در بازار کار
- ◀ کاهش رشد انتشار گازهای گلخانه‌ای مانند CO_2 ، SO_3 ، CH_4
- ◀ کاهش نسبت چک‌ها و اسناد برگشتی به کل اسناد و چک‌های مبادله شده

روند رشد اقتصادی پویا، مقاومت اقتصادی (تاب‌آوری) و شاخص اقتصاد مقاومتی

در نهایت شاخص اقتصاد مقاومتی، با اعمال وزن‌های بدست آمده از نظرات خبرگان دستگامی و دانشگاهی در شاخص‌های رشد اقتصادی پویا و مقاومت اقتصادی (تاب‌آوری) ساخته شد. نمودار (۳) بیانگر شاخص اقتصاد مقاومتی، شاخص مقاومت اقتصادی، رشد اقتصادی پویا در دوره زمانی ۹۴-۱۳۸۴ می‌باشد.

نمودار ۳. مقاومت اقتصادی (تاب‌آوری) در دوره زمانی ۹۴-۱۳۸۴ (واحد: درصد)، منبع: همان

همانطور که مشاهده می‌شود شاخص اقتصاد مقاومتی از سال ۱۳۹۲ با افزایش مواجه شده و این امر گویای عملکرد مناسب دولت یازدهم در خصوص اجرای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و کاهش آسیب‌پذیری اقتصاد کشور از شوک‌های اقتصادی بیرونی و درونی و در نتیجه افزایش توان ایستادگی و افزایش سرعت بهبود در مقابل این شوک‌ها بوده است.

بنابر نتایج بدست آمده، رابطه علیت گرنجری دو طرفه میان شاخص اقتصاد مقاومتی و رشد اقتصادی برقرار است بدین مفهوم که اقتصاد مقاومتی محرک رشد اقتصادی بوده و علاوه بر این رشد اقتصادی نیز محرک اقتصاد مقاومتی می‌باشد. از سوی دیگر ضریب همبستگی میان این دو شاخص برابر با ۰٫۷۸ می‌باشد.

بهبود فضای کسب و کار و رقابت‌پذیری

دولت یازدهم همسو با بند نخست سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، معتقد به لزوم مشارکت آحاد مردم در ثروت‌آفرینی و تولید بوده است. یکی از پیش شرط‌های تحرک بخشیدن به بخش خصوصی، بهبود فضای کسب و کار است. ایجاد اطمینان از شرایط آینده و تسهیل ورود و کار در عرصه اقتصاد می‌تواند بزرگ‌ترین موهبت برای بخش خصوصی محسوب شود تا با انگیزه به کارزار اقتصادی وارد شده و بار تولید را به دوش بکشد. دولت یازدهم اقدامات معتناهی را برای بهبود فضای کسب و کار

به انجام رساند و سیاست‌های مختلفی را برای تسهیل انجام کسب و کار در پیش گرفت. از جمله مهم‌ترین اقدامات نهادی انجام شده در این زمینه ایجاد دفتر کسب و کار در معاونت امور اقتصادی وزارت امور اقتصادی و دارایی بود که در راستای کمک به بهبود فضای کسب و کار در کشور ایجاد گردید. برخی از مهم‌ترین سیاست‌ها و اقدامات انجام شده در این زمینه به قرار زیر است:

- ◀ الزام دستگاه‌های اجرایی به روان‌سازی امور ایجاد و توسعه فعالیت‌های اقتصادی
- ◀ پرهیز از مداخله دولت در متغیرهای مؤثر بر نظام تصمیم‌گیری بخش غیردولتی
- ◀ ایجاد ثبات در بازارها و سیاست‌ها
- ◀ تعامل فعال با بخش خصوصی در نظام تصمیم‌گیری (شورای گفتگوی دولت و بخش خصوصی)
- ◀ رفع موانع ناشی از وثایق در استفاده از تسهیلات بانکی و خدمات بیمه‌ای
- ◀ کاهش مشکلات پیش روی واردات مواد اولیه و تجهیزات
- ◀ ایجاد امکان ترخیص غیرنقدی مواد اولیه واحدهای تولیدی
- ◀ بازنگری مقررات اعتبارات اسنادی و محدود شدن سهم آورده متقاضیان استفاده از اعتبارات
- ◀ ایجاد امکان ارزیابی در محل کالاهای صادراتی و خروج محموله‌های صادراتی از بازارچه‌های صادراتی
- ◀ تسهیل صدور ضمانت‌نامه‌های بانکی برای صادرات و بازبینی عوارض صادراتی کالاها

بهبود شاخص سهولت کسب و کار

به واسطه اقدامات صورت گرفته، مقدار شاخص «سهولت انجام کسب و کار» ایران از ۵۶/۳ در سال ۱۳۹۳ (شاخص ۲۰۱۵) به ۵۷/۳ در سال ۱۳۹۵ (شاخص ۲۰۱۷) رسید. لیکن همچنان این رتبه در شأن اقتصاد ایران نیست.

در همین راستا قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور که در مردادماه ۱۳۹۳ به تصویب رسید به مفادی اختصاص داشت که عمدتاً مشکلات قبلی پیش آمده برای بخش خصوصی را مرتفع می‌نمود و در عین حال رقابت‌پذیری بنگاه‌های اقتصادی خصوصی را افزایش

می‌داد. تعیین تکلیف بدهی‌های دولت به بخش خصوصی، تشویق سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های منجر به صرفه‌جویی، افزایش سرمایه بانک‌ها، تسهیل شرایط بازپرداخت تسهیلات بدهکاران بانکی بخش خصوصی و تأمین سرمایه در گردش واحدهای تولیدی، بخشی از محورهای با اهمیت این قانون است. این اقدامات در کنار بسیاری از اقدامات کوچک و بزرگی که دولت برای بهبود فضای کسب و کار در پیش گرفت منجر شد که مقدار شاخص «سهولت انجام کسب و کار» ایران از $56/3$ در سال 1393 (شاخص 2015) به $57/3$ در سال 1395 (شاخص 2017) برسد. در نتیجه رتبه ایران در شاخص سهولت انجام کسب و کار از 152 (در میان 180 کشور جهان) در سال 1392 به 120 بهبود یافت. لازم به اشاره است که وضعیت ایران در شاخص رقابت‌پذیری جهانی نیز تا اندازه‌ای با بهبود مواجه شد. مقدار این شاخص که از $4/14$ در سال 1389 با کاهشی مداوم به $4/03$ در سال 1393 رسیده بود، با افزایش مواجه شد و به $4/12$ در سال 1395 رسید.

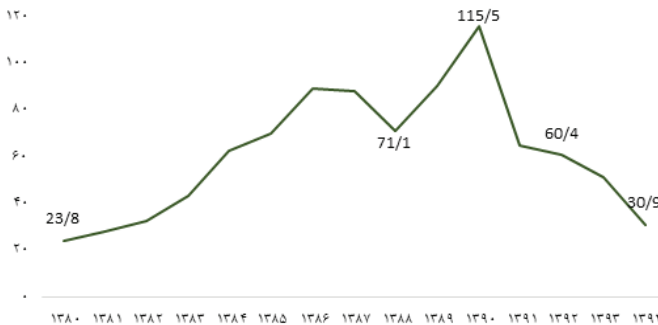
همچنین شاخص جهانی نوآوری کشور نیز از $27/3$ در سال 1392 به افزایشی مناسب به $30/5$ واحد در سال 1395 (2016) و $32/1$ در سال 1396 (2017) رسیده است. این بهبود کمیت شاخص منجر به آن شده است که رتبه ایران در این شاخص از 113 ام در سال 1392 به 78 ام در سال 1395 و 75 ام در سال 1396 رسیده است.

کاهش درآمدهای نفتی

در دولت یازدهم علیرغم افزایش صادرات نفت به واسطه کاهش چشم‌گیر قیمت نفت (از متوسط 104 دلار در سال 1392 به متوسط 44 دلار در سال 1395)، درآمدهای نفتی کشور کاهش یافت و از اوج $115/5$ میلیارد دلاری در سال 1390 ، به $30/9$ میلیارد دلار در سال 1394 رسید. همین کاهش قیمت نفت عامل اصلی خروج کند از رکود بوده است

کاهش وابستگی بودجه دولت به منابع حاصل از فروش نفت

یکی از آفات اصلی اقتصادهای تک محصولی، وابستگی بودجه دولت و همچنین وابستگی اقتصاد به صادرات محصول است. هرچند ایران نسبت به بسیاری از کشورهای نفت خیز از وابستگی بودجه‌ای و اقتصادی کمتری به نفت برخوردار است، لیکن همواره تغییر قیمت نفت توانسته است به عنوان یک شوک بیرونی اقتصاد ایران را تحت تأثیر قرار دهد. کنترل و کاهش اثرات شوک‌های قیمتی نفت از گذشته مورد توجه دولت‌ها بوده و ایجاد حساب ذخیره ارزی و صندوق توسعه ملی گام‌هایی است که پیش‌تر به منظور هضم این شوک‌ها برداشته شده است. در سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی به عنوان محور سیاست‌های اقتصادی دولت نیز کاهش وابستگی به نفت مورد توجه قرار گرفته است. درآمد حاصل از فروش نفت ایران در دولت یازدهم با کاهشی قابل توجه مواجه شد. روند درآمدها حاکی از آن است که درآمدهای نفتی از ۲۳/۸ میلیارد دلار در سال ۱۳۸۰ با افزایشی قابل ملاحظه به حداکثر خود در سال ۱۳۹۰ یعنی ۱۱۵/۵ میلیارد دلار می‌رسد. تحریم، باعث شد که درآمدهای نفتی کشور از سال ۱۳۹۱ روند کاهشی به خود بگیرد و به ۶۰/۴ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۲ برسد. در دولت یازدهم علیرغم افزایش صادرات نفت به واسطه کاهش چشم‌گیری قیمت نفت (از متوسط ۱۰۴ دلار در سال ۱۳۹۲ به متوسط ۴۴ دلار در سال ۱۳۹۵)، درآمدهای نفتی کشور همچنان به کاهش ادامه داد، به طوری که به ۳۰/۹ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۴ رسید.

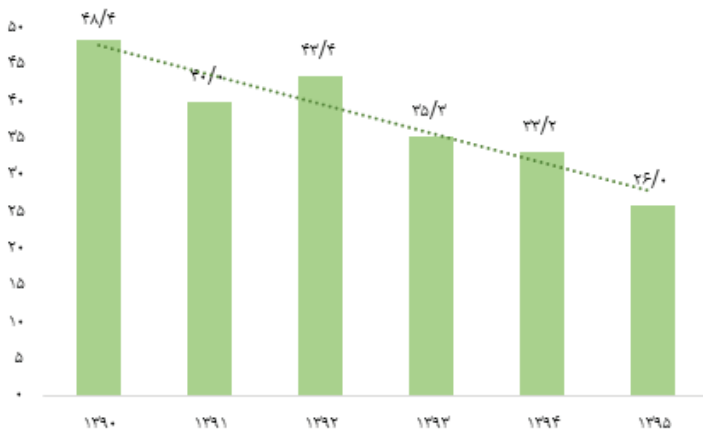

نمودار ۴- درآمد فروش نفت در سال‌های مختلف (میلیارد دلار) منبع: بانک اطلاعات اقتصادی-مالی^۱

۱. این بانک اطلاعاتی متعلق به وزارت اقتصاد است و در آدرس روبرو قابل دسترسی است: Databank.Mefa.ir

این کاهش ناخواسته در درآمدهای نفتی و پایداری به تأمین سهم صندوق توسعه ملی از درآمدهای نفتی، منجر شد که سهم نفت از کل منابع عمومی از ۴۳/۴ درصد در سال ۱۳۹۲ به ۲۶ درصد در سال ۱۳۹۵ برسد (نمودار ۵).

نمودار ۵- سهم درآمدهای نفتی از کل درآمدهای دولت،

منبع: بانک اطلاعات اقتصادی-مالی

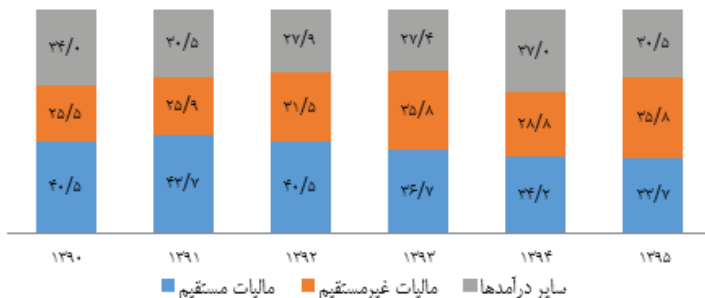
یک موضوع با اهمیت در بررسی درآمدهای نفتی کشور (صرف نظر از کاهش وابستگی بودجه دولت به درآمدهای نفتی) این است که در هنگام مقایسه نتایج و دستاوردهای اقتصاد کلان دولت‌ها با یکدیگر باید منابعی که در اختیار آن‌ها قرار گرفته است نیز مورد توجه باشد. به طور حتم باید بین دستاوردهای دولتی که سالانه بیش از ۱۰۰ میلیارد دلار درآمد ارزی را به کشور وارد کرده و بخشی از زیرساخت‌ها و پروژه‌های عمرانی را از طریق آن به پیش برده یا حتی از این منابع برای به حرکت درآوردن بخش خصوصی بهره‌گرفته است (در قالب انواع یارانه‌های قابل اعطا به بخش تولیدی) با دولتی که سالانه ۳۰ میلیارد دلار درآمد ارزی داشته است، تمایز قائل شد.

افزایش سهم منابع مالیاتی

سهم منابع مالیاتی از کل دریافت‌های دولت از ۳۱ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۳۶ درصد در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است.

لازم به اشاره است که کاهش وابستگی بودجه دولت به نفت تنها به واسطه کاهش قیمت نفت اتفاق نیافتاده است. بلکه سیاست مالیاتی دولت نیز در این بین بسیار اثرگذار بوده است. پی‌گیری و پیشبرد طرح جامع مالیاتی یکی از سیاست‌هایی است که دولت یازدهم در این زمینه بر آن پای فشرده است. طرح جامع مالیاتی با حذف تعاملات حضوری با مؤدیان، ایجاد امکان تعامل الکترونیکی اطلاعات با سایر دستگاه‌ها و تکمیل پایگاه اطلاعاتی مؤدیان، عملیاتی سازی مدیریت ریسک مالیاتی و حسابرسی هوشمند، تغییر عملیات پرونده‌های مالیاتی از «متکی به فرد» به «متکی به سامانه» و با تفکیک وظایف، توسعه خود اظهاری و کاهش نسبت پرونده‌های مورد حسابرسی مالیاتی و افزایش کارایی عملیات مالیاتی به دنبال افزایش کارایی مالیاتی است. اجرای این طرح که حوزه‌های زیرساخت، پورتال اینترنتی خدمات مؤدیان، پوشش کامل، پیاده سازی، سامانه نرم افزاری یکپارچه مالیاتی، بانک اطلاعاتی مؤدیان و امنیت سامانه را در بر می‌گیرد، دستاوردهایی نظیر کاهش هزینه وصول مالیات، افزایش رضایت مؤدیان، کاهش فرار مالیاتی و افزایش درآمدهای مالیاتی طی سال‌های اخیر را به دنبال داشته است.

از سوی دیگر پیاده‌سازی کامل مالیات بر ارزش افزوده نیز در دستور کار دولت یازدهم قرار داشته است. استقرار نظام مالیات بر ارزش افزوده ضمن تأمین و تثبیت درآمدهای پایدار و سالم برای دولت، شفاف‌سازی مبادلات اقتصادی و آشکارسازی بخش عمده‌ای از اقتصاد زیرزمینی را نیز به دنبال خود خواهد داشت. به دنبال خواهد داشت. نمودار زیر اثر این تحول را در ترکیب اجزای درآمدهای مالیاتی دولت نمایش می‌دهد.

نمودار ۶- تفکیک اجزاء درآمدهای دولت (درصد)، منبع: بانک اطلاعات اقتصادی-مالی

به واسطه اقدامات صورت گرفته ملاحظه می‌شود که ۹۸ درصد اهداف بودجه‌ای سال ۱۳۹۵ برای مالیات‌های مستقیم و ۹۳ درصد اهداف بودجه‌ای مالیات بر ارزش افزوده (در مجموع ۹۳/۶ درصد از اهداف مالیاتی بودجه) محقق شده است. در نتیجه در حالی که درآمدهای عمومی کشور همه ساله با رشد مواجه بوده است، سهم منابع مالیاتی از کل درآمدهای عمومی دولت از ۳۱ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۳۶ درصد در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است. لازم به اشاره است که تنها در سال ۱۳۹۵، مالیات‌های مستقیم و غیرمستقیم به ترتیب ۱۴/۴ و ۴۴/۵ درصد رشد داشته‌اند.

شفافیت اطلاعات اقتصادی

حرکت در مسیر توسعه و برنامه‌ریزی در هر اقتصادی بدون وجود اطلاعات شفاف، صحیح و جامع و ارائه تحلیلی علمی و کارشناسی از این اطلاعات امری غیرممکن است. عدم شفافیت اقتصادی سبب می‌شود تا امکان برنامه‌ریزی صحیح و جامع اقتصادی و شفاف بودن سیاست‌های اقتصادی برقرار نباشد. شفافیت اقتصادی از آن جایی حائز اهمیت است که اولین گام در سیاست‌گذاری اقتصادی و بررسی مسائل آن شناخت دقیق از وضع موجود است. شفافیت در اطلاعات باعث از بین رفتن عدم تقارن اطلاعاتی می‌شود و از نگاه استیگلیتز اقتصاددان برجسته آمریکایی شفافیت همان نام دیگر اطلاعات است و هر چه شفافیت بیشتر باشد باعث می‌گردد که عدم تقارن اطلاعات به حداقل برسد. وجود آمار و اطلاعات صحیح و به‌هنگام باعث می‌گردد دسترسی آزاد به اطلاعات به‌عنوان معیار

ارزیابی یک دولت خوب (حکمران خوب) فراهم شود و جریان اطلاعاتی در صورت پیوستگی و روز آمد بودن، زمینه برنامه‌ریزی‌های بلندمدت را فراهم می‌سازد. در نتیجه، نه تنها سیاستگذاران کلان می‌توانند از مزایای ایجاد یک بانک اطلاعاتی استفاده نمایند بلکه آحاد افراد جامعه و فعالان اقتصادی نیز با سطوح دسترسی متفاوت می‌توانند از این پایگاه بهره‌مند شوند تا با استفاده از این اطلاعات بتوانند در تصمیم‌گیری خود بهترین انتخاب‌ها را داشته باشند. در مقابل، عدم انتشار به‌هنگام و نبود صیانت از آمار می‌تواند نتایج ذیل را به همراه داشته باشد:

- ◀ عدم برنامه‌ریزی صحیح اقتصادی
- ◀ تناقض در اعلام آمارهای رسمی و ایجاد فضای نااطمینانی
- ◀ مخدوش شدن آمارهای کشور در سطح بین‌المللی
- ◀ تورش اطلاعات به دلیل تغییرات غیر کارشناسی در مبانی آماری یا جامعه آماری

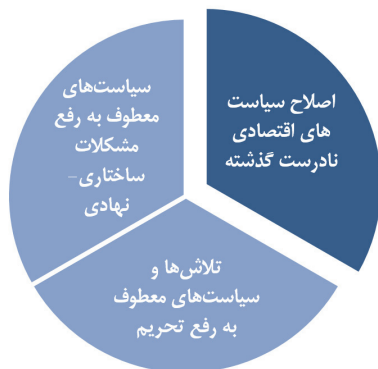
بر این اساس دفتر مدلسازی و مدیریت اطلاعات اقتصادی با توجه به بند (۱۹) سیاست‌های اقتصاد مقاومتی که به شفاف‌سازی اقتصاد و جلوگیری از اقدامات، فعالیت‌ها و زمینه‌های فسادزا اشاره دارد و همچنین جهت دستیابی به اهداف مطرح شده در راستای شرح وظایف خود، معاونت امور اقتصادی و وزارت متبوع، طراحی و راه‌اندازی سامانه اطلاعات اقتصادی و مالی کشور را در دستور کار خود قرار داد در تاریخ ۲۹ فروردین سال ۱۳۹۶ با حضور وزیر امور اقتصادی و دارایی از بانک مذکور به آدرس databank.mefa.ir رونمایی شد. بانک مذکور در بخش‌های بانک داده‌های اقتصادی و مالی کشور با تاکید بر حوزه عملکرد وزارت امور اقتصادی و دارایی طراحی و راه‌اندازی شده است و به ارائه آمار در بخش‌های بازار سرمایه، خصوصی سازی، سرمایه‌گذاری خارجی، مالیات، گمرک و خزانه داری با تواتر سالانه، فصلی، ماهانه و روزانه می‌پردازد. از دیگر ویژگی‌های بارز بانک داده‌های اقتصادی و مالی ارائه آمار و اطلاعات در حوزه عملکرد وزارت متبوع در سطح استانی و با تواتر فصلی و سالانه است. همچنین با توجه به اهمیت دسترسی برنامه‌ریزان، صاحب‌نظران، اساتید و دانشجویان به اطلاعات به‌هنگام، سعی شده در این سامانه داده‌های حوزه عملکرد وزارت امور اقتصادی و دارایی بر پایه آخرین آمار و اطلاعات تولید شده ارائه گردد.

علاوه بر این، باتوجه به فضای به وجود آمده پس از برجام و تعامل با نهادهای بین‌المللی و سرمایه‌گذاران خارجی، این نیاز احساس می‌شود که نهادها و دستگاه‌های بین‌المللی، سرمایه‌گذاران و فعالان اقتصادی به اطلاعات رسمی اقتصاد ایران دسترسی داشته باشند و از این رو سامانه به صورت دوزبانه (فارسی - انگلیسی) طراحی شده است.

از دیگر قابلیت‌های این سامانه، امکان اتصال به سامانه‌های ملی از جمله بستر یکپارچه تبادل اطلاعات اقتصادی (بی‌تا) و بین‌المللی به طور برخط جهت واکنشی اطلاعات می‌باشد. این امکان که از طریق Web Service ها و Web API ها فراهم شده که گامی مهم در جهت یکپارچه‌سازی اطلاعات بشمار می‌آید. در حال حاضر در دامنه بین‌المللی، این سامانه توانسته به صورت برخط به بانک اطلاعاتی بانک جهانی متصل شده و اطلاعات مربوط به کشورها را از این بانک اطلاعاتی واکنشی و ذخیره نماید. شایان ذکر است در دامنه کشوری بهره‌برداری از این قابلیت نیازمند همکاری و هماهنگی بین دستگاهی می‌باشد.

اصلاح سیاست‌های اقتصادی نادرست گذشته

همانگونه که بیان شد، سیاست‌ها و تلاش‌های دولت متناسب به ۳ چالش پیشگفته در سه محور پی گرفته شد. بخشی از تلاش‌ها به ترمیم مشکلات ساختاری-نهادی معطوف به رفع مشکلات ساختاری-نهادی معطوف شد که پیش‌تر توضیح آن آمد. محور دیگر نیز به رفع تحریم و محدودیت‌های خارجی اختصاص یافت که در بخش آتی توضیح داده می‌شود اما این بخش به

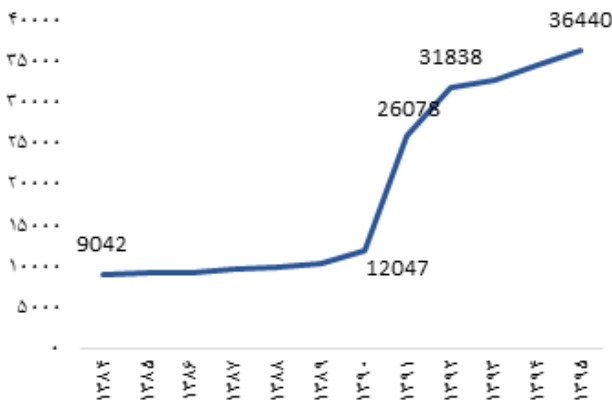
تلاش‌های دولت در زمینه اصلاح سیاست‌های اقتصادی اشتباه گذشته تخصیص یافته است.

بازگشت ثبات و آرمش به اقتصاد کلان و بازگرداندن پایداری به قانون

چنان که مقدمتاً مورد توجه قرار گرفت، بی‌ثباتی در اقتصاد از زمان روی کار آمدن دولت یازدهم، وجه غالب در محیط اقتصاد کشور بود. همچنین دست‌آویز تحریم‌ها منجر شده بود تا بسیاری از قوانین جاری کشور نادیده گرفته شود تا جایی که ثروت ملی کشور حتی به اشخاص واگذار گردید. دولت یازدهم پس از شناسایی سیاست‌های نادرست و توقف یا اصلاح آن‌ها، با ایجاد انسجام و هماهنگی در سیاست‌های پولی، ارزی، تجاری و بودجه‌ای، کنترل انتظارات مردم به کمک پایداری به تصمیمات اتخاذ شده، کنترل فضای خارجی، مدیریت تقاضای ارز از طریق مدیریت تقاضای واردات و راهاندازی سامانه نظارت ارزی برای اعمال نظارت‌های مؤثر بر نقل و انتقالات ارزی و ایجاد امید برای بهبود وضعیت در آینده از طریق مذاکرات مؤثر در خصوص پرونده هسته‌ای کشور و پایداری به وظایف مصحح قانونی خود به عنوان نمونه ارایه به هنگام لوایح بودجه سنواتی، توانست تا حدود زیادی آشفتگی حاکم بر اقتصاد را کنترل نماید.

یکی از نمودهای این کنترل آشفتگی را می‌توان در روند قیمت دلار ملاحظه نمود.^۱ قیمت دلار که با شیبی ملایم از ۹۰۴ تومان در سال ۱۳۸۴ به ۱۲۰۴ تومان در سال ۱۳۹۰ رسیده بود، با رشدی شدید به ۳۱۸۳ تومان در سال ۱۳۹۲ رسید. البته قیمت دلار پیش از استقرار دولت یازدهم رکوردهای بالاتری را نیز ثبت نموده بود که کاهش قیمت در ابتدای دولت یازدهم متوسط قیمت سال ۱۳۹۲ را به ۳۱۸۳ تومان کاهش داد. در واقع اگر حداکثر قیمت دلار در سال‌های مختلف را به جای متوسط قیمت مورد توجه قرار دهیم، ملاحظه می‌کنیم که در همان سال ۱۳۹۱ حداکثر قیمت دلار به ۳۹۸۰ تومان هم رسیده است.

۱. ثبات در سطح عمومی قیمت‌ها نیز نمود با اهمیت دیگری است که در بخش دستاوردها با جزئیات به آن پرداخته شده است.

نمودار ۷- روند قیمت دلار در بازار آزاد (ریال)، منبع: بانک مرکزی

برای بررسی دقیق تر میزان بی ثباتی می توانیم به شاخص های پراکندگی قیمت ارز نیز توجه داشته باشیم. جدول ۲ حاوی شاخص های پراکندگی قیمت دلار به روشنی نشان می دهد که بی ثباتی موجود در اواخر دولت دهم تا چه میزان در دولت یازدهم کنترل شده است.

جدول ۲- نوسانات نرخ دلار در بازار آزاد طی سال های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۵

۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	
۱۷۳۳	۱۳۳۱	۱۳۵۲	۲۳۴۶	۷۴۱۰	انحراف معیار
۴/۸	۳/۸۶	۴/۱۲	۷/۳۷	۲۸/۴۴	ضریب تغییرات ^(۱)

منبع: بانک مرکزی

(۱) ضریب تغییرات حاصل تقسیم انحراف معیار بر میانگین یک متغیر است و میزان تغییرات نسبی یک متغیر را نشان می دهد. این شاخص برای بررسی شدت نوسانات یک متغیر مورد استفاده قرار می گیرد.

افزایش انضباط پولی

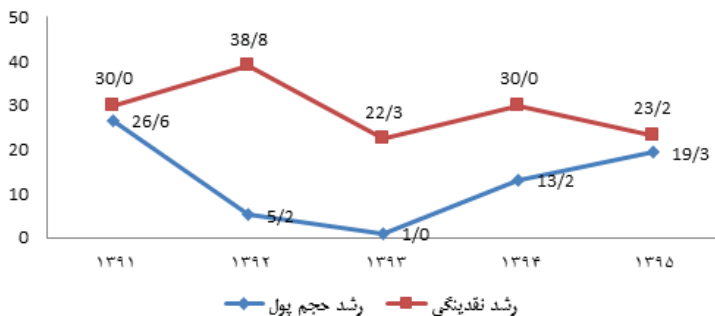
یکی از مسائل مهم در حوزه سیاستگذاری پولی، تنظیم سیاستهای مالی و بودجه‌ای سازگار با هدف ثبات اقتصادی، انضباط پولی و کنترل تورم است. به منظور دستیابی به این اهداف، ابزارهای نهادی و اقتصادی لازم برای تصمیم‌گیری باید در اختیار نهاد سیاست‌گذار پولی گذارده شود تا سیاستگذار پولی در برابر سیاست‌های مالی و بودجه‌ای منفعل نباشد. در غیر این صورت اهداف کوتاه‌مدت مالی و بودجه‌ای بر ثبات پولی بلندمدت در اقتصاد ترجیح داده خواهند شد. بررسی لوایح و قوانین بودجه سنوایی نشان می‌دهد که در گذشته سیاست مالی از طریق اعمال تکالیف ناکارآمد متعدد به نظام پولی و بانکی نظیر الزام به خرید درآمدهای ارزی دولت، تعیین نرخ ارز، دخالت در مصارف صندوق توسعه ملی، ایجاد خطوط اعتباری جدید، تکالیف اعتباری بر شبکه بانکی و ... موجب شده است تا سیاستگذاری پولی و ارزی توسط بانک مرکزی با ناکارایی مواجه شود و عملاً بانک مرکزی نتواند به وظایف قانونی خود عمل نماید. در دولت یازدهم تلاش شد تا حتی‌المقدور سیاست‌های مالی در مسیر سیاست‌های پولی تنظیم شده و در عین حال به مقامات و سیاست‌گذاران پولی اختیار عمل بیشتری واگذار شد که در نتیجه انضباط پولی افزایش قابل توجهی داشت.

روند نرخ رشد حجم پول و نقدینگی در سالهای اخیر، در نمودار (۸) نشان داده شده است. نرخ رشد حجم پول با یک روند کاهشی از ۲۶/۶ درصد در سال ۱۳۹۱ به ۵/۲ درصد در سال ۱۳۹۲ رسیده است که مهمترین عامل کاهش آن مربوط به کاهش رشد سپرده‌های دیداری (از ۲۷/۱ درصد در سال ۱۳۹۱ به ۶/۸ درصد در سال ۱۳۹۲) و کاهش رشد اسکناس و مسکوک در دست اشخاص (از ۲۵/۴ درصد در سال ۱۳۹۱ به ۱/۲ درصد در سال ۱۳۹۲) بوده است. روند نزولی حجم پول تا سال ۱۳۹۳ ادامه داشته و پس از آن با افزایش قابل توجه به حدود ۲۳ درصد در سال ۱۳۹۵ رسیده است.

با وجود کاهش رشد حجم پول، نرخ رشد نقدینگی تا سال ۱۳۹۲ روند صعودی داشته بطوریکه رشد این متغیر در سال ۱۳۹۲ به ۳۸/۸ درصد رسیده است که دلیل این افزایش مربوط به افزایش سهم شبه پول (از ۷۵/۳ درصد در سال ۱۳۹۱ به ۸۱/۳ درصد در سال ۱۳۹۲) و کاهش سهم پول (از ۲۴/۷ درصد در سال ۱۳۹۱ به ۱۸/۷ درصد در سال ۱۳۹۲) بوده است. اما با روی کار آمدن دولت یازدهم و سیاست‌های این دولت مبنی بر ارتقای انضباط پولی، رشد نقدینگی در سال ۱۳۹۳ به ۲۲/۳

درصد کاهش یافت و سپس در سال ۱۳۹۴ به دلیل اتخاذ سیاست‌های تسهیل پولی جهت تحریک اقتصاد و خروج از رکود، رشد این متغیر به ۳۰ درصد افزایش یافت و مجدداً در سال ۱۳۹۵ به ۲۳/۲ درصد کاهش یافت.

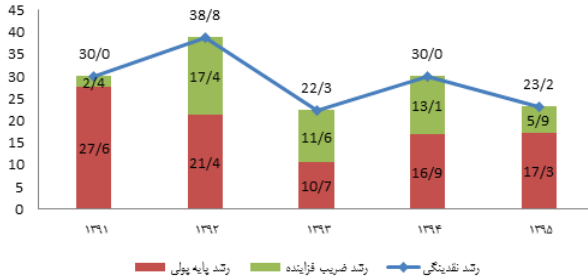

نمودار ۸- نرخ رشد حجم پول و نقدینگی طی سال‌های ۱۳۹۱ الی یازده ماهه ۱۳۹۵ (درصد)

منبع: بانک اطلاعات اقتصادی-مالی

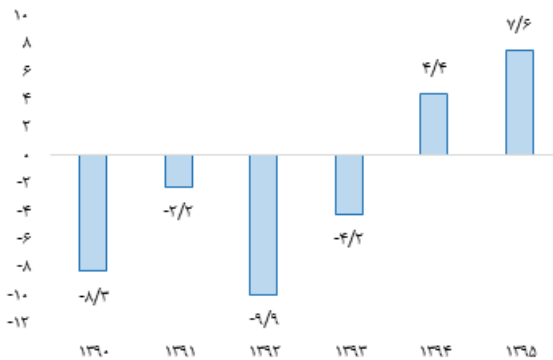
همانطور که از نمودار (۹) برداشت می‌شود، در عموم دوره‌ها، تغییرات پایه پولی نسبت به تغییرات ضریب فزاینده، سهم غالب را در تعیین نرخ رشد حجم نقدینگی دارا بوده است. به عبارت بهتر در این دوره عموماً نرخ رشد پایه پولی عامل مسلط در تعیین نرخ رشد نقدینگی بوده و حرکت معکوس ضریب فزاینده، تنها بخشی از اثرات پایه پولی بر نقدینگی را خنثی نموده است. بررسی سهم پایه پولی و ضریب فزاینده نقدینگی در رشد حجم نقدینگی بیانگر این است که با وجود آنکه در سال ۱۳۹۱، رشد ضریب فزاینده نقدینگی سهم بسیار ناچیزی در رشد نقدینگی داشته، اما در سال‌های بعد سهم این جزء افزایش و در عوض سهم پایه پولی در رشد حجم نقدینگی کاهش یافته است. افزایش سهم پول درون‌زا (و کاهش سهم پول پر قدرت) از رشد نقدینگی حاکی از سالم‌سازی ترکیب نقدینگی و اصلاح رویه قبلی مبنی بر تزریق پول پر قدرت به اقتصاد است. به عبارت دیگر، رشد نقدینگی به واسطه رشد ضریب فزاینده دلالت بر این دارد که فرآیند سپرده‌گذاری و تسهیلات‌دهی بانک‌ها روان‌تر و با سرعت بیشتری

در حال انجام بوده و سطح کارایی بانکها در واسطه‌گری مالی بهبود یافته است. اما در سال ۱۳۹۵ سهم ضریب فزاینده در رشد نقدینگی کاهش و سهم پایه پولی مجدد افزایش یافته است.

نمودار ۹- سهم نرخ رشد پایه پولی و نرخ رشد ضریب فزاینده نقدینگی در تعیین نرخ رشد نقدینگی (درصد) منبع: بانک اطلاعات اقتصادی-مالی

مسئله با اهمیت باقی‌مانده آن است که رشد پایه پولی به قیمت‌های واقعی در فاصله سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۳ منفی بود و تنها در سال ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ به واسطه گشایش‌هایی که برای تسهیل دسترسی عواملن اقتصادی به تسهیلات بانکی صورت گرفت، این رشد به ترتیب به ۴/۴ و ۷/۶ درصد مثبت رسید.

نمودار ۱۰- نرخ رشد پایه پولی به قیمت‌های واقعی (درصد) منبع: بانک اطلاعات اقتصادی-مالی

کاهش تدریجی و غیردستوری نرخ سود

با وجود کاهش قابل ملاحظه نرخ تورم در پایان سال ۱۳۹۳ و انتظارات موجود مبنی بر تداوم کاهش آن، نرخ‌های سود بانکی از کاهش متناسب برخوردار نگردید. دلیل اصلی این امر بیش از هر چیز به مشکلات موجود در ترازنامه بانک‌ها (نظیر حجم بالای مطالبات غیر جاری و مطالبات از بخش دولتی) و تنگنای اعتباری شبکه بانکی مربوط است که در نهایت به چسبندگی نرخ‌های سود منجر شده است. در چنین وضعیتی، رویکرد دولت بر کاهش غیردستوری و تدریجی نرخ‌های سود بانکی و استفاده از ظرفیت‌های بازار بین بانکی به عنوان بستر مناسب در این زمینه، متمرکز گردید. در نتیجه اقدامات دولت در این زمینه (شامل مواردی نظیر ساماندهی بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی، مداخله فعالانه در بازار بین بانکی، کاهش نسبت سپرده قانونی بانک‌ها و ...)، نرخ سود بازار بین بانکی از ۲۹ درصد در فروردین ماه سال ۱۳۹۴ به حدود ۱۹/۱ درصد در اواخر بهمن ماه سال ۱۳۹۵ کاهش یافته است. بانک مرکزی هم‌زمان با این اقدامات، در چارچوب مصوبات شورای پول و اعتبار در چندین مرحله نسبت به کاهش نرخ سود مورد عمل بانک‌ها اقدام نمود، به طوری که سقف نرخ‌های سود سپرده‌های یک‌ساله از ۲۲ درصد در سال ۱۳۹۳ به ۱۵ درصد در تیرماه سال ۱۳۹۵ کاهش یافت. همچنین، حداکثر نرخ سود تسهیلات عقود غیرمشارکتی و حداقل نرخ سود برای تسهیلات عقود مشارکتی قابل درج در قرارداد میان بانک و مشتری، به ترتیب از ۲۲ و ۲۱ درصد در تیرماه سال ۱۳۹۳ به حداکثر ۱۸ درصد در تیرماه سال ۱۳۹۵ کاهش یافته است.

کاهش نرخ سود

در نتیجه اقدامات دولت، شامل مواردی نظیر ساماندهی بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی، مداخله فعالانه در بازار بین بانکی، کاهش نسبت سپرده قانونی بانک‌ها و ...، نرخ سود بازار بین بانکی به صورت غیردستوری از ۲۹ درصد در فروردین ماه سال ۱۳۹۴ به حدود ۱۹/۱ درصد در اواخر بهمن ماه سال ۱۳۹۵ کاهش یافت.

موضوعی که در این حوزه در خور توجه است نقش مخرب مؤسسات مالی غیر مجاز است. مؤسسات مالی غیر مجاز که دولت یازدهم در ابتدای تشکیل با خیل گسترده آن‌ها مواجه بود، با پیشنهاد نرخ‌های سود اغواکننده سعی در جذب سپرده‌های سپرده‌گذاران نظام بانکی دارند. در این رقابت بانک‌ها نیز ناچار به تبعیت از نرخ‌های سرسام‌آوری بوده‌اند که توسط مؤسسات پیشنهاد و پرداخت شده است. یکی از اقدامات با اهمیتی که در این حوزه در دولت یازده صورت گرفته است مقابله با مؤسسات غیرمجاز مالی بوده است. در راستای مصوبه شورای عالی امنیت ملی در خصوص ساماندهی مؤسسات اعتباری غیرمجاز، دولت اقدام به تدوین برنامه جامع ساماندهی بازار غیرمتشکل پولی در چهار گام شناسایی نهادهای پولی غیرمجاز، تعیین وضعیت نهادهای متقاضی مجوز، جلوگیری از فعالیت نهادهای غیرمجاز و انحلال و پی‌گیری حقوقی کیفیت نهادهای غیرمجاز کرده و بر این اساس، گام‌های مهمی در راستای ساماندهی مؤسسات مالی غیرمجاز برداشته شده است. در حال حاضر می‌توان گفت که بر اثر تلاش‌های انجام شده، نقش این مؤسسات در اختلال آفرینی بازار پول نسبت به گذشته به شکل معنی‌داری کاهش یافته است، هرچند همچنان نظام مالی کشور تحت تأثیر این اختلالات قرار دارد.

رفع موانع تولید و بسترسازی جهت رونق اقتصادی

افزایش تسهیلات سرمایه در گردش

سهام تسهیلات پرداخت شده جهت تأمین سرمایه در گردش از ۴۶ درصد کل تسهیلات در سال ۱۳۹۱ به ۶۴ درصد در سال ۱۳۹۵ و متعاقباً به ۷۰/۷ درصد در فروردین ماه ۱۳۹۶ بالغ شده است.

یکی از اولین اقدامات دولت در شهریور سال ۱۳۹۲، کارگروهی به ریاست وزارت امور اقتصادی و دارایی برای شناسایی و رفع موانع تولید تشکیل شد. مصوبات این کارگروه در دولت مطرح، بررسی و تصویب شد. این اولین گام سریع در این زمینه بود. در سال‌های بعد بسترسازی جهت رونق اقتصادی

تداوم یافت. در راستای رفع موانع تولید و رونق اقتصاد تشکیل کارگروه ملی تسهیل و رفع موانع تولید یکی از نخستین مصوبات ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در سال ۱۳۹۵ بود که مسئولیت آن بر عهده وزارت صنعت، معدن و تجارت قرار گرفت. واحدهای استانی تسهیل و رفع موانع تولید در ابتدای دولت ایجاد شده بود و ایجاد کارگروه ملی به موازات کارگروه‌های استانی در این راستا بود که قدرت عمل کارگروه‌های استانی را افزایش دهد. تصمیمات ویژه‌ای در کارگروه ملی تسهیل و رفع موانع تولید اتخاذ شد تا امکان پرداخت تسهیلات به واحدهای تولیدی مشکل‌دار ایجاد شود.

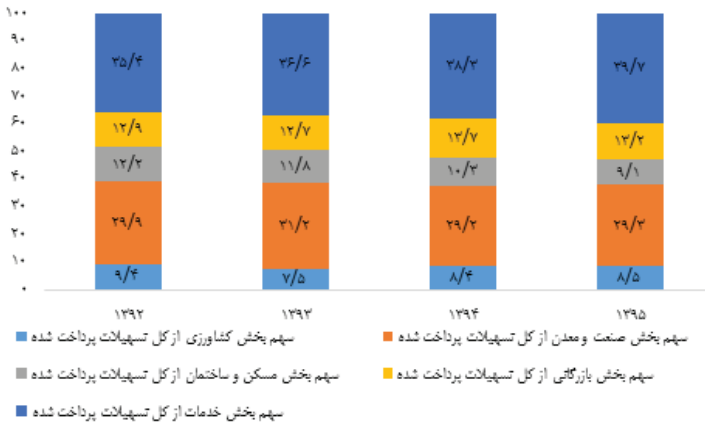
مبتنی بر بررسی‌ها و پیشنهادات این کارگروه، دولت تصویب و بانک مرکزی نیز بخشنامه نمود که وجود تسهیلات معوق و چک‌های برگشتی مانعی از پرداخت تسهیلات به واحدهای تولیدی که از سوی کارگروه‌های استانی معرفی می‌شوند وجود نداشته باشد. علاوه بر این مساعدت‌های لازم از سوی سازمان امور مالیاتی و سازمان تأمین اجتماعی نیز در این خصوص صورت گرفت و بخشنامه‌های لازم ابلاغ گردید. همچنین برخی موانع چون عدم وجود منابع در بانک‌ها نیز به همت بانک مرکزی تا حدود زیادی برطرف گردید و در نتیجه، پرداخت تسهیلات به واحدهای مشکل‌دار عملیاتی شد.

منطق ملغی کردن مصوباتی که حسب آن‌ها بر تولیدکنندگان دارای بدهی‌های بانکی، مالیاتی یا بیمه‌ای فشار وارد می‌شد، در شرایط خاص کشور پس از تحمل یک دوره شدید تحریمی بر می‌گردد. در واقع تحریم بسیاری از بنگاه‌های تولیدی کشور را زمین‌گیر کرده بود. عدم امکان تأمین منابع مالی، مواد اولیه، تجهیزات و نیز محدود شدن بازار فروش کالاها باعث شده بود که بسیاری از واحدهای تولیدی کشور امکان تولید نداشته و با از دست دادن چرخه مالی خود امکان بازپرداخت بدهی‌های خود (از تسهیلات بانکی گرفته تا بدهی‌های مالیاتی و بدهی به شرکت‌های دولتی) را نداشته باشند. بازگشتن این واحدها به چرخه تولید می‌تواند بخشی از پتانسیل تولید کشور را اینک راکد مانده بود متبلور سازد.

به واسطه این تصمیمات و سایر سیاست‌های پولی که مورد اشاره قرار گرفت، سهم تسهیلات سرمایه در گردش از کل تسهیلات اعطایی در سیستم بانکی با روند افزایشی همراه بوده است. سهم تسهیلات پرداخت شده جهت تأمین سرمایه در گردش از ۴۶ درصد کل تسهیلات در سال ۱۳۹۱ به

۶۴ درصد در سال ۱۳۹۵ و متعاقباً به ۷۰/۷ درصد در فروردین ماه ۱۳۹۶ بالغ شده است. همچنین سهم تسهیلات پرداختی جهت توسعه نیز روندی رو به رشد داشته است و در مقابل اکثر کاهش سهم‌های تسهیلاتی مربوط به بخش مسکن است که از ۷/۳ درصد در سال ۱۳۹۳ به ۴ درصد در سال ۱۳۹۵ تقلیل یافته است.

در این بخش سهم بخش‌های مختلف از تسهیلات پرداخت شده در سیستم بانکی نیز می‌تواند درخور توجه باشد همانگونه که در نمودار ۱۱ نیز قابل مشاهده است، سهم بخش‌های صنعت و معدن، کشاورزی و مسکن از تسهیلات اعطایی سیستم بانکی طی بازه ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۵ کاهش یافته و این کاهش، با افزایش سهم بخش خدمات و بازرگانی از تسهیلات اعطایی سیستم بانکی جبران شده است.

نمودار ۱۱ - سهم بخش‌های اقتصادی از تسهیلات بانکی (درصد)

منبع: بانک اطلاعات اقتصادی-مالی

واگذاری ها و ارتقاء مشارکت بخش خصوصی

سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، یکی از مهم‌ترین اسناد بالادستی است که سیاست‌های

دولت یازدهم را رقم زده است. در سال‌های گذشته برخلاف روح حاکم بر سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی و قانون مربوطه، بیش از ۱،۶۹۶،۲۳۹ میلیارد ریال مصوبات دولت به منظور انتقال مستقیم سهام یا وجوه حاصل از فروش برخی از شرکت‌ها بابت ردیون دولت به افراد حقیقی و حقوقی طلبکار از دولت به ویژه نهادهای عمومی غیردولتی که خود به نوعی توسط دولت اداره می‌شوند، صادر شد که از مبلغ مذکور ۱،۲۴۸،۳۱۱ میلیارد ریال به صورت غیرقطعی و بلا تکلیف باقیمانده بود. بر این اساس و با تلاش‌های صورت گرفته در دولت یازدهم برای اصلاح چالش مذکور، هیأت وزیران در تاریخ ۱۳۹۴/۱۱/۲۶ اقدام به تصویب مصوبه ای نمود که طبق آن کلیه مصوبات پیشین که به موجب آن‌ها حقوق مالکانه بنگاه در قالب واگذاری غیرقطعی به طلبکاران دولت منتقل گردیده بود، لغو شد. همگام با این تصمیم، اصلاح ماده ۶ قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی در جهت ممنوعیت واگذاری مستقیم سهام بابت ردیون دولت به نهادهای عمومی و شبه دولتی از سوی مجلس شورای اسلامی به تصویب رسید و زمینه واگذاری نادرست بنگاه‌ها به طور کامل حذف شد.

واگذاری طرح‌های نیمه‌تمام

تا پایان سال ۱۳۹۵، ۴۴۲۴ طرح قابل واگذاری به بخش خصوصی در دولت شناسایی شده است. از این بین ۸۹۲ پروژه نیمه تمام با کل اعتبار سرمایه‌گذاری اولیه ۴۰/۴ هزار میلیارد ریال، ۷۵ پروژه جدید با سرمایه‌گذاری ۶۷/۱ هزار میلیارد ریال به بخش خصوصی واگذار شده است. این فرآیند با استفاده از روش‌های علمی جدید و نگاه سیستماتیک تسریع خواهد شد.

همچنین نسبت تحقق اهداف معطوف به درآمد حاصل از واگذاری‌ها، مصرح در قوانین بودجه نیز در دولت یازدهم به صورت چشم‌گیری بهبود یافته است. در حالی که تحقق اهداف بودجه‌ای در سال ۱۳۹۲ معادل ۴۶ درصد بوده است، میزان تحقق اهداف در سال ۱۳۹۵ به ۹۹ درصد رسیده است. از جمله مهم‌ترین ایرادات بر عملکرد خصوصی سازی در سال‌های گذشته، نوع ماهیت خریداران و سهم پایین بخش خصوصی واقعی بوده است به نحوی که سهم بخش خصوصی واقعی از کل

واگذاری‌ها در خوش بینانه‌ترین حالت طی دوازده و نیم سال قبل از استقرار دولت یازدهم به حداکثر ۱۸ درصد می‌رسیده است. این موضوع در ابتدای استقرار دولت یازدهم در سال ۱۳۹۲ مورد آسیب شناسی جدی قرار گرفت و اقدامات اصلاحی در نیمه دوم سال ۱۳۹۲ توسط دولت یازدهم جهت رفع این آسیب صورت پذیرفت. مطابق آمار موجود، طی دولت یازدهم سهم بخش خصوصی واقعی در حال افزایش بوده و این سهم به نحو چشمگیری بهبود یافته است. در سال‌های ۱۳۹۳، ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ سهم بخش خصوصی واقعی به ترتیب ۸۹، ۵۴ و ۵۵ درصد بوده است.

به موارد فوق باید ساماندهی طرح توزیع سهام عدالت، وصول سود سهام عدالت و ارزیابی شرکت‌های واگذار شده به صورت کنترلی را باید از اقدامات با اهمیت دولت در مسیر اجرای صحیح سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی و قانون مربوطه دانست.

گذشته از واگذاری شرکت‌های دولتی به بخش خصوصی، دولت یازدهم میراث‌دار تعداد معتنا بهی از طرح‌های نیمه‌تمامی بود که در شرایط بودجه‌ای خاص آن (تحدید شدید درآمدهای نفتی) و حتی با فرض بهبود شرایط بودجه‌ای کشور امکان بهره‌برداری از بسیاری از آن‌ها در آینده نزدیک فراهم نمی‌نمود. از طرفی دیدگاه دولت بزرگ کردن حوزه اختیارات و عمل خود نبوده و همسو با سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، دولت مصمم به واگذاری اقتصاد به آحاد جامعه بود. مجموعه این دو مسئله، واگذاری طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای را به عنوان یک مسئله مهم برای دولت، مطرح ساخت. به این ترتیب دولت از اواسط سال ۱۳۹۴ دستورالعمل واگذاری طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای را تهیه نمود و سازمان برنامه و بودجه نیز اقدامات مختلفی را برای عملیاتی شدن واگذاری‌ها به انجام رساند. دستورالعمل مزبور در سال ۱۳۹۵ توسط شورای اقتصاد اصلاح و واگذاری تسهیل شد. بر اساس آمارهای رسمی تا پایان سال ۱۳۹۵، ۴۴۲۴ طرح قابل واگذاری به بخش خصوصی در دولت شناسایی شده است. از این بین ۸۹۲ پروژه نیمه تمام با کل اعتبار سرمایه‌گذاری اولیه ۴۰/۴ هزار میلیارد ریال، ۷۵ پروژه جدید با سرمایه‌گذاری ۶۷/۱ هزار میلیارد ریال به بخش خصوصی واگذار شده است. همچنین ۲۵۴۳ پروژه تکمیل شده و آماده بهره‌برداری که در روال گذشته دولت باید بهره‌برداری از آن را بر عهده می‌گرفت به بخش خصوصی واگذار شده است.

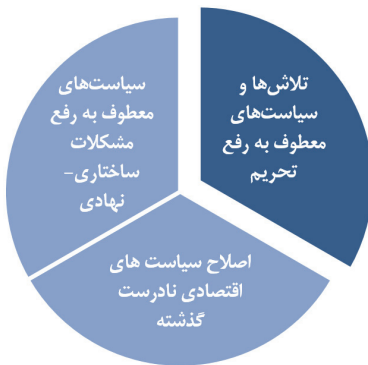
هرچند به کارگیری دستورالعمل مذکور واگذاری برخی طرح‌های نیمه‌تمام را ممکن نمود، لیکن

به منظور افزایش امکان بهره‌گیری از منابع مالی بخش خصوصی برای به انجام رساندن پروژه‌های عمرانی، لایحه مشارکت عمومی - خصوصی نیز مطرح شده و در حال طی مراحل مورد نیاز برای تبدیل به قانون است. اساساً مشارکت عمومی - خصوصی یکی از راه‌های با اهمیت تأمین مالی برای پروژه‌هایی است که دولت قصد اتمام آن‌ها را دارد. این روش، علاوه بر آنکه روشی برای تأمین مالی است، با اهداف کلانی چون کوچک‌سازی دولت، افزایش کارایی و افزایش تاب‌آوری اقتصادی به واسطه واگذاری اقتصاد به آحاد مردم، نیز سازگار است.

اصول و مبانی حاکم بر «لایحه مشارکت عمومی - خصوصی» را می‌توان به طور خلاصه حفظ منافع عمومی، فرصت برابر و ایجاد رقابت، رفتار برابر، سیاست‌گذاری شفاف، استفاده کارآمد از منابع مالی بخش خصوصی، ظرفیت‌سازی نهادی، فنی و مدیریتی، کارآمدسازی چارچوب تضامین و تأمین مالی پروژه محور دانست.

تلاش‌ها و سیاست‌های معطوف به رفع تحریم

تا بدین جا توضیح داده شد که تلاش‌های دولت در زمینه ترمیم مشکلات ساختاری-نهادی و اصلاح سیاست‌های اقتصادی اشتباه گذشته چه بوده و چه دستاوردهایی داشته است و این بخش به تلاش‌های دولت در زمینه رفع تحریم و محدودیت‌های خارجی می‌پردازد.

دستیابی به توافق هسته‌ای و آثار آن بر اقتصاد

پس از یک دهه ایستادگی و مجاهدت ملت ایران برای حفظ و حراست از حقوق هسته‌ای، موفقیت دیپلماتیک جمهوری اسلامی ایران در به رسمیت شناساندن صنعت هسته‌ای کشور در عرصه بین‌المللی و رفع تحریم‌های ظالمانه باعث گشایش پنجره‌های جدید برای تعامل اقتصادی با دنیا شد.

این توافق باعث شد تا برنامه گسترش تحریم‌های ایران که گوشه‌ای از آن توقف صادرات نفت ایران بود (قوانین مرتبط با توقف صادرات نفت ایران، پیش از توافق موقت در کنگره آمریکا مطرح بود) و در حالت کلی تر محاصره اقتصادی ایران را دنبال می‌نمود، متوقف شود. در عین حال قطع‌نامه‌های شورای امنیت سازمان ملل متحد علیه ایران ملغی شد و پس از روز اجراء تقریباً تمامی تحریم‌های مستقیم تحمیل شده به واسطه برنامه هسته‌ای متوقف گردید. رفع تحریم‌ها تا کنون توانسته است بخشی از لطمات تحریم را جبران نموده و آثار مثبتی را نیز برجای بگذارد. با در نظر داشتن این موضوع که آثار منفی که در طول ۵ سال (از زمان تشدید تحریم‌ها در سال ۲۰۰۹ تا سال ۲۰۱۴) بروز نموده است، به ناگهان از بین نخواهد رفت و حل مشکلات قبلی مستلزم گذشت زمان است و نیز توجه به این مسئله که عدم لغو تمام تحریم‌ها و باقی ماندن تحریم‌های مربوط به حوزه حمایت از تروریسم و حقوق بشر نمی‌توان بازگشتن به شرایط پیش از تحریم‌ها را انتظار معقول دانست، مهم‌ترین آثار ناشی از لغو تحریم‌ها را می‌توان در موارد پنجگانه زیر خلاصه نمود:

اتصال مجدد به سیستم مالی بین‌المللی

یکی از مهم‌ترین محدودیت‌های ناشی از تحریم، قطع دسترسی کشور به سیستم مالی بین‌المللی بود. رفع تحریم‌ها تا حدود زیادی این مانع را رفع و زمینه‌ساز اتصال مجدد به سیستم مالی بین‌المللی گردید. به موجب برجام تمام محدودیت‌های بانکی منبعث از تحریم‌های ثانویه آمریکا و تحریم‌های اتحادیه اروپا و سازمان ملل متحد (به استثنای بانک‌های انصار و مهر) لغو شده است. به فاصله چند هفته از روز اجرایی شدن برجام و پس از به روزرسانی نرم‌افزارها و حل و فصل مشکلات فنی، کلیه بانک‌ها به سوئیفت دسترسی پیدا کردند.

با رفع تحریم‌های بانکی، حساب‌های مسدود شده بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران نزد بانک‌های خارجی، فعال و وجود مسدود شده آزاد گردید. تنها به واسطه توافق موقت (ژنو)، ۱۲ میلیارد دلار از وجوه مسدودی بانک مرکزی ایران در کشورهای ژاپن، کره و هند دریافت شد و پس از برجام نیز بیش از ۱۰ میلیارد دلار وجوه مسدود شده بانک مرکزی ناشی از مطالبات نفتی از کشورهای امارات، انگلستان، هند، یونان، ایتالیا و نروژ آزاد و دریافت شد. در حال حاضر عواید حاصل از فروش

نفت به حساب بانک مرکزی، به جای واریز به حساب مشخص در کشور خریدار نفت و عدم امکان جابه‌جایی یا تسهیل تجارت با کشورهای ثالث واریز می‌شود و خبری از مسدود شدن عواید حاصل از فروش نفت ایران وجود ندارد. با توجه به دسترسی بانک مرکزی به واسطه لغو تحریم‌ها به ارزهای مختلف، تخصیص ارز در مرکز مبادلات ارزی بانک مرکزی به روز شده و نوبت چهار ماهه قبل از برجام از بین رفته است.

گشایش اعتبارات اسنادی که پیش‌تر و به واسطه تحریم‌های بانکی غیر ممکن بود، پس از اجرای برجام از سر گرفته شد به طوری که به فاصله کمتر از یک سال از اجرای برجام (تا ابتدای دی‌ماه ۱۳۹۵)، تعداد ۱۳۹۹۵ فقره اعتبار اسنادی (به ارزش ۱۲ میلیارد و ۸۹۸ میلیون دلار)، ۱۳۳۰ فقره ثبت سفارش برات اسنادی (به ارزش ۲ میلیارد و ۷۶۸ میلیون دلار) و ۶۱۳۲۴ فقره حواله ارزی (به مبلغ ۱۲ میلیارد و ۷۶۳ میلیون دلار) گشایش یافت. در همین بازه زمانی، با ۲۳۸ بانک دنیا نزدیک به ۶۵۰ رابطه کارگزاری برقرار شد. در مقام مقایسه تعداد بانک‌های دارای روابط کارگزاری با ایران در سال ۱۳۹۳ (پیش از برجام ۵۰ بانک و در سال ۱۳۸۵ (پیش از تحریم) ۶۳۳ بانک بوده است.

البته باید اشاره داشت که به واسطه عواملی چون، تغییر ضوابط ارتباطات مالی نسبت به قبل و الزام به رعایت ترتیبات مختلف از جمله الزامات کارگروه اقدام مالی (FATF)، و مقررات مربوط به مبارزه با تروریسم، باقی‌ماندن تحریم‌های اولیه ایالات متحده و این واقعیت که بسیاری از تعاملات مالی به صورت مستقیم یا غیرمستقیم به سیستم مالی ایالات متحده مرتبط می‌شوند، تداخل تحریم‌های هسته‌ای رفع شده و تحریم‌های غیرهسته‌ای باقی‌مانده و نیز رعب مؤسسات مالی بزرگ و معتبر از جریمه‌های سنگین آمریکا و یا بازگشت تحریم‌ها، مزایای ناشی از اتصال مجدد به سیستم مالی بین‌المللی به طور کامل مورد بهره‌برداری قرار نمی‌گیرد و همچنان مشکلاتی در این زمینه وجود دارد. البته گام‌های قابل توجهی در مسیر رفع این مشکلات برداشته شده و برخی از مسائل در مسیر حل و فصل قرار دارد که از جمله آن می‌توان به الزامات کارگروه اقدام مالی اشاره نمود. تعاملات جدی با گروه اقدام مالی (FATF) موجب شد در نشست دوره‌ای سال گذشته، فراخوان کشورهای عضو به اتخاذ اقدامات مقابله‌ای در برابر نظام پولی و مالی ایران به مدت یکسال به حالت تعلیق درآید. در طول یک سال گذشته وضعیت ایران بویژه در حوزه نظارت بر حوالجات الکترونیکی و نقل و انتقال فیزیکی

ارز در مرزهای ورودی و خروجی کشور به نحو ملموس تری بهبود یافت و در نتیجه در اجلاس دوره‌های FATF که در تاریخ ۲۸ خرداد لغایت ۲ تیر ۱۳۹۶ در والنسیا (اسپانیا) برگزار گردید، اکثریت اعضا شامل عموم کشورهای اروپایی، روسیه، چین، برزیل، آفریقای جنوبی، کانادا، استرالیا، ژاپن، نیوزیلند و مکزیک تدابیر متخذه و توفیقات حاصله را در حوزه‌های مزبور کافی و حتی قابل ملاحظه ارزیابی کرده و خواهان لغو کامل اقدامات مقابله‌ای شدند. اما معدود کشورهایی شامل آمریکا، آرژانتین، رژیم صهیونیستی (عضو ناظر) و نماینده شورای همکاری خلیج فارس بدون استدلال فنی و صرفاً بر مبنای انگیزه‌های سیاسی خواهان اعمال مجدد اقدامات مقابله‌ای علیه ایران بودند. از آنجا که بر اساس رویه حاکم بر FATF، مواضع رسمی این گروه بر پایه اجماع اتخاذ می‌گردد و با توجه به مخالفت‌های برخی کشورهای عضو که بدان اشاره شد، اعضا مبتنی بر راه حل مصالحه‌ای عمل کردند که نتیجه آن توافق کلیه اعضا بر «تصمیم به تداوم تعلیق اقدامات مقابله‌ای» بود. بر اساس این تصمیم، «محدودیت زمانی» در تداوم تعلیق لحاظ نشده و علیرغم فشار مخالفین مبنی بر لزوم ارائه مکانیزم برگشت مجدد، این موضوع در بیانیه نهایی درج نگردید، اتفاقی که در عمل به نفع کشورمان ارزیابی شده و حکایت از تقویت بیشتر مواضع ایران در این گروه بین‌المللی دارد. همچنین از آنجا که ایران در مقایسه با بسیاری از کشورهای دیگر گام‌های جدی‌تری در مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم برداشته است، چنانچه وضعیت کشور در این حوزه بدور از غرض‌ورزی‌های سیاسی و صرفاً بر مبنای معیارهای فنی مورد ارزیابی قرار می‌گرفت، قطعاً باید اقدامات مقابله‌ای به طور کامل لغو می‌گردید، اما دشمنی آمریکا و متحدان منطقه‌ایش مانع از آن شد.

افزایش فروش نفت و سایر درآمدهای صادراتی

یکی از اهداف تحریم‌های اعمال شده بر علیه ایران، فشار بر درآمدهای صادراتی کشور، از جمله قطع درآمدهای حاصل از فروش نفت بود. چه آنکه به واسطه تحریم‌ها، صادرات نفت ایران از ۲/۵ میلیون بشکه در روز به کمتر از یک میلیون بشکه در آستانه توافق ژنو رسید و در عین حال کنگره آمریکا لویجی را در دست بررسی داشت که در صورت تصویب و اجرا می‌توانست صادرات نفت ایران را به صفر نزدیک کند. لغو تحریم‌ها، روند برنامهریزی شده برای کاهش صادرات نفت ایران را معکوس

و در کمتر از ۲ سال صادرات ایران را در سطحی فراتر از صادرات پیش از تحریم‌ها قرار داد. صادرات نفت ایران که در آستانه توافق ژنو قریب به ۹۷۰ هزار بشکه در روز بود، در سه ماهه سوم سال ۱۳۹۵ به ۲ میلیون ۴۴۰ هزار بشکه در روز افزایش یافت. متوسط تولید نفت در سه ماهه سوم سال ۱۳۹۵ به ۳/۹۶ میلیون بشکه در روز رسیده که نسبت به سه ماهه اول سال، ۴۰۰ هزار بشکه افزایش را نشان می‌دهد. این در حالی است که در ۵ ماهه نخست سال ۱۳۹۲ تولید نفت خام ایران ۲۷۰۰ هزار بشکه در روز بوده است. انتظار می‌رفت که با افزایش صادرات نفت، درآمدهای ارزی فزاینده حاصل از این افزایش کمک چشم‌گیری به اقتصاد ایران بنماید. اما افت شدید قیمت نفت باعث شده که منافع ناشی از افزایش صادرات نفت ایران به میزان قابل توجهی محدود شود. چنان‌که ملاحظه خواهد شد کاهش قیمت نفت به واسطه تنوع بیشتر اقتصاد ایران و سیاست‌های دولت، نسبت به کشورهای نفت‌خیز دیگر کمترین اثر را پذیرفته است. به عنوان نمونه کشور عربستان در سال ۲۰۱۵ مجبور شد که ۱۰۰ میلیارد دلار از ذخایر ارزی خود را به درون کشور منتقل سازد. همچنین با توجه به وابستگی ۵۰ درصدی بودجه روسیه به درآمدهای نفتی، کاهش قیمت نفت مشکلاتی از قبیل کسری بودجه و افزایش نرخ تورم را برای این کشور ایجاد نمود.

گذشته از نفت، ایران پس از سال‌ها وارد بازارهای محصولات پتروشیمی اروپای شرقی و غربی شد و موفق به صادرات محصولات پلیمری به کشورهایی چون رومانی و بلغارستان گردید. در نتیجه صادرات محصولات پتروشیمی ایران (پس از برجام تا خردادماه ۱۳۹۵) با ۳۷ درصد رشد همراه شد. همچنین صادرات خدمات فنی مهندسی کشور در نه ماهه نخست سال ۱۳۹۵ با ۳۸ درصد رشد همراه شد. از سرگیری صادرات فرش دستباف ایران به آمریکا و رشد قابل توجه صادرات این صنعت (رشد ۲۴ درصدی صادرات در هشت ماه نخست سال ۱۳۹۵) و رشد چشم‌گیر ورود گردشگران خارجی به ایران را می‌توان از سایر آثار برجام در این حوزه تلقی نمود.

جذب سرمایه‌گذاری خارجی

علاوه بر منابع مالی که بانک‌های خارجی حاضر به تأمین آن شده‌اند، برجام به جلب سرمایه‌گذاری خارجی نیز منجر شد و در عین حال برخی قراردادهای همکاری و واگذاری انجام پروژه‌های

مختلف مهندسی و ساخت به طرفهای خارجی ممکن نمود. به واسطه برجام و سیاستهای دولت در دوران پسا برجام کل سرمایه‌گذاری خارجی مصوب کشور در سال ۱۳۹۵ به ۱۰/۴ میلیارد دلار رسید. این در حالی است که این رقم در سال ۱۳۹۲ تنها ۱/۴ میلیارد دلار بود. در عین حال کل سرمایه‌گذاری خارجی انجام شده کشور در سال ۱۳۹۵ به ۳/۱ میلیارد دلار رسید که این رقم در سال ۱۳۹۲ معادل ۳/۳ میلیارد دلار بوده است. علاوه بر این دهها میلیارد دلار تفاهم‌نامه با کشورها و بانک‌های بزرگ برای تأمین مالی سرمایه‌گذاری‌های شرکت‌های خارجی در ایران نیز به امضا رسیده است (از جمله امضای موافقت‌نامه تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری با هفت کشور ژاپن، سنگاپور، روسیه، عراق، اسلواکی، چک و مکزیک و امضای یادداشت تفاهم همکاری با ژاپن، روسیه، دانمارک، کره جنوبی، چین، فنلاند، آلمان و بسیاری از کشورهای دیگر) که تداوم شرایط با ثبات در داخل کشور می‌تواند به عملیاتی شدن این تفاهم‌ها و رشد سرمایه‌گذاری خارجی در سال‌های آتی منجر شود. در ادامه برخی از اقدامات و مصادیق جلب سرمایه‌گذاری خارجی ارائه می‌شود:

- ◀ معرفی طرحهای نوسازی نیروگاه‌های شهید رجایی و مفتاح جهت (وام کم بهره ژاپن به‌میزان ۸۰۰ میلیون دلار).
- ◀ معرفی طرح راه آهن تهران - مشهد به‌گزینه بانک چین به ارزش ۱۱/۵ میلیارد یوان معادل ۱/۶ میلیارد دلار.
- ◀ انعقاد قرارداد احداث پالایشگاه صد هزار بشکه‌ای با شرکت *Solar & Silicon GmbH* اسپانیا در استان خراسان شمالی به حجم سرمایه‌گذاری خارجی ۳ میلیارد و ۲۰۰ میلیون دلار.
- ◀ انعقاد قرارداد احداث ۲ نیروگاه ۸۸۰ مگاواتی با شرکت *Unit International* ترکیه در استانهای سیستان و بلوچستان و آذربایجان شرقی جمعاً به میزان ۱ میلیارد و ۷۸۹ میلیون دلار.
- ◀ انعقاد قرارداد احداث ۵ نیروگاه خورشیدی جمعاً به ظرفیت ۱۲۵۰ مگاوات با شرکت *Monage Solibra* آلمان در استانهای اصفهان، آذربایجان شرقی و تهران به حجم سرمایه‌گذاری خارجی ۲ میلیارد و ۱۵۰ میلیون دلار.
- ◀ انعقاد قرارداد ایجاد پارک صنعتی شامل ساخت بخش متالوژی و پتروشیمی، بندر خشک، صنایع با تکنولوژی بالا و صنعت سلامت با اتباع چین در استان آذربایجان غربی به میزان ۷۰۰ میلیون دلار.

- ◀ انعقاد قرارداد سرمایه گذاری مشترک برای احداث کارخانه فولادسازی با فناوری -FINEX CEM با مشارکت شرکتهای *Primetals Technologies* (اتریش)/ *Sojitz Corporation* (ژاپن) / *Truben Investment Co.LTD* (کره جنوبی) / *PSCO* (کره جنوبی) / *Trinity Equity partners* (کره جنوبی) / *Posco engineering construction Co.LTD* (کره جنوبی) در مجتمع فولاد کاویان پاسارگاد در استان سیستان و بلوچستان به میزان ۲۸۶ میلیون دلار.
- ◀ انعقاد قرارداد سرمایه گذاری مشترک برای احداث مرکز درمانی، گردشگری، تفریحی، ورزشی برج بزرگ طاووس در استان خوزستان به میزان ۳۳۳ میلیون دلار.
- ◀ طرح احداث سردخانه نگهداری کالا قبل از انجام تشریفات گمرکی توسط شرکت *BFW International Holding BV* هلند به میزان ۱۹۴ میلیون دلار.
- ◀ طرح احداث نیروگاه خورشیدی توسط شرکت *Planet Green Invest Middle East KG & Gmbh Co* آلمان در استان البرز به میزان ۱۹۰ میلیون دلار.
- ◀ انعقاد قرارداد سرمایه گذاری مشترک بین سایپا و پژو سیتروئن فرانسه در کاشان به میزان ۱۶۸ میلیون دلار.
- ◀ انعقاد قرارداد سرمایه گذاری مشترک بین ایران خودرو و پژو سیتروئن فرانسه به میزان ۹۷ میلیون دلار.
- ◀ امضای سند یادداشت تفاهم همکاری های تشویق سرمایه گذاران ایران و اندونزی.

کاهش هزینه های تجارت و ایجاد امکان خرید کالاهای مورد نیاز

علاوه بر هزینه های که رفع محدودیت های مبادله مالی از میان برداشته است، برجام به کاهش بخش زیادی از محدودیت هایی که در عمل تبادلات بین المللی را سخت و پرهزینه می نمودند نیز منجر شده است. در انواع قراردادهای خارجی، هزینه های مربوط به خرید یا حمل کالاها با کاهش مواجه شده است. هرچند برآورد قابل اتکایی از میزان عواید ناشی از این کاهش هزینه ها برای کشور در دسترس نیست، لیکن موارد زیر را می توان به عنوان مصادیقی از کاهش هزینه های مبادله به حساب آورد:

- ◀ کاهش رتبه ریسک ایران از ۷ به ۶ توسط سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (OECD) که منجر به کاهش هزینه‌های تأمین مالی می‌شود.
 - ◀ تأمین تجهیزات پزشکی مورد نیاز تا ۵۰ درصد ارزان‌تر، با توجه به حذف شرکت‌های واسطه‌ای و جمعیت تقاضا.
 - ◀ کاهش ۶ تا ۸ درصدی هزینه تأمین طلا و ارز مورد نیاز که پیش‌تر به دلیل عدم وجود کارگزاران بانکی به کشور تحمیل می‌شد.
 - ◀ لغو کارمزد ۳ درصدی ارسال حواله به خارج از کشور به واسطه ارسال مستقیم حوالجات به بانک‌های خارجی
 - ◀ کاهش نرخ نقل و انتقال و جوه ارزی توسط صرافی‌های مجاز بانک از حدود ۱۱ درصد به ۳ تا ۴ درصد.
 - ◀ کاهش ۱۰ تا ۱۵ درصدی هزینه تأمین ماشین‌آلات مورد نیاز (از جمله ماشین‌آلات مورد نیاز بخش کشاورزی)
 - ◀ کاهش تا ۴۰ درصدی قیمت خرید برخی کالاهای مورد نیاز کشور به علت کنار رفتن واسطه‌ها (نمونه نوار نقاله ساخت شرکت سمپر ترانس فرانسه)
- بسیاری از کالاهای مورد نیاز کشور که تولید داخل ندارند به خصوص در صنایع هوایی مشکلات عدیده‌ای برای کشور ایجاد نموده بودند که در زمره آن‌ها می‌توان کاهش امنیت پروازها را نام برد. بخش قابل توجهی از این محدودیت‌ها پس از روز اجرای توافق مرتفع شد. علاوه بر قراردادهای خرید با شرکت‌های بوئینگ، ایرباس و ATR، که مهم‌ترین نمود رفع محرومیت‌های موجود در سر راه خرید کالاهای حیاتی مورد نیاز کشور محسوب می‌شود، خرید انواع قطعات مورد استفاده در صنایع هوایی، رادارها، کاتالیست‌ها، توربین‌ها و اقلام صنعتی دیگری که فروش آن‌ها به ایران ممنوع بود نیز پس از برجام میسر شد.
- به موارد و موضوعات فوق باید حضور و تأثیرگذاری ایران در مجامع بین‌المللی و افزایش ارتباطات ایران با کشورهای مختلف دنیا را نیز افزود. از جمله این موارد می‌توان به همکاری مجدد با بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول و نیز افزایش سرمایه جمهوری اسلامی ایران در صندوق بین‌المللی

پول و بانک جهانی اشاره نمود که موجبات افزایش حق رأی جمهوری اسلامی ایران در سازمان‌های مذکور و نیز تقویت جایگاه ایران در این مؤسسات شده است. به عنوان یک نمونه می‌توان به ارایه گزارش دوره‌ای «پایش اقتصاد ایران» توسط بانک جهانی، مبتنی بر اطلاعات روزآمد و قابل اعتماد اشاره نمود که به صورت فصلی عرضه شده و وضعیت اقتصاد ایران رصد و بررسی می‌شود. اهمیت این گزارش‌ها در شناساندن اقتصاد ایران به مخاطبان و سرمایه‌گذاران خارجی است. درج آینده‌ای خوش‌بینانه در گزارش‌ها و نمایاندن سیاست‌های مناسب اقتصادی که توسط ایران در پیش گرفته شده است، می‌تواند در رفع نااطمینانی‌های موجود نزد سرمایه‌گذاران خارجی و بنگاه‌های خارجی طرف معامله با ایران، مؤثر باشد.

تقویت دیپلماسی اقتصادی و توسعه صادرات غیرنفتی

برون‌گرایی یکی از محورهای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی است. با توجه به کاهش منابع مالی حاصل از صادرات نفت و همچنین سیاست کاهش وابستگی اقتصاد به نفت، توسعه و تشویق صادرات غیرنفتی، به عنوان یکی ضرورت انکارناپذیر در دستور کار و در محور سیاست‌های دولت یازدهم قرار گرفت. موارد زیر بخشی از اقداماتی است که دولت در راستای توسعه صادرات غیرنفتی و تقویت دیپلماسی اقتصادی دنبال نموده است:

- ◀ اعزام رایزنان بازرگانی به حداقل ۳۰ کشور هدف
- ◀ سپرده‌گذاری از منابع صندوق توسعه ملی حداقل نزد بانک توسعه صادرات بمنظور تأمین نیاز ارزی صادرکنندگان و همچنین تأمین اعتبار خریداران خارجی بانرخ ارزی مورد نظر بانک مرکزی راه‌اندازی بجه صدر ویزای مسافری و تجاری در مبادی اصلی ورودی کشور
- ◀ واگذاری و یا مشارکت بخش خصوصی در موارد مرتبط با بازارچه‌های مرزی و زیرساخت‌های گمرکی در مرزهای خروجی کشور
- ◀ رفع موانع استرداد سریع مالیات بر ارزش افزوده کالاهای صادراتی که بیشتر علی‌رغم الزام قانونی میسر نبود.
- ◀ انجام اقدامات بایسته جهت حل مسائل مربوط به ضمانت‌نامه‌های قراردادهای خدمات فنی و

مهندسی در خارج از کشور

چنان که به عنوان یکی از نتایج توافق جامع هسته‌ای نیز مورد اشاره قرار گرفت، در دولت یازدهم تعاملات اقتصادی با جهان خارج افزایش فراوانی داشته است. ورود هیأت‌های تجاری و اقتصادی متعددی از کشورهای معتبر و صاحب صنعت اروپایی، برگزاری سمینارهای سرمایه‌گذاری و همراهی نمایندگان تشکل‌های بخش خصوصی با مقامات دولتی در سفرهای خارجی به منظور برقراری روابط اقتصادی، بخشی از دیپلماسی اقتصادی دولت یازدهم بوده که به منظور جذب سرمایه‌گذاری و نیز به دستاوردن بازارهای صادراتی مورد توجه قرار گرفته است.

افزایش صادرات غیرنفتی

صادرات غیرنفتی کشور از ۲۸/۴ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۲ به ۳۴/۵ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۵ رسیده است.

اقدامات انجام شده چنان که در بخش چهارم با جزئیات بیشتری مورد توجه قرار گرفته است، به اعتلای صادرات غیرنفتی کشور منجر شده، به گونه‌ای که صادرات غیرنفتی کشور از ۲۸/۴ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۲ به ۳۴/۵ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۵ رسیده است.

کنترل تورم و بهبود رشد اقتصادی

کنترل تورم افسار گسیخته‌ای که در برخی از برهه‌ها حتی از مرز +۴ درصد نیز عبور کرده بود و تک رقمی شدن آن پس از ۲۶ سال و تغییر رشد اقتصادی ۷/۷- درصدی که در سال ۱۳۹۱ اتفاق افتاده بود به رشد اقتصادی ۱۲/۵ درصدی در سال ۱۳۹۵ مهم‌ترین دستاوردهای اقتصاد کلان دولت یازدهم است.

یک نمونه موردی از دیپلماسی اقتصادی ایران، موضوع حفظ سهمیه ایران در اوپک است. ایران در شرایطی توانست به افزایش تولید و صادرات خود ادامه دهد که تمام سایر کشورهای عضو اوپک

به استثنای دو کشور که تولید خود را در سطح قبل از توافق حفظ کردند) ملزم به کاهش تولید نفت خود شده بودند.

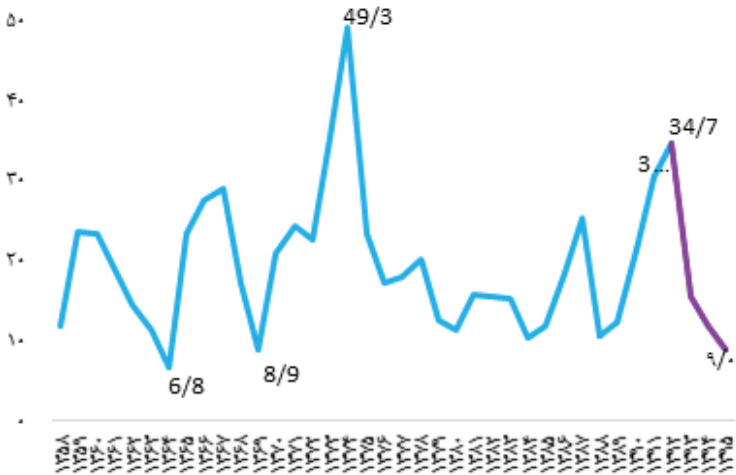
نگاهی به دستاوردهای اقتصاد کلان دولت یازدهم

سیاست‌های متخذه در دولت یازدهم که بخشی از مهمترین آن‌ها در بخش قبل مورد اشاره قرار گرفت، منجر به تغییرات مثبتی در اقتصاد ایران شده است. چنان که در ادامه خواهد آمد این تغییرات اگرچه به طور مطلق به از بین رفتن آثار منفی گذشته منجر نشده است، لیکن بسیاری از روندها را معکوس ساخته است. کنترل تورم افسار گسیخته‌ای که در برخی از برهه‌ها حتی از مرز ۴۰ درصد نیز عبور کرده بود و تک رقمی شدن آن پس از ۲۶ سال و تغییر رشد اقتصادی ۷/۷- درصدی که در سال ۱۳۹۱ اتفاق افتاده بود به رشد اقتصادی ۱۲/۵ درصدی در سال ۱۳۹۵ مهم‌ترین دستاوردهای اقتصاد کلان دولت یازدهم است. علاوه بر رشد اقتصادی و تورم، کاهش بیکاری و بهبود تراز پرداخت‌ها نیز از مهم‌ترین اهداف اقتصاد کلان هستند که در ادامه به آن‌ها نیز پرداخته خواهد شد.

کنترل تورم افسار گسیخته

به دلایل متنوع از تورم بالا و دورقمی در طول سالیان گذشته یکی از مشخصه‌های بارز اقتصاد ایران بوده است. در تمام سال‌های پس از انقلاب و پیش از استقرار دولت یازدهم، تنها سال‌های ۱۳۶۴ (۶/۹ درصد) و ۱۳۶۹ (۹ درصد) بوده که تورم ایران تک‌رقمی بوده است. یکی از نتایج اصلی سیاست‌های اقتصادی دولت یازدهم کنترل تورم بوده است به طوری که عملکرد دولت یازدهم در میان دولت‌های پس از انقلاب در زمینه کنترل تورم بهترین است. بررسی متوسط نرخ تورم در دولت‌های پس از جنگ نشان می‌دهد که دولت هشتم با متوسط ۱۴ درصد و دولت یازدهم با متوسط نرخ تورم ۱۲ درصدی بهترین عملکردها را داشته‌اند. نکته‌ای که نباید مورد غفلت قرار بگیرد این است که در زمان شروع به کار دولت هشتم تورم خیلی حاد نبود و همین عامل باعث شده است که دولت هشتم جهت دستیابی به تورم ۱۴ درصدی کار چندان دشواری در پیش نداشته باشد. این در حالی است که در زمان شروع به کار دولت یازدهم، نرخ تورم بیش از ۴۰ درصد بود و تورم نقطه‌به‌نقطه به

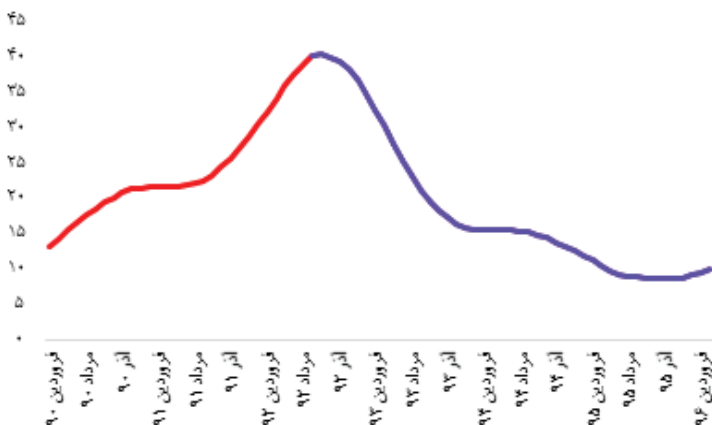
تازگی از قله ۴۵ درصد عبور کرده بود. از این رو، مهار تورم و بازگرداندن ثبات به اقتصاد کشور در اولویت اهداف دولت قرار گرفت و اقدامات آن چنان مؤثر افتاد که نرخ تورم کشور در سال ۱۳۹۵ تک رقمی شد (نمودار ۱۲).

نمودار ۱۲ - نرخ تورم در سال‌های پس از انقلاب اسلامی (درصد)،

منبع: بانک اطلاعات اقتصادی-مالی

وسعت و اهمیت تغییر جهت اتفاق افتاده را شاید بتوان در نمودار تورم ماهانه (دوازده ماهه منتهی به ماه) با جزئیات بیشتری ملاحظه نمود (نمودار ۱۳). همانگونه که ملاحظه می‌شود نرخ تورم ماه‌های شهریور، مهر و آبان سال ۱۳۹۲ بالای ۴۰ درصد بوده و روند صعودی که از ماه اول سال ۱۳۹۰ آغاز شده بود، با روی کار آمدن دولت یازدهم شکسته شد و نرخ تورم از خردادماه ۱۳۹۵ تک‌رقمی شد و این تک‌رقمی بودن تا انتهای سال ۱۳۹۵ نیز همچنان حفظ شد.

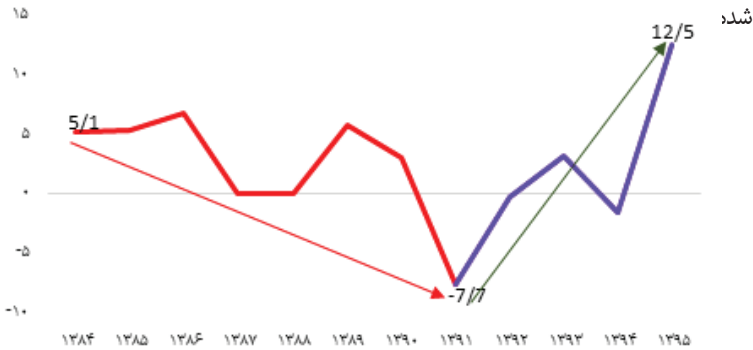

نمودار ۱۳- نرخ تورم ماهانه (درصد)، منبع: بانک اطلاعات اقتصادی-مالی

معکوس شدن روند منفی رشد تولید ناخالص داخلی

یکی از مهمترین مشکلات و چالش‌های ساختاری اقتصاد ایران، نوسان زیاد و پائین بودن نرخ رشد اقتصادی است، نرخ رشد اقتصادی، سرعت افزایش یا کاهش تولید ناخالص داخلی و به تبع آن سرعت بهبود یا کاهش سطح رفاه و برخورداری مردم را نشان می‌دهد. به علاوه شاخص‌هایی چون بیکاری و فقر نیز عموماً تحت تاثیر تولید و رشد اقتصادی قرار دارند، به نحوی که رشد اقتصادی بالاتر، در بلندمدت به کاهش نرخ بیکاری و در صورت توزیع مناسب به کاهش سطح فقر می‌انجامد. با عنایت به اهمیت میزان تولید و رشد اقتصادی در هر جامعه، دستیابی به تولید بیشتر و نرخ رشد بالاتر، همواره دغدغه دولت‌ها و ملت‌ها بوده است. رشد اقتصادی در ایران عمدتاً با دو معضل عمده پائین بودن نرخ رشد اقتصادی و بی‌ثباتی و پرنوسان بودن آن روبرو بوده است. با توجه به مشکلات ساختاری اقتصاد ایران، بروز آثار تحریم‌های اقتصادی در کنار سوء مدیریت که کشور از آن رنج می‌برد، سبب شد که رشد اقتصادی به شکل چشم‌گیری فروافتاده و اقتصاد وارد رکودی شدید شد. این رکود در سطحی بود که اقتصاد کشور در سال ۱۳۹۱ معادل ۷/۷ درصد رشد منفی داشت و اقتصاد ایران ۷/۷ درصد کوچک شد. اما مجموعه سیاست‌های دولت جهت بازگرداندن رونق به اقتصاد باعث شد

که از یک رکورد منفی رشد، اقتصاد یک رکورد مثبت رشد را تجربه نماید. رشد اقتصادی کشور در سال ۱۳۹۵ به ۱۲/۵ درصد رسید. این رقم سومین رکورد رشد کشور در تمامی سال‌های پس از انقلاب است. نمودار ۱۴ نشان می‌دهد که روند رو به افول رشد اقتصادی چگونه در دولت یازدهم معکوس شد.

نمودار ۱۴ - نرخ رشد اقتصادی (درصد)، منبع: بانک اطلاعات اقتصادی - مالی

افزایش اشتغال‌زایی

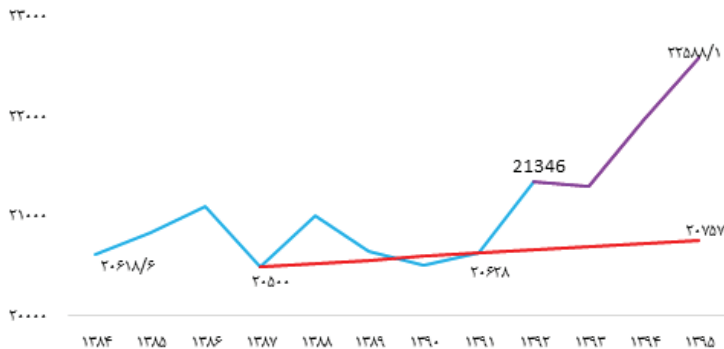
بیکاری یکی از معضلات مهمی است که اقتصاد و جمعیت جوان ایران با آن دست و پنجه نرم می‌کنند. اهمیت مسئله اشتغال، بالاخص در شرایط فعلی به گونه‌ای است که سال ۱۳۹۶ توسط مقام معظم رهبری سال «اقتصاد مقاومتی، تولید و اشتغال» نام‌گذاری شده است. علیرغم تمام مشکلات موجود، چنانکه از نمودار ۱۵ روشن است، روند ایجاد شغل در کشور از سال ۱۳۹۱ به بعد متحول شده است. تعداد شاغلان کشور در سال ۱۳۹۱ تنها ۱۰ هزار نفر بیشتر از سال ۱۳۸۴ و ۲۰ میلیون و ۶۲۸ هزار نفر بوده است. این رقم با رشدی نسبتاً قابل توجه در سال ۱۳۹۵ به ۲۲ میلیون و ۵۸۸ هزار نفر رسیده است. اقتصادی که طی هفت سال تنها ۱۰ هزار شغل ایجاد کرده بود بازه زمانی ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۵ معادل ۱ میلیون و ۹۶۰ هزار شغل ایجاد نمود. جالب توجه است که ادامه روند شکل گرفته از سال ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۱، حداکثر تعداد شاغلان کشور را به ۲۰/۷ میلیون نفر می‌رساند، حال آنکه تغییر روند قبلی باعث شده تا در سال ۱۳۹۵ تعداد شاغلان به ۲۲/۶ میلیون نفر برسد.

بهبود روند اشتغال زایی

روند ایجاد شغل در کشور از سال ۱۳۹۱ به بعد متحول شده است. تعداد شاغلان کشور در سال ۱۳۹۱ تنها ۱۰ هزار نفر بیشتر از سال ۱۳۸۴ و معادل ۲۰ میلیون و ۶۲۸ هزار نفر بوده که با رشدی نسبتاً قابل توجه در سال ۱۳۹۵ به ۲۲ میلیون و ۵۸۸ هزار نفر رسیده است.

انتظار می‌رود این ایجاد اشتغال بیشتر در کاهش نرخ بیکاری نمود پیدا کند که در عمل به واسطه افزایش نرخ مشارکت اقتصادی و در عین حال افزایش جمعیت در سن کار، این ایجاد اشتغال منجر به کاهش قابل توجه نرخ بیکاری نشده است (نمودار ۱۶). با این وجود متوسط نرخ بیکاری کشور نسبت به بازه سال‌های ۱۳۷۶ تا ۱۳۹۱ با کاهش همراه بوده است. متوسط نرخ بیکاری کشور که طی سال‌های ۹۱-۱۳۷۶ تقریباً ۱۲/۲۴ درصد بوده است، در دوره ۹۵-۱۳۹۲ به ۱۰/۷ درصد کاهش یافته است.

نمودار ۱۵ - تعداد شاغلان کشور (هزار نفر)، منبع: بانک اطلاعات اقتصادی-مالی

چنان که در آثار برجام نیز مورد اشاره قرار گرفت، نمایه‌های متفاوتی از کاهش هزینه‌های مبادلات بین‌المللی اقتصادی روی نموده است. بازگشتن بیمه‌های صادراتی به بازار ایران، کاهش هزینه‌های حمل و نقل به واسطه فعال شدن مجدد شرکت‌های حمل و نقل بین‌المللی و البته رفع تحریم‌های شرکت‌های حمل و نقلی ایران، از جمله شرایطی است که به کاهش هزینه‌های تجارت کمک نموده است. از طرفی مبادی وارداتی و مقاصد صادراتی ایران نیز گسترش قابل توجه داشته است. از سرگیری صادرات نفت به اروپا که در دولت قبل به صفر رسیده بود، صادرات فرش دستباف به بازارهای مختلف از جمله بازار کشور آمریکا که پیش‌تر میسر نبود و دستیابی به بازار صادراتی اروپای شمالی برای محصولات پتروشیمیایی در زمره گشایش‌هایی است که از بابت گسترش مقاصد صادراتی روی داده است. در این زمینه می‌توان به شاخص هرفیندال نیز رجوع کرد. این شاخص که بر مبنای تعدد و سهم پایین کشورهای مختلف از واردات ایران ساخته می‌شود (و هرچه کمتر باشد نشان از تنوع بیشتر مبادی وارداتی است)، از ۰/۱۳۹ در سال ۱۳۹۰ به ۰/۱۲۴ در سال ۱۳۹۴ بهبود یافته است (۱۰/۸ درصد). همچنین اگر مبادی و سهم کشورهای مختلف از واردات کالاهای اساسی ایران را مورد توجه قرار دهیم، قابل ملاحظه است که شاخص هرفیندال از ۰/۱۱۶ در سال ۱۳۹۰ به ۰/۰۹۲ در سال ۱۳۹۴ بهبود یافته است (۲۰/۷ درصد).

در یک نگاه می توان نتایج حاکمیت تدبیر و امید را بر اقتصاد کلان به شرح جدول زیر خلاصه کرد:

جدول ۳. نگاهی به عملکرد اقتصادی دولت یازدهم

۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲	منبع	شاخص های اقتصاد کلان
۱۲,۵	-۱,۶	۳,۲	-۰,۳	بانک مرکزی	رشد اقتصادی (به قیمت پایه و ثابت ۱۳۹۰)
-۳,۷	-۱۲	۷,۸	-۷,۸	بانک مرکزی	رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص (ثابت ۱۳۹۰)
۹	۱۱,۹	۱۵,۶	۳۴,۷	بانک مرکزی	تورم مصرف کننده (سالانه - درصد)
۳۶۴۴۰	۳۴۵۰۱	۳۲۸۰۱	۳۱۸۳۹	بانک مرکزی	قیمت دلار (ریال)
۵,۶	۵,۲	۳	۲۲,۲	بانک مرکزی	رشد قیمت دلار
۲۳,۲	۳۰	۲۲,۳	۳۸,۸	بانک مرکزی	رشد نقدینگی
۱۷,۲	۱۶,۹	۱۰,۷	۲۱,۴	بانک مرکزی	رشد پایه پولی
۳,۵	-۱۶,۱	۲۰,۸	۱	گمرک	رشد ارزش دلاری صادرات غیر نفتی
۷۷۲۳۰	۸۰۲۱۹	۶۲۵۳۱,۸	۶۰۴۱۰,۳ ^۱	بورس اوراق بهادار تهران	شاخص کل بورس
۲۴۲۶۲	۱۵۷۴	۱۴۳۵	۱۶۸۵	بانک مرکزی	میانگین صادرات روزانه نفت خام (هزار بشکه)
۱۲,۵	۹,۷	-۱۴,۸	-۱۱,۳	بانک مرکزی	رشد میانگین صادرات روزانه نفت خام
۳۹,۴	۳۸,۲	۳۷,۲	۳۷,۶	مرکز آمار	مشارکت اقتصادی (درصد)
۱۲,۴	۱۱,۰	۱۰,۶	۱۰,۴	مرکز آمار	نرخ بیکاری کل (درصد)
۲۹,۲	۲۶,۱	۲۵,۲	۲۴,۰	مرکز آمار	بیکاری ۱۵-۲۴ (درصد)
۴۳۱۳۷	۳۷۳۳۸	۵۱۴۷۷	۴۴۵۰۷۸	س.خصوصی سازی	ارزش فروش کل واگذاریها
۲۶,۱	۲۶,۶	۳۵,۳	۴۳,۴	خزانه داری کل کشور	سهام منابع ناشی از نفت به کل دریافتها
۲۵,۷	۳۱,۳	۴۳,۷	۵۳,۵	خزانه داری کل کشور	نسبت درآمد های ناشی از نفت به پرداخت تهای اعتبارات هزینه ای دولت

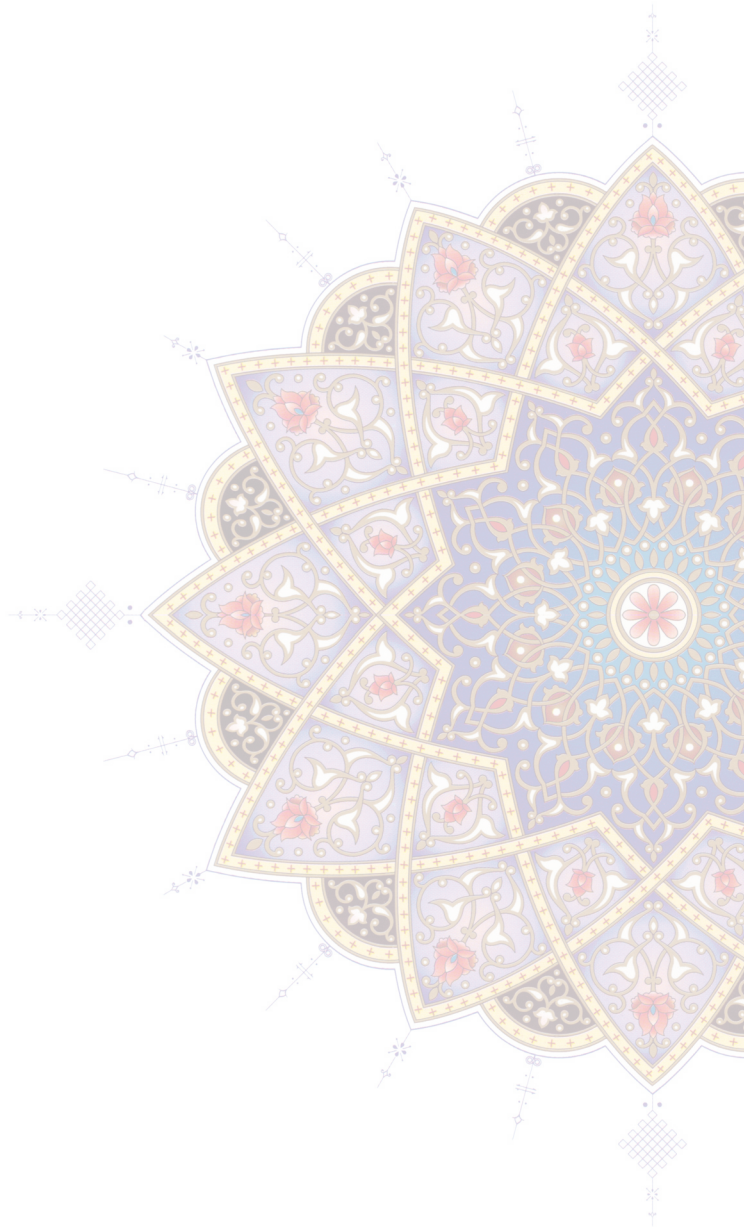

فصل دوم

مقایسه ایران با سه کشور عربستان، روسیه و ترکیه بر اساس مراجع بین‌المللی

پیرامون عملکرد اقتصاد و دستاوردهای
وزارت امور اقتصادی و دارایی در دولت یازدهم

گشایش

سؤالی که ممکن است برای همه دلسوزان کشور مطرح شود این است که وضعیت اقتصادی کشور در چند سال گذشته در مقایسه با کشورهای مشابه و منطقه در سال‌های اخیر چه روندی داشته است؟ زمانی که عملکرد اقتصاد ایران را در دو دوره سه ساله (سال‌های ۹۳-۹۵ و سال‌های ۸۹-۹۱)^۱ مقایسه می‌کنیم متوجه خواهیم شد که عملکرد اقتصاد ایران در حوزه‌های رشد اقتصادی، درآمد سرانه بر اساس برابری قدرت خرید، تورم، اشتغال، بر خورداری (معکوس فلاکت)، ارزش پول ملی، سهم نفت در بودجه‌ی دولت و تراز تجاری بهبود داشته است. این در حالی است که در اکثر حوزه‌های مذکور، دو کشور رقیب منطقه‌ای ما (ترکیه و عربستان) و کشور سوم یعنی روسیه به اندازه ایران عملکرد مطلوب نداشته‌اند.

متوسط رشد اقتصادی ایران از ۱,۰۸ درصد به ۲,۹۴ درصد افزایش یافته است. میانگین رشد در آمد سرانه (بر اساس برابری قدرت خرید) از ۱,۵۱ درصد به ۲,۸۳ درصد بهبود یافته است. متوسط سه ساله‌ی نرخ بیکاری علی‌رغم افزایش نرخ مشارکت اقتصادی (ورود به بازار کار) از ۱۲,۶۳ درصد کاهش پیدا کرده و در حدود ۱۱,۳۵ درصد کنترل شده است. شاخص تهی‌دستی (فلاکت) نشان می‌دهد که ایران حدود ۱۱ واحد درصد بهبود عملکرد را تجربه کرده است. این در حالی است که در همین مدت، روسیه میانگین رشد اقتصادی منفی را تجربه کرده و میانگین رشد درآمد سرانه‌ی آن تقریباً به صفر رسیده است. همچنین بیکاری در ترکیه افزایش پیدا کرده است. تورم در روسیه و ترکیه رو به فزونی گذاشته و شاخص تهی‌دستی و فلاکت در این دو کشور افزایش یافته است.

۱. سال ۲۹ عامدانه حذف شده است چرا که فصل مشترک دو دولت محسوب می‌شود و عملکرد آن را به درستی نمی‌توان به یک دولت نسبت داد.

در جدول زیر وضعیت مقایسه‌ای برخی از شاخص‌ها در دو دوره سه ساله به نمایش گذاشته است.

جدول ۱. متوسط عملکرد شاخص‌های اقتصادی ایران در دوره‌ی ۹۱-۸۹ و ۹۵-۹۳

شاخص‌های اقتصادی	متوسط عملکرد ^۱ ۵ سه سال ۹۱-۸۹	متوسط عملکرد سه سال ۹۵-۹۳	بهبود یا تنزل؟
رشد اقتصادی (درصد)	۱,۰۸	۲,۹۴	بهبود ✓
درآمد سرانه براساس برابری قدرت خرید (دلار)	۱۷۳۴۱	۱۷۴۳۳	بهبود ✓
رشد درآمد سرانه بر اساس برابری قدرت خرید (درصد)	۱,۵۱	۲,۸۳	بهبود ✓
اتکا به درآمدهای نفتی (درصد از منابع بودجه‌ی عمومی)	۴۸	۳۱	بهبود ✓
تراز تجاری (میلیون دلار)	-۲۰۱۴۱	-۶۱۶	بهبود ✓
شاخص فلاکت (درصد)	۳۴,۱۲	۲۳,۴۶	بهبود ✓
رشد شاخص قیمت مصرف‌کننده (درصد تورم)	۲۱,۲۵	۱۲,۰۸	بهبود ✓
کاهش ارزش پول ملی (درصد)	۱۵۴	۱۵	بهبود ✓
نرخ بیکاری (درصد از جمعیت فعال)	۱۲,۶۳	۱۱,۳۵	بهبود ✓
تغییر تعداد شاغلان (نفر)	-۱۲۴۱۶۰	۴۱۳۹۵۷	بهبود ✓

۱. در این گزارش برای محاسبه‌ی متوسط سالانه‌ی نرخ‌های رشد شامل رشد اقتصادی، رشد درآمد سرانه، رشد قیمت‌ها و رشد نرخ ارز از رابطه‌ی استفاده شده است که با روش معادل است (نرخ رشد سال؛ سطح سال؛ تعداد سال‌ها و زمان). برای محاسبه‌ی متوسط سالانه‌ی سطوح، نسبت‌ها و تغییرات شامل درآمد سرانه، سهم نفت در بودجه‌ی دولت، تراز تجاری، شاخص فلاکت، نرخ بیکاری، تغییر تعداد شاغلان، قیمت نفت و نرخ برابری ارزها از میانگین ساده استفاده شده است.

در جستجوی ارزیابی جامع نگر

برای آنکه بتوان قضاوتی منطقی و منصفانه در مورد عملکرد اقتصاد یک کشور داشت، این ارزیابی باید چهار ویژگی داشته باشد:

۱- ارزیابی عملکرد نباید محدود به یک متغیر باشد. ارزیابی تک متغیره منجر به قضاوت‌های اشتباه و تک بعدی خواهد شد. چرا که ممکن است یک کشور در زمینه‌ی تورم عملکرد مطلوبی داشته باشد، اما همزمان در زمینه‌ی بیکاری وضعیت خوبی نداشته باشد.

۲- ارزیابی عملکرد نباید مختص به محدوده‌ی زمانی کوتاه‌مدت و یک سال باشد چون ممکن است در یک مدت مشخص اتفاقاتی رخ دهد و تغییرات مثبت یا منفی‌ای صورت پذیرد، اما اگر بخواهیم که اطمینان حاصل کنیم که تغییرات، از حالت رخداد به روند تغییر ماهیت داده است باید در افق‌های سه‌الی چهارساله به بررسی متغیرها بپردازیم. به عنوان مثال تورم در یک کشور بنا به یک علت خاص ممکن است در یک سال دو برابر شود، اما مهم روند میان‌مدت و بلندمدت، مثلاً سه‌الی چهارساله‌ی تورم در آن کشور است.

۳- ارزیابی عملکرد یک اقتصاد نباید فارغ از عملکرد اقتصاد جهانی و منطقه‌ای باشد. بنابراین بهتر است که این بررسی و ارزیابی عملکرد اقتصادی همراه با ارزیابی عملکرد اقتصادهای مشابه و کشورهای رقیب منطقه‌ای باشد.

۴- اطلاعاتی که برای ارزیابی عملکرد اقتصادی کشورهای مختلف استفاده می‌شود باید بر اساس یک پایگاه داده یکسان باشد. بنابراین بهتر است که از یک مرجع جهانی داده‌ها جمع‌آوری شود. هر چند که برخی از مراجع جهانی جهت‌گیری منفی نسبت به ایران دارند، اما این می‌تواند از این منظر (مقایسه ایران با سایر کشورها) یک نقطه‌ی مثبت هم تلقی شود. چرا که اگر علی‌رغم این جهت‌گیری منفی، برتری اقتصاد ایران به دیگر کشورها معلوم شد، ضریب اطمینان تحلیل افزایش پیدا خواهد کرد. مبتنی بر چهار ویژگی یادشده، اقتصاد ایران همراه با سه اقتصاد دیگر (ترکیه، عربستان و روسیه) در این گزارش مقایسه می‌شوند. علت انتخاب ترکیه این است که از نظر جمعیت، موقعیت جغرافیایی، شباهت فرهنگی و اندازه‌ی اقتصاد نزدیک به ایران است و همچنین رقیب ما محسوب می‌شود. علت انتخاب عربستان نیز نزدیکی جغرافیایی، وابستگی تاریخی آن به نفت و گاز و رقابت منطقه‌ای ما با

آن کشور می‌باشد. روسیه نیز به این علت انتخاب شده که علاوه بر نزدیکی جغرافیایی، به درآمدهای نفتی و گازی وابسته می‌باشد.

از طرفی شش شاخص اصلی زیر نیز مبنای مقایسه عملکرد ایران در یک افق هفت ساله با کشورهای مذکور قرار گرفته است:

- ◀ رشد تولید ناخالص داخلی به قیمت ثابت،
- ◀ سرانه‌ی قدرت خرید (*PPP*) [که بیانگر قدرت خرید هم ارز شده درآمدهای افراد در کشورهای مختلف است]، و رشد سرانه‌ی قدرت خرید [که نشان می‌دهد که آیا این قدرت خرید سرانه در طول زمان افزایش پیدا کرده است]،
- ◀ نرخ تورم [این شاخص به نوعی ثبات و پیش‌بینی‌پذیری اقتصاد و علاوه بر آن قدرت خرید مردم را نشان می‌دهد]،
- ◀ رشد نرخ ارز [که نشان‌دهنده‌ی ارزش پول ملی در مقابل ارز مرجع است]،
- ◀ نرخ بیکاری و تغییر تعداد شاغلان،
- ◀ نرخ بر خورداری [معکوس مجموع تورم و بیکاری].

علت انتخاب این دو دوره‌ی سه ساله این است که با توجه به اینکه در سال ۱۳۹۲ تغییر دولت صورت گرفت عملکرد آن سال را نمی‌توان به درستی به هیچ کدام از دو دولت تخصیص داد. با توجه به این مسأله، سه سالی که به صورت خالص به دولت دهم مرتبط است در کنار سه سالی که به صورت خالص به دولت یازدهم مرتبط است با هم مقایسه شده است. برخی از اعداد سال ۱۳۹۵، بر اساس آخرین گزارشات مراجع بین‌المللی هستند که بر اساس تجربیات سال‌های گذشته با دقت بالایی درست بوده و قابل اتکا هستند.

نکته بسیار مهم

در طول گزارش برای متغیرهای اقتصادی، اعداد مختلف ذکر می شود دقت بفرمایید که برخی از اعداد برای سال های میلادی است و برخی برای سال های شمسی که این منجر به اختلاف می شود. همچنین برخی از اعداد از مراجع داخلی برداشته شده است و برخی از اعداد آگاهانه از مراجع بین المللی آنگاه که خواسته باشیم ایران با کشورهای منطقه مقایسه شود. در این فصل از گزارش تمامی داده های کشوری به جهت مقایسه پذیری، از داده های ارایه شده توسط IMF (گزارش آوریل ۲۰۱۷) دریافت شده است.

تحلیل عملکرد اقتصاد ایران و سه کشور دیگر

در ادامه اقتصاد ایران بر اساس هر کدام از متغیرها هم به صورت تاریخی (در دو مقطع سه ساله ۱۳۸۹-۹۱ و ۱۳۹۳-۹۵) و هم به صورت جغرافیایی (مقایسه با روند دیگر کشورها) بررسی و تحلیل می شود.

از داده های منتشر شده توسط صندوق بین المللی پول بین سال های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۶ میلادی برای بررسی متغیرهای رشد اقتصادی، درآمد سرانه (*PPP*) و رشد آن، تورم، بیکاری و شاخص فلاکت در هر چهار کشور به طور هماهنگ استفاده است. همچنین داده های مربوط به صادرات و واردات از گمرک جمهوری اسلامی و داده های مربوط به سهم نفت در بودجهی دولت از معاونت نظارت مالی و خزانه داری کل کشور بین سال های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۵ تهیه شده است. میانگین نرخ برابری دلار به پول ملی تمام کشورها و همچنین قیمت هر بشکه نفت خام (*WTI*)، برای هر سال شمسی از ۲۰ مارس سال میلادی از طریق وبسایت *Investing.com* محاسبه شده است. نهایتاً برای بررسی وضعیت بازار کار از داده های مراکز آمار کشورها استفاده شده است.^۱

۱. برای آمارهای بازار کار ایران از سال شمسی و برای سایر کشورها از سال میلادی استفاده شده است که به طور طبیعی بین این سال ها حدود ۳ ماه اختلاف وجود دارد و از آن صرف نظر شده است.

رشد تولید ناخالص داخلی (به قیمت ثابت)

بدون شک یکی از مهم‌ترین متغیرهایی که در عرصه‌ی اقتصادی برای بررسی عملکرد یک اقتصاد و مقایسه آن با گذشته و دیگر کشورها استفاده می‌شود رشد اقتصادی است. از این منظر، کشور ایران در طول سه سال ۹۱-۱۳۸۹ به صورت متوسط رشد ۱,۰۸ درصدی را تجربه کرده است در حالی که در طول سه سال ۹۵-۱۳۹۳ این مقدار به ۲,۹۴ درصد رسیده است. زمانی این افزایش رشد اهمیت پیدا می‌کند که هر سه کشور ترکیه، عربستان و روسیه در آن روند کاهشی داشته‌اند.

جدول ۲. متوسط رشد اقتصادی ایران و کشورهای منتخب

رشد اقتصادی (درصد)	متوسط عملکرد سه سال ۸۹-۹۱	متوسط عملکرد سه سال ۹۳-۹۵
ایران	۱,۰۸	۲,۹۴
روسیه	۴,۰۲	-۰,۸
عربستان	۶,۷۹	۳,۰۶
ترکیه	۸,۱۰	۴,۶۹

در حالی که هر سه کشور ترکیه، عربستان و روسیه روند کاهشی رشد اقتصادی را تجربه می‌کنند، رشد اقتصادی ایران نه تنها کاهش نیافته، بلکه بیشتر هم شده است.

درآمد سرانه براساس برابری قدرت خرید

یکی از شاخص‌های سنجش رفاه و قدرت خرید مردم استفاده از درآمد سرانه است. برای محاسبه‌ی درآمد سرانه، تولید ناخالص داخلی کشور را بر جمعیت تقسیم می‌کنند. استفاده از شاخص درآمد سرانه برای مقایسه‌ی سطح رفاه و درآمد کشورها این اشکال را دارد که نمی‌توان فهمید با آن درآمد در مقایسه با سایر کشورها، چه مقدار کالا و خدمات را می‌توان خرید. به همین منظور

سازمان‌های بین‌المللی برای محاسبه‌ی درآمد سرانه براساس روش برابری قدرت خرید عمل می‌کنند. با به‌کارگیری روش برابری قدرت خرید، می‌توان با حذف تفاوت قیمت‌های داخلی کشورها، درک درستی از میزان درآمد و قدرت خرید آن به دست آورد.

بر مبنای این شاخص نیز وضعیت ایران نسبت به گذشته بهبود یافته و به طور میانگین از ۱۷۳۴۱ دلار در دوره‌ی ۹۱-۱۳۸۹ به ۱۷۴۳۳ دلار در دوره‌ی ۹۵-۱۳۹۳ افزایش یافته است. همچنین، میانگین نرخ رشد درآمد سرانه در دوره‌ی ۹۵-۱۳۹۳ نیز به ۲٫۸۳ درصد افزایش یافته است. این رشد زمانی ارزش بیشتری پیدا می‌کند که در همین مدت رشد ترکیه تقریباً نصف شده، رشد روسیه تقریباً به صفر رسیده و رشد عربستان نیز از ایران کمتر بوده است.

جدول ۳. متوسط درآمد سرانه (PPP) و رشد آن در ایران و کشورهای منتخب

متوسط عملکرد سه سال ۹۳-۹۵	متوسط عملکرد سه سال ۸۹-۹۱		
۱۷۴۳۳	۱۷۳۴۱	ایران	درآمد سرانه براساس برابری قدرت خرید (دلار)
۲۶۴۶۳	۲۳۹۹۸	روسیه	
۵۴۲۴۸	۴۷۶۱۲	عربستان	
۲۴۰۱۴	۱۸۵۸۲	ترکیه	
۲٫۸۳	۱٫۵۱	ایران	رشد درآمد سرانه در طول دوره (درصد)
۰٫۵۶	۵٫۷۶	روسیه	
۲٫۵۴	۵٫۳۸	عربستان	
۴٫۷۴	۸٫۴۴	ترکیه	

ایران از نظر سرانه‌ی برابری قدرت خرید که یکی از نماگرهای رفاه است بهبود داشته است و علاوه بر آن رشد درآمد سرانه نیز از منفی به مثبت تغییر کرده است. این در حالی است که میانگین رشد درآمد سرانه در سایر کشورهای مورد بررسی کاهش یافته است.

تورم

تحقیقات نشان داده که تورم اثر منفی بر توزیع درآمدها دارد. به این نحو که قیمت برخی از کالا و خدمات و درآمد برخی از طبقات اجتماعی، با آهنگی شدیدتر از سایر قیمت‌ها یا درآمدها افزایش می‌یابد. این عدم تناسب در بالا و پایین شدن قیمت‌ها و درآمدها موجب آن می‌شود که درآمد و ثروت حقیقی برخی از طبقات و گروه‌ها به ضرر طبقات و گروه‌های دیگر بهبود یابد. بدیهی است فشار سنگین این توزیع ناعادلانه بر دوش صاحبان درآمد ثابت و نیمه ثابت همچون کارمندان و کارگران بیشتر احساس می‌شود. به عبارت دیگر گرچه تورم، ضرر خود را به همه می‌رساند، اما طبقه‌ی مرفه جامعه که امکان تبدیل پول به زمین، مسکن، طلا و جواهرات و دارایی‌هایی از این قبیل را دارند، با این انتقال از زبان کاهش قدرت خرید پول تا حدی مصون می‌مانند. در حالی که طبقات پایین درآمدی که پول چندانی برای خرید کالاهای بادوام همچون زمین و مسکن ندارند و غالباً عمده‌ی درآمد خود را صرف کالاهای ضروری و مصرفی می‌کنند، بیشتر از تبعات تورم ضربه می‌پذیرند. از این جهت می‌توان ادعا کرد سیاست کاهش تورم به جلوگیری از بی‌عدالتی (بازتوزیع ناعادلانه درآمدها و افزایش شکاف طبقاتی) منتج می‌شود.

جدول ۴. متوسط تورم در ایران و کشورهای منتخب

متوسط عملکرد سه سال ۹۳-۹۵	متوسط عملکرد سه سال ۸۹-۹۱		
۱۲,۰۸	۲۱,۲۵	ایران	نرخ تورم (درصد)
۱۰,۰۷	۶,۷۸	روسیه	
۲,۸۰	۳,۴۷	عربستان	
۸,۱۰	۷,۹۷	ترکیه	

عملکرد ایران در مسأله‌ی تورم فوق‌العاده بوده است. حد فاصل سال‌های ۹۱-۱۳۸۹ متوسط این مقدار ۲۱,۲۵ درصد بوده که این نرخ حداقل ۹ واحد درصد کاهش یافته و به صورت متوسط به ۱۲,۰۸

درصد در سال‌های ۹۵-۱۳۹۳ رسیده است. همچنین این روند رو به بهبود نیز می‌باشد. زمانی این دستاورد اهمیت پیدا می‌کند که تورم در دو کشور از سه کشور مورد مقایسه (روسیه و ترکیه) در همین دوره‌ی زمانی رو به فزونی گذاشته است.

اشتغال

بر اساس تعریف، نرخ بیکاری به نسبت جمعیت بیکار به کل جمعیت فعال گفته می‌شود. جمعیت فعال کسانی هستند که در سن فعالیت اقتصادی هستند و خود را نیز به بازار کار عرضه کرده‌اند. حد فاصل سال‌های ۹۱-۱۳۸۹ ایران به صورت متوسط ۱۲,۶۳ درصد نرخ بیکاری داشته، در صورتی که این شاخص در سه سال اخیر به ۱۱,۳۵ درصد کاهش پیدا کرده است. این کاهش نرخ زمانی اهمیت بیشتری پیدا می‌کند که روند تغییر سالانه‌ی جمعیت فعال ایران از کاهشی به افزایشی تغییر یافته است. این تغییر منجر به افزایش سالانه‌ی جمعیت بیکار شده است. اما در حالی که تغییر سالانه‌ی جمعیت شاغل در تمام کشورهای منتخب منطقه کمتر شده است، ایران توانسته روند کاهشی جمعیت شاغل را معکوس و به طور میانگین سالانه ۴۱۳۹۵۷ نفر به جمعیت شاغل اضافه کند.

افزایش میانگین تغییر سالانه‌ی جمعیت بیکار ایران از ۲۷۵۵ به ۲۳۸۳۴۲ نفر عمدتاً تحت تأثیر تغییر روند میانگین تغییر سالانه‌ی جمعیت فعال است. به نحوی که در دوره‌ی زمانی ۸۹-۹۱ به طور متوسط سالانه ۱۲۱۴۰۴ نفر از جمعیت فعال کاسته می‌شد، اما در دوره‌ی زمانی ۹۳-۹۵ به طور متوسط سالانه ۶۵۲۲۹۹ نفر به جمعیت فعال اضافه شده است. لازم به ذکر است که میانگین تغییر سالانه‌ی جمعیت بیکار در عربستان سعودی نیز افزایش داشته و این نرخ برای دو کشور ترکیه و روسیه از کاهشی به افزایشی تغییر روند داده است.

جدول ۵. وضعیت شاخص‌های بازار کار در ایران و کشورهای منتخب^۱

متوسط عملکرد سه سال ۹۳-۹۵	متوسط عملکرد سه سال ۸۹-۹۱		
۱۱,۳۵	۱۲,۶۳	ایران	نرخ بیکاری (درصد)
۵,۴۳	۶,۴۳	روسیه	
۵,۶۸	۵,۶۱	عربستان	
۱۰,۳۳	۹,۵۵	ترکیه	
۶۵۲۲۹۹	-۱۲۱۴۰۴	ایران	تغییر جمعیت فعال (نفر)
۵۲۹۵۰۰	۹۹۰۰۰	روسیه	
۵۸۸۹۱۳	۷۱۰۱۵۶	عربستان	
۱۳۴۷۰۰۰	۸۱۰۳۳۳	ترکیه	
۴۱۳۹۵۷	-۱۲۴۱۶۰	ایران	تغییر جمعیت شاغل (نفر)
۴۶۶۵۰۰	۸۰۵۵۰۰	روسیه	
۵۵۰۹۷	۶۷۴۲۸۱	عربستان	
۹۸۷۶۶۷	۱۱۰۷۳۳۳	ترکیه	
۲۳۸۳۴۲	۲۷۵۵	ایران	تغییر جمعیت بیکار (نفر)
۶۳۵۰۰	-۷۰۶۵۰۰	روسیه	
۹۳۷۲۱	۳۵۸۷۵	عربستان	
۳۵۹۳۳۳	-۲۹۷۰۰۰	ترکیه	

نرخ بیکاری در کشورهای ترکیه و عربستان سعودی به عنوان رقبای منطقه‌ای ایران افزایش یافته، اما نرخ بیکاری در ایران و همچنین روسیه با کاهش همراه شده است.

۱. داده‌های مرتبط با شاخص بیکاری با مراجعه به پایگاه صندوق بین‌المللی پول (IMF) و گزارش آوریل ۲۰۱۷ دریافت شده است. داده‌های وضعیت بازار کار شامل تعداد فعالان، شاغلان و بیکاران هر کشور از مراکز آمار هر کشور گرفته شده است. تاریخ مراجعه به این پایگاهها دوشنبه ۱۲ تیرماه بوده است.

شاخص برخورداری (معکوس شاخص فلاکت)

این فرض پذیرفته شده‌ای است که بالا رفتن نرخ بیکاری و نرخ تورم در یک اقتصاد تبعات اقتصادی و اجتماعی غیر قابل اجتنابی خواهد داشت. به ویژه ارتباط مستقیمی بین نرخ رشد بزهکاری اجتماعی و شاخص تهی‌دستی (فلاکت) وجود دارد. شاخص فلاکت از ترکیب نرخ تورم و نرخ بیکاری به دست می‌آید. با کسر مقدار شاخص فلاکت از ۱۰۰ شاخص برخورداری به دست می‌آید.

جدول ۱. متوسط شاخص فلاکت در ایران و کشورهای منتخب (ارقام به درصد)

متوسط عملکرد سه سال ۹۳-۹۵	متوسط عملکرد سه سال ۸۹-۹۱		
۲۳،۴۶	۳۴،۱۲	ایران	شاخص فلاکت (تهی‌دستی)
۱۵،۵۶	۱۳،۲۲	روسیه	
۸،۴۷	۹،۰۸	عربستان	
۱۸،۴۳	۱۷،۵۳	ترکیه	شاخص برخورداری (معکوس شاخص فلاکت)
۷۶،۵۴	۶۵،۸۸	ایران	
۸۴،۴۴	۸۶،۷۸	روسیه	
۹۱،۵۳	۹۰،۹۲	عربستان	
۸۱،۵۷	۸۲،۴۷	ترکیه	

شاخص برخورداری نشان می‌دهد که وضعیت ایران در این مدت، بهبود چشمگیری داشته و حدود ۱۱ واحد درصد بهتر شده است، در صورتی که همین شاخص در دو مورد از کشورهای مورد مقایسه بدتر شده است. روسیه و ترکیه به ترتیب ۲،۵ و ۰،۹ واحد درصد فلاکت بیشتری را تجربه می‌کنند و عربستان تنها ۰،۶۱ واحد درصد بهبود داشته است (مقایسه کنید با ۱۱ واحد درصد بهبود ایران). ایران حدود ۱۱ واحد درصد بهبود در برخورداری را به دست آورده است. در حالی که در همین مدت عربستان بهبود اندکی را تجربه کرده و شاخص فلاکت در دو کشور ترکیه و روسیه افزایش یافته است.

نرخ ارز

میانگین نرخ برابری دلار آمریکا به ریال ایران در سال ۱۳۹۱ نسبت به سال ۱۳۸۸ معادل ۱۵۳,۸۹ درصد افزایش یافته است. در طی این دوره چنین نرخ‌ی برای روبل روسیه و لیر ترکیه به ترتیب ۰,۹۹ و ۱۸,۲۳ درصد بوده است. این در حالی است که تغییر میانگین نرخ برابری دلار آمریکا به ریال ایران در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۲ به ۱۳,۳۱ درصد کاهش یافته است. در همین مدت این نرخ برای روسیه و ترکیه به ترتیب ۹۲,۹۱ و ۵۹ درصد است. در عربستان سعودی، به دلیل نظام نرخ ارز ثابت، همواره بهای دلار روی ۳,۷۵ ریال ثابت بوده است.

بررسی میانگین رشد سالانه حاکی از آن است که در دوره‌ی زمانی ۹۱-۱۳۸۹ سالانه ۳۶,۴۱ درصد بهای دلار در مقابل ریال ایران افزایش می‌یافته است. اما در دوره‌ی زمانی ۹۵-۱۳۹۳ این نرخ به ۴,۶۴ درصد فروکش کرده است. این در حالی است که میانگین رشد قیمت دلار در مقابل روبل و لیر به ترتیب از ۸,۰۰ و ۵,۷۳ درصد به ۲۴,۴۹ و ۱۶,۷۳ درصد افزایش یافته است. در واقع نوسان سالانه‌ی نرخ ارز در ایران نه تنها نسبت به گذشته کاهش یافته است، بلکه از دو کشور رقیب یعنی ترکیه و روسیه نیز کمتر شده است.

در بازار رسمی ارز ایران، بر خلاف بازار آزاد، میانگین تغییر سالانه‌ی بهای دلار به ریال، از ۷,۵۸ درصد به ۱۳,۸۲ درصد افزایش یافته است. این کمک کرده که شکاف بهای دلار رسمی و آزاد کاهش یابد.

جدول ۷. تغییرات نرخ برابری دلار به پول ملی در ایران و کشورهای منتخب

شماره	شاخص	۱۳۹۸		۱۳۹۷		۱۳۹۶		۱۳۹۵		میانگین تغییر سالانه ۱۳۹۳-۹۵
		نرخ برابری آزاد	کاهش ارزش	نرخ برابری رسمی	کاهش ارزش	نرخ برابری	کاهش ارزش	نرخ برابری	کاهش ارزش	
۱۳۸۸		۱۳۷۸		۱۳۹۰		۱۳۹۱		۱۳۹۲		
۱۳۸۹		۱۰۶۱۴	٪۶،۳۵	۱۲۵۳۶	٪۸۷،۳۱	۲۵۳۳۸	٪۳۱،۴۱	۳۱۷۵۰		
۱۳۹۰		۱۰۱۸۱	٪۷،۴۳	۱۰۹۳۰	٪۸۷،۳۱	۱۲۳۲۲	٪۷،۵۸	۲۱۲۶۷		
۱۳۹۱		۲۰،۸۰	٪۴،۹	۲۹،۶۰	٪۱۲،۶۳	۳۱،۱۱	٪۸،۰۰	۳۲،۸۷		
۱۳۹۲		۳،۷۵	٪۱،۷۴	۳،۷۵	٪۳۱،۱۱	۳،۷۵	٪۸،۰۰	۳،۷۵		
۱۳۹۳		۱،۵۱	٪۰،۰	۱،۷۳	٪۰،۰	۱،۷۹	٪۰،۰	۲،۰۰		
۱۳۹۴		۱،۵۲	٪۰،۳۹	۱،۷۳	٪۰،۳۳	۱،۷۹	٪۰،۱۳	۲،۰۰		
۱۳۹۵		۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۱۳	۲،۰۰		
۱۳۹۶		۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۱۳	۲،۰۰		
۱۳۹۷		۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۱۳	۲،۰۰		
۱۳۹۸		۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۱۳	۲،۰۰		
۱۳۹۹		۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۱۳	۲،۰۰		
۱۴۰۰		۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۱۳	۲،۰۰		
۱۴۰۱		۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۱۳	۲،۰۰		
۱۴۰۲		۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۱۳	۲،۰۰		
۱۴۰۳		۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۱۳	۲،۰۰		
۱۴۰۴		۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۱۳	۲،۰۰		
۱۴۰۵		۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۱۳	۲،۰۰		
۱۴۰۶		۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۱۳	۲،۰۰		
۱۴۰۷		۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۱۳	۲،۰۰		
۱۴۰۸		۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۱۳	۲،۰۰		
۱۴۰۹		۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۱۳	۲،۰۰		
۱۴۱۰		۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۱۳	۲،۰۰		
۱۴۱۱		۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۱۳	۲،۰۰		
۱۴۱۲		۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۱۳	۲،۰۰		
۱۴۱۳		۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۱۳	۲،۰۰		
۱۴۱۴		۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۱۳	۲،۰۰		
۱۴۱۵		۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۱۳	۲،۰۰		
۱۴۱۶		۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۱۳	۲،۰۰		
۱۴۱۷		۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۱۳	۲،۰۰		
۱۴۱۸		۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۱۳	۲،۰۰		
۱۴۱۹		۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۱۳	۲،۰۰		
۱۴۲۰		۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۳۳	۲،۰۰	٪۰،۱۳	۲،۰۰		

منبع: www.Investing.com

علاوه بر این که نرخ رشد سه ساله‌ی ارز در ایران از روسیه و ترکیه کمتر شده، میانگین رشد سالانه‌ی آن نیز به طور قابل توجهی کاهش یافته است. این وضعیت به حفظ قدرت خرید پول ملی ایران و پیش‌بینی‌پذیری آینده به خوبی کمک کرده است.

کشور در چه شرایطی بوده است؟

یکی از مسایل مهمی که باید در نظر گرفته شود، قیمت جهانی نفت در این دو دوره مورد مقایسه است.

جدول ۷. متوسط قیمت جهانی نفت (WTI)

متوسط عملکرد سه سال ۹۳-۹۵	متوسط عملکرد سه سال ۸۹-۹۱	
۵۸,۲۷	۹۰,۷۳	قیمت نفت (بشکه-دلار)

منبع: www.Investing.com

در دوره اول متوسط قیمت هر بشکه نفت وست تگزاس اینترمدیت برابر ۹۰,۷۳ دلار بوده در حالی که در مدت مشابه سه ساله، یعنی در سال های ۹۳ الی ۹۵ این قیمت برابر با ۵۸,۲۷ دلار بوده است. همه دستاوردهای اقتصادی ایران، از جمله رشد اقتصادی، رشد برابری قدرت خرید، کاهش تورم، کاهش نرخ بیکاری، کاهش شاخص فلاکت، کاهش کسری تراز، کاهش سهم نفت در بودجه‌ی دولت و کاهش رشد نرخ ارز زمانی اتفاق افتاده که میانگین قیمت نفت بیش از ۳۵ درصد کاهش یافته است.

تحلیل پایانی:

در حالی که در طول این سال‌ها، اقتصاد جهانی با رکود و قیمت نفت با افت شدید مواجه شده و علی‌رغم تحریم‌ها، براساس تمامی شاخص‌های منتخب، متوسط عملکرد اقتصاد ایران در طی سه سال ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۵ بهتر از سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۱ بوده است. البته از این نکته نباید غافل بود که این بهبود به معنای حل مشکلات ساختاری اقتصادی کشور نیست و راه بلندی پیش روی دولت و

مردم وجود دارد که باید آن را پیמוד. دانش بنیانی، عدالت اقتصادی-اجتماعی، مردمی سازی اقتصاد و سایر اهداف اقتصاد مقاومتی، نیازمند همت و گام‌های بلند مردم و دولت در سال‌های آتی خواهد بود. اقتصاد ایران به مدار رشد بلندمدت بازگشته است و همه چیز برای رشد پایدار فراهم شده است.

جدول ۸. عملکرد اقتصاد ایران، عربستان، ترکیه و روسیه بر اساس داده‌های جهانی یکسان

متوسط عملکرد سه سال ۹۳-۹۵	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲	متوسط عملکرد سه سال ۸۹-۹۱	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۸۹	کشور	شاخص
	۲۰۱۶	۲۰۱۵	۲۰۱۴	۲۰۱۳	۲۰۱۲	۲۰۱۱	۲۰۱۰			
۲,۹۴	۶,۵۴	-۱,۶۱	۴,۰۵	-۱,۹۱	۱,۰۸	-۶,۶۱	۳,۷۵	۶,۵۸	ایران	رشد تولید ناخالص داخلی قیمت ثابت (درصد)
-۰,۸	-۰,۷۶	-۳,۷۳	-۰,۷۱	۱,۲۸	۴,۰۲	۳,۵۲	۴,۰۵	۴,۵۰	روسیه	
۳,۰۶	۱,۴۰	۴,۱۱	۳,۶۸	۲,۶۷	۶,۷۹	۵,۴۱	۱۰,۲۹	۴,۷۶	عربستان	
۴,۶۹	۳,۲۸	۳,۹۹	۳,۰۲	۴,۱۹	۸,۱۰	۲,۱۳	۸,۷۷	۹,۱۶	ترکیه	
۱۷۴۳۳	۱۸۰۷۷°	۱۶۹۵۴°	۱۷۲۶۷°	۱۶۶۲۷°	۱۷۳۴۱	۱۶۸۸۰	۱۷۹۵۸	۱۷۱۸۵	ایران	درآمد سرانه براساس برابری قدرت خرید (دلار)
۲۶۴۶۳	۲۶۴۹۰	۲۶۲۰۸	۲۶۶۹۱	۲۶۰۴۶	۲۳۹۹۸	۲۵۳۳۳	۲۴۰۳۲	۲۲۶۳۹	روسیه	
۵۴۲۴۸	۵۵۱۵۸°	۵۴۹۴۹	۵۲۶۳۷	۵۱۱۶۷	۴۷۶۱۲	۵۰۳۸۴	۴۸۲۸۸	۴۴۱۶۳	عربستان	
۲۴۰۱۴	۲۴۹۱۲	۲۴۲۲۷	۲۲۹۰۴	۲۱۶۸۳	۱۸۵۸۲	۱۹۹۳۹	۱۸۹۰۹	۱۶۹۰۰	ترکیه	
۲,۸۳	۶,۶۳	-۱,۸۱	۳,۸۵	-۱,۵۰	۱,۵۱	-۶,۰۰	۴,۴۹	۶,۴۸	ایران	رشد سرانه قدرت خرید (درصد)
۰,۵۶	۱,۰۸	-۱,۸۱	۲,۴۸	۲,۸۶	۵,۷۶	۵,۳۷	۶,۱۶	۵,۷۶	روسیه	
۲,۵۴	۰,۳۸	۴,۳۹	۲,۸۷	۱,۵۵	۵,۳۸	۴,۳۴	۹,۳۴	۲,۵۷	عربستان	
۴,۷۴	۳,۵۶	۳,۹۹	۳,۷۲	۴,۶۹	۸,۴۴	۲,۷۷	۹,۵۳	۸,۷۵	ترکیه	
۱۲,۰۸	۸,۸۷	۱۱,۹۲	۱۵,۵۶	۳۴,۷۳	۲۱,۲۵	۳۰,۸۳	۲۱,۲۲	۱۲,۴۰	ایران	نرخ تورم (درصد)
۱۰,۰۷	۷,۰۵	۱۵,۵۳	۷,۸۲	۶,۷۶	۶,۷۸	۵,۰۷	۸,۴۴	۶,۸۵	روسیه	
۲,۸۰	۳,۵۱	۲,۱۹	۲,۶۹	۳,۵۱	۳,۴۷	۲,۸۶	۳,۷۵	۳,۸۰	عربستان	
۸,۱۰	۲,۸۳	۵,۷۸	۵,۶۳	۸,۷۵	۷,۹۷	۵,۴۵	۱۱,۸۹	۸,۰۸	ترکیه	

۱۱,۳۵	۱۲,۴۵	۱۱,۰۰	۱۰,۶۰	۱۰,۴۰	۱۲,۶۳	۱۲,۱۰	۱۲,۳۰	۱۳,۵۰	ایران	نرخ بیکاری (درصد)
۵,۴۳	۵,۵۱	۵,۵۸	۵,۲۰	۵,۵۰	۶,۴۳	۵,۵۰	۶,۵۰	۷,۳۰	روسیه	
۵,۶۸	۵,۷۳*	۵,۵۹	۵,۷۲	۵,۵۷	۵,۶۱	۵,۵۲	۵,۷۷	۵,۵۵	عربستان	
۱۰,۳۳	۱۰,۷۹	۱۰,۲۸	۹,۹۲	۹,۰۴	۹,۵۵	۸,۴۳	۹,۱۰	۱۱,۱۳	ترکیه	
۲۳,۴۶	۲۱,۳۲	۲۲,۹۲	۲۶,۱۶	۴۵,۱۳	۳۴,۱۲	۴۲,۹۳	۳۳,۵۲	۲۵,۹۰	ایران	نرخ فلاکت [†] (درصد)
۱۵,۵۶	۱۲,۵۵	۲۱,۱۱	۱۳,۰۲	۱۲,۲۶	۱۳,۲۲	۱۰,۵۷	۱۴,۹۴	۱۴,۱۵	روسیه	
۸,۴۷	۹,۲۴	۷,۷۸	۸,۴۱	۹,۰۷	۹,۰۸	۸,۳۸	۹,۵۲	۹,۳۵	عربستان	
۱۸,۴۳	۱۸,۵۷	۱۷,۹۵	۱۸,۷۷	۱۶,۵۳	۱۷,۵۳	۱۷,۳۲	۱۵,۵۷	۱۹,۶۹	ترکیه	

* اطلاعات پیش‌بینی شده

† نرخ فلاکت برابر با مجموع نرخ تورم و بیکاری است.

مأخذ: صندوق بین‌المللی پول (آوریل ۲۰۱۷ میلادی)

جدول ۹. شاخص های بازار کار ایران، عربستان، ترکیه و روسیه

متوسط عملکرد سه سال ۹۳-۹۵	۱۳۹۵		۱۳۹۴		۱۳۹۳		۱۳۹۲		متوسط عملکرد سه سال ۸۹-۹۱		۱۳۹۱		۱۳۹۰		۱۳۸۹		کشور
	ناموجود	۹۴۰۰۰	۹۴۰۰۰	۹۴۰۰۰	۹۴۰۰۰	۹۴۰۰۰	۹۴۰۰۰	۹۴۰۰۰	۹۴۰۰۰	۹۴۰۰۰	۹۴۰۰۰	۹۴۰۰۰	۹۴۰۰۰	۹۴۰۰۰	۹۴۰۰۰	۹۴۰۰۰	
۶۵۲۲۹۰	۱۰۹۰۳۲۳	۸۸۲۷۰۹	۱۶۰۰۰۰	۱۶۰۰۰۰	۱۶۰۰۰۰	۱۶۰۰۰۰	۱۶۰۰۰۰	۱۶۰۰۰۰	۱۶۰۰۰۰	۱۶۰۰۰۰	۱۶۰۰۰۰	۱۶۰۰۰۰	۱۶۰۰۰۰	۱۶۰۰۰۰	۱۶۰۰۰۰	۱۶۰۰۰۰	ایران
۵۲۹۵۰۰	ناموجود	۱۱۶۰۰۰۰	۱۱۶۰۰۰۰	۱۱۶۰۰۰۰	۱۱۶۰۰۰۰	۱۱۶۰۰۰۰	۱۱۶۰۰۰۰	۱۱۶۰۰۰۰	۱۱۶۰۰۰۰	۱۱۶۰۰۰۰	۱۱۶۰۰۰۰	۱۱۶۰۰۰۰	۱۱۶۰۰۰۰	۱۱۶۰۰۰۰	۱۱۶۰۰۰۰	۱۱۶۰۰۰۰	روسیه
۵۸۸۹۱۳	۱۲۱۶۳۰۱	۱۱۲۹۰۰۶	۳۷۷۵۳۳	۳۶۲۹۱۴	۳۶۲۹۱۴	۳۶۲۹۱۴	۳۶۲۹۱۴	۳۶۲۹۱۴	۳۶۲۹۱۴	۳۶۲۹۱۴	۳۶۲۹۱۴	۳۶۲۹۱۴	۳۶۲۹۱۴	۳۶۲۹۱۴	۳۶۲۹۱۴	۳۶۲۹۱۴	عربستان
۱۳۴۷۰۰۰	۱۴۰۹۰۰۰	۸۹۲۰۰۰	۱۱۴۰۰۰۰	۹۰۵۰۰۰	۹۰۵۰۰۰	۹۰۵۰۰۰	۹۰۵۰۰۰	۹۰۵۰۰۰	۹۰۵۰۰۰	۹۰۵۰۰۰	۹۰۵۰۰۰	۹۰۵۰۰۰	۹۰۵۰۰۰	۹۰۵۰۰۰	۹۰۵۰۰۰	۹۰۵۰۰۰	ترکیه
۴۱۳۹۵۷	۶۱۵۹۶۷	۶۶۷۷۸۲	۴۱۸۷۷	۷۱۷۹۵۴	۷۱۷۹۵۴	۷۱۷۹۵۴	۷۱۷۹۵۴	۷۱۷۹۵۴	۷۱۷۹۵۴	۷۱۷۹۵۴	۷۱۷۹۵۴	۷۱۷۹۵۴	۷۱۷۹۵۴	۷۱۷۹۵۴	۷۱۷۹۵۴	۷۱۷۹۵۴	ایران
۴۶۶۵۰۰	ناموجود	۷۸۵۰۰۰	۱۴۸۰۰۰	۱۵۴۰۰۰	۱۵۴۰۰۰	۱۵۴۰۰۰	۱۵۴۰۰۰	۱۵۴۰۰۰	۱۵۴۰۰۰	۱۵۴۰۰۰	۱۵۴۰۰۰	۱۵۴۰۰۰	۱۵۴۰۰۰	۱۵۴۰۰۰	۱۵۴۰۰۰	۱۵۴۰۰۰	روسیه
۵۵۰۹۷	۱۱۲۸۳۰۱	۱۳۸۸۲۵	۱۱۱۱۸۳۴	۳۳۸۷۹۹	۳۳۸۷۹۹	۳۳۸۷۹۹	۳۳۸۷۹۹	۳۳۸۷۹۹	۳۳۸۷۹۹	۳۳۸۷۹۹	۳۳۸۷۹۹	۳۳۸۷۹۹	۳۳۸۷۹۹	۳۳۸۷۹۹	۳۳۸۷۹۹	۳۳۸۷۹۹	عربستان
۹۸۷۶۶۷	۹۴۳۰۰۰	۶۸۸۰۰۰۰	۱۳۳۲۰۰۰	۶۶۴۰۰۰	۶۶۴۰۰۰	۶۶۴۰۰۰	۶۶۴۰۰۰	۶۶۴۰۰۰	۶۶۴۰۰۰	۶۶۴۰۰۰	۶۶۴۰۰۰	۶۶۴۰۰۰	۶۶۴۰۰۰	۶۶۴۰۰۰	۶۶۴۰۰۰	۶۶۴۰۰۰	ترکیه
۳۳۸۴۲	۴۷۴۲۰۶	۲۱۴۹۲۷	۲۵۷۹۴	۳۵۹۸۶۵	۳۵۹۸۶۵	۳۵۹۸۶۵	۳۵۹۸۶۵	۳۵۹۸۶۵	۳۵۹۸۶۵	۳۵۹۸۶۵	۳۵۹۸۶۵	۳۵۹۸۶۵	۳۵۹۸۶۵	۳۵۹۸۶۵	۳۵۹۸۶۵	۳۵۹۸۶۵	ایران
۶۳۵۰۰	ناموجود	۳۷۵۰۰۰	۳۴۸۰۰۰	۶۰۰۰۰	۶۰۰۰۰	۶۰۰۰۰	۶۰۰۰۰	۶۰۰۰۰	۶۰۰۰۰	۶۰۰۰۰	۶۰۰۰۰	۶۰۰۰۰	۶۰۰۰۰	۶۰۰۰۰	۶۰۰۰۰	۶۰۰۰۰	روسیه
۳۹۷۲۱	۶۹۴۶۷	۱۰۷۱۴	۳۸۹۸۳	۲۵۱۱۵	۲۵۱۱۵	۲۵۱۱۵	۲۵۱۱۵	۲۵۱۱۵	۲۵۱۱۵	۲۵۱۱۵	۲۵۱۱۵	۲۵۱۱۵	۲۵۱۱۵	۲۵۱۱۵	۲۵۱۱۵	۲۵۱۱۵	عربستان
۳۵۹۳۳۳	۴۶۶۰۰۰	۲۰۴۰۰۰۰	۴۰۸۰۰۰	۲۴۱۰۰۰	۲۴۱۰۰۰	۲۴۱۰۰۰	۲۴۱۰۰۰	۲۴۱۰۰۰	۲۴۱۰۰۰	۲۴۱۰۰۰	۲۴۱۰۰۰	۲۴۱۰۰۰	۲۴۱۰۰۰	۲۴۱۰۰۰	۲۴۱۰۰۰	۲۴۱۰۰۰	ترکیه

※ توضیح: برای آمارهای بازار کار ایران از سال شمسی و برای سایر کشورها از سال میلادی استفاده شده است که به طور طبیعی بین این سال‌ها حدود ۳ ماه اختلاف وجود دارد و از آن صرف نظر شده است.

منبع: داده‌های جمعیتی مراکز آمار کشورهای مربوطه

جدول ۱۰. صادرات غیرنفتی، واردات، تراز بازرگانی و سهم نفت در بودجهی دولت ایران

متوسط عملکرد سه سال ۹۳-۹۵	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲	متوسط عملکرد سه سال ۸۹-۹۱	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۸۹	شاخص
۴۵۶۳۵	۴۳۹۳۰	۴۲۴۱۵	۵۰۵۶۰	۴۱۸۴۸	۳۹۷۲۸	۴۱۳۳۴	۴۳۸۶۰	۳۳۹۸۹	صادرات (میلیون دلار)
۴۶۲۵۱	۴۳۶۸۴	۴۱۴۹۹	۵۳۵۶۹	۴۹۷۰۹	۵۹۸۶۹	۵۳۳۴۸	۶۱۸۰۸	۶۴۴۵۰	واردات (میلیون دلار)
-۶۱۶	۲۴۶	۹۱۶	-۳۰۰۹	-۷۸۶۱	-۲۰۱۴۱	-۱۲۰۱۴	-۱۷۹۴۸	-۳۰۴۶۱	تراز تجاری (میلیون دلار)
%۳۱	%۲۶	%۳۳	%۳۵	%۴۳	%۴۸	%۴۰	%۵۲	%۵۱	سهم نفت در بودجهی دولت

منبع داده‌های تجارت گمرک جمهوری اسلامی ایران و منبع داده‌های سهم نفت در بودجه معاونت نظارت مالی و خزانه‌داری کل کشور است.

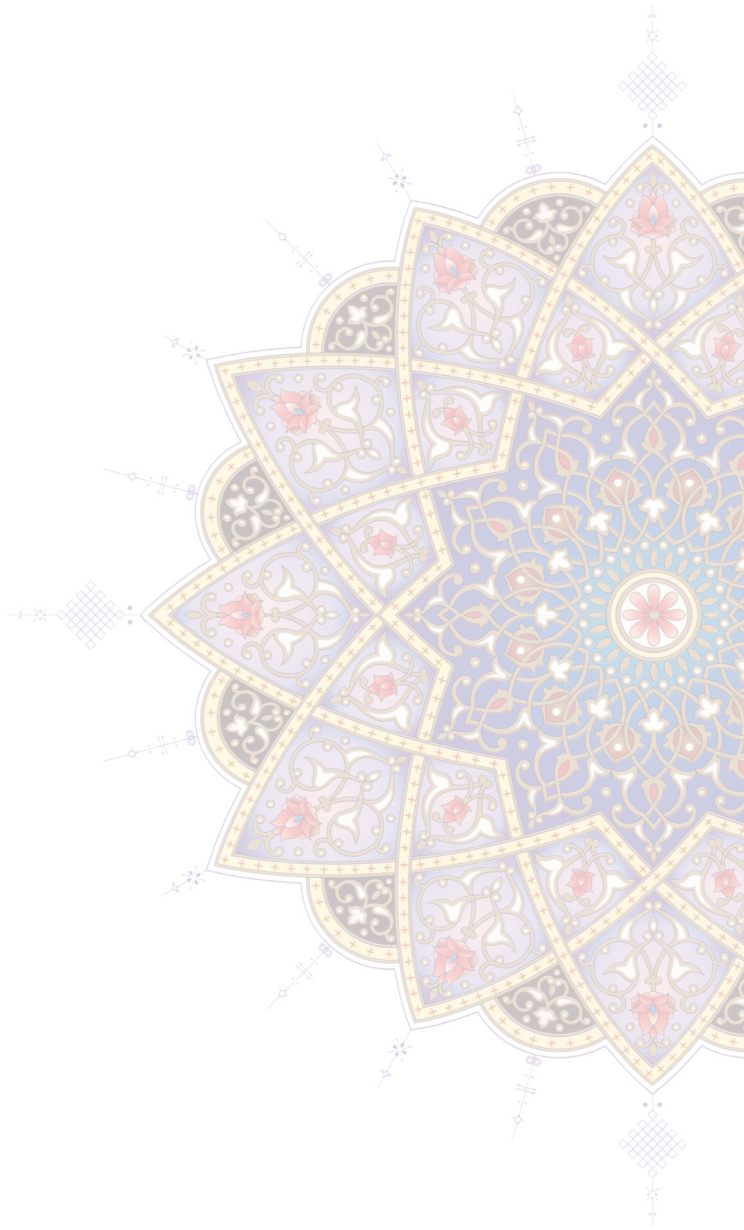

فصل سوم

عملکرد زیرمجموعه‌های وزارت امور اقتصادی و دارایی بر اساس اسناد راهبردی

پیرامون عملکرد اقتصاد و دستاوردهای
وزارت امور اقتصادی و دارایی در دولت یازدهم

گشایش:

تجارب موفق نشان میدهد، و رای هر عمل منسجمی، یک ذهن منظم وجود دارد. به همین دلیل است که تمام سازمان ها نیازمند داشتن یک **سند استراتژیک** (نقشه راهی مدون و منظم) هستند تا بتوانند با اندیشه‌های سامان‌یافته، در برابر اقتضائات و تغییرات، سازمان خود را به پیش ببرند.

مدیریت استراتژیک از اولین روز تا آخرین ساعات

کار تدوین سند راهبردی و نقشه راه وزارت امور اقتصاد و دارایی در نخستین روز کاری دولت یازدهم آغاز شد و با تأکید و پیگیری وزیر اقتصاد، روزآمدسازی و جاری سازی آن تا آخرین روز ادامه داشت.

اما متأسفانه سندهای راهبردی در کشور ما از سه کاستی اساسی رنج می‌برند و این سه کاستی باعث شده است که در عمل این اسناد به کار نیاید.

- ◀ محوریت یافتن اهداف کیفی که باعث می‌شود این اسناد هیچ تعهد مشخصی ایجاد نکنند.
- ◀ تعدد مفاهیم نزدیک به هم (اهداف کیفی، اهداف کلان، راهبردها، سیاست‌ها، و...) که باعث پیچیدگی، ابهام، سردرگمی و دلزدگی میشود.
- ◀ دوری از عمل. به اشتباه فکر می‌شود که اسناد راهبردی باید کلی گویانه باشند. در صورتی که کلان‌نگری با کلی گویی یکسان نیست. اسناد راهبردی اگر تبدیل نشود به اقدامات مشخص

عملی قابل تخصیص به دستگاه های اجرایی، منشا اثر نخواهد شد.

بررسی ها نشان داده است دستگاه هایی که فاقد اسناد راهبردی مشخص هستند با معضلاتی متعددی مانند اسناد، سیاستها، تصمیمات و قوانین زمینمانده، روزمرگی و تعهدات عملکردی مبهم، تعدد، تضاد یا ابهام در انتظارات عملکردی و نبود پاسخگویی راهبردی روبرو هستند. در صورتی که با تعیین اولویتهای راهبردی، عملیاتی کردن اسناد و قوانین، تبدیل مفاهیم کلی و کیفی به اهداف کمی و تجمیع برنامه ها و اهداف کمی برآمده از سیاست های مختلف به یک برنامه اقدام می توانیم با تمرکز بر موضوعات راهبردی، تنش خلاق ایجاد کنیم (تعهد به اهداف کمی چالشی و البته دست یافتنی) و پاسخ خواهی و پاسخ دهی و شفاف سازی عملکرد را در دستگاه های اجرایی رقم بزنیم.

همچنین این نکته را نیز باید در نظر گرفت که وزارت امور اقتصادی و دارایی تنها یک وزارتخانه معمولی نیست. یک ابروزارتخانه است. یک سیستم اقتصادی و اداری پیچیده، که نیازمند یک سامانه هدایتی-نظارتی چابک و موثر است. لذا لازم بود با تدوین اسناد راهبردی تمام معاونت ها، سازمان ها، بیمه و بانک های دولتی

(مشمول بر بیش از ۵۰ مرکز مسوولیت) و طراحی نظام توانمندسازی، جاری سازی و روزآمدسازی اسناد راهبردی یک سامانه موثر برای مدیریت این ابروزارتخانه ایجاد شود. وزارت امور اقتصادی و دارایی، گستره وسیعی از فعالیتها و وظایف را بر عهده دارد. به تعبیری این وزارت در ۲۰ حوزه بخشی و فرابخشی فعالیت می کند که در جدول زیر آورده شده است:

جدول ۱. گستره فعالیت ها و وظایف وزارت امور اقتصادی و دارایی (حوزه های بخشی و فرابخشی)

متولی در مجموعه وزارت اقتصاد	حوزه های بخشی و فرابخشی
خزانه داری داری کل کشور	حوزه نظارت بر عملیات مالی دولت
خزانه داری داری کل کشور- اداره کل اموال دولتی	حوزه مدیریت اموال و دارایی های دولت
معاونت امور بانکی و بیمه ای و شرکت های دولتی	حوزه اداره شرکت های دولتی
هفت بانک دولتی و معاونت امور بانکی و بیمه و ...	حوزه امور بانکی
بیمه مرکزی، بیمه ایران، معاونت امور بانکی و بیمه و ..	حوزه بیمه ای
سازمان خصوصی سازی	حوزه خصوصی سازی
معاونت امور اقتصادی	حوزه نظارت بر اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی
معاونت امور اقتصادی و معاونت امور حقوقی و مجلس	حوزه سیاست گذاری و قانون گذاری اقتصادی
معاونت امور اقتصادی	حوزه آمار و اطلاعات اقتصادی
سازمان سرمایه گذاری و کمک های فنی و اقتصادی	حوزه تامین مالی خارجی
شرکت سرمایه گذاری های خارجی ایران	حوزه سرمایه گذاری فراسرزمینی و بین نسلی
سازمان بورس و اوراق بهادار	حوزه بازار سرمایه و بورس های کالایی
اداره کل مبارزه با پولشویی	حوزه مبارزه با پولشویی
گمرک جمهوری اسلامی ایران	حوزه تجارت فرامرزی
سازمان حسابرسی	حوزه حسابرسی
سازمان حسابرسی	حوزه استانداردهای حسابداری و حسابرسی
سازمان امور مالیاتی و گمرک ج.ا.	حوزه مالیات و عوارض
سازمان خصوصی سازی	حوزه گسترش مالکیت عمومی
شرکت سرمایه گذاری های خارجی ایران	حوزه صیانت از دارایی های دولت در خارج از کشور
سازمان جمع آوری و فروش اموال تملیکی	ساماندهی اموال تملیکی دولت

مبتنی بر چنین نگاهی، دقیقاً از اولین روز آغاز به کار دولت تدبیر وامید، کار تدوین سند راهبردی و نقشه راه وزارت امور اقتصاد و دارایی آغاز شد و بنا به تاکید مقام محترم وزارت، روزآمدسازی اسناد و جاری سازی آن و پایش نتایج عملکردی تا آخرین روز ادامه یافت.

برای تهیه سند راهبردی با مشارکت مستقیم بیش از ۱۰۸ نفر گام های زیر در مدت ۳۰۰ روز برداشته شد

جدول ۲. گام های طی شده برای تنظیم، تصویب و ابلاغ اسناد راهبردی

گام های طی شده
تشکیل شورای مدیریت راهبردی
تحلیل موضوعات و چالشهای راهبردی ۱۴ مرکز مسوولیت وزارت امور اقتصادی و دارایی
تحلیل محتوای اسناد مرجع
تهیه گزارش تحلیل محیط بیرونی
تحلیل و آسیب شناسی اقتصاد کشور
تهیه نسخه اولیه ماموریت و چشمانداز
تهیه نسخه اولیه اولویت های راهبردی وزارت امور اقتصادی
طرح در شورای معاونین وزارت و دریافت بازخورد
تهیه نسخه دوم ماموریت، چشم انداز و اولویت های راهبردی
دریافت بازخورد بر روی نسخه دوم
نهایی سازی و ابلاغ سند ماموریت، چشم انداز و اولویت های راهبردی وزارت
تهیه دستورالعمل تنظیم اسناد راهبردی مراکز مسوولیت
الزام مراکز مسوولیت به تهیه و تسلیم سند اهداف و اقدامات راهبردی
بررسی اسناد راهبردی مراکز مسوولیت توسط شورای مدیریت راهبردی و ارایه بازخورد
اعمال اصلاحات بر روی اسناد راهبردی توسط مراکز مسوولیت
نهایی سازی نسخه تکامل یافته سند راهبردی مراکز مسوولیت توسط شورای مدیریت راهبردی
بررسی نهایی و تایید سند راهبردی مراکز مسوولیت و ابلاغ جهت اجرا توسط مقام محترم وزارت

در طول گام های دوم تا پنجم جدول فوق و برای تنظیم ماموریت، چشم انداز و اولویت های راهبردی وزارت امور اقتصادی و دارایی، از منابع زیر استفاده شد:

جدول ۳. منابع مورد مطالعه، بررسی و تحلیل برای تنظیم یا روزآمدسازی اسناد راهبردی

منابع مورد مطالعه
سند چشمانداز بیستساله نظام
سند سیاستهای کلی اقتصاد مقاومتی
سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی و برنامه عملیاتی آن
قانون برنامه پنجم توسعه کشور
سند خط مشی و برنامه دولت تدبیر و امید
سند برنامه تقدیمی وزیر به مجلس
سند قانون تشکیل وزارت امور اقتصادی و دارایی و دیگر قوانین ناظر بر وظایف وزارت اقتصاد
سند سیاستهای کلی اصل ۴۴ قانون اساسی
سند سیاستهای کلی نظام اداری
تحلیل راهبردی مسایل اقتصادی ایران
گزارش های دریافتی از سازمان بازرسی کل کشور، مرکز پژوهش مجلس، اتاق بازرگانی، صنایع و معادن
گزارشهای مدیریت عملکرد وزارتخانه در دولت های قبلی
گزارش عملکرد برنامه پنجم مرتبط با وظایف وزارت امور اقتصادی و دارایی
گزارش معاونین، سازمان های زیرمجموعه وزارت (۱۴ مرکز مسوولیت) در مورد موضوعات، اهداف و چالش های راهبردی.

ماموریت، چشم انداز و اولویت های راهبردی

مبنتی بر تحلیل اسناد و گزارش های فوق الذکر ماموریت و چشم انداز و اولویت های راهبردی وزارت امور اقتصادی و دارایی به شرح زیر تدوین و نهایی شدند:

ماموریت:
نقش آفرینی در مدیریت کارآمد اقتصادی کشور با مشارکت فعال در تنظیم سیاست های اقتصادی و مالی کشور، مدیریت نهادهای زیرساختی منتخب، مدیریت عملیات مالی دولت و نظارت مالی موثر.
مبنتی بر این ماموریت، کارکردهای کلیدی وزارت اقتصاد به شرح زیر می باشد:
• مشارکت فعال در تنظیم سیاستهای اقتصادی و مالی کشور
• ایجاد هماهنگی بین سازمانها و دستگاه های اجرایی در اجرای سیاستها؛
• مدیریت نهادهای زیرساختی اقتصادی منتخب ^۱ ؛
• مدیریت عملیات مالی دولت و پرداخت هزینهها؛
• انتظام بخشی و راهبری نظام مالی و محاسباتی کشور و نظارت مالی؛
• نظارت مالی بر صحت عمل جریان مبادلات اقتصادی؛
• تعامل با نهادهای بین المللی و مشارکت در دیپلماسی اقتصادی.

چشم انداز:
وزارت امور اقتصادی و دارایی در سال ۱۳۹۶ تبدیل به مجموعه های منسجم و موثر شده است که
o در حکمرانی مطلوب اقتصادی، پیشران،
o در ایجاد اصلاحات نهادی-ساختاری، پیشرو،
o و در ایجاد شفافیت و انضباط مالی، پایدار است.

۱. نهادهای زیرساختی اقتصادی منتخب: بازار سرمایه، گمرک، مالیات، سرمایه گذاری در خارج، جذب سرمایه گذاری خارجی، بیمه ها و بانک های دولتی، و سازمان خصوصی سازی، خزانه داری ...

اولویت های راهبردی وزارت امور اقتصادی و دارایی در افق برنامه ششم
• افزایش توان ثروت آفرینی کشور و مردمی کردن اقتصاد
• تامین مالی پایدار دولت و کاهش اتکا به درآمدهای نفتی
• افزایش شفافیت، سلامت و انضباط مالی-اداری
• ایجاد و یکپارچه سازی سامانه های اطلاعات مدیریتی و عملیاتی
• مشارکت فعال در سیاست گذاری و قانون گذاری اقتصادی
• پیشبرد برون گرایی اقتصاد و افزایش همکاری های بین المللی و ملی (بین سازمانی و فراسازمانی)
• توسعه هدفمند سرمایه های انسانی و سازمانی

این هفت اولویت به ۸۰۰ هدف کمی و ۲۰۰۰ اقدام راهبردی و عملیاتی تبدیل شدند. از بین سید اقدامات راهبردی و عملیاتی، ۸ مگا پروژه به صورت ویژه انتخاب شدند که به صورت مستمر و ویژه رصد می شدند. در طول سال های ۹۳ الی ۹۶، تمام مراکز مسوولیت موظف بودند سه ماهه گزارش عملکرد تحقق اهداف و اقدامات خود را در سامانه مدیریت استراتژیک بازگذاری نمایند. این گزارش ها در گام بعد راستی آزمایی و تحلیل می شدند و نتایج به رویت وزیر محترم می رسید و سپس توسط مقام محترم وزارت بازخورد برای مراکز مسوولیت ارسال می شد.

منتخبی از دستاوردهای جاری سازی سند راهبردی

در ادامه به صورت کمی و مشخص میزان تحقق و توفیق منتخبی از برنامه های مختلف وزارت متبوع تدوین شده است.

جدول ۴. بررسی پیشرفت در متغیرهای راهبردی و مقایسه میزان هدف گذاری شده و محقق

مؤشر مسئولیت	چاهائمانی را برآورده کردیم؟	مقدار هدف	در طول عملکرد ما، اندازه گیری مقادیر هدف	در چه مناطقی آغاز کردیم؟ (عملکرد مصحح ۹۱)	هدف تعیین شده برای ۹۵؟ تعیین کردیم؟ (هدف تعیین شده برای ۹۵)	در سال ۹۵ به کجا رسیدیم؟ (عملکرد مصحح سال ۹۵)	چه میزان نسبت به آغاز رسیدن دستاورد (عملکرد ۹۵) به هدف (عملکرد ۹۵) است؟ (درصد)	چهارم به هدف ما رسیدیم؟ (عملکرد ۹۵ نسبت به هدف (عملکرد ۹۵) در درصد)
بیمه مرکزی	افزایش ضریب نفوذ بیمه	نسبت حق بیمه تولیدی به تولید ناخالص داخلی	۱،۷	۲،۳	۲،۱۸	۲۸،۳۳	۹۴،۷۸	
	افزایش سهم بخش غیردولتی از حق بیمه تولیدی بازار بیمه کشور	حاصل جمع سهم هر یک از شرکت‌های بیمه غیر دولتی از حق بیمه تولیدی بازار	۵۶،۶	۶۰،۵	۶۲،۶	۱۰،۶	۱۰۰،۳۴۷	
	افزایش سهم بیمه زندگی	نسبت حق بیمه تولیدی در بیمه‌های زندگی به کل حق بیمه تولیدی	۹،۱	۱۰،۳	۱۳،۴	۴۷،۲۵	۱۳۰،۱	
	کاهش شاخص هرفیندال	حاصل جمع مجذور سهم از بازار حق بیمه هر یک از شرکت‌های بیمه	۲۱۵۷	۱۹۴۰	۱۷۳۳	-۱۹،۶۵	۸۹،۳۳	
موازنه امور اقتصادی	افزایش نقش در تدوین و شفاف‌سازی شاخص‌های اقتصادی	تعداد گزارشات آماری منتشره شامل نمایار، بولتن شاخص‌های مالی و اقتصادی و نماگرهای مالی استان‌ها	۱۳	۲۵	۴۳	۲۳۰	۱۷۲	
	استقرار سامانه آنلاین داشبورد اطلاعات اقتصادی	درصد پیشرفت پروژه (تجمعی)	۲۰	۱۰۰	۱۰۰	۸۰	۱۰۰	
	طراحی و استفاده و تحلیل‌های سیاستی	تعداد گزارش‌های تنظیم شده با استفاده از مدل‌های کمی	۱۰	۲۴	۲۸	۱۸۰	۱۱۶	
موازنه محاسبات حقوقی و امور مجلس	مشارکت در روزآمدسازی، تجمیع و بازتدوین قوانین اقتصادی	تعداد حوزه‌هایی که قوانین آنها تجمیع، تنقیح و بازتدوین شده‌اند.	۰	۳	۴	چون عملکرد در سال ۹۲ صفر بوده امکان مقایسه نیست.	۱۳۳،۳	
	افزایش تعامل موثر با مجمع نمایندگان استانی	تعداد نشست‌های مدیریتی مشترک با نمایندگان مجمع استان و استاندار	۱	۸	۱۱	۱۰۰۰	۱۳۷،۵	
موازنه نظارت مالی و خزانه‌داری کل کشور	افزایش ضریب اطمینان نظارت مالی از طریق گردش ذیحسابان و معاونین	نسبت ذیحسابان و معاونین جایجا شده به کل ذیحسابان و معاونین	۱۰	۸۰	۹۵	۸۵	۱۱۹	
	توسعه یکپارچه سازی و عملیاتی نمودن سامانه‌های الکترونیکی در معاونت	متوسط درصد پیشرفت پروژه‌ها	۱۰	۸۵	۸۵	۷۵	۱۰۰	
	توسعه سیستم درخواست وجه الکترونیک در دستگاه‌های اجرایی	درصد پیشرفت	۵	۵۰	۵۰	۴۵	۱۰۰	
	طراحی سازو کار مدیریت بدهی‌های دولت	متوسط درصد پیشرفت	۰	۷۵	۹۲	۹۲	۱۲۲،۷	

گزارش عملکرد اقتصاد

و دستاوردهای وزارت امور اقتصادی و دارایی در دولت یازدهم؛ از لبه پرتگاه به جاده پیشرفت

مؤشر سئولیت	چهارمتری ارزیابی؟	فرمول محاسبه و اندازه گیری مقیاس هدف	در چه شرایطی آغاز کردیم؟ (عملکرد محقق ۹۶)	هدفی را برای سال ۹۵ تعیین کردیم؟ (هدف تعیین شده برای ۹۵)	در سال ۹۵ به کجا رسیدیم؟ (عملکرد محقق سال ۹۵)	چه میزان نسبت به آغاز رشد دانشسازیم؟ (عملکرد ۹۵ به ۹۶ درصد)	چهارمتری به هدف رسیدیم؟ (عملکرد ۹۵ نسبت به هدف ۹۵ درصد)
بنا بر معیار خصوصیتی فزاینده	افزایش سهم بخش خصوصی واقعی از واگذاری ها	ارزش سهام و اکتدار شده از طریق بورس، مزایده و مذاکره به بخش خصوصی واقعی طی دوره مورد نظر تقسیم بر ارزش کل واگذاریها طی دوره مورد نظر	۱۳	۴۳	۵۵	۳۳۳	۱۲۷.۹
	افزایش موفقیت در عرضه های انجام یافته	تعداد عرضه های بلوکی منجر به فروش بنگاههای مورد واگذاری؛ طی دوره مورد بررسی به تعداد کل عرضه های بلوکی انجام یافته؛ طی دوره مورد بررسی	۲۲	۴۲	۵۵	۱۵۰	۱۳۰.۹۵
	بهبود وضعیت بنگاهها بعد از واگذاری	میانگین نسبت بنگاههای بهبود یافته بر اساس معیارهای تعیین شده در گزارش ارزیابی به کل بنگاههای ارزیابی شده	۰	۵۰	۴۰	چون عملکرد در سال ۹۶ صفر بوده امکان مقایسه نیست	۸۰
	افزایش استفاده از شیوه های رقابتی در واگذاری ها	ارزش واگذاریها از طرق مزایده+ فرابورس+ بورس به ارزش کل واگذاریها	۹۲	۹۸	۱۰۲	۱۰.۹	۱۰۴.۰۸
	ساماندهی سهام عدالت	میزان پیشرفت طرح	۵۵	۸۶	۸۷	۵۸.۲	۱۰۱.۲
	تسهیل در واگذاریها	افزایش سهم اقساطی عرضه های انجام یافته بصورت بلوکی بر مجموع ارزش عرضه های انجام یافته بصورت بلوکی	۷۰	۸۰	۸۷	۲۴.۲۸	۱۰۸.۷۵
بنا بر معیار فزاینده و فزاینده	افزایش نسبت پرونده های اموال منقول تکلیف شده	تعداد پرونده های اموال منقول تعیین تکلیف شده طبق ماده ۸ قانون تاسیس تقسیم بر تعداد کل پرونده های منقول تعیین تکلیف شده ی همان سال	۸۲	۸۸	۹۹	۲۰.۷۳	۱۱۲.۵
	افزایش میزان فروش الکترونیک	نسبت فروش الکترونیک به فروش کل	۲۵	۵۰	۵۳	۱۱۲	۱۰.۶
	افزایش ارزش معاملات قابل انتشار به کل معاملات	حجم مالی معاملات با اطلاعات افشا شده تقسیم بر کل معاملات	۰	۱۰۰	۶۴	-	۶۴

گزارش عملکرد اقتصاد

و دستاوردهای وزارت امور اقتصادی و دارایی در دولت یازدهم؛ از لبه پرتگاه به جاده پیشرفت

موضوع سوابق	چهارم فصلی اردیبهشت؟	قبول محاسبه و اندازه گیری معیار هدف	در چه شرایطی آغاز کردیم؟ (عملکرد محقق ۹۶٪)	چه هدفی را برای سال ۹۵ تعیین کردیم؟ (هدف تعیین شده برای ۹۵)	در سال ۹۵ به کجا رسیدیم؟ (عملکرد محقق سال ۹۵)	چهارم فصلی اردیبهشت به آغاز رشد دانشسار (عملکرد ۹۵ به هدف ۹۶٪ در صدد)	چهارم فصلی اردیبهشت به هدف (عملکرد ۹۵٪ نسبت به هدف ۹۶ در صدد)
سازمان مالیاتی	افزایش میزان تحقق درآمدهای مالیاتی	نسبت عملکرد درآمد مالیات های مستقیم و کالا و خدمات به مالیات مصوب بودجه	۹۱	۱۰۰	۹۶	۵۴	۹۶
	افزایش شناسایی مودیان جدید	تعداد مودیان جدید شناسایی شده نسبت به کل مودیان	۸	۱۱	۱۱	۳۷٫۵	۱۰۰
	افزایش سهم مالیات از تولید ناخالص داخلی	نسبت درآمد های مالیاتی های (مستقیم، کالا و خدمات، واردات و معوارض ارزش افزوده) به تولید ناخالص داخلی	۶٫۴	۹٫۳	۷٫۹۷	۲۴٫۵	۸۵٫۷
	افزایش نسبت مالیات از هزینه های عمومی دولت	نسبت کل درآمدهای مالیاتی با احتساب مالیات بر واردات به منابع بودجه عمومی دولت	۳۴	۴۸	۳۶٫۳۲	۶٫۸	۷۵٫۶۷
	افزایش پیشرفت پیاده سازی سامانه نرم افزار یکپارچه مالیاتی	نسبت فرآیندهای مکانیزه شده به کل فرآیندها	۲	۱۰۰	۹۷	۹۸	۹۷
	افزایش نسبت مالیات از هزینه های جاری دولت	نسبت کل درآمدهای مالیاتی با احتساب مالیات بر واردات به هزینه جاری دولت	۴۴	۶۳	۴۹٫۱۹	۱۱٫۸	۷۸٫۰۸
سازمان گمرکات	کاهش اسناد انجام فرآیندهای گمرکی (واردات)	تعداد اسناد لازم برای انجام فرآیندهای واردات	۱۰	۶	۵	۵۰	۸۸٫۳۳
	کاهش زمان انجام فرآیندهای گمرکی (واردات)	متوسط روزهای لازم برای انجام فرآیندهای واردات	۲۶	۳	۳	-۸۸٫۵	۱۰۰
	کاهش هزینه انجام فرآیندهای گمرکی (واردات)	متوسط میزان هزینه لازم برای انجام فرآیندهای واردات هر کانتینر به دلار	۲۲۰	۲۰۵	۲۰۵	۷	۱۰۰
	توسعه و تسهیل تجارت فرامرزی با اجرای مثل مجازی بنجره واحد تجاری	نسبت فعالیت های الکترونیکی به فعالیت های فیزیکی	۱۰	۱۰۰	۱۰۰	۹۰	۱۰۰
	استقرار سیستم یکپارچه گمرکی	درصد پیشرفت	۳۰	۶۵	۱۰۰	۷۰	۱۵۳
	افزایش تعداد اظهارنامه از راه دور به کل اظهار نامه ها	تعداد اظهارنامه های از راه دور به کل اظهارنامه ها	۲۵	۱۰۰	۱۰۰	۷۵	۱۰۰
	کاهش اسناد انجام فرآیندهای گمرکی (صادرات)	تعداد اسناد لازم برای انجام فرآیندهای صادرات	۷	۴	۳	۵۷	۱۲۵
	کاهش هزینه انجام فرآیندهای گمرکی (صادرات)	متوسط میزان هزینه لازم برای انجام فرآیندهای صادرات هر کانتینر به دلار	۱۷۵	۱۶۰	۱۶۰	۹	۱۰۰

مؤشر سبوزیت	چه اهدافی را برقرار داریم؟	فرمول محاسبه و فرمول گردی مقادیر هدف	در چه شرایطی آغاز کردیم؟ (عملکرد محقق ۹۵)	چه هدفی را برای سال ۹۵ تعیین کردیم؟ (هدف تعیین شده برای ۹۵)	در سال ۹۵ به کجا رسیدیم؟ (عملکرد محقق سال ۹۵)	چه میزان نسبت به آغاز شد داشته باشیم؟ (عملکرد ۹۵ نسبت به هدف ۹۵ درصد)	چیزمان هدف مان رسیدیم؟ (عملکرد ۹۵ نسبت به هدف ۹۵ درصد)
سازمان بورس و اوراق بهادار	افزایش ارزش معاملات در بورس و فرابورس	جمع ارزش معاملات اوراق و سهام در بورس اوراق بهادار و فرابورس	۱۲۶۷	۱۱۸۹	۱۱۰۰	-۱۳.۱۸	۹۲.۵۱
	افزایش ارزش معاملات در بورس کالایی	جمع ارزش معاملات کالا، انرژی و اوراق مشتقه در بورس کالایی	۶۴۲	۵۵۱	۸۰۳	۲۵۰.۷	۱۴۵.۷۳
	افزایش ارزش بازار اوراق صکوک	ارزش بازار اوراق صکوک	۵۴	۲۲۰	۴۱۹	۶۷۵.۹۲	۱۹۰.۴۵
	افزایش ارزش بازار سهام	ارزش بازار سهام	۵۱۳۱	۵۳۲۵	۴۴۷۰	-۱۲.۸۸	۸۳.۹۴
	افزایش ضریب نفوذ بازار سرمایه	مجموع تعداد کدهای سهامداری و تعداد دارندگان واحد های سرمایه گذاری	۷,۲۴۳,۶۳۰	۱۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۱,۳۱۸,۰۶۹	۵۲	۱۱۲.۱۸
	افزایش سرمایه گذاری خارجی در بازار سرمایه	مجموع سرمایه گذاری های خارجی در بازار سرمایه	۳۳۳۰	۴۸۱۳	۱۲۴۳۶	۲۹۱.۲	۲۶۲.۵۴
معاذرت توسعه مدیریت و منابع	اجرای نقشه راه اصلاح نظام اداری	مجموع امتیازات اعلام شده برای زیرمجموعه های وزارت متبوع	۰	۹۰۰	۸۰۰	۰	۸۸.۹
	پایه سازی، استقرار و اجرای نظام نوین حسابداری	درصد پیشرفت	۵	۹۵	۹۰	۱۷۰۰	۹۴.۷
	پایه سازی، استقرار و اجرای نظام نوین کنترل و حسابرسی داخلی	درصد پیشرفت	۰	۸۵	۸۲.۵	۰	۹۷.۱
	تعداد سازمان های متصل به بیتا (بستر یکپارچه اطلاعات تخصصی)	تعداد سازمانهای متصل که با هم تبادل اطلاعات دارند	۰	۷۰	۶۶	۰	۹۴

توضیح چند دستاورد سند راهبردی

تلاش های صورت گرفته در راستای اهداف راهبردی منجر به دستاوردهایی شده است که بخش مهمی از آن در فصول دیگر بازتاب داده شده اند. در این فصل به برخی از دستاوردها که در فصول دیگر کمتر به آن پرداخته شده است می پردازیم.

دیگر فراریان مالیاتی در امان نیستند

عدالت اقتصادی در گروهی برخورد با متخلفان و فراریان مالیاتی است اما به دلیل پیش بینی ناکافی پس از تصویب قانون مالیات بر ارزش افزوده در سال ۱۳۸۷ عده ای با دورزدن این قانون نه تنها زمینه فرار هزاران میلیارد مالیات را در خارج از سیستم سازمان مالیاتی فراهم کردند بلکه عرصه رقابت را برای کسانی که در چارچوب قانون فعالیت اقتصادی داشتند، تنگ کردند.

پدیده فاکتورفروشی و ثبت شرکت های صوری گسترش یافت و موازی با این پدیده ها، کارت های بازرگانی صوری رواج پیدا کرد، دولت یازدهم در راستای تحقق عدالت اقتصادی با تصویب اصلاح قانون مالیات های مستقیم و تصویب بخش نامه گمرک در تاریخ دوم شهریورماه، سال ۱۳۹۴، ۲۵۰۰ شرکت را در لیست سیاه سازمان امور مالیاتی قرار داد و با متخلفان به طوری جدی برخورد کرد.

پرونده های زیادی در این زمینه پیگیری شد، بزرگترین پرونده ای که در بحث فاکتورهای صوری در واحد حقوقی سازمان امور مالیاتی پیگیری و به نتیجه رسید، پرونده ۹۰۰ میلیارد تومانی بود که شاید می توان گفت بزرگترین پیگیری حقوقی فرار مالیاتی در طول تاریخ کشور بوده است. در پرونده دیگری با پیگیری های به عمل آمده توسط رییس سازمان امور مالیاتی کشور و وزیر اقتصاد، این شخص بازداشت و به ۵ سال حبس محکوم شد تا عموم جامعه بدانند تمامی افراد در برابر قانون مالیاتی کشور برابر هستند.

البته پرونده های مشابه دیگری نیز وجود داشته است به عنوان نمونه فردی به عنوان موسسه حسابداری، شرکت هایی را به ثبت رسانده بود که در این پرونده ۳۶ شرکت صوری وجود داشت که در بررسی های انجام گرفته سازمان امور مالیاتی متوجه شد که از سال ۱۳۸۷ تا پایان سال ۱۳۹۲، ۸ میلیارد تومان در اظهار نامه ابراز شده و در مقابل ۶ میلیارد تومان پرداخت شده است، در ادامه فاش شد

که مابقی فاکتور های صادره از سال ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۲ غیر واقعی و کاذب بوده است، بر اساس تخلفات در آخر شخص متخلف پذیرفت که ۱۳۲ میلیارد تومان مالیات بدهکار است.

خروج از لیست سیاه اقتصادی (کشورهای پریسک سرمایه گذاری و کشورهای شوینده پول)

در سال ۲۰۱۶ میلادی رتبه‌ی ریسک اعتباری-تجاری ایران ارتقاء پیدا کرد و کشور بعد از مدت‌ها از گروه کشورهای بسیار پریسک خارج شد. نمره‌ی ریسک تجاری-اعتباری کشورها که توسط سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه (OECD) به شکل دوره‌ای تعیین می‌شود از جهات مختلف برای اقتصاد هر کشوری حائز اهمیت است. مهم‌ترین ثمره‌ی این امر افزایش ورود سرمایه‌های خارجی است. وقتی سرمایه‌گذاران خارجی قصد دارند برای سرمایه‌گذاری وارد اقتصاد کشوری شوند در اولین گام به گزارش‌های منتشره از سوی سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی و مؤسسات رتبه‌بندی معتبر جهانی برای اطلاع از رتبه‌ی ریسک اعتباری و تجاری آن کشور مراجعه می‌کنند. هر اندازه رتبه‌ی ریسک آن کشور پایین باشد به همان میزان اعتماد سرمایه‌گذاران خارجی نیز برای انجام سرمایه‌گذاری‌های بیشتر در آن کشور افزایش می‌یابد. در مجموع ریسک تجاری-اعتباری ۷ رتبه دارد که ایران توانست یک رتبه خود را بهبود دهد. فایده‌ی دیگر بهبود رتبه‌ی ریسک تجاری و اعتباری در تأمین مالی اقتصاد است. یعنی ارتقای رتبه‌ی کشورها و کاهش ریسک اعتباری کمک می‌کند که دولت با هزینه‌ی کمتری تأمین مالی اقتصاد را انجام دهد، چرا که با نرخ سود کمتری می‌تواند تسهیلات بگیرد. حتی بنگاه‌ها و بانک‌های کشور نیز می‌توانند به منابع ارزان‌تری دسترسی داشته باشند.

پایان خصوصی سازی نمایشی با رد دیون و واگذاری بنگاه‌های دولتی به بخش خصوصی واقعی.

خصوصی‌سازی از پرفرازونشیب‌ترین روندها در اقتصاد ایران بوده؛ روندی که با ابلاغ سیاست‌های کلی اصل ۴۴ و آغاز حرکت نظام اقتصادی ایران از دولتی بودن به سمت کاهش نقش آفرینی کارفرمایی دولت شروع شد.

تا پیش از روی کار آمدن دولت تدبیر و امید بخش قابل توجهی از واگذاری‌ها به صورت رد دیون یعنی واگذاری بنگاه در قبال بدهی دولت به دستگاه‌ها و نهادهای عمومی صورت گرفته بود. این کار با اهداف خصوصی‌سازی مغایرت داشت و به جای توسعه بخش خصوصی به توسعه نقش نهادهای عمومی در اقتصاد منجر شد. دولت یازدهم با حذف رد دیون از واگذاری‌ها تلاش کرد تا «خصوصی‌سازی واقعی» را اجرایی کرده و به اجرای نمایشی خصوصی‌سازی پایان دهد. سازمان خصوصی‌سازی در پایان سال سوم فعالیت دولت تدبیر و امید (سال ۱۳۹۵)، موفق شد رد دیون از طریق واگذاری‌ها به صفر برساند و علاوه بر آن بنگاه‌های دولتی را به شرکت‌هایی واگذار کند که به معنای واقعی خصوصی هستند. چون تا پیش از روی کار آمدن این دولت، جدای از رد دیون، بخشی از واگذاری‌ها هم به شرکت‌هایی صورت گرفته بود که ظاهراً خصوصی بود اما در واقع متعلق به نهادهای عمومی بودند.

بدهی دولت به نهادهای عمومی امری رایج در کشورهای دنیاست اما اگر دولت بخواهد به جای پرداخت بدهی، بخشی از دارایی‌های خود را به این نهادها منتقل کند؛ چوب حراجی است که بدون بهره‌وری و ایجاد اشتغال به دارایی‌های خود زده است. در ۱۵ سالی که از آغاز تأسیس سازمان خصوصی‌سازی می‌گذرد؛ ۲۹ هزار و ۵۰۰ میلیارد تومان منابع واگذاری‌ها صورت گرفته و مربوط به رد دیون‌ها بوده است. بخشی از این بدهی‌ها مربوط به نهادهایی مانند سازمان تأمین اجتماعی، صندوق بازنشستگی و... است اما اتفاقی که در دولت‌های قبل از دولت یازدهم رخ داد این بود که بخشی از این بدهی‌ها با رد دیون پرداخته شد و دولت نهم و دهم تعدادی از شرکت‌ها و بنگاه‌های دولتی را به عنوان پرداخت بدهی‌های معوق خود به این ارگان‌ها واگذار کرد. این اقدام نه تنها به معنای خصوصی‌سازی نبود بلکه به عنوان زهر برای خصوصی کردن اقتصاد کشور محسوب می‌شود.

«باید توجه داشت که واگذاری شرکت‌های دولتی بابت رد دیون چند اشکال اساسی دارد؛ ابتدا اینکه بخش خصوصی وارد این رقابت نمی‌شود، دیگر این که اساساً ممکن است طلبکاران از این شکل پرداخت بدهی راضی نباشند.

افزایش حجم بدهی‌های دولت‌های نهم و دهم به سازمان تأمین اجتماعی و بزرگ شدن رقم آن که روبه تزاید بود؛ باعث شد تا دولت‌های قبلی به فکر پاک کردن صورت مسئله بیافتند و یا با

استفاده از اهرم ها و حاشیه ها از بازپرداخت بدهی ها طفره بروند (دولت نهم و دهم در یک مقطع حتی منکر وجود بدهی شد اما بنابر اظهارنظرهای مسئولان، بدهی تحمیلی و احصا شده حدود ۵۶۰ هزار میلیارد تومان است.) و یا اینکه تلاش کنند اموال نامناسبی را به سازمان در قالب تهاتر تحمیل کنند. طبیعی است که دولت‌ها به افراد و صندوق‌های گوناگون بدهی داشته باشند و این موضوع محل اشکال نیست اما دولت‌ها نباید بابت طلبی که مثلاً به سازمان تأمین اجتماعی یا صندوق بازنشستگی دارند؛ شرکت های دولتی را واگذار کنند.

اهمیت حذف رد دیون از طریق واگذاری ها در آن است که در صورت واگذاری سهام یا دارایی ها به بخش های عمومی و خصوصی، نه تنها این دارایی ها به جیب مردم تزریق نمی شود؛ بلکه از کنترل دولت نیز خارج شده و در اختیار گروه های خاص قرار می گیرد.

هیأت وزیران در تاریخ ۲۶ بهمن ۱۳۹۴ اقدام به تصویب مصوبه ای کرد که طبق آن کلیه مصوبات پیشین که به موجب آن ها حقوق مالکانه بنگاه ها که در قالب واگذاری غیرقطعی به طلبکاران دولت منتقل گردیده بود، لغو شد. دولت یازدهم همچنین با اصلاح ماده ۶ قانون اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، مصوبه ممنوعیت واگذاری شرکت‌ها و بنگاه‌ها بابت رد دیون تصویب کرد و سازمان خصوصی سازی در پایان سال سوم دولت تدبیر و امید، اعلام کرد که رد دیون به صفر رسیده است.

شکستن قفل بدهی های دولت با تبدیل آن به اوراق خزانه و تسویه

هنگامی که دولت یازدهم بر سر کار آمد هیچ اطلاع دقیقی از مجموع بدهی های دولت و شرکت های دولتی وجود نداشت و نظارت و مدیریتی نیز بر آنها وجود نداشت. وزارت اقتصاد برای تغییر این وضعیت، مرکزی را برای مدیریت بدهی های دولت تشکیل داد و در اولین اقدام، سامانه ای برای احصاء بدهی های دولت طراحی و راه اندازی نمود. اکنون این امکان وجود دارد که در هر لحظه از زمان در مورد میزان بدهی های دولت و اجزاء آن اطلاعات لازم را در دسترس داشته باشیم.

دومین اقدام استفاده از امکان تهاتر بدهی های دولت برای تسویه آنها بود. انباشت بدهی های دولت که از دو دولت های قبلی به این دولت به میراث رسیده بود، یکی از عوامل ایجاد رکود اقتصادی

شده بود. یکی از ترفندهای دولت در این زمینه امکان تهاتر مطالبات فعالان اقتصادی با بدهی به موسسات دولتی و وزارت خانه ها بود که در باز کردن گره کور بدهی و کمبود نقدینگی فعالان اقتصادی نقش مؤثر و خوبی ایفا کرد.

در بند (الف) قانون رفع موانع تولید آمده است: دولت موظف است حداکثر ظرف مدت شش ماه از تاریخ لازم الاجراء شدن این قانون، بدهیهای قطعی خود به اشخاص حقیقی و حقوقی تعاونی و خصوصی را که در چهارچوب مقررات مربوط تا پایان سال ۱۳۹۲ ایجاد شده، با مطالبات قطعی دولت (وزارتخانه ها و مؤسسات دولتی) از اشخاص مزبور تسویه کند. بدین منظور وزارت امور اقتصادی و دارایی، اسناد تعهدی خاصی را با عنوان «اوراق تسویه خزانه» صادر میکند و در اختیار اشخاص حقیقی و حقوقی خصوصی و تعاونی طلبکار و متقابلاً بدهکار قرار میدهد.

این اسناد صرفاً به منظور تسویه بدهی اشخاص یادشده به دولت مورد استفاده قرار میگیرد. جمع مبلغ اوراق تسویه خزانه که به موجب این ماده صادر میشود و در اختیار طلبکاران قرار میگیرد، به صورت جمعی - خرجی در بودجه های سنواری درج می شود. دولت با به کارگیری این ابزار درصدی است که مسیر عبور از تنگناهای اعتباری در اقتصاد را تسهیل کند. در حال حاضر ارکان دولتی به دلیل خرید خدمات پیمانکاران، به آنها بدهکار است و در مقابل پیمانکاران به برخی از دستگاهها مانند سازمان امور مالیاتی بدهی دارند. اسناد تسویه این امکان را ایجاد می کند که پیمانکاران به میزان مطالبات خود از بخش های مختلف دولتی اقدام به تسویه تعهدات خود به سایر بخش ها کنند. در واقع تعهدات پیمانکاران با مطالبات آنها از دولت تهاتر می شود و تاکنون نزدیک به ۴۵۰۰ میلیارد تومان از این مسیر بدهی و مطالبه دولتی تسویه شده است.

اقدام سوم تبدیل بخشی از بدهی های دولت به اوراق بدهی بود که می تواند علاوه بر ایجاد گشایش در مسئله بدهی های دولت، ابزار جدیدی برای مدیریت اقتصاد کشور باشد.

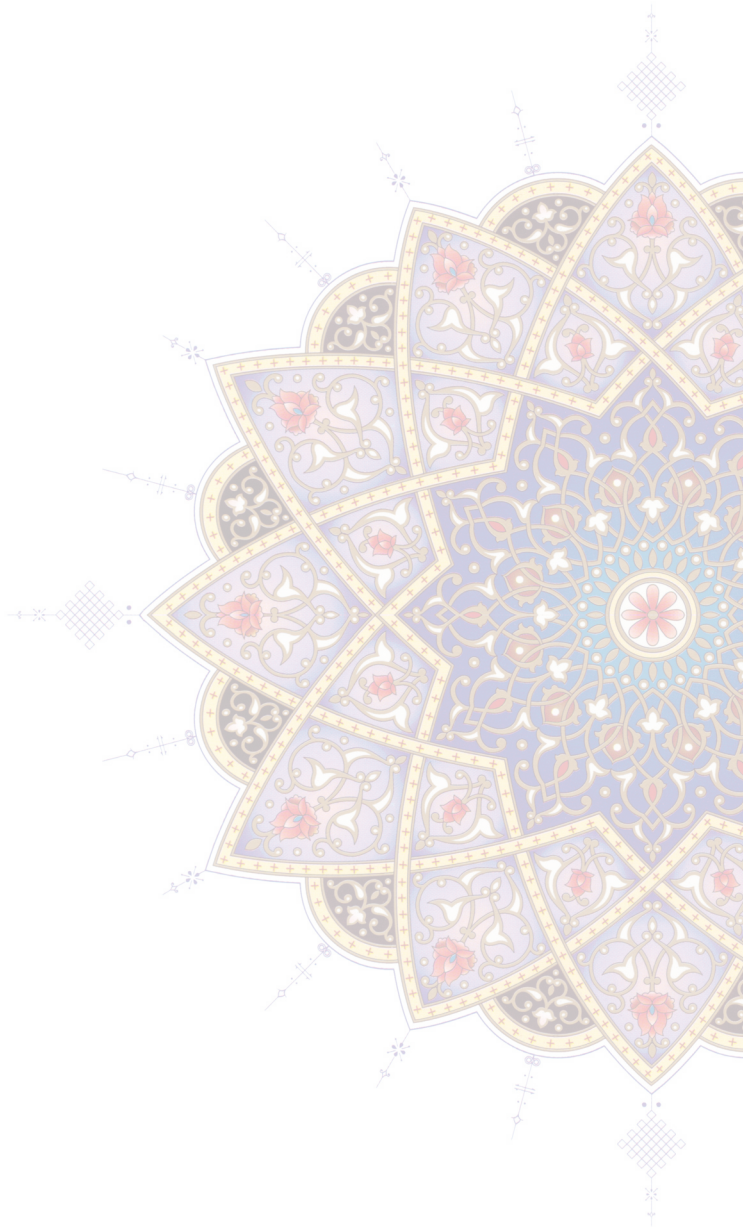

فصل چهارم

دستاوردهای اقتصاد مقاومتی

پیرامون عملکرد اقتصاد و دستاوردهای
وزارت امور اقتصادی و دارایی در دولت یازدهم

گشایش

پس از ابلاغ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی توسط مقام معظم رهبری در اواخر سال ۱۳۹۲ دو رویکرد از سوی دولت در این خصوص اتخاذ گردید. در ابتدا و در فروردین‌ماه سال ۱۳۹۳ شورای اقتصاد به عنوان مسئول تلفیق و تصویب نهایی برنامه‌های اجرایی پیشنهادی دستگاه‌های مسئول تعیین شد و به طور منظم بررسی برنامه‌های اجرایی اقتصاد مقاومتی دستگاه‌ها را در دستور کار خود قرار داد که نهایتاً منجر به تصویب و ابلاغ مجموعه‌ای تحت عنوان «مجموعه اهداف، سیاست‌ها و برنامه‌های اقتصاد مقاومتی» گردید. در این راستا گزارش‌هایی توسط دستگاه‌ها از جمله وزارت امور اقتصادی و دارایی از سال ۱۳۹۳ تا نیمه اول سال ۱۳۹۴ تهیه و به دبیرخانه آن شورا ارسال گردید و وزارت امور اقتصادی و دارایی اقداماتی نظیر تلاش در جهت کاهش وابستگی به درآمدهای نفتی از طریق افزایش سهم درآمدهای مالیاتی در بودجه، اصلاح نظام بانکی، به حداکثر رساندن مشارکت جامعه در فعالیتهای اقتصادی، بهبود فضای کسب و کار در راستای تقویت بخش غیردولتی در اقتصاد، شفاف‌سازی بدهی‌های دولت و تدوین برنامه‌هایی در راستای اقتصاد مقاومتی با هدف حمایت از تولید را به انجام رساند. در رویکرد دوم بر مبنای رهنمودهای مقام معظم رهبری ضمن تغییر نام ستاد راهبری اقتصاد مقاومتی به ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در قالب ۱۲ برنامه ملی، طرح‌ها و پروژه‌های ذیل آن تعریف و دنبال شد. در این راستا مسوولیت ۳ برنامه ملی اقتصاد مقاومتی شامل پیش‌برد برون‌گرایی اقتصاد، شفاف‌سازی و سالم‌سازی اقتصاد و مردمی کردن اقتصاد به وزیر امور اقتصادی و دارایی محول شد. علاوه بر ۳ برنامه ملی فوق، از میان ۹ برنامه ملی دیگر، وزارت امور اقتصادی و دارایی در سه برنامه «برقراری انضباط مالی و قطع وابستگی

بودجه به نفت»، «ارتقای توان تولید ملی» و «هدفمندسازی یارانه‌ها»، مسوولیت ۱۱ پروژه را بعهده گرفت، به طوری که از میان ۲۴۶ پروژه تدوین شده در کل برنامه‌های اقتصاد مقاومتی، مسوولیت ۲۴ پروژه بر عهده وزارت امور اقتصادی و دارایی گذاشته شد. از بین ۲۴ پروژه مورد اشاره، ۱۲ پروژه، به عنوان پروژه‌های اولویت‌دار برای اجرا در سال ۱۳۹۵ تعیین شدند که به شرح جدولی که در ادامه خواهد آمد، می‌باشد.

علاوه بر پروژه‌های اولویت دار اقتصاد مقاومتی، ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در سال ۱۳۹۵ مأموریت‌های ویژه‌ای شامل تهیه گزارش تعیین دامنه فعالیت‌های اقتصادی نیروهای مسلح و نهادهای عمومی غیردولتی، مفاهیم کلیدی برون‌گرایی، بازنگری شاخص‌های ارزیابی اقتصاد مقاومتی و تدوین بسته حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی در چارچوب برنامه ملی پیشبرد برون‌گرایی اقتصاد مقاومتی و تحقق اهداف توسعه صادرات غیرنفتی سال ۱۳۹۵ را به وزارت امور اقتصادی و دارایی محول نمود که در این ارتباط، اقدامات لازم در خصوص تهیه گزارش‌های مذکور به عمل آمده و گزارش تعیین دامنه فعالیت‌های اقتصادی نیروهای مسلح و نهادهای عمومی غیردولتی در جلسه سی و هفتم و بازنگری شاخص‌های ارزیابی اقتصاد مقاومتی در جلسه سی و هشتم ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی ارائه شده است. همچنین بسته حمایت از توسعه صادرات غیر نفتی تهیه و توسط ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی تصویب و ابلاغ شده است.

علاوه بر این، تعیین وزیر امور اقتصادی و دارایی به عنوان جانشین رئیس ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در استان‌های اصفهان و سمنان یکی دیگر از تکالیف ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در سال ۱۳۹۵ بود که در این راستا وزیر اقتصاد به هر کدام از استان‌ها دو سفر انجام و تصمیماتی در خصوص رفع مشکلات بنگاه‌های تولیدی اتخاذ نمودند که اجرایی شده است.

جدول ۱. پروژه‌های اولویت‌دار تحت مسوولیت وزارت امور اقتصادی و دارایی در سال ۱۳۹۵

ردیف	عنوان پروژه اولویت‌دار	برنامه ملی	سازمان / معاونت مجری
۱	استقرار گمرک الکترونیک و یکپارچه	شفاف‌سازی و سالم‌سازی اقتصاد	گمرک جمهوری اسلامی ایران
۲	جذب و جلب ۷ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری خارجی	پیشبرد برون‌گرایی اقتصاد	سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران
۳	تدوین برنامه گسترش تعاملات اقتصادی بین‌المللی، اجرا و نظارت بر حسن و اجرای آن	پیشبرد برون‌گرایی اقتصاد	سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران
۴	عملیاتی کردن مقررات و بهبود ۸ پله‌ای رتبه کشور در سهولت کسب و کار	ارتقای توان تولید ملی	معاونت امور اقتصادی
۵	طراحی و استقرار خزانه‌داری الکترونیکی (هوشمندسازی و شفاف‌سازی عملیات مالی دولت)	برقراری انضباط مالی در بخش عمومی و قطع وابستگی بودجه به نفت	معاونت نظارت مالی و خزانه داری کل کشور
۶	مولدسازی و مدیریت دارایی‌های دولت	برقراری انضباط مالی در بخش عمومی و قطع وابستگی بودجه به نفت	معاونت نظارت مالی و خزانه داری کل کشور
۷	تکمیل فرآیند واگذاری سهام بنگاه‌های مشمول واگذاری (بنگاه‌های باقی مانده گروه ۱ و ۲)	مردمی کردن اقتصاد	سازمان خصوصی‌سازی
۸	ساماندهی سهام عدالت	مردمی کردن اقتصاد	سازمان خصوصی‌سازی
۹	توسعه بازار سرمایه و تقویت نقش بازار سرمایه در تأمین سرمایه‌بنگاه‌ها	ارتقای توان تولید ملی	سازمان بورس و اوراق بهادار
۱۰	ایجاد بستر یکپارچه تبادلات الکترونیکی و اقتصادی (IX بیتا)	شفاف‌سازی و سالم‌سازی اقتصاد	معاونت توسعه مدیریت و منابع
۱۱	پیاده‌سازی طرح جامع مالیاتی	برقراری انضباط مالی در بخش عمومی و قطع وابستگی بودجه به نفت	سازمان امور مالیاتی
۱۲	پیاده‌سازی کامل مالیات بر ارزش افزوده	برقراری انضباط مالی در بخش عمومی و قطع وابستگی بودجه به نفت	سازمان امور مالیاتی

ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در سال جاری، علاوه بر پروژه‌های اولویت دار اقتصاد مقاومتی و ابلاغ آن به دستگاه‌ها، بسته‌های رونق تولید و اشتغال را نیز مورد تصویب قرار داد و برای اجرا به دستگاه‌ها اعلام نمود. در این ارتباط مسوولیت ۱۵ برنامه اجرایی و ۵ حکم از بسته‌های رونق تولید و اشتغال بر عهده وزارت امور اقتصادی و دارایی بوده و ۱۳ پروژه نیز به عنوان پروژه‌های اولویت دار اقتصاد مقاومتی به این وزارت خانه محول شده است. همچنین تدوین بسته ارتقای امنیت سرمایه گذاری از تکالیف دیگر ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی به وزارت امور اقتصادی و دارایی در سال جاری می باشد. علاوه بر این ریاست محترم جمهوری نیز تدوین برنامه اصلاح نظام بنگاهداری صندوق‌های بازنشستگی و تأمین اجتماعی و برنامه اجرایی برای رفع موانع حقوقی تولید و سرمایه‌گذاری را به وزارت امور اقتصادی و دارایی واگذار نموده است.

گزارش حاضر شامل چهار قسمت می باشد که در قسمت اول عملکرد وزارت امور اقتصادی و دارایی در راستای اجرای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی تا پایان سال ۱۳۹۴، در قسمت دوم عملکرد پروژه‌های اولویت دار اقتصاد مقاومتی در سال ۱۳۹۵، در قسمت سوم اقدامات انجام شده پیرامون مأموریت‌های ویژه ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی به وزارت امور اقتصادی و دارایی در سال ۱۳۹۵ و در قسمت چهارم تکالیف اقتصاد مقاومتی وزارت امور اقتصادی و دارایی در سال ۱۳۹۶ ارائه شده است.

اقدامات اقتصاد مقاومتی تا پایان سال ۱۳۹۴

وزارت امور اقتصادی و دارایی با هدف پیش‌رانی در حکمرانی مطلوب اقتصادی، پیش‌رو بودن در ایجاد اصلاحات نهادی- زیرساختی و پایداری در ایجاد شفافیت و انضباط مالی، وظیفه نقش آفرینی در مدیریت کارآمد اقتصادی با مشارکت فعال در تنظیم سیاست‌های اقتصادی و مالی کشور، مدیریت نهادهای زیرساختی منتخب و نظارت مالی و مدیریت عملیاتی دولت را بر عهده دارد. در این راستا در نیمه دوم سال ۱۳۹۲ و در اوایل استقرار دولت تدبیر و امید، هشت ابر پروژه کلیدی به شرح زیر در این وزارت‌خانه تنظیم و برای اجرا به معاونت‌ها و سازمان‌های زیرمجموعه ابلاغ گردید:

- ◀ توسعه تجارت با ایجاد پنجره واحد تجارت فرامرزی
- ◀ ایجاد بستر یکپارچه تبادل اطلاعات اقتصادی (بیتا)

- ◀ شفاف سازی و هوشمندسازی عملیات مالی دولت
 - ◀ تأسیس صندوق دارایی مردمی
 - ◀ بهبود محیط کسب و کار (توانمندسازی اقتصادی مردمی)
 - ◀ متوازن سازی و روزآمدسازی نظام تأمین مالی کشور
 - ◀ سهولت بخشی و شفافیت بخشی به نظام جامع مالیاتی
 - ◀ مولدسازی دارایی‌های دولت (مدیریت دارایی‌ها)
- ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی با بازنگری در اجرای سیاست‌های کلی ابلاغی اقتصاد مقاومتی بعد از تصویب ۱۲ برنامه ملی به شرح جدول ۲ از هشت ابر پروژه مورد اشاره هفت مورد آن را به عنوان پروژه‌های اولویت‌دار اقتصاد مقاومتی در سال ۱۳۹۵ تایید و تصویب نمود.

جدول ۲. عنوان برنامه‌های تعریف شده از سوی ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی

ردیف	عنوان برنامه ملی
۱	ارتقاء بهره‌وری
۲	پیش برد برون‌گرایی اقتصاد
۳	ارتقاء توان تولید ملی
۴	عدالت بنیان کردن اقتصاد
۵	برقراری انضباط مالی
۶	توسعه اقتصاد دانش‌بنیان
۷	گفتمان‌سازی و فرهنگ‌سازی اقتصاد مقاومتی
۸	شفاف‌سازی و سالم‌سازی اقتصاد
۹	توسعه ظرفیت تولید نفت و گاز و تکمیل زنجیره پایین دستی
۱۰	هدفمندسازی یارانه‌ها
۱۱	مردمی کردن اقتصاد
۱۲	سیاست‌های پولی، اعتباری و ارزی

در راستای تصمیمات جلسات متعدد ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی از بین ۱۲ برنامه ملی مورد اشاره، مسوولیت ۳ برنامه ملی اقتصاد مقاومتی شامل پیش برد برون گرایی اقتصاد، شفاف سازی و سالم سازی و اقتصاد و مردمی کردن اقتصاد به وزیر امور اقتصادی و دارایی محول شد. علاوه بر سه برنامه ملی مورد اشاره، وزارت متبوع مسوولیت چندین طرح و پروژه از برنامه های دیگر اقتصاد مقاومتی را نیز بر عهده گرفت. در ذیل به اختصار کلیه پروژه های تحت مسوولیت وزارت امور اقتصادی و دارایی معرفی می گردد:

برنامه ملی پیشبرد برون گرایی اقتصاد؛ این برنامه شامل ۶ طرح و ۲۰ پروژه می باشد و در پانزدهمین جلسه ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی مورد تصویب قرار گرفت. اجرای ۵ پروژه زیر در این برنامه بر عهده وزارت امور اقتصادی و دارایی می باشد:

جدول ۳. پروژه های تحت مسوولیت وزارت امور اقتصادی و دارایی در پیشبرد برون گرایی

ردیف	عنوان پروژه	مسئول
۱	جذب سرمایه گذاری خارجی در بازارها و نهادهای مالی (بانک، بیمه و بورس)	سازمان سرمایه گذاری و کمک های اقتصادی و فنی ایران
۲	تأمین، هدایت و جذب منابع مالی خارجی و سرمایه گذاری خارجی	
۳	خرید، تأسیس و مشارکت در بنگاه های اقتصادی خارجی	
۴	معرفی ظرفیتها و فرصتهای متقابل اقتصادی و سرمایه گذاری ایران و خارج برای جلب مشارکت فعالان خارجی و داخلی	
۵	تدوین برنامه گسترش تعاملات اقتصادی بین المللی، اجرا و نظارت بر حسن اجرا	

برنامه ملی شفاف‌سازی و سالم‌سازی اقتصاد؛ که پروژه‌های آن به شرح جدول زیر است.

جدول ۴. پروژه‌های تحت مسوولیت وزارت امور اقتصادی و دارایی در شفاف‌سازی و سالم‌سازی اقتصاد

ردیف	عنوان پروژه	دستگاه مسؤل
	پیاده‌سازی و توسعه سامانه‌های هوشمند مبارزه با پولشویی در گستره کلیه اشخاص حقوقی و حقیقی مشمول قانون	مرکز مبارزه با پول‌شویی
	گسترش کامل بیتا (بستر یکپارچه تبادلات الکترونیکی و اقتصادی IX اقتصادی)	معاونت توسعه مدیریت و منابع
	استقرار کامل سنهاب (سامانه نظارت و هدایت الکترونیکی بیمه)	بیمه مرکزی ج.ا.ایران
	استقرار گمرک الکترونیک و یکپارچه	گمرک ج.ا.ایران

برنامه ملی مردمی کردن اقتصاد؛ این برنامه دارای ۳ طرح با ۱۵ پروژه می‌باشد که مجری ۴ پروژه به شرح زیر، وزارت امور اقتصادی و دارایی است:

جدول ۵. پروژه‌های تحت مسوولیت وزارت امور اقتصادی و دارایی در مردمی کردن اقتصاد

ردیف	عنوان پروژه	دستگاه مسؤل
۱	تکمیل فرآیند واگذاری سهام بنگاه‌های مشمول واگذاری	سازمان خصوصی‌سازی
۲	ساماندهی سهام عدالت	سازمان خصوصی‌سازی
۳	توسعه نهادهای و ابزارهای مدیریت ریسک	سازمان بورس و اوراق بهادار
۴	توانمند کردن افزایش سهم بخش خصوصی در بازار بیمه	بیمه مرکزی ایران

از میان ۹ برنامه ملی دیگر، وزارت امور اقتصادی و دارایی در سه برنامه «برقراری انضباط مالی و عدم وابستگی به نفت»، «ارتقای توان تولید ملی» و «هدفمند سازی یارانه‌ها»، مسوولیت ۱۱ پروژه به شرح زیر را بر عهده دارد:

جدول ۶. پروژه‌های تحت مسوولیت اجرایی وزارت امور اقتصادی و دارایی در سایر برنامه‌های ملی

ردیف	عنوان پروژه	مجری پروژه	برنامه ملی
۱	بهبود محیط کسب و کار	معاونت امور اقتصادی	ارتقای توان تولید ملی
۲	توسعه بازار سرمایه و تقویت نقش آن در تأمین سرمایه بنگاه‌ها	سازمان بورس و اوراق بهادار	ارتقای توان تولید ملی
۳	شناسایی پایه‌های مالیاتی جدید و تقویت سهم آن در تأمین منابع مالی دولت (مطالعاتی)	سازمان امور مالیاتی	ارتقای توان تولید ملی
۴	تقویت تأمین مالی خارجی	سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران	ارتقای توان تولید ملی
۵	طراحی و استقرار خزانه‌داری الکترونیکی	معاونت نظارت مالی و خزانه‌داری کل کشور	برقراری انضباط مالی در بخش عمومی و قطع وابستگی بودجه به نفت
۶	مولدسازی و مدیریت دارایی‌های دولت	معاونت نظارت مالی و خزانه‌داری کل کشور	برقراری انضباط مالی در بخش عمومی و قطع وابستگی بودجه به نفت
۷	پیاده‌سازی کامل مالیات بر ارزش افزوده	سازمان امور مالیاتی	برقراری انضباط مالی در بخش عمومی و قطع وابستگی بودجه به نفت
۸	پیاده‌سازی طرح جامع مالیاتی	سازمان امور مالیاتی	برقراری انضباط مالی در بخش عمومی و قطع وابستگی بودجه به نفت
۹	تدوین و بازنگری قوانین و مقررات مالیاتی	سازمان امور مالیاتی	برقراری انضباط مالی در بخش عمومی و قطع وابستگی بودجه به نفت
۱۰	شناسایی و احصاء و ساماندهی عوارض فعلی در نظام مالی دولت	سازمان امور مالیاتی	برقراری انضباط مالی در بخش عمومی و قطع وابستگی بودجه به نفت
۱۱	طراحی و تدوین نحوه تعیین قیمت و نظام اجرایی تعیین قیمت‌ها در حوزه حامل‌های انرژی، آب، آرد و گندم	معاونت امور اقتصادی	برنامه ملی هدفمندسازی یارانه‌ها

بدین ترتیب از میان ۲۴۶ پروژه تدوین شده در کل برنامه‌های اقتصاد مقاومتی، مسوولیت ۲۴ پروژه بر عهده وزارت امور اقتصادی و دارایی می‌باشد.

دستاوردهای ناشی از پروژه‌های اولویت‌دار اقتصاد مقاومتی

در ادامه نتایج و دستاوردهای ناشی از پروژه‌های اولویت‌دار اقتصاد مقاومتی تشریح می‌شود.

پروژه استقرار گمرک الکترونیک و یکپارچه

داشتن مبادلات تجاری گسترده یکی از عوامل اصلی رشد اقتصادی کشورها محسوب می‌شود. سامانه یکپارچه امور گمرکی با پوشش تمام فرآیندها و در دسترس قراردادن اطلاعات زنجیره تأمین بصورت بهنگام امکانی را فراهم می‌آورد که بتوان با استفاده از داده‌های یکپارچه در سیستم مدیریت ریسک هوشمند محور بر پایه الگوریتم‌های هوشمند محموله‌هایی که بالقوه دارای خطر می‌باشند را شناسائی نمود و با تخصیص هوشمند منابع و تجهیزات بازرسی بدون اینکه وقفه‌ای در ترخیص کالاها ایجاد گردد امنیت لازم را تضمین نمود. در این راستا مهمترین اولویت گمرک راه اندازی سامانه یکپارچه امور گمرکی بعنوان زیر بنای تجارت خارجی در کلیه گمرکات اجرائی است. با بهره‌برداری از این سامانه در سطح ملی امکان بهره‌برداری از پنجره واحد تجارت فرامرزی برای ایجاد ارتباطی مطمئن فی مابین کلیه ذی‌انفعان (تجار، سازمان‌های همجوار، کشورهای مبداء و مقصد) فراهم می‌شود. اجرای سامانه یکپارچه الکترونیکی گمرکی به همراه پنجره واحد تجارت فرامرزی شرایطی را فراهم می‌کند که امکان مدیریت ریسک در چرخه تجارت خارجی با اجرای سامانه مدیریت ریسک هوشمند محور فراهم می‌گردد و در این راستا تأمین زیرساخت‌ها و سیستم‌های امنیت اطلاعات ضروری می‌باشد.

اهداف کلان پروژه

- ◀ تسریع و تسهیل در انجام تشریفات و رویه‌های گمرکی
- ◀ دقت و کنترل جهت تقویت انضباط، سلامت و شفافیت

جدول ۷. اهداف کمی پروژه و میزان تحقق آن

عنوان هدف کمی	واحد سنجش	محقق ۱۳۹۴	هدف ۱۳۹۵	درصد تحقق هدف سال ۱۳۹۵
کاهش زمان ترخیص کالا در روبه واردات	روز	۴	۳	۱۰۰
کاهش زمان ترخیص کالا در روبه صادرات	روز	۲	۱	۱۰۰
کاهش زمان اعلام وصول کالاهای ترانزیتی	روز	۶	۵	۱۰۰
افزایش درصد رضایت‌مندی خدمات‌گیرندگان	درصد	۶۶	۶۸	۱۰۰
نسبت مجوزهای الکترونیکی سازمان‌های همجوار به کل مجوزهای لازم	درصد	۰	۸۰	۱۰۰
الکترونیکی شدن مانیفست‌های هوایی، دریایی و زمینی	روز	۱	۳	۱۰۰
بهینه‌سازی اسناد ضمیمه اظهارنامه صادرات	تعداد	۷	۳	۱۰۰
بهینه‌سازی اسناد ضمیمه اظهارنامه واردات	تعداد	۱۰	۵	۱۰۰
تعیین سیستماتیک ارزش کالاهای وارداتی بدون نیاز به کارشناس	درصد	۱۰	۸۰	۱۰۰
کاهش زمان اعلام وصول کالاهای ترانزیتی	روز	۴۵	۶	۱۰۰
مبادله تفاهم‌نامه با پنج کشور هدف	درصد	۰	۴۰	۱۰۰
نسبت صدور پروانه الکترونیکی به کل پروانه‌های صادره	درصد	۰	۹۰	۱۰۰

مهم‌ترین اقدامات انجام گرفته در راستای اجرای پروژه

- ◀ راه‌اندازی شبکه اختصاصی مخابراتی گمرک
- ◀ پیاده‌سازی سامانه جامع امور گمرکی با راه‌اندازی زیرسامانه‌های واردات، ترانزیت، صادرات

، کارنه تیر، مسافری، بسته‌های پستی، ورود موقت، خروج موقت، پرداخت الکترونیک، بازبینی، نظام کدگذاری یکتای کالا، انبار الکترونیک، مرزنشینی، داشبورد در گمرکات کشور

راه اندازی پنجره واحد تجاری فرامرزی شامل راه اندازی زیر سامانه اظهار از راه دور در تمامی رويه های گمرکی، زیر سامانه مانیفست یکپارچه امور گمرکی، زیر سامانه وصول درآمدهای گمرکی، تبادل داده الکترونیکی با بیش از ۲۲ سازمان همجوار در خصوص مجوزهای الکترونیک و سایر اطلاعات مرتبط، تبادل الکترونیک داده با کشورهای همجوار همچون ترکیه و آذربایجان

راه اندازی سامانه مدیریت ریسک هوشمندسازی با شناسایی و تحلیل ریسک هوشمند در چرخه تجارت خارجی

مهم‌ترین نتایج و دستاوردها

- کاهش زمان ترخیص واردات از ۲۶ روز به ۳ روز
- کاهش زمان ترخیص صادرات از ۷ روز به ۱ روز
- صرفه جویی تقریباً معادل ۳۳ هزار میلیارد تومان در سال در چرخه تجارت کشور با اجرای سامانه جامع گمرکی و کاهش زمان ترخیص کالا با تسریع در فرآیند ترخیص کالا (براساس اعلام بانک جهانی به ازای هر روز تأخیر در واردات و صادرات کالا، هزینه‌ای معادل یک درصد ارزش کالا به وارد کننده و صادر کننده تحمیل می‌گردد. از این رو این هزینه را در ارزش فروش کالای خود منظور نموده و می‌توان انتظار داشت به ازای هر روز تأخیر در ترخیص کالا مقدار ۱٪ به ارزش کالا اضافه شود).
- تسویه ردیف‌های مرزی ترانزیتی از ۴۵ روز معطلی به لحظه و به محض حصول کامیون حامل بار به گمرک مقصد به نحوی که نسبت به تسویه هر کامیون در لحظه ورود به گمرک مقصد اقدام گردیده است. لازم به ذکر می‌باشد قبل از پیاده‌سازی سامانه و شروع دولت یازدهم ۴۸۰,۰۰۰ ردیف مرزی کامیون های ترانزیتی بالاتکلیف بود.
- افزایش صادرات غیر نفتی کشور و ثبت بهترین تراز تجاری در دو سال اخیر بطوریکه برای نخستین بار در سال ۱۳۹۴ با تراز تجاری مثبت ۹۲۴ میلیون دلار و در سال ۱۳۹۵ با تراز مثبت

- ۲۴۶ میلیون دلار، کارنامه تجارت خارجی کشور بهترین عملکرد را کسب نمود.
- ارائه آمار بر خط و روزانه تجارت خارجی کشور در راستای اجرای قانون دسترسی آزاد به اطلاعات
- گمرک جمهوری اسلامی ایران به منظور شفاف سازی اطلاعات
- ارتقای ۲۳ پله در شاخص عملکرد گمرک در گزارش لجستیک بانک جهانی در سال ۲۰۱۶ با
- استقرار اولیبه سامانه جامع گمرکی
- افزایش نرخ حمایتی تعرفه از صنایع ۶ درصد به ۱۲ درصد
- رشد ۵۰ درصدی کشفیات قاچاق کالا در سال جاری نسبت به مدت مشابه سال قبل
- بهره‌برداری بهینه از دستگاه‌های کنترلی پیشرفته در جهت کشف قاچاق انسان در سال ۱۳۹۵
- منجر به کشف ۵۰ مورد قاچاق انسان در گمرک بازرگان شده است.
- حقوق گمرکی دریافتی نیز رشد قابل ملاحظه‌ای یافته است، به گونه‌ای که در سال ۱۳۹۵
- بیشترین درآمد گمرکی نسبت به سال‌های اخیر کسب شده است. عملکرد درآمدی گمرک در
- زمینه حقوق ورودی در سال ۱۳۹۵ بالغ بر ۱۸۱ هزار میلیارد ریال بوده که نسبت به مدت مشابه
- سال قبل ۶۱ درصد افزایش داشته است. افزایش درآمدهای گمرکی از حدود ۸ هزار و ششصد
- میلیارد تومان در سال ۱۳۹۲ به بیش از ۱۸ هزار میلیارد تومان در سال ۱۳۹۵ برغم کاهش ۱۲
- درصدی واردات کشور از ۵۰ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۲ به کمتر از ۴۴ میلیارد دلار در ۱۳۹۵
- صورت پذیرفته، به عبارتی درآمد از محل حقوق ورودی ۱۱۰ درصد رشد داشته است.
- با استفاده از قابلیت سامانه و انجام حسابرسی پس از ترخیص نسبت به کشف تخلف واردکنندگان
- کالای کامل که مبادرت به واردات کالا بصورت قطعات منفصله با پرداخت حقوق ورودی کمتر
- نموده به نحوی که حمایت از تولید داخل بصورت مناسب صورت گرفته است.
- ارتباط الکترونیکی با سازمان‌های ذی‌مدخل در تشریفات گمرکی و ترخیص کالا و صدور
- مجوزها و تبادل اطلاعات به صورت الکترونیک و برخط به منظور جلوگیری از ارائه اسناد جعلی
- نظیر ثبت سفارش و اسناد بانکی، اسناد بیمه‌ای، مجوزهای ترخیص

مهم ترین موانع و چالش های مرتبط با پیشرفت عملیاتی پروژه

- ◀ عدم آشنایی سایر سازمان ها و دستگاه های نظارتی با نحوه اعمال کنترل های گمرکی از طریق مدیریت ریسک
- ◀ عدم ابلاغ و نهایی نشدن ساختار مورد نیاز فناوری اطلاعات سازمان به منظور درونی سازی پروژه گمرک الکترونیک و یکپارچه
- ◀ نیاز به آموزش مستمر همکاران با آخرین تحولات مرتبط با فرایندهای نوین و سیستم های اطلاعاتی گمرک
- ◀ عدم تخصیص کامل اعتبارات مصوب گمرک در جهت تأمین زیرساخت ها و تجهیزات سخت افزاری و توسعه مرکز داده و عدم همکاری مستمر سازمان های همجوار

نگاه ویژه: دستاوردهای اقتصاد مقاومتی گمرک به زبان ساده

در ایران برای سال های متوالی، صادرکنندگان و واردکنندگان باید اسناد قانونی متفاوت برای عملیات مورد نظر خود را تهیه و به واحدهای مختلفی ارائه می کردند. گستردگی این فعالیت ها که شامل مواردی همچون ثبت سفارش، گشایش اعتبار بانکی و شرایط ورود کالا به کشور شامل اخذ مجوزهای گوناگون از نهادهای نظارتی مانند استاندارد، بهداشت، دامپزشکی، جهاد و ارشاد است، همواره موجب اتلاف وقت و در نتیجه بالا رفتن هزینه طی تشریفات قانونی ترخیص کالا و در نتیجه افزایش قیمت محصولات می شد. در راستای تغییر و بهبود فضای سابق، گمرک جمهوری اسلامی ایران پس از مطالعه تطبیقی وضعیت گمرکات کشورهای پیشرفته، کنوانسیون ها و استانداردهای سازمان های جهانی از نیمه دوم سال ۱۳۹۲ طراحی و استقرار سامانه جامع و یکپارچه گمرک الکترونیک و پنجره واحد تجارت فرامرزی را در دستور کار خود قرار داد و اکنون از آن به عنوان یک دستاورد کلیدی یاد می شود. سازمان گمرک توانست در سال ۱۳۹۳ پنجره واحد تجارت فرامرزی را راه اندازی کند. رویدادی مهم که بلافاصله تأثیر خود را نشان داده و باعث افزایش ۷۸ درصدی درآمدهای گمرک نسبت به سال ۱۳۹۲ شد. از سوی دیگر و در اتفاقی بسیار مهم با استقرار سامانه جامع گمرک و پنجره واحد تجارت فرامرزی، انجام تشریفات در واردات از ۲۶ روز به ۳ روز و در صادرات از ۷ روز به ۱ روز کاهش یافت.

در واقع در حالی که پیش از راه اندازی سامانه جامع امور گمرکی و پنجره واحد تجارت فرامرزی دسترسی به آمار و اطلاعات گمرکی بسیار دشوار و زمان بر بود و همچنین تبادل آن با سازمان های همجوار به سختی صورت می گرفت، در حال حاضر همه سازمان های ذیل در امر تجارت می توانند در لحظه و به صورت برخط از این اطلاعات استفاده کنند و همین اطلاعات سبب کشف صدها تن کالای قاچاق شده است.

اکنون اتصال الکترونیکی بارنامه، پروژه درب خروج هوشمند، راه اندازی بزرگترین بانک اطلاعات تجارت خارجی، دریافت گواهی بازرسی از طریق سامانه جامع امور گمرکی، آغاز تبادل الکترونیکی اطلاعات میان سازمان بنادر و گمرک، سامانه ماینیورینگ کالاهای ترانزیتی، راه اندازی سامانه پیشخوان خدمات الکترونیکی، الکترونیکی شدن نظارت ها در گمرک و کیف پول الکترونیکی، از مهمترین قابلیت های پنجره واحد تجارت فرامرزی به حساب می آیند.

گام‌های آتی برای بهبود و رفع موانع پیشرفت عملیاتی

اجرای این پروژه (استقرار گمرک الکترونیک و یکپارچه)، با توجه به درجه اهمیت آن در مدرنیزاسیون، بخش قابل توجهی از فرایند تجارت خارجی کشور و همچنین ایجاد یکپارچگی و هماهنگی فی مابین گمرکات اجرایی، ایجاد سهولت در کسب و کار و جلوگیری از تخلفات ناشی از عدم وجود شفافیت را دربر می‌گیرد. بنابراین طی سال جاری نیز بعنوان یکی از پروژه‌های اولویت‌دار اقتصاد مقاومتی و بسته‌های رونق تولید و اشتغال در ابعاد توسعه فازهای اجرا شده به شرح ذیل مدیریت و راهبری خواهد گردید:

- ◀ توسعه زیر ساخت‌ها و سیستم‌های امنیت اطلاعات
- ◀ توسعه سامانه یکپارچه امور گمرکی
- ◀ توسعه پنجره واحد تجاری فرامرزی
- ◀ توسعه مدیریت ریسک هوشمند

توسعه بازار سرمایه و تقویت نقش آن در تامین مالی بنگاه‌ها

جایگزینی تامین مالی بانک محور به تامین مالی از طریق بازار سرمایه، بکارگیری ابزارهای مالی طراحی شده در سنوات قبل، طراحی ابزارهای جدید تامین مالی، فرهنگ سازی و ارتقای سطح سواد مالی و بکارگیری سرمایه‌های خرد در پروژه های کلان ضرورت اجرای پروژه را اجتناب ناپذیر می‌سازد.

اهداف کلان پروژه

- ◀ توسعه بازار سرمایه حرفه ای
- ◀ توسعه کمی بازار سرمایه
- ◀ افزایش ضریب نفوذ بازار سرمایه
- ◀ افزایش حجم تامین مالی از طریق بازار سرمایه
- ◀ افزایش ارزش معاملات در بازار سرمایه

جدول ۸. اهداف کمی پروژه و میزان تحقق آن

عنوان هدف کمی	شاخص	واحد سنجش	عملکرد ۹۴	هدف ۹۵	عملکرد ۹۵	درصد تحقق ۹۵
توسعه کمی بازار سرمایه	اندازه بازار	هزار میلیارد ریال	۵۶۶۲	۶۸۸۱	۶۲۴۲/۷	۹۱
افزایش ارزش معاملات	ارزش معاملات	هزار میلیارد ریال	۱۵۰۲	۱۷۴۰	۱۹۵۸/۲	۱۱۳
افزایش ضریب نفوذ بازار سرمایه	ضریب نفوذ	میلیون نفر	۹/۷	۱۰	۱۱/۲	۱۱۲
توسعه بازار سرمایه حرفه ای	تعداد نهاد مالی	تعداد	۴۵۲	۵۳۸	۴۸۸	۹۱

مهم‌ترین اقدامات انجام گرفته در راستای اجرای پروژه

فعالیت‌های گسترده‌ای جهت پیشبرد پروژه صورت پذیرفته است که به اهم اقدامات به شرح

زیر اشاره می‌گردد:

- ◀ تصویب مقررات تأسیس و تشکیل، موسسات رتبه بندی و عملیاتی کردن آن
- ◀ تدوین مقررات و اعطای اولین مجوز انتشار اوراق رهنی
- ◀ تدوین مقررات و اعطای اولین مجوز انتشار اوراق بهادار با نرخ سود شناور (مصون از تورم)
- ◀ تدوین مقررات و اعطای اولین مجوز صندوق‌های جسورانه (*Startup* ها)
- ◀ راه‌اندازی بازار نقد سکه طلا با ابزار گواهی سپرده کالایی
- ◀ فرهنگ‌سازی، آموزش به منظور افزایش تعداد شرکت‌های استفاده‌کننده از خدمات تأمین مالی بازار سرمایه
- ◀ پذیرش شرکت‌های تأمین سرمایه در بورس
- ◀ بهبود فرآیند پذیرش شرکت‌ها در بازارهای متشکل
- ◀ اصلاح ساختار مالی شرکت‌های آسیب‌دیده از تحریم‌ها از طریق افزایش سرمایه از محل تجدید ارزیابی دارایی‌ها

- ◀ توسعه مکانیزم قیمت تضمینی بجای خرید تضمینی
- ◀ تدوین مقررات و اعطای اولین مجوز انتشار اوراق قابل تبدیل به سهام
- ◀ افزایش تعداد صندوق های سرمایه گذاری با درآمد ثابت به منظور افزایش تقاضای سرمایه گذاری غیرمستقیم مردم
- ◀ امضای تفاهم نامه با بانک های عامل به منظور عرضه محصولات بازار سرمایه در شعب منتخب بانک ها
- ◀ ایجاد امکان تامین مالی شرکت ها از طریق بورس های کالایی با ابزار سلف موازی استاندارد بجای پیش فروش
- ◀ تبدیل به اوراق بهادار کردن بدهی های دولت به پیمانکاران و بانک ها
- ◀ ارتقاء ظرفیت هسته اصلی معاملات تا ۳ برابر ظرفیت کنونی و سامانه های مرتبط
- ◀ راه اندازی بازار شرکتهای کوچک و متوسط (شرکت های نوپا و دانش بنیان)
- ◀ برنامه ریزی جهت افزایش کمی و کیفی نهادهای مالی (از جمله شرکت های تامین سرمایه، پردازشگر اطلاعات مالی، مشاور سرمایه گذاری، موسسات رتبه بندی و صندوقهای سرمایه گذاری)
- ◀ بستر سازی برای انجام معاملات بر خط انگلیسی برای سرمایه گذاران خارجی
- ◀ ارتقاء ظرفیت هسته اصلی معاملات و سامانه های مرتبط

مهم ترین نتایج و دستاوردها

- ◀ افزایش حجم تامین مالی از طریق بازار سرمایه به میزان ۱۲۲۰ هزار میلیارد ریال (تحقق ۱۶۴٪ از میزان هدف گذاری شده برای سال ۱۳۹۵)
- ◀ توسعه کمی بازار سرمایه با شاخص اندازه بازار به میزان ۶۳۴۲٫۷ هزار میلیارد ریال (تحقق ۹۱٪ از میزان هدف گذاری شده برای سال ۱۳۹۵)
- ◀ افزایش ارزش معاملات در بازار سرمایه برابر ۱۹۵۸٫۲ هزار میلیارد ریال (تحقق ۱۱۳٪ از میزان هدف گذاری شده برای سال ۱۳۹۵)

- ◀ افزایش کدهای سهامداری و دارندگان واحدهای سرمایه گذاری (ضریب نفوذ بازار سرمایه) به ۱۰,۲ میلیون نفر (تحقق ۱۱۲٪ از میزان هدف گذاری شده برای سال ۱۳۹۵)
- ◀ افزایش تعداد نهاد مالی به ۴۸۸ نهاد (تحقق ۹۱٪ از میزان هدف گذاری شده برای سال ۱۳۹۵)

مهم ترین موانع و چالش های مرتبط با پیشرفت عملیاتی پروژه

- ◀ وجود متولی دوگانه در انتشار اوراق (سازمان بورس و اوراق بهادار و بانک مرکزی)
- ◀ تضمین انواع صکوک
- ◀ لزوم تعهد دولت به بازپرداخت سود و اصل اوراق دولتی و پیش بینی منابع لازم در بودجه سنواتی (تخصیص به موقع منابع توسط سازمان برنامه و بودجه کشور)
- ◀ تصویب، تغییر و لغو مقررات مربوط به حوزه تأمین مالی بدون اخذ نظرات سازمان بورس و اوراق بهادار

گام های آتی برای بهبود و رفع موانع پیشرفت عملیاتی

- پروژه مذکور در سال ۱۳۹۶ در قالب برنامه های اجرایی بسته های رونق تولید و اشتغال تعریف شده است. گام های آتی برای بهبود و رفع موانع پیشرفت عملیاتی آن به شرح ذیل می باشد:
- ◀ رفع مشکل وجود متولی دوگانه در انتشار اوراق توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی
 - ◀ رفع مشکلات موضوع تضمین انواع صکوک توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی
 - ◀ لزوم تعهد دولت به بازپرداخت سود و اصل اوراق دولتی و پیش بینی منابع لازم در بودجه سنواتی

شفاف سازی و هوشمندسازی عملیات مالی دولت (توسعه و استقرار خزانه داری الکترونیک)

معاونت نظارت مالی و خزانه داری کل کشور در راستای اصل ۵۳ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران متولی مدیریت و نظارت کلان بر عملیات دریافت ها و پرداخت های دستگاه های اجرایی دولتی می باشد و با عنایت به ضرورت بروز رسانی و مدرنیته کردن فرآیندهای خزانه داری با توجه به بلوغ

سازمانی و نیاز به ارتقاء عملکرد خزانه‌داری ایران در سطح کشورهای توسعه یافته و استفاده بهینه از فناوری و تکنولوژی های نوین اطلاعات به منظور افزایش بهره‌وری، شفاف‌سازی و هوشمندسازی عملیات مالی دولت، ارتقاء سلامت اداری و تسریع در فرآیندهای اجرایی .. اقدام به مدرن‌سازی خزانه‌داری در قالب خزانه‌داری الکترونیک کرده است. براین اساس طرح توسعه و استقرار سیستم کلان خزانه‌داری الکترونیک براساس برنامه استراتژیک وزارت امور اقتصادی و دارایی و پروژه های اقتصاد مقاومتی تعریف و در دست اقدام است.

اهداف کلان پروژه

- ◀ هوشمندسازی و شفاف‌سازی عملیات مالی دولت، توسعه و استقرار خزانه‌داری کل کشور
- ◀ توسعه خدمات الکترونیکی و استقرار سامانه های هوشمند مالی و محاسباتی در خزانه‌داری کل کشور
- ◀ استقرار نظام جامع مدیریت مالی، مدیریت نقدینگی و توسعه خزانه‌داری مدرن با بهره‌گیری از الگوهای بین‌المللی و ایجاد حساب واحد خزانه.
- ◀ ارتقاء نظارت و کنترل های مالی بر عملکرد مالی دستگاه های دولتی.
- ◀ رصد وضعیت دریافت‌ها و پرداخت‌های دستگاه‌های اجرایی و تهیه گزارشات مالی برخط.
- ◀ ارتقاء نظام نظارت بر اجرای بودجه و تهیه گزارشات عملکرد بودجه ای دولت (ملی و استانی).
- ◀ بسترسازی مناسب برای استقرار نظام بودجه‌ریزی بر مبنای عملکرد.

مهم‌ترین اقدامات انجام گرفته در راستای اجرای پروژه

- ◀ اجرای پایلوت *Banklet* مرحله اول - انتقال وجه از حساب های بانک مرکزی به سایر حساب ها نزد بانک مرکزی. مرحله دوم- انتقال از حساب بانک مرکزی به حساب های سایر دستگاههای اجرایی نزد سایر بانک‌ها.
- ◀ ایجاد ۱۳۰ فقره شناسه واریز بر اساس دستور العمل ساماندهی جدید.
- ◀ تجمیع ۱۱۷ فقره حساب مربوط به سپرده.

- ◀ جمع آوری و خلاصه سازی نظر مدیران و مشاوران نظارت مالی و خزانه داری کشور و مدیران استان ها در خصوص گزارش نهایی مدل مفهومی و ارسال آن به شرکت آینده نگاران فناوری و مدیریت آروین
- ◀ حذف دسته چک شرکت های دولتی و وجوه اختصاصی به طور کامل.
- ◀ نصب و راه اندازی سامانه پرداخت الکترونیک (بانکواره-*Banklet*) در خزانه معین استان های زنجان، تهران، فارس، قزوین، سمنان، قم، مرکزی، همدان، خراسان جنوبی و هرمزگان.
- ◀ برگزاری هفت جلسه مربوط به پروژه مستندسازی فرآیندها (جلسات هشتم تا چهاردهم) در اداره کل خزانه با حضور شرکت آروین و همکاران اداره های پرداخت حقوق، شرکت های دولتی، پرداخت مرکز، فرآیندهای مربوط به ماده ۳۲ قانون برنامه و بودجه، پرداخت اعتبارات اختصاصی، پرداخت اعتبارات استانی، مواد (۱۰، ۱۲، ۸۰)، ۲٪ نفت خام و حساب ۲۴۰ خزانه

جدول ۹. اهداف کمی پروژه و میزان تحقق آن

عنوان هدف کمی	واحد اندازه گیری	هدف سال ۱۳۹۵	میزان تحقق	درصد تحقق هدف سال ۱۳۹۵
ساماندهی حساب های بانکی پرداخت دستگاه های اجرایی	تعداد	۹۰۰۰۰	۹۰۰۰۰	۱۰۰
کاهش و حذف دسته چک های کاغذی	تعداد	۷۲۰	۷۲۰	۱۰۰
تدوین مدل مفهومی خزانه داری الکترونیکی	گزارش	تدوین سند مدل مفهومی	تهیه گردیده است	۱۰۰
تهیه دستور العمل حسابداری خزانه داری کل کشور	دستور العمل	تهیه و ابلاغ دستور العمل	تهیه و ابلاغ گردید	۱۰۰

مهم ترین نتایج و دستاوردها

- ◀ حذف تعداد ۱۰۲ فقره دسته چک شرکت‌های دولتی و وجوه اختصاصی.
- ◀ حذف ۴۷۹ فقره دسته چک مربوط به حساب های عمومی
- ◀ تجمیع ۱۱۷ فقره حساب مربوط به سپرده.
- ◀ ایجاد ساختار شناسه واریز واحد برای ۱۳۰ دستگاه اجرایی
- ◀ انسداد ۲۹۵۱ فقره حساب توسط خزانه کل.
- ◀ انسداد ۱۷۹۸۷ فقره حساب توسط خزانه معین استان‌ها.
- ◀ تولید سند محتوایی آرشیو اسناد الکترونیکی با مشارکت دیوان محاسبات کشور.
- ◀ متحدالشکل نمودن فرم تاییدیه دریافتی و پرداختی خزانه‌داری کل (منابع و مصارف).
- ◀ ایجاد فرم واحد برای درخواست وجه به صورت الکترونیک

مهم ترین موانع و چالش‌های مرتبط با پیشرفت عملیاتی پروژه

- ◀ نبود بستر ارتباطی مناسب و امن در سراسر کشور
- ◀ عدم تامین امکانات و تجهیزات سخت افزاری و نرم افزاری بانکی لازم توسط بانک مرکزی
- ◀ عدم ارتباط برخط با سازمان برنامه و بودجه کشور
- ◀ وجود برخی حسابهای بانکی دستگاه‌های اجرایی بدون اطلاع و مجوز خزانه داری کل کشور.

گام‌های آتی برای بهبود و رفع موانع پیشرفت عملیاتی (در سال ۱۳۹۶)

- ◀ ارتقاء کیفیت دسترسی به خدمات نرم افزاری در بسترهای امن و شبکه ملی اطلاعات کشور
- ◀ مدیریت ذینفعان، مدیریت تغییر و فرهنگ سازی: آموزش ذیحسابان و نمایندگان مالی دستگاه‌های اجرایی و همکاران خزانه معین استان‌ها، تهیه محتوا و تدوین فیلم پروژه، تهیه و تدوین بروشور پروژه برای ارسال به ذینفعان کلیدی.
- ◀ مدیریت مالی خزانه‌داری کل: طراحی و پیاده‌سازی سامانه مدیریت مالی خزانه‌داری (دریافت و پرداخت الکترونیکی)، طراحی و پیاده‌سازی سیستم اطلاعات پایه خزانه‌داری کل

- ◀ گزارشگری مالی دولت: طراحی و تولید سیستم گزارشگری مالی دولت
- ◀ مدیریت و ساماندهی حساب‌های دولتی: ساماندهی حساب‌های دریافت و پرداخت شرکت‌های دولتی، برقراری سامانه‌های هوشمند گزارشگری بانکی، نصب، استقرار و اجرای سامانه پرداخت الکترونیکی در خزانه معین استان‌ها، به‌روز رسانی سامانه پرداخت الکترونیکی (بانکواره) در خزانه‌داری کل و خزانه معین استان‌ها.
- ◀ توسعه و استقرار سامانه حسابداری کل خزانه بر اساس دستور العمل مدون و ابلاغی.

مولدسازی و مدیریت دارایی‌های دولت

ایجاد تحول در نظام مالی دولت در حوزه مدیریت دارایی‌های دولت از اصول ۴۴، ۴۵ و ۸۳ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران منبعث می‌گردد. همچنین اجرای احکام مقرر در بند (۹) و (۱۶) سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی مبنی بر اصلاح و تقویت همه جانبه نظام مالی کشور با هدف پاسخگویی به نیازهای اقتصاد ملی، ایجاد ثبات در اقتصاد ملی و پیشگامی در تقویت بخش واقعی، صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور و تأکید بر تحول اساسی در ساختارها، منطقی‌سازی اندازه دولت و حذف دستگاه‌های موازی و غیر ضروری و هزینه‌های زاید با مدیریت بهینه دارایی‌های دولت در این بخش محقق خواهد شد. در این راستا تنوع بخشی منابع درآمدی و روش‌های تأمین مالی در اجرای مصوبه شماره ۵۴۹۴۵ مورخ ۱۳۹۳/۵/۱۸ شورای اقتصاد (اقتصاد مقاومتی) و اجرای بخشی از اولویت‌های راهبردی وزارت امور اقتصادی و دارایی مصوب ۱۳۹۳ در بعد افزایش ثروت آفرینی، افزایش تأمین مالی پایدار دولت، تقویت انضباط، سلامت و شفافیت مالی و اداری که مرتبط با حوزه دارایی‌های دولت می‌باشد بر لزوم مدیریت اموال و دارایی‌های دولت تأکید می‌نماید. در راستای نیل به اهداف مذکور، اصلاح نظام مالی در کلیه سطوح به ویژه مدیریت دارایی‌های دولت برای فراهم نمودن امکان پاسخگویی و ارتقاء بهره‌وری، به ضرورتی اجتناب‌ناپذیر تبدیل شده است.

اهداف کلان پروژه

- ◀ مدیریت جامع بر دارایی‌های دولت و ارتقاء بهره‌وری و مولدسازی اموال و دارایی‌های دولت
- ◀ شناسایی و دستیابی به اطلاعات، میزان کمی و کیفی و ارزش اموال و دارایی‌های دولت

- ◀ نهادهای ساز و استقرار نظام مدیریت دارایی‌های دولت و بهره‌برداری مسؤ‌لانه از آنها با اختیارات لازم و کافی
- ◀ بهینه‌سازی استفاده از اموال و دارایی‌های دولت (متناسب سازی داریی‌های با اختیارات و وظایف)
- ◀ مولد سازی دارایی‌های دولت بعنوان ابزار تأمین مالی از طریق اجاره، استتجاره، صکوک اجاره، ترهین و توثیق و ...
- ◀ پیشگیری از راکد و بلااستفاده ماندن دارایی‌های دولت با تبدیل به احسن و مولدسازی آنان

جدول ۱۰. اهداف کمی پروژه و میزان تحقق آن

عنوان هدف کمی	شاخص یا فرمول محاسبه	۹۴ محقق	هدف ۹۵	محقق ۱۲ ماهه ۹۵
ایجاد سامانه جامع اطلاعات دارایی‌های دولت (با اولویت سامانه جامع اطلاعات اموال غیر منقول دستگاه‌های اجرایی سادا)	تعداد دستگاه‌های اجرایی ثبت شده در سامانه برای ورود اطلاعات	۱۷ وزارتخانه و ۳ سازمان دولتی	ورود و ثبت ۲۵۰۰ دستگاه اجرایی	ثبت نام حدود ۱۶۰۰ دستگاه اجرایی
ثبت اطلاعات جامع اموال و دارایی‌های غیر منقول دولتی	تعداد اطلاعات اموال غیر منقول ثبت شده	بیش از ۲۰۰,۰۰۰ جلد سند مالکیت)	شناسایی و ثبت املاک دولتی در اختیار وزارتخانه و مؤسسات دولتی و ثبت اطلاعات اراضی و املاک سایر دستگاه‌های اجرایی حدود ۴۰۰,۰۰۰ رکورد	تعداد اطلاعات ثبت، تکمیل و ویرایش شده سال حدود ۳۱۵,۰۰۰ رکورد
اصلاح و تهیه مقررات مربوط به الگوی نوین مدیریت متمرکز اموال و دارایی‌های دولت	تعداد مقررات گردآوری شده مربوط به حوزه مدیریت اموال دولتی	تجمع تمام قوانین و مقررات و انجام بخشی از مطالعات تطبیقی (۴۰ درصد)	اخذ مجوز قانونی برای الگوی نوین مدیریت متمرکز اموال و دارایی‌های دولت (۹۰)	مستندسازی مطالعات مفهومی، تطبیقی و میدانی و تنظیم پیش نویس لایحه اولیه

مهم‌ترین اقدامات انجام گرفته در راستای اجرای پروژه

- ◀ نشست مدیریت دارایی‌های دولت و بازدید میدانی از وزارت دارایی کشور ترکیه
- ◀ از زمان اجرای سامانه ۱۶۰۰ دستگاه اجرایی یا بالغ بر ۳۸۰۰ کاربر ثبت نام و حدود ۳۱۵,۰۰۰ ملک دولتی را ثبت نموده‌اند.
- ◀ در بحث آموزش و زمینه سازی مدیریت تغییر و تحول این اداره کل با اعزام نمایندگان و عوامل اجرایی پروژه به استانها با برگزاری کارگاه آموزشی برای مسئولین و مجریان استانها اقدام لازم را بعمل آورده به نحوی که تا پایان سال به ۱۸ استان سفر نموده و حدود ۳۶۰۰ نفر را با رویکردهای نوین از جمله، مباحث پروژه مولدسازی و مدیریت دارایی‌های دولت، تشریح فرایندهای سامانه جامع اطلاعات اموال دستگاههای اجرایی(سادا)، آموزش دستورالعمل «نحوه و زمان شناسایی اولیه، برکناری دائمی و واگذاری دارایی‌های دولت» برای اجرای حسابداری تعهدی در بخش اموال دولتی و .. آشنا نموده است.
- ◀ آموزش مجازی سادا که با هماهنگی مرکز نوسازی و تحول اداری برای اجرای به موقع با ظرفیت ایجاد شده توسط مؤسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی تهیه شده است که از طریق سایت مؤسسه مذکور بیش از ۱۰۰۰ نفر آموزش دیده و زمینه آموزش ۱۰۰۰ نفر دیگر فراهم شده و در حال برگزاری است.
- ◀ مطابق برنامه موضوع تهیه فیلم و کلیپ در خصوص آسیب شناسی وضعیت فعلی مدیریت دارایی‌های دولت و ضرورت اجرای پروژه در حال اقدام است.
- ◀ برنامه ریزی برای برگزاری همایش ملی با عنوان «مولدسازی و مدیریت اموال و دارایی‌های دولت» به تأیید مسئولین وزارتخانه رسیده و تفاهم نامه مربوطه امضاء شده و دبیرخانه همایش در اداره کل مستقر شده و برنامه ریزی برای برگزاری در تیرماه ۱۳۹۶ بعمل آمده است.
- ◀ مطالعات مفهومی در حوزه اموال دولتی و سایر حوزه‌های مربوطه با تجمیع و بررسی قوانین و مقررات انجام و اهداف مورد انتظار در لایحه اصلاح قانون محاسبات عمومی کشور، بند ۵ ماده ۳ لایحه برنامه ششم توسعه و بند ۵ تبصره ۵ قانون بودجه سال ۱۳۹۵ و بند ۵ تبصره ۵ قانون بودجه سال ۱۳۹۶ نهایتاً برای مدیریت متمرکز اموال و دارایی دولت بر اساس مطالعات صورت

گرفته «لایحه جامع مدیریت اموال و دارایی های دولت» پیش بینی گردیده است که پس از نهایی شدن برای سیر مراحل بعدی به دولت ارائه خواهد شد

◀ نظام نوین اموال منقول غیرمصرفی دولت مطابق دستورالعمل ابلاغ شده و تاکنون بیش از ۹۰۰ دستگاه تحت پوشش قرار گرفته اند ضمن اینکه دستورالعمل «نحوه و زمان شناسایی اولیه، برکناری دائمی و واگذاری دارایی های دولت» طی بخشنامه شماره ۵۱/۵۸۶۸۷ مورخ ۱۳۹۵/۴/۲ توسط معاون محترم نظارت مالی و خزانه دار کل کشور ابلاغ و از ابتدای آذرماه نیز صرفاً اموال منقول با ارزش (بهای تمام شده) بیش از ۳۰۰,۰۰۰ ریال برچسب اموالی دریافت و ثبت خواهند شد.

مهم ترین نتایج و دستاوردها

- ◀ ثبت نام ۱۶۰۰ دستگاه اجرایی با بالغ بر ۳۸۰۰ کاربر و ثبت حدود ۳۱۵,۰۰۰ ملک دولتی
- ◀ ایجاد ارتباط سامانه پرداخت الکترونیکی قبوض انرژی دستگاه های اجرایی با سادا
- ◀ هدایت و پیشبرد اجرای سادا در دستگاه های اجرایی
- ◀ اصلاح برخی فرآیندهای در سادا که دارای ایراد بود
- ◀ دستیابی دانش بین المللی در خصوص روش های مولدسازی و نظام های مدیریت دارایی های دولت.

مهم ترین موانع و چالش های مرتبط با پیشرفت عملیاتی پروژه

- ◀ نداشتن اختیارات قانونی لازم و کافی برای مدیریت متمرکز و فعال
- ◀ عدم وجود مجوزهای قانونی برای شناسایی اموال و مولدسازی
- ◀ نبود ضمانت برای ارائه اطلاعات و مشکل کتمان آن اطلاعات توسط دستگاه های اجرایی
- ◀ نبود عزم جدی برای مدیریت اثربخش اموال دولت
- ◀ عدم تمایل به متناسب سازی و استفاده بهینه
- ◀ کثرت و تعدد قوانین حاکم بدون تقیح و بعضاً متناقض
- ◀ تنوع مراجع تصمیم گیر و عدم تخصص آنها (غیرمتمرکز)

گام‌های آتی برای بهبود و رفع موانع پیشرفت عملیاتی

- ◀ ایجاد الزام قانونی برای همکاری تمام دستگاه‌های اجرایی در ثبت اطلاعات اموال در سامانه
- ◀ آشنایی با شیوه مدیریت دارایی دولت و مولدسازی در کشورهای پیشرفته و موفق
- ◀ مفاهیم و اجماع ذینفعان در مورد اهداف مولدسازی و مدیریت دارایی‌های دولت
- ◀ مدیریت ذینفعان، مدیریت تغییر و فرهنگ سازی

عملیاتی کردن مقررات و بهبود ۸ پله‌ای رتبه کشور در شاخص سهولت انجام کسب‌وکار

طبق نتایج مطالعات بانک جهانی یکی از دلایل بیکاری بلندمدت در بسیاری از کشورها از جمله ایران، نامساعد بودن فضای کسب و کار است. بسیاری از مشکلات بازار کار ناشی از محیط کسب و کار و دیوان سالاری به هم تنیده و پرپیچ و خم و بار سنگین قوانین و مقررات است. به همین منظور در راستای اجرای تبصره ماده (۴) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار، وزارت امور اقتصادی و دارایی با اجرای این پروژه به دنبال تحقق اهداف مورد نظر در این زمینه، از طریق سه فاز ساماندهی مجوزهای کسب و کار، بهبود شاخص‌های سهولت انجام کسب و کار و بسترسازی ایجاد پنجره‌های واحد ارائه خدمات و حذف یا اصلاح قوانین و مقررات محل کسب و کار است.

اهداف کلان

- ◀ بهبود محیط کسب‌وکار و گسترش قلمرو فعالیت اقتصادی بخش‌های غیردولتی و توانمندسازی اقتصاد مردمی
- ◀ تسهیل فرایندهای ارائه خدمات و مجوزها

جدول ۱۱. اهداف کمی پروژه و میزان تحقق آن

عنوان هدف کمی	فرمول محاسبه	واحد	هدف سال ۹۵	محقق ۹۵	درصد تحقق هدف ۱۳۹۵
احصای مجوزهای کسب و کار	مجوز	تعداد	۸۰	۸۰	۱۰۰
بررسی مجوزها از منظر مبانی قانونی و ضرورت وجودی	مجوز	تعداد	۸۰۰	۷۴۷	۹۳/۴
بررسی فرایند صدور مجوزها و اصلاح فرایندها	مجوز	تعداد	۵۰۰	۴۶۳	۹۲/۶
بهبود شاخص های انجام کسب و کار (رتبه جهانی)	رتبه	-	۱۱۰	۱۲۰	۰
اولویت بندی قوانین و مقررات محل	قانون و مقررات	تعداد	۶۰	۲۲۰	۳۶۶/۷

مهم ترین اقدامات انجام گرفته در راستای اجرای پروژه

- ◀ حوزه بهبود شاخص های سهولت انجام کسب و کار و بسترسازی ایجاد پنجره های واحد ارائه خدمات:
- ◀ - آسیب شناسی شاخص های سهولت انجام کسب و کار - تدوین مصوبه در راستای بهبود شاخص انجام کسب و کار و ارسال به ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی - تعامل با دستگاه های اجرایی متولی بهبود شاخص های انجام کسب و کار در خصوص برقراری ارتباط الکترونیکی بین دستگاهی و پایش عملکرد آنها در خصوص بهبود وضعیت ایران در رتبه بندی بین المللی - راه اندازی پنجره واحد خدمات شهری در استان ها - تهیه نقشه ملی استعلامات مجوزهای کشور - تدوین دستورالعمل سامانه پیامکی پایش و بهبود محیط کسب و کار (سام) - قرارگیری سرویس استعلامات دستگاه های اجرایی بر روی بستر مرکز تبادل اطلاعات بین دستگاهی (IX ملی)
- ◀ حوزه حذف یا اصلاح قوانین و مقررات محل کسب و کار:
- ◀ راه اندازی سامانه قوانین و مقررات محل کسب و کار - احصای قوانین و مقررات محل کسب

- و کار - اولویت‌بندی قوانین و مقررات محل جهت اصلاح یا حذف - مشارکت فعال در جلسات کمیته ماده ۷۶ قانون برنامه پنجم توسعه
- ◀ حوزه ساماندهی مجوزهای کسب و کار:
- ◀ تعامل با مراجع صدور مجوز در راستای احصای تمامی مجوزها - برگزاری جلسات تخصصی با دستگاه‌های اجرایی به منظور بررسی مجوزها از منظر مبانی قانونی و ضرورت وجودی مجوزها - برگزاری جلسات کمیته تخصصی و جلسات اصلی هیأت مقررات زدایی و تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار به منظور بررسی مجوزها از منظر مبانی قانونی و ضرورت وجودی و اصلاح فرایندهای مجوزها

مهم‌ترین نتایج و دستاوردها

- ◀ بارگذاری تعداد ۸۰ عنوان مجوز در پایگاه اطلاع‌رسانی مجوزهای کسب‌وکار
- ◀ بررسی ۷۴۷ عنوان مجوز از منظر مبانی قانونی و ضرورت وجودی
- ◀ بررسی فرایندهای صدور و اصلاح فرایندهای مربوط به ۴۶۳ عنوان مجوز
- ◀ بارگذاری ۲۲۰ عنوان قانون و مقرره محل کسب‌وکار توسط ذی‌نفعان بخش خصوصی و اولویت‌بندی ۲۳ عنوان قانون و مقرره محل
- ◀ بهبود امتیاز در شاخص‌های زیر:
 - شاخص سهولت انجام کسب‌وکار: بهبود امتیاز از ۵۷,۰۸ به ۵۷,۲۶
 - نماگر شروع کسب‌وکار: بهبود امتیاز فاصله تا اقتصاد پیشرو از ۸۴,۸۶ به ۸۵,۰۶
 - نماگر اخذ مجوز ساخت‌وساز: بهبود امتیاز فاصله تا اقتصاد پیشرو از ۷۷,۹۰ به ۷۸,۵۰
 - نماگر تجارت فرامرزی: بهبود امتیاز فاصله تا اقتصاد پیشرو از ۳۹,۳۸ به ۴۰,۶۶

مهم‌ترین موانع و چالش‌های مرتبط با پیشرفت عملیاتی پروژه

- ◀ عدم بارگذاری اطلاعات توسط دستگاه‌های اجرایی در سامانه
- ◀ لزوم همکاری سایر قوا، نهادها و تشکلهای

- ◀ مقاومت دستگاهها در جهت حذف مجوزهای غیر ضروری
 - ◀ عدم آگاهی مراکز تحول و نوسازی دستگاهها از مجوزها یا عدم ارائه اطلاعات در خصوص فرایندهای صدور مجوز
 - ◀ مقاومت دستگاهها در جهت ساده سازی فرایندها
 - ◀ عدم وجود یک معیار منحصر به فرد در خصوص مجوزها و مورد توافق بین ذی نفعان
 - ◀ محدود بودن اختیارات و نبود ضمانت اجرای مناسب قوانین و مقررات
- گام‌های آتی برای بهبود و رفع موانع پیشرفت عملیاتی
- ◀ اجرای مصوبه هیأت وزیران در خصوص بهبود محیط کسب و کار با همکاری دستگاه‌های مرتبط
 - ◀ تدوین برنامه عملیاتی برای دستگاه‌های مرتبط به منظور بهبود شاخص‌های سهولت کسب و کار
 - ◀ همکاری بیشتر با دستگاهها به منظور احصاء و اصلاح قوانین و مقررات و همچنین مجوزهای مخل کسب و کار
 - ◀ الزام کلیه دستگاه‌های اجرایی که اخذ مجوز از آنها برای ثبت شرکت لازم است، به ارائه مجوز از طریق سامانه پنجره واحد اداره کل ثبت شرکت‌ها و موسسات غیر تجاری در سقف زمانی تعیین شده توسط هیئت مقررات‌زدایی و تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار
 - ◀ ایجاد بستر جهت بهره‌گیری از امضای الکترونیک توسط وزارت صنعت، معدن و تجارت مطابق با قانون تجارت الکترونیک
 - ◀ فراهم نمودن امکان انجام فرایندهای مربوط به تولید یا انتقال داده‌پیام (اسناد و استعلامات الکترونیکی) بر پایه امضای الکترونیک توسط کلیه دستگاه‌های اجرایی
 - ◀ انجام مکاتبات به منظور انعکاس واقعیات موجود در کشور در شاخص سهولت انجام کسب و کار به بانک جهانی (راستی‌آزمایی گزارش)

تکمیل فرآیند واگذاری سهام بنگاه‌های مشمول واگذاری (بنگاه‌های باقی مانده گروه ۱ و ۲)

این پروژه بنا به دلایل زیر ضرورت اساسی داشت.

- ◀ ممنوع بودن مالکیت و مدیریت دولت در فعالیتهای خارج از صدر اصل ۴۴ قانون اساسی (گروه ۱) و لزوم واگذاری بنگاهها و فعالیتهای مربوط تا پایان برنامه چهارم توسعه.
- ◀ محدود بودن مالکیت و مدیریت دولت در فعالیتهای مشمول صدر اصل ۴۴ (گروه ۲) حداکثر به میزان ۲۰٪ فعالیت هر بازار و لزوم واگذاری حداقل ۸۰٪ بنگاهها و فعالیتهای مربوط حداکثر تا پایان سال ۱۳۹۳.
- ◀ گذشت قریب به دو سال از آخرین فرصت جهت واگذاری ها و لزوم تکمیل فرآیند واگذاری ها در اسرع وقت.

اهداف کلان

- ◀ کاهش فعالیتهای تصدی گرایانه دولت و تمرکز دولت بر انجام امور حاکمیتی و نظارتی.
- ◀ افزایش سهم بخش خصوصی و تعاونی از فعالیتهای اقتصادی.
- ◀ افزایش کارائی و بهره وری بنگاههای اقتصادی.
- ◀ افزایش سطح عمومی اشتغال.
- ◀ افزایش رقابت پذیری در اقتصاد ملی.

مهم‌ترین اقدامات انجام گرفته در راستای اجرای پروژه

- ◀ قیمت گذاری، تعیین تکلیف و واگذاری ۵۰ مورد از فهرست بنگاه‌های مشمول واگذاری
- ◀ برگزاری ۳۰ جلسه در محل سازمان خصوصی سازی با دستگاه‌های ذیربط به منظور رفع چالش‌ها و مشکلات مربوط به سایر بنگاه‌ها که منجر به تعیین تکلیف ۷۱ مورد از فهرست بنگاه‌های مشمول واگذاری گردید.
- ◀ واگذاری (فروش) ارزشی معادل ۳۳۶۵۱ میلیارد ریال از سهام و دارایی‌های بنگاه‌های مشمول واگذاری به بخش خصوصی واقعی

جدول ۱۲. اهداف کمی پروژه و میزان تحقق آن

عنوان هدف کمی	فرمول محاسبه	واحد سنجش	محقق ۹۴	هدف ۹۵	تحقق ۹۵	درصد تحقق ۹۵
قیمت گذاری، تعیین تکلیف (انحلال)، اصلاح ساختار، ادغام، تحصیل، خروج از فرآیند واگذاری و ... و واگذاری بنگاه ها	تعداد بنگاه های دارای مصوبه قیمت، تعیین تکلیف شده و واگذار شده	تعداد بنگاه	از تعداد ۱۲۹ بنگاه مشمول واگذاری سال ۱۳۹۴ تعداد ۷۶ مورد قیمت گذاری، تعیین تکلیف و یا واگذار شده.	۱۰۰	۵۰	۵۰
واگذاری (فروش) بنگاه ها با تمرکز بر بخش خصوصی واقعی	نسبت ارزش بنگاه های واگذار شده به بخش خصوصی واقعی به ارزش کل بنگاه های واگذار شده	درصد	۴۳/۷	۴۳	۵۵	۱۳۷/۹
پیگیری موضوع آماده سازی سایر بنگاه ها برای واگذاری	تعداد جلسات برگزار شده	تعداد جلسه	-	۱۷	۳۰	۱۷۶/۵

مهم ترین نتایج و دستاوردها

- تحقق ۸۰ درصدی پیشرفت عملیاتی پروژه بر اساس اهداف و ضریب وزنی فعالیت های مرتبط برای سال ۱۳۹۵
- سهم ۵۵ درصدی بخش خصوصی واقعی از واگذاری ها و نتیجتاً تحقق عملکردی بیش از ۱۰۰ درصدی اهداف تعیین شده (۴۳ درصد) برای سال ۱۳۹۵

مهم ترین موانع و چالش های مرتبط با پیشرفت عملیاتی پروژه

- مقاومت دستگاه ها در برابر فرآیند خصوصی سازی
- مشکلات ساختاری و مالی برخی از بنگاه های مشمول واگذاری
- قیمت گذاری بالا و غیر واقعی برای برخی بنگاه ها

گام‌های آتی برای بهبود و رفع موانع پیشرفت عملیاتی

- ◀ کاهش تصدی‌گری دولت از طریق واگذاری (فروش) بنگاه‌ها (هدف: ۷۶ بنگاه برای سال ۱۳۹۶)
- ◀ تعیین تکلیف سایر بنگاه‌های مصوب که دارای شرایط واگذاری نمی‌باشند؛ از طریق سایر روش‌های مندرج در ماده (۱۹) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ (انحلال، ادغام، تحصیل، تجزیه، اصلاح ساختار و ...); و یا قیمت‌گذاری و آماده کردن آنها برای واگذاری و یا خروج آنها از فرآیند واگذاری‌ها (هدف: ۱۰۰ بنگاه برای سال ۱۳۹۶)
- ◀ تداوم افزایش سهم بخش خصوصی واقعی از واگذاری‌ها

ساماندهی سهام عدالت

اجرای پروژه ساماندهی سهام عدالت به دلایل زیر از اهمیت راهبردی برخوردار

بود.

- ◀ شروع اجرای طرح توزیع سهام عدالت از سال ۱۳۸۵ و لزوم ساماندهی و تکمیل طرح توزیع سهام عدالت با توجه به اتمام مهلت ۱۰ ساله قانونی برای پرداخت اقساط و تکمیل طرح
- ◀ واگذاری سهام شرکت‌های دولتی به شش دهک پایین درآمدی با تقسیط ده ساله و تخفیف ۵۰ درصدی برای دو دهک اول در چارچوب مواد ۳۴ الی ۳۸ قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی و لزوم تعیین تکلیف این سهام

اهداف کلان

- ◀ گسترش مالکیت در سطح عموم مردم به منظور تامین عدالت اجتماعی.
- ◀ تشویق اقشار مردم به سرمایه‌گذاری.
- ◀ بهبود درآمد خانوارها.

جدول ۱۳. اهداف کمی پروژه و میزان تحقق آن

عنوان هدف کمی	فرمول محاسبه	واحد سنجش	عملکرد ۹۴	هدف ۹۵	عملکرد ۹۵	درصد تحقق ۹۵
تکمیل ارزش بر تفوی سهام عدالت	درصد پیشرفت اقدامات	درصد	اجرای طرح توزیع سهام عدالت از سال ۱۳۸۵ آغاز گردیده است؛	۸۰	۸۰	۱۰۰
بالایش و بروز رسانی اطلاعات مشمولین	درصد پیشرفت	درصد	لیکن پروژه «ساماندهی سهام عدالت» با اهداف و زیر	۷۰	۷۰	۱۰۰
فرونگ سازی و اطلاع رسانی در خصوص سهام عدالت	درصد پیشرفت	درصد	پروژه های مربوط برای سال ۱۳۹۵ تعریف شده است.	۵۰	۵۰	۱۰۰
تعیین وضعیت حقوقی مشمولین	درصد پیشرفت	درصد		۶۰	۶۰	۱۰۰
آزاد سازی سهام عدالت	درصد پیشرفت	درصد		۱۰	۱۰	۱۰۰

مهم ترین اقدامات انجام گرفته در راستای اجرای پروژه

- ◀ استمرار برگزاری جلسات در سازمان خصوصی سازی در دو بخش مجزا (ستاد ساماندهی سهام عدالت و کمیته فنی ساماندهی سهام عدالت جمعاً ۶۹ جلسه) به منظور تصویب و تبیین راهکارها و پیشبرد اهداف پروژه در راستای راه اندازی سامانه تعامل با مشمولین.
- ◀ تدوین پیش نویس، پیگیری و نهایتاً تصویب مصوبه شورای عالی اجرای سیاست های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی در خصوص اصلاح تبصره های ذیل ماده ۶ آئین نامه اجرائی سهام عدالت.
- ◀ پیگیری و رصد برگزاری مجامع عمومی مربوط به عملکرد سال ۱۳۹۴ شرکت های سرمایه پذیر سهام عدالت و بررسی و رسیدگی به تقاضای افزایش سرمایه برخی از آنها.
- ◀ قیمت گذاری سهام شرکت های قیمت گذاری نشده به منظور اخذ مصوبات هیأت واگذاری نظیر شرکت های غله و خدمات بازرگانی مناطق ۵ گانه.
- ◀ پیگیری و نهایتاً تصویب پیش نویس مصوبه هیأت وزیران در مورد ساماندهی شرکت های

پالایشگاه‌های نفت موجود در سید سهام عدالت .

◀ ارائه پیشنهاد و نهایتاً تصویب مصوبه شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی در خصوص وصول سود سهام عدالت شرکت‌های سرمایه پذیر تا زمان آزاد سازی سهام مذکور و پرداخت سود به مشمولین طرح و همچنین میزان سهام متعلق به برخی مشمولین دو دهک پایین درآمدی با اقساط قابل تسویه بیش از ۵۰ درصد ارزش سهام تخصیص یافته به آنان دریافت، به روزرسانی و اعمال آخرین تغییرات هویتی و حیات و ممت مشمولین سهام عدالت از طریق تعامل با سازمان ثبت احوال کشور .

◀ راه اندازی پایگاه اطلاع رسانی سهام عدالت و تعیین www.samanese.ir به عنوان سامانه ساماندهی سهام عدالت .

◀ بهره برداری رسمی از سامانه ساماندهی سهام عدالت با حضور معاون اول محترم رئیس جمهور با امکان ارائه صورتحساب مشمولین، صدور و پرداخت قبض مانده بدهی اقساط تسویه نشده سهام عدالت

◀ تعیین تکلیف دو دهک پایین درآمدی مشمولین سهام عدالت که شامل تخفیف ۵۰ درصدی در سهام مورد واگذاری می باشند (به استناد مصوبه شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی)

◀ اقدام جهت اخذ اطلاعات مربوط به متوفیان طرح توزیع سهام عدالت از سازمان ثبت احوال به منظور فراهم آوردن بستر لازم جهت تعامل با وراث آنان

◀ محاسبه و جمع بندی نهایی میزان بازپرداخت مطالبات دولت با لحاظ مبالغ واریزی به حساب خزانه، مانده مطالبات قابل وصول از شرکت‌های سرمایه‌پذیر و واریز نقدی مشمولین در جهت تعیین تکلیف و شفاف سازی شرکت‌های قابل واگذاری به مشمولین سهام عدالت

مهم‌ترین نتایج و دستاوردها

◀ تعامل مناسب با دستگاه‌های ذیربط به منظور پالایش و بروزرسانی بانک اطلاعاتی مشمولین سهام عدالت

- ◀ تصویب مصوبه پیشنهادی به شورای عالی اصل (۴۴) قانون اساسی در جهت ساماندهی طرح توزیع سهام عدالت
- ◀ بازنگری در قوانین و مقررات موجود سهام عدالت و رفع برخی موانع موجود
- ◀ پالایش و بروز رسانی اطلاعات مشمولین سهام عدالت
- ◀ راه اندازی سامانه ساماندهی سهام عدالت به منظور تعامل الکترونیکی با مشمولین و برقراری امکان رویت صورت حساب، مشخص شدن آخرین وضعیت سهامداری و واریز مانده اقساط تسویه نشده مشمولین
- ◀ پیشرفت عملیاتی پروژه به میزان ۱۰۰ درصد

نگاه ویژه: احقاق حق فراموش شده کارگران فصلی ساختمانی در طرح سهام عدالت

طرح توزیع سهام عدالت که در دولت قبل اجرا شده بود دارای کاستی‌های اساسی در طراحی و اجرا بود. دولت یازدهم بلافاصله بعد از آغاز به کار، ساماندهی طرح سهام عدالت را در دستور کار خود قرار داد و بسته سیاستی جامعی را برای حل مشکلات متعدد این طرح تهیه نمود. یکی از اقداماتی که در اجرای این بسته سیاستی اجرا شد تکمیل مشمولان طرح با افزودن کارگران فصلی و ساختمانی و خانواده تحت پوشش آنها بود.

در دولت یازدهم حدود ۷ میلیون کارگر ساختمانی و فصلی و خانواده آنها مشمول سهام عدالت شدند و به این ترتیب تعداد مشمولان به حدود ۵۰ میلیون نفر رسید. در صورتی که این هفت میلیون کارگر فصلی ساختمانی و خانواده آنها ثبت نام نمی شدند هم خود کارگران و هم هر کدام از اعضای خانواده آنان از حق مالکیت این سهام و سود آن که از امسال پرداخت آن به مشمولان آغاز می شود محروم می شدند.

مهم ترین موانع و چالش‌های مرتبط با پیشرفت عملیاتی پروژه

- ◀ پیچیدگی‌های مربوط به اجرای کامل تصویبنامه شورای عالی اصل (۴۴) قانون اساسی پیرامون ارائه صورت حساب به کلیه مشمولین طرح توزیع سهام عدالت
- ◀ طولانی شدن فرآیند تصویب لایحه «ساماندهی سهام عدالت»

گام‌های آتی برای بهبود و رفع موانع پیشرفت عملیاتی

- ◀ تکمیل فرآیند ارائه صورت حساب به مشمولین سهام عدالت

- ◀ واریز سود سهام عدالت به حساب مضمولین
- ◀ تعیین تکلیف پرتفوی سهام عدالت
- ◀ ایجاد صندوق‌های سرمایه‌گذاری قابل معامله (ETF) در بورس یا فرابورس (در صورت تصویب لایحه مربوطه)
- ◀ انتقال سهام شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی به صندوق‌های سرمایه‌گذاری (در صورت تصویب لایحه مربوطه)
- ◀ انتقال سهام صندوق‌های سرمایه‌گذاری به مضمولین (در صورت تصویب لایحه مربوطه)
- ◀ تعیین نحوه اعمال مدیریت و مالکیت بر شرکت‌های سرمایه‌پذیر (در صورت تصویب لایحه مربوطه)
- ◀ تعیین تکلیف شرکت‌های تعاونی سهام عدالت شهرستانی و شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی

پیاده‌سازی طرح جامع مالیاتی

وصول مالیات نیاز به سیستم‌های دقیق و کارآمد در سطح کشور دارد. هرچقدر کارآمدی سیستم‌های یادشده بیشتر باشد، هم وصول مالیات با دقت و سرعت بیشتری صورت می‌گیرد و هم مالیات‌دهندگان احساس نظم، دقت و در نتیجه عدالت بیشتری در پرداخت مالیات خود می‌کنند. بر این اساس طراحی، پیاده‌سازی و اجرای سیستم‌های کارآمد تشخیص و وصول مالیات، می‌تواند از جمله مهم‌ترین روش‌های افزایش کارآمدی و ثمربخشی نظام مالیاتی کشور باشد. طرح جامع مالیاتی به‌عنوان طرحی راهبردی در حوزه اقتصاد ایران است تا با بهره‌گیری از مجموعه ظرفیت‌های موجود، تحولی اساسی در نظام مالیاتی کشور در ابعاد گوناگون قوانین و مقررات، فرهنگ مالیاتی و تمکین، فناوری، فرایندها، نیروی انسانی و ساختار و ... ایجاد نماید.

اهداف کلان

- ◀ کاهش تعاملات حضوری با مودیان
- ◀ تعامل الکترونیکی اطلاعات با سایر دستگاه‌ها و تکمیل پایگاه اطلاعاتی مودیان

- ◀ عملیاتی سازی مدیریت ریسک مالیاتی و حسابرسی هوشمند
- ◀ تغییر عملیات پرونده های مالیاتی از متکی به فرد به متکی به سامانه و با تفکیک وظایف
- ◀ توسعه خود اظهاری و کاهش نسبت پرونده های مورد حسابرسی مالیاتی
- ◀ افزایش کارائی عملیات مالیاتی
- ◀ افزایش رضایت صاحبان منافع
- ◀ کاهش هزینه های عملیاتی
- ◀ افزایش درآمدهای مالیاتی

جدول ۱۴. اهداف کمی پروژه و میزان تحقق آن

هدف کمی	هدف	محقق	واحد سنجش	نام زیر پروژه ها
۹۵	۹۵	۹۴	درصد پیشرفت	الف) محور زیرساخت
			درصد پیشرفت	ب) محور پورتال اینترنتی خدمات مودیان
			درصد پیشرفت	ج) محور پوشش کامل
			درصد پیشرفت	د) محور پیاده سازی
			درصد پیشرفت	ه) محور سامانه نرم افزاری یکپارچه مالیاتی
			درصد پیشرفت	و) محور بانک اطلاعاتی مودیان
			درصد پیشرفت	ز) محور امنیت سامانه
			درصد پیشرفت	پیشرفت میانگین کل پروژه ها
			درصد پیشرفت	برش استانی برنامه اقدام ۹۵
			درصد پیشرفت	درصد پیشرفت عملیاتی پروژه

مهم ترین اقدامات انجام گرفته در راستای اجرای پروژه

- ◀ تکمیل نهایی پروژه توسعه اجرای صدور خودکار اوراق قطعی توسط سامانه یکپارچه

۱. از آنجایی که برنامه ریزی پروژه پیاده سازی طرح جامع مالیاتی (برنامه اقدام ۹۵ و برش استانی) مربوط به سال ۱۳۹۵ می باشد لذا عملکردی برای سال ۱۳۹۴ درج نشده است و این عملکرد صفر منظور شده است.

- ◀ تکمیل نهایی پروژه انتقال نرم افزار مدیریت اسناد و مدارک به محیط سرورهای IBM
- ◀ تکمیل نهایی پروژه رفع اشکالات نرم افزار مدیریت اسناد و مدارک در محیط خوشه بندی شده
- ◀ تکمیل نهایی پروژه پیاده سازی و آزمایش فرآیند سامانه‌ای جدید در رابطه با استرداد
- ◀ تکمیل نهایی پروژه رفع مشکل عملیاتی فرآیند پیاده سازی شده حسابرسی متمرکز
- ◀ تکمیل نهایی پروژه وزن دهی و اجرای عملیاتی آزمایشی قواعد موتور ریسک
- ◀ تکمیل نهایی پروژه اجرای قواعد ریسک و ارزیابی ریسک مودیان براساس این قواعد و انتخاب برای حسابرسی
- ◀ تکمیل نهایی پروژه عملیاتی سازی پورتال تعاملی نقل و انتقال املاک و اتصال آن به سامانه یکپارچه به اضافه رفع مشکلات فرآیندی
- ◀ تکمیل نهایی پروژه تأمین تجهیزات سخت افزاری ادارات امور مالیاتی باقیمانده
- ◀ تکمیل نهایی پروژه عملیاتی سازی سامانه مدیریت تجهیزات در شبکه سراسری سازمان
- ◀ تکمیل نهایی پروژه اتصال لیست مالیات حقوق به سامانه یکپارچه و انبار داده (DWH) مربوطه
- ◀ تکمیل نهایی پروژه توسعه اجرای پایلوت سامانه در منابع مالیاتی ارزش افزوده، نقل و انتقال املاک، سرقفلی، مستغلات اجاری، حق تمبر، ارث، حقوق و تکلیفی
- ◀ تکمیل نهایی پروژه آماده سازی محیط خوشه بندی اصلی (۱۲+۵) در مرکز داده اصلی کوتاه مدت

مهم‌ترین نتایج و دستاوردها

- ◀ اجرای تنظیمات، راه اندازی و بهره برداری آزمایشی سامانه یکپارچه مالیاتی (ITS) توسط کلیه ادارات کل امور مالیاتی
- ◀ اخذ مجوزهای پدافند غیرعامل در رابطه با بهره برداری از سامانه و اجزاء تولید و خارج از کشور آن
- ◀ انجام انتقال نرم افزار مدیریت اسناد و مدارک به محیط سرورهای IBM
- ◀ انجام پیاده‌سازی و آزمایش فرآیند سامانه‌ای جدید در رابطه با استرداد
- ◀ انجام تغییرات سامانه اجرائی سازی پورتال اینترنتی جدید لیست مالیات حقوق

- ◀ انجام رسیدگی و حسابرسی پرونده‌های منتخب انتقال یافته به سامانه نرم افزار یکپارچه مالیاتی - کلیه ادارات کل مراحل اول تا سوم پیاده سازی طرح
- ◀ انجام طراحی و پیاده سازی سیستم مانیتورینگ سامانه یکپارچه مالیاتی
- ◀ انجام قواعد ریسک و ارزیابی ریسک مودیان براساس این قواعد و انتخاب برای حسابرسی
- ◀ ایجاد اتصال اظهارنامه‌های مستغلات به سامانه یکپارچه
- ◀ ایجاد اتصال لیست مالیات حقوق به سامانه یکپارچه و انبار داده مربوطه
- ◀ ایجاد امکان دسترسی مستقیم به اطلاعات بانک اطلاعات مودیان مربوط به هر مودی از داخل سامانه یکپارچه *eris*
- ◀ بهبود اجرای پایلوت سامانه در منابع مالیاتی ارزش افزوده، نقل و انتقال املاک، سرقفلی، مستغلات اجاری، حق تمبر، ارث، حقوق و تکلیفی
- ◀ رفع اشکالات نرم افزار مدیریت اسناد و مدارک در محیط خوشه بندی شده

مهم ترین موانع و چالش‌های مرتبط با پیشرفت عملیاتی پروژه

- ◀ عدم تخصیص اعتبارات مورد نیاز اجرای پروژه‌های برنامه
- ◀ عدم همکاری کامل اکثر دستگاه‌های موضوع ماده ۱۶۹ مکرر جدید و ماده ۱۲۰ برنامه پنجم توسعه
- ◀ پیچیدگی‌ها و فرایند طولانی اخذ مجوزهای امنیتی سامانه یکپارچه مالیاتی
- ◀ پیچیدگی‌ها و فرایند طولانی واگذاری پروژه‌های نیازمند برون سپاری
- ◀ پیچیدگی‌های فنی پیش نیازهای اجرای پروژه‌ها
- ◀ وابستگی متقابل پروژه‌ها و اقدامات برنامه
- ◀ پیچیدگی کار با پیمانکار خارجی طرح جامع مالیاتی

گام‌های آتی برای بهبود و رفع موانع پیشرفت عملیاتی

توسعه پروژه طرح جامع مالیاتی در قالب زیر پروژه‌های زیر در دستور کار سازمان امور مالیاتی

کشور قرار دارد.

- ◀ برنامه عملیاتی سال ۱۳۹۶ طرح جامع مالیاتی و مرکز فناوری اطلاعات
 - سامانه‌های نوین مالیاتی
 - نرم‌افزارهای اصلی مالیاتی
 - سخت‌افزار و شبکه و مرکز داده
 - پیاده‌سازی ملی طرح جامع مالیاتی
- ◀ برنامه برش استانی پیاده‌سازی ملی طرح جامع مالیاتی در سال ۱۳۹۶
 - تکمیل پیاده‌سازی ملی طرح جامع مالیاتی در ادارات امور مالیاتی
 - تکمیل ادارات امور مالیاتی *e-Tax* طرح جامع مالیاتی

پیاده‌سازی کامل مالیات بر ارزش افزوده

از آنجا که یکی از کارکردهای اصلی نظام مالیات بر ارزش افزوده افزایش شفافیت در اقتصاد از طریق شناسایی زنجیره تولید و توزیع کالاها می‌باشد، لذا اجرای کامل قانون مالیات بر ارزش افزوده یکی از مهم‌ترین راهکارهای نظام مالیاتی کشور در جهت مقابله با فرار مالیاتی می‌باشد. برای این منظور هفت مرحله فراخوان برای مشمولین جهت پیاده‌سازی کامل مالیات بر ارزش طراحی شده است.

اهداف کلان

- ◀ تأمین و تثبیت درآمدهای پایدار و سالم برای دولت به منظور کاهش اتکا به درآمدهای نفتی
- ◀ شفاف‌سازی مبادلات اقتصادی
- ◀ ثبت نام کامل مؤدیان فراخوان شده

جدول ۱۵. اهداف کمی پروژه و میزان تحقق آن

عنوان هدف کمی	شاخص یا فرمول محاسبه		واحد سنجش	عملکرد ۹۴	هدف ۹۵	عملکرد ۹۵	عملکرد کلی پروژه
نهایی کردن لایحه دائمی تسدین قانون مالیات بر ارزش افزوده	دولت	تصویب اصلاحیه قانون مالیات بر ارزش افزوده	درصد	۵۰	۱۰۰	۱۰۰	۵۸
	مجلس		درصد	۰	۱۰۰	-	
تصویب لایحه نصب صندوق های مکانیزه فروش	دولت	تصویب لایحه نصب صندوق های مکانیزه فروش	درصد	۱۰۰	-	۱۰۰	۴۸
	مجلس		درصد	-	۱۰۰	۴۸	
تصویب آیین نامه تبصره ۲ ماده ۱۶۹ م.ق.م.م	وزارت امور اقتصادی و دارایی	تصویب آیین نامه تبصره ۲ ماده ۱۶۹ م.ق.م.م	درصد	۰	۱۰۰	۱۰۰	۸۱
	دولت		درصد	۰	۱۰۰	۸۷	
فراخوان ثبت نام			درصد	۷۷	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

مهم‌ترین اقدامات انجام گرفته در راستای اجرای پروژه

- ◀ اعلام فراخوان مرحله هفتم ثبت‌نام مالیات بر ارزش افزوده
- ◀ پیگیری تصویب و نهایی نمودن لایحه قانون دائمی مالیات بر ارزش افزوده در هیئت محترم دولت
- ◀ تخصیص و تجهیز و آموزش نیروی انسانی موردنیاز به منظور اجرای فراخوان مرحله هفتم ثبت‌نام در ادارات کل امور مالیاتی سراسر کشور
- ◀ ثبت‌نام، اطلاع‌رسانی و آموزش مؤدیان مشمول فراخوان مرحله هفتم ثبت‌نام در معاونت مالیات بر ارزش افزون و ادارات کل امور مالیاتی سراسر کشور

مهم‌ترین نتایج و دستاوردها

- ◀ تصویب لایحه قانون دائمی مالیات بر ارزش افزوده در هیئت محترم دولت و ارسال آن به مجلس شورای اسلامی جهت سیر مراحل قانونگذاری
- ◀ آموزش مؤدیان ثبت نام شده و کارکنان
- ◀ ثبت نام مؤدیان فراخوان مرحله هفتم در سراسر کشور در نظام مالیات بر ارزش افزوده
- ◀ فرهنگ سازی و اطلاع رسانی در قالب برش استانی در سراسر کشور توسط ادارات کل امور مالیاتی
- ◀ پیشرفت ۴۸ درصدی پیگیری تصویب قانون صندوق مکانیزه فروش در مجلس محترم شورای اسلامی
- ◀ شفاف سازی مبادلات اقتصادی.

مهم ترین موانع و چالش‌های مرتبط با پیشرفت عملیاتی پروژه

- ◀ عدم تصویب لایحه صندوق مکانیزه فروش در زمان برنامه‌ریزی شده مطابق پروژه
- ◀ عدم تبیین دقیق مفهوم پیاده سازی کامل مالیات بر ارزش افزوده
- ◀ عدم تحقق تصویب قانون دائمی مالیات بر ارزش افزوده و قانون صندوق مکانیزه فروش
- ◀ رواج معاملات نقدی به دلیل عدم رغبت مؤدیان از سیستم‌های الکترونیکی و بانکی به جهت

فرار از پرداخت مالیات

- ◀ وجود اقتصاد زیر زمینی (فرار مالیاتی - کدفروشی)
- ◀ نگرانی برخی از مؤدیان به دلیل شفافیت معاملات و مقاومت آنان در قابل اجرای قانون
- ◀ عدم همکاری سایر دستگاه‌های اجرایی مرتبط مانند وزارت صنعت، معدن و تجارت، اصناف و اتحادیه‌های صنفی
- ◀ مشکلات مربوط به اعمال معافیت در مناطق آزاد و ویژه اقتصادی
- ◀ کمبود نیروی انسانی در ادارات کل امور مالیاتی با توجه به افزایش تعداد مؤدیان این نظام مالیاتی

گام‌های آتی برای بهبود و رفع موانع پیشرفت عملیاتی

- از آنجایی که گام‌های پروژه پیاده‌سازی مالیات بر ارزش افزوده نهایی شده است، لذا در ادامه کار عملیاتی نمودن پروژه نصب و راه‌اندازی صندوق مکانیزه فروش برای مؤدیان مشمول طی مراحل زیر در دستور کار سازمان امور مالیاتی کشور قرار دارد.
- ◀ پیگیری تصویب لایحه صندوق مکانیزه فروش در مجلس شورای اسلامی
 - ◀ اجرای قرارداد مشاوره صندوق فروش (تحویل دستاوردها از سوی مشاور)
 - ◀ برگزاری مناقصه *RFP* سیستم هوشمند کنترل مرکزی صندوق مکانیزه فروش
 - ◀ برگزاری مناقصه حافظه مالیاتی و نرم‌افزار مالیاتی

جذب و جلب ۷ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری خارجی

دلایل زیر بیان گر ضرورت اجرای این پروژه بودند:

- ◀ جلب منابع مالی بین‌المللی برای طرح‌های اقتصادی کشور با اثرات غیر تورمی
- ◀ ارتقاء بخش خصوصی از طریق ایجاد سرمایه‌گذاری مشترک ایرانی-خارجی با هدف جذب فناوری و ارتقاء بهره‌وری
- ◀ رشد صادرات و کسب بازارهای صادراتی (ورود شرکت‌های مشترک ایرانی به زنجیره تامین شرکتهای خارجی)

- ◀ افزایش توان تولید داخلی و ارتقاء توان مدیریتی کشور
- ◀ اشتغالزایی به خصوص برای فارغ التحصیلان دانشگاهی

اهداف کلان

- ◀ جلب و جذب ۷ میلیارد دلار سرمایه گذاری خارجی
- ◀ تجهیز منابع مالی برای اقتصاد کشور با اثرات غیر تورمی
- ◀ تامین بخشی از منابع مالی مورد نیاز طرحهای سرمایه گذاری کشور (خصوصی و دولتی) جهت پوشش شکاف میان پس انداز و سرمایه گذاری ملی

جدول ۱۶. اهداف کمی پروژه و میزان تحقق آن

عنوان هدف کمی	فرمول محاسبه	واحد	عملکرد ۹۴	هدف ۹۵	عملکرد ۹۵	تحقق ۹۵
جلب ۷ میلیارد دلار سرمایه گذاری خارجی	میزان سرمایه گذاری جلب شده	میلیون دلار	۶۷۰۰	۷۰۰۰	۹۶۱۴/۲	۱۳۸/۰۵
جذب ۱ میلیارد دلار سرمایه گذاری خارجی	میزان سرمایه گذاری جلب شده	میلیون دلار	۹۰۰	۱۰۵۰	۳۳۰۰	۳۱۴/۳

مهم ترین اقدامات انجام گرفته در راستای اجرای پروژه

- ◀ موافقتنامه‌های دوجانبه تشویق و حمایت سرمایه گذاری خارجی
- ◀ کارگاه آموزشی سرمایه گذاری خارجی
- ◀ فرصت یابی پروژه های سرمایه گذاری
- ◀ بازاریابی شامل شرکت در همایش های بین المللی داخلی و خارجی و تبادل هیات های سرمایه گذاری
- ◀ راهنمایی و مشاوره متقاضیان سرمایه گذاری خارجی در مرکز خدمات

- ◀ تشکیل کمیته اقتصاد مقاومتی در سازمان به منظور پیگیری، نظارت، بهبود و روزآمدسازی برنامه اقتصاد مقاومتی
- ◀ برگزاری کارگروه و کمیته های مشترک سرمایه گذاری
- ◀ ارائه خدمات متفاوت به سرمایه گذاران خارجی موجود (خدمات سی گانه)

مهم ترین نتایج و دستاوردها

- ◀ جذب و ثبت میزان ۳۳۰۰ میلیون دلار سرمایه گذاری خارجی در سازمان سرمایه گذاری خارجی
- ◀ جلب میزان ۹۶۱۴/۲ میلیون دلار بابت ۱۱۶ طرح مصوب سرمایه گذاری خارجی

مهم ترین موانع و چالش های مرتبط با پیشرفت عملیاتی پروژه

- ◀ پیچیدگی مذاکرات با کشورهای عضو اتحادیه اروپا به دلیل مقررات حاکم بر آن اتحادیه
- ◀ کمبود منابع مالی (بودجه) جهت تامین هزینه های سفر نمایندگان سازمان و میزبانی از هیات های خارجی
- ◀ اکثر فرصت های ارائه شده به سازمان در چارچوب استانداردها نبوده و فاقد مطالعات امکان سنجی می باشد.
- ◀ دشواری صدور ویزا، عدم وجود بازار آتی ارز
- ◀ وجود مشکلات بانکی در نقل و انتقال ارز، مشکل افتتاح حساب بانکی ارزی
- ◀ عدم اقدام جدی برخی از بانکها و دستگاه های اجرایی برای حل و فصل باقی مانده بدهی های معوق
- ◀ مشکلات فراروی فضای کسب و کار
- ◀ عدم استفاده از استانداردهای بین المللی در تهیه صورتهای مالی شرکتها
- ◀ کمبود بودجه و منابع مالی سازمان سرمایه گذاری به عنوان متولی سرمایه گذاری خارجی در ایران
- ◀ ناکافی بودن اختیارات مراکز خدمات سرمایه گذاری استان ها

- ◀ ریسک بالای اعتباری کشور
- ◀ ظرفیت پایین سیستم بانکی به منظور ارائه خدمات بانکی سریعتر و با هزینه کمتر
- ◀ دونرخی بودن ارز

گام‌های آتی برای بهبود و رفع موانع پیشرفت عملیاتی

- ◀ آموزش بخش خصوصی، عمومی و دولتی (صاحبان فرصتهای سرمایه گذاری) مبنی بر تهیه اولویتهای و فرصتهای سرمایه گذاری در چارچوب استانداردهای بین المللی و قابل عرضه در بازار های بین المللی
- ◀ تشکیل شبکه ارتباطی مجازی سازمان سرمایه گذاری و سفارتخانه ها و نمایندگی های ج.ا.ایران در خارج از کشور جهت تبادل موثر اطلاعات و مشارکت آنان در امر بازاریابی فرصتهای سرمایه گذاری کشور
- ◀ برگزاری و شرکت در همایشهای داخلی و بین المللی معرفی فرصتهای سرمایه گذاری خارجی در ایران
- ◀ تعامل موثر با مراکز خدمات سرمایه گذاری استانها و ایجاد هم افزایی جهت تامین مالی بخشی از پروژه و فرصتهای سرمایه گذاری توسعه ای و اقتصادی استانها از طریق سرمایه گذاری مستقیم خارجی
- ◀ تسهیل و تسریع در صدور مجوز سرمایه گذاری خارجی با راه اندازی پنجره واحد سرمایه گذاری

تدوین برنامه گسترش تعاملات اقتصادی بین المللی، اجرا و نظارت بر حسن و اجرای آن

امروزه یکی از اهداف اساسی کشورها در تنظیم سیاست خارجی دستیابی به منافع اقتصادی می باشد و اساساً در این راستا، دستیابی به بازارهای مصرف و افزایش حجم تجارت خارجی، جذب سرمایه گذاری خارجی، تأمین نیازهای مالی و تکنولوژیک از بازارهای بین المللی، صدور خدمات فنی و مهندسی و ... برای کلیه کشورها، هدفی راهبردی در حوزه سیاست خارجی به شمار می آورد. از این

رو می‌بایست به مقوله تنظیم روابط اقتصاد خارجی توجه جدی نمود. جمهوری اسلامی ایران نیز که وفق سند چشم‌انداز در نظر دارد تا سال ۱۴۰۴ تبدیل به قدرت اول منطقه گردد و کشور را به سمت توسعه اقتصادی مبتنی بر دانایی رهنمون سازد، لازم است علاوه بر اصلاحات اقتصادی در داخل، به تعاملات اقتصادی بین‌المللی و تنظیم روابط اقتصادی با کشورهای دیگر توجه مضاعفی معطوف سازد چرا که اصلاحات اقتصادی داخلی و گسترش روابط اقتصادی خارجی مکمل یکدیگر بوده و این دو می‌توانند باعث هم‌افزایی یکدیگر شوند. لذا اقتصاد کشور برای جهش به سمت قدرت اقتصادی اول منطقه نیاز به توسعه روابط اقتصادی خارجی دارد و ارتباطات اقتصادی با جهان خارج در کنار اصلاحات اقتصادی داخلی، ابزار ضروری توسعه اقتصادی کشور بوده و بدون توجه به این ابزارها، توسعه اقتصادی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی محقق نخواهد شد.

اهداف کلان

- ◀ بهره‌گیری از ظرفیت‌های محیط خارجی در جهت منافع ملی
- ◀ بهبود جایگاه و تصویر اقتصادی و سیاسی کشور از طریق ایجاد ارتباط موثر با سایر کشورها و سازمان‌های بین‌المللی
- ◀ ایجاد بستر لازم برای حضور در بازارهای مالی بین‌المللی
- ◀ ایجاد بستر لازم برای عرضه بین‌المللی محصولات تولیدی کشور در بازارهای خارجی
- ◀ بهبود روابط کارگزاری بین بانکی و گسترش روابط بیمه‌ای

جدول ۱۷. اهداف کمی پروژه و میزان تحقق آن

عنوان هدف کمی	واحد سنجش	محقق ۹۴	هدف ۹۵	عملکرد ۹۵	درصد تحقق هدف ۱۳۹۵
ارتقای رتبه اعتباری کشور (کاهش ریسک)	رتبه	۷	۶	۶	۱۰۰
تهیه سند گسترش تعاملات اقتصادی بین‌المللی	سند	۱	۱۰	۰	۰

مهم‌ترین اقدامات انجام گرفته در راستای اجرای پروژه

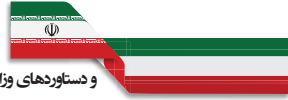
- ◀ تدوین سند همکاری مشترک با بانک توسعه اسلامی
- ◀ تصویب پروژه‌های دارای اولویت از طریق منابع بانک توسعه اسلامی
- ◀ همکاری با موسسات وابسته به بانک توسعه اسلامی
- ◀ تشکیل کمیته راهبری با مشارکت بانک مرکزی، سازمان برنامه و بودجه و سازمان سرمایه گذاری امور فاینانس های خارجی
- ◀ امور مطالبات از سایر کشورها
- ◀ الحاق به بانک جدید التاسیس سرمایه گذاری زیرساخت آسیا (AIIB)
- ◀ برنامه های ظرفیت سازی استان ها
- ◀ تقویت و بهبود روابط اقتصادی خارجی

مهم‌ترین نتایج و دستاوردها

- ◀ انعقاد موافقتنامه‌های تشویق سرمایه‌گذاری با کشورهای مطرح
- ◀ بسترسازی برای تجهیز منابع فاینانس متنوع و متعارف با کشورهای مطرح
- ◀ کاهش رتبه ریسک اعتباری کشور
- ◀ بهبود مناسبات با بانک های توسعه‌ای بین المللی
- ◀ بهبود اثربخشی کمیسیون های مشترک اقتصادی ایران و دیگر کشورها
- ◀ پیشرفت عملیاتی پروژه به میزان ۶۰ درصد

مهم ترین موانع و چالش‌های مرتبط با پیشرفت عملیاتی پروژه

- ◀ تاکید بر رعایت محدودیت های اعمال شده از سوی OFAC علیه کشورمان
- ◀ تاکید اعتباردهندگان خارجی بر گنجاندن موضوع بازگشت تحریم ها و لزوم تسویه حساب فوری
- ◀ تسهیلات دریافتی از سوی کشورمان در متون قراردادهای وام و ضمانتنامه
- ◀ نگرانی کشورها از بازگشت تحریم ها علیه کشورمان به خصوص پس از انتخابات اخیر ریاست

جمهوری آمریکا

◀ توجه کشورهای هدف به منازعات و مسائل سیاسی داخلی

ایجاد بستری یکپارچه تبادلات الکترونیکی و اقتصادی IX (بی تا)

تبادل اطلاعات یکی از پایه‌ای‌ترین نیازمندی‌های جامعه اطلاعاتی است که از دیر باز مورد توجه بوده است و در هر زمانی به فراخور مسأله و امکانات موجود، راهکارهایی برای آنها ارایه شده است. بسیاری از سازمان‌ها برای تبادل اطلاعات با چالش‌هایی نظیر امنیت، مسایل قانونی، مهیا نبودن زیرساخت‌های فنی، تنوع سیستم‌های اطلاعاتی و پایگاه داده‌های مختلف، فقدان یک تعریف مشترک نسبت به اقلام و موجودیت‌های اطلاعاتی، پراکندگی و توزیع‌شدگی، درگیری در امور روزمره و فقدان سازوکارهای مناسب حاکمیت بر فرایندهای تبادل اطلاعات روبرو می‌باشند. از این رو، تبادل اطلاعات به عنوان یکی از چالش‌های فراروی بسیاری از سازمان‌ها در ارایه خدمات الکترونیکی یکپارچه و همچنین تصمیم‌گیری به‌موقع و کارآمد، مطرح است.

از سوی دیگر، سازمان‌ها و نهادهای مختلف برای انجام اموری مانند سیاست‌گذاری، تخصیص منابع، خدمت‌رسانی و نظارت و ارزیابی عملکرد، به اطلاعاتی دقیق و به‌روز نیازمند هستند که بسیاری از این اطلاعات در سازمان خودشان تولید نمی‌شود.

مسأله کلیدی که به عنوان یکی از اولویت‌های راهبردی وزارت امور اقتصادی و دارایی مطرح است، تسهیم و تبادل اطلاعات میان سازمان‌های زیرمجموعه‌های وزارتخانه (از جمله، گمرک، مالیات، بورس، بیمه، بانک‌ها، اموال دولتی، خزانه‌داری کل کشور، حسابرسی و ...) و همچنین تبادل اطلاعات با سازمان‌های خارج از حوزه وزارتخانه است.

اهداف کلان

◀ ایجاد چارچوبی برای تعامل‌پذیری یکپارچه به منظور تسهیم و تبادل اطلاعات اقتصادی - مالی کشور

جدول ۱۸. اهداف کمی پروژه و میزان تحقق آن

عنوان هدف کمی	شاخص یا فرمول محاسبه	واحد سنجش	محقق ۱۳۹۴	هدف ۹۵	عملکرد ۹۵	تحقق ۹۵
افزایش تعداد دستگاه های متصل به مرکز	تعداد دستگاه های متصل	تعداد	۲۹	۷۰	۶۶	۹۴/۳
افزایش تعداد خدمات پیاده سازی شده در مرکز	تعداد سرویس های فعال	تعداد	۲۷	۶۰	۵۸	۹۶/۷
افزایش تعداد تراکنش ها در دوره زمانی	تعداد تراکنش های ثبت شده	تعداد	۱۰۰۰۰	۴۰۰۰۰	۱۳۲۰۰۰	۳۳۰

مهم ترین اقدامات انجام گرفته در راستای اجرای پروژه

- ◀ برگزاری نشست های مشترک و تعاملات لازم با دستگاه های ارایه دهنده سرویس های عمومی از جمله سازمان ثبت احوال کشور ، شرکت پست ج.ا.ا. و سازمان ثبت اسناد و احوال کشور به منظور دریافت خدمات عمومی
- ◀ برگزاری نشست های مشترک با مراجع ذیصلاح و تصمیم ساز از جمله سازمان فناوری اطلاعات در خصوص همکاری در استقرار سایر مراکز تبادل
- ◀ اطلاعات و استفاده از زیر ساخت بستر ارتباطی شبکه ملی اطلاعات
- ◀ انجام عقد قرارداد مدیریت ابعاد حقوقی پروژه
- ◀ انجام مکاتبات، برگزاری نشست ها و تعاملات لازم با ذینفعان پروژه در خصوص شناسایی دقیق سرویس ها، اقلام اطلاعاتی و همچنین تبیین ساز کارهای اجرایی و فنی پروژه
- ◀ تحقق حداکثری تعداد دستگاه ها، سرویس ها و تراکنش های پیش بینی شده در سال ۱۳۹۵
- انجام موفقیت آمیز پروژه مدیریت تامین امنیت پروژه

- ◀ برگزاری نشست های مشترک با استان های البرز، سمنان و اصفهان در برش استانی پروژه به منظور انتقال تجارب و دانش فنی و اجرایی پروژه برای راه اندازی مراکز تبادل استانی
- ◀ تحقیق و مطالعه تطبیقی در مورد چارچوب تعامل پذیری دولت الکترونیک در سایر کشورها
- ◀ استفاده از آخرین پروتکل ها و استانداردهای امنیتی برای پیاده سازی پروژه فرهنگ سازی به منظور الزام در تبادل اطلاعات اقتصادی از طریق بستر *EIX*
- ◀ انجام هماهنگی ها و تعاملات لازم با دستگاه های اجرایی به منظور اتصال به بستر تبادل اطلاعات اقتصادی
- ◀ برگزاری جلسات مشترک با شرکت مشاور حقوقی برای تدوین اسناد حقوقی پروژه
- ◀ انعقاد تفاهم نامه با شرکت پست جمهوری اسلامی ایران و سازمان ثبت احوال و....

مهم ترین نتایج و دستاوردها

- ◀ افزایش تعداد دستگاه های متصل به مرکز به ۶۶ دستگاه (کلیه دستگاه ها)
- ◀ افزایش تعداد خدمات پیاده سازی شده در مرکز به ۵۸ خدمت (کلیه خدمات)
- ◀ افزایش تعداد تراکنش ها به ۱۳۲۰۰۰ تراکنش
- ◀ افزایش میزان صحت، اعتبار و کیفیت اطلاعات با کمک تقاطع گیری (*Cross-check*)
- ◀ حفظ محرمانگی اطلاعات تبادل شده با استفاده از مکانیزم ها و الگوریتم های رمزنگاری
- ◀ تسریع در تبادل اطلاعات و همچنین شفافیت با کمک ابزار دیده بانی خدمات در حال تبادل
- ◀ احراز اصالت و عدم انکار اطلاعات تبادل شده از طریق امضای دیجیتال
- ◀ مقیاس پذیری بالا و امکان پاسخگویی به حجم بالای سرویس های درخواستی

مهم ترین موانع و چالش های مرتبط با پیشرفت عملیاتی پروژه

- ◀ عدم تعامل لازم برخی از دستگاه های اجرایی در انتقال اطلاعات به دلیل محرمانگی داده
- ◀ عدم پیاده سازی سایر خوشه ها
- ◀ عدم همکاری دستگاه های اجرایی در برقراری ارتباط،

- ◀ عدم وجود زیرساخت داده ای و فنی مناسب در دستگاههای اجرایی برای تولید وب سرویس و تبادل اطلاعات
- ◀ عدم وجود مراکز تولید گواهینامه امضای دیجیتال مرتبط با استانداردهای بستر
- ◀ خلا قانونی برای تبادل سرویس
- ◀ عدم همکاری برخی از دستگاه ها در انتقال اطلاعات به دلیل محرمانگی
- ◀ - عدم وجود منابع انسانی متخصص در این حوزه
- ◀ - تفاوت معنادر استفاده از ابزارهای تکنولوژی و فناوری ذینفعان

گام‌های آتی برای بهبود و رفع موانع پیشرفت عملیاتی

- ◀ پروژه مذکور در چارچوب اقتصاد مقاومتی برای سال ۱۳۹۶ تعریف نشده است، با این وجود گام‌های آتی برای بهبود و رفع مشکلات پیشرفت عملیاتی به شرح ذیل می باشد:
- ◀ ابلاغ الزامات قانونی به منظور استفاده از بستر تبادل اطلاعات اقتصادی کشور
- ◀ ارایه استانداردها و پروتکل های فنی مرتبط با سامانه عملیاتی شرکت مجری و شفاف سازی عملیات صورت گرفته
- ◀ برنامه ریزی برای توانمند سازی سرمایه انسانی
- ◀ درونی سازی پروژه و انتقال دانش به بدنه دولت و وزارت امور اقتصادی و دارایی

ماموریت های ویژه تعیین شده توسط ستاد فرماندهی

ستاد فرماندهی در طول سال های گذشته ماموریت های ویژه ای را به وزارت امور اقتصادی و دارایی واگذار کرده است از جمله تبیین مفهوم برون گرایی اقتصاد و تعیین جایگاه و نقش نهادهای عمومی غیردولتی در اقتصاد ایران و تدوین بسته حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی در چارچوب برنامه ملی پیشبرد برون گرایی اقتصاد مقاومتی و تحقق اهداف توسعه صادرات غیرنفتی سال ۱۳۹۵. در ادامه به تشریح دستاورد یکی از این ماموریت های ویژه پرداخته خواهد شد.

بسته حمایت از صادرات غیر نفتی در وزارت امور اقتصادی و دارایی با حضور دیگر دستگاه‌های

عضو کارگروه، تهیه و به دبیرخانه ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی ارسال شد که پس از تصویب توسط ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی، از سوی معاون اول محترم رئیس جمهور طی نامه شماره ۲۶۰۹۱ مورخ ۱۳۹۵/۳/۴ به کلیه دستگاه‌ها ابلاغ گردید. در این بسته، حمایت‌های مختلفی به منظور حمایت از صادرات غیرنفتی مورد نظر قرار گرفته است که از آن جمله؛ اعطای تسهیلات به صادرات کالاها و خدمات فنی و مهندسی، پرداخت کمک هزینه به فعالیت‌های صادراتی از قبیل حضور در نمایشگاه‌های خارجی، ثبت نشان تجاری، کمک هزینه حمل و نقل، اعطای جوایز صادراتی و حمایت‌های گمرکی و زیرساختی نظیر تسهیل در صدور مجوز می‌باشد.

علاوه بر این، برای تحقق اهداف بسته حمایت از صادرات غیر نفتی، منابع مالی متنوعی در نظر گرفته شده است که می‌توان به برخی از موارد به شرح ذیل اشاره نمود:

منابع صندوق توسعه ملی؛ در این چارچوب پیش‌بینی شد تا مبلغ بیست هزار میلیارد ریال از محل منابع صندوق توسعه ملی برای یک دوره یک‌ساله در بانک‌های عامل سپرده‌گذاری شده تا از طریق آن‌ها تسهیلات مورد نیاز بنگاه‌های صادراتی در بخش صنعت و معدن با نرخ ۱۶ درصد و در بخش کشاورزی و صنایع دانش‌بنیان با نرخ ۱۴ درصد پرداخت گردد.

منابع بانکی؛ در این چارچوب پیش‌بینی شد تا بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با ابلاغ دستورالعملی (ارشادی) در خصوص پرداخت تسهیلات به بنگاه‌های صادراتی با نرخ مصوب توسط بانک‌های عامل اقدام نماید.

منابع بودجه‌ای؛ در راستای پرداخت تسهیلات با نرخ پایین‌تر به بنگاه‌های صادراتی پیش‌بینی شده است تا یارانه سود تسهیلات در قالب بودجه سالانه پیش‌بینی و پرداخت شود.

با توجه به حمایت‌های پیش‌بینی شده در بسته حمایت از صادرات غیرنفتی، خلاصه عملکرد این بسته در سال ۱۳۹۵ در جدول زیر ارائه شده است:

جدول ۱۹. خلاصه عملکرد بسته حمایت از صادرات کالا و خدمات

محور حمایتی	محل تامین	مبلغ پیش بینی شده	تحقق یافته
سپرده گذاری ارزی بابت اعتبار خریدار	صندوق توسعه ملی	۱ میلیارد دلار قابل افزایش به ۲ میلیارد دلار	تصویب مبلغ یک میلیارد دلار در هیات عامل صندوق
سپرده گذاری ریالی (تسهیلات صادراتی)	صندوق توسعه ملی	۲۰ هزار میلیارد ریال	جذب ۲۷۶۴ میلیارد ریال
تسهیلات صادراتی با نرخ ترجیحی	منابع بانکی	بدون سقف	پرداخت ۳۸۴۳۳ میلیارد ریال تسهیلات ارزی و ریالی تا پایان دی ماه توسط بانک توسعه صادرات
اعطای جوایز صادراتی مربوط به صادرات غیر نفتی و غیر پتروشیمی	جدول شماره ۹ قانون بودجه سال ۱۳۹۵	۳۰۰۰ میلیارد ریال	۲۷۰۰ میلیارد ریال ابلاغ شده که مبلغ ۹۰۰ میلیارد ریال تخصیص یافته است. تا پایان بهمن ماه مبلغ ۴۰۰ میلیارد ریال در اختیار سازمان توسعه تجارت قرار گرفته است.
مشوق ها و زیر ساخت های صادراتی	اعتبار هدفمندی یارانه ها	۵۰۰۰ میلیارد ریال (براساس آیین نامه هدفمندی مبلغ ۶۵۹۶ میلیارد ریال پیش بینی شده است)	ابلاغ و تخصیصی انجام نشده است.
یارانه سود تسهیلات واحد های تولیدی صادراتی	جدول شماره ۹ قانون بودجه سال ۱۳۹۵	۱۰۰۰ میلیارد ریال	۹۰۰ میلیارد ریال ابلاغ شده که مبلغ ۳۰۰ میلیارد ریال تخصیص یافته است. تا پایان بهمن ماه مبلغ ۱۰۰ میلیارد ریال در اختیار سازمان توسعه تجارت قرار گرفته است.

با عنایت به حمایت های صورت گرفته از صادرات غیرنفتی در سال ۱۳۹۵، میزان قطعی صادرات این کالاها (به استثنای نفت خام، نفت کوره و نفت سفید و همچنین بدون صادرات از محل تجارت چمدانی) بالغ بر ۱۲۹۶۴۸ هزارتن و به ارزش ۴۳۹۳۰ میلیون دلار بوده که در مقایسه با سال ۱۳۹۴ به لحاظ وزنی ۳۸ درصد و به لحاظ ارزشی ۳/۵۴ درصد افزایش داشته است. همچنین در سال ۱۳۹۵ تراز تجاری کشور مثبت ۲۴۶ میلیون دلار بوده که عملکرد مطلوبی را در تجارت خارجی کشور نشان می دهد.

تکالیف وزارت امور اقتصادی و دارایی در سال ۱۳۹۶

با عنایت به نامگذاری سال ۱۳۹۶ به عنوان سال اقتصاد مقاومتی: تولید و اشتغال، ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در سال مورد نظر، علاوه بر پروژه‌های اولویت دار اقتصاد مقاومتی و ابلاغ آن به دستگاه‌ها، بسته‌های رونق تولید و اشتغال را نیز مورد تصویب قرار دارد. تعداد برنامه‌های اجرایی مرتبط با وظایف وزارت امور اقتصادی و دارایی در بسته‌های رونق تولید و اشتغال ۱۵ برنامه اجرایی به شرح جدول زیر می‌باشد.

جدول ۲۰. برنامه‌های اجرایی بسته‌های رونق تولید و اشتغال

مسئول	عنوان برنامه اجرایی	بسته اجرایی
سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران	جلب پانزده میلیارد دلار سرمایه‌گذاری خارجی	تأمین مالی و سرمایه‌گذاری
	ایجاد پنجره واحد روان سازی سرمایه‌گذاری	جذب و تعمیق تکنولوژی
	افزایش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به منظور گسترش بهره‌وری دانش بنیان حوزه‌هایی که قابلیت جذب بالا دارند	تجارت خارجی (توسعه صادرات غیرنفتی و مدیریت هدفمند واردات)
	شفاف‌سازی و ایجاد پیش‌آگاهی نسبت به سیاست‌ها و مقررات مرتبط با انجام سرمایه‌گذاری	تأمین مالی و سرمایه‌گذاری
گمرک جمهوری اسلامی ایران	اعمال مدیریت یکپارچه گمرکی در کلیه مبادی گمرکی	تأمین مالی و سرمایه‌گذاری
	تجهیز و روزآمدسازی اماکن گمرکی با استفاده از ابزارهای پیشرفته کنترلی و فناوری نوین	
	توسعه پنجره واحد الکترونیکی گمرکی و سامانه جامع گمرکی و استقرار سامانه هوشمند مدیریت ریسک	
بیمه مرکزی ج.ا.ایران	ارتقای نقش اقتصادی بیمه در تأمین رفاه و امنیت مردم و افزایش ضریب نفوذ بیمه	تأمین مالی و سرمایه‌گذاری

معاونت امور بانکی، بیمه	طراحی و پیاده سازی سامانه یکپارچه اطلاعات شرکت‌های دولتی	ارتقاء توان تولید ملی
سازمان بورس و اوراق بهادار	توسعه بازار سرمایه و افزایش سهم آن در تامین مالی کشور	تامین مالی و سرمایه گذاری
	جذب سرمایه های خارجی برای خرید سهام شرکت‌های مشمول واگذاری	
	تسهیل فرایند جذب منابع مالی خارجی (سرمایه گذاری خارجی) از طریق بازار سرمایه ایران	
	بستر سازی برای دریافت اطلاعات نهادهای عمومی غیردولتی و تشویق به حضور شرکت‌های زیرمجموعه آنها در بازار سرمایه	
معاونت امور اقتصادی	سهولت دسترسی و تنوع بخشی به ابزارهای تامین مالی کسب و کارهای خرد، کوچک و متوسط	تجارت خارجی
معاونت امور اقتصادی	گسترش تعاملات اقتصادی بین‌المللی	

همچنین پروژه اولویت‌دار اقتصاد مقاومتی وزارت امور اقتصادی و دارایی در سال ۱۳۹۶ تعداد ۱۳ مورد می‌باشد که از این تعداد ۳ مورد مربوط به معاونت نظارت مالی و خزانه‌داری کل کشور، ۲ مورد مربوط به سازمان امور مالیاتی کشور، ۱ مورد مربوط به سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران، ۲ مورد مربوط به سازمان خصوصی‌سازی، ۲ مورد مربوط به بیمه مرکزی ج.ا.ایران، یک مورد مربوط به معاونت امور بانکی، بیمه و شرکت‌های دولتی و ۲ مورد مربوط به معاونت امور اقتصادی است.

جدول ۲۱. پروژه های اولویت دار وزارت امور اقتصادی و دارایی در سال ۱۳۹۶

ردیف	عنوان پروژه	معاونت/سازمان مسئول
۱	طراحی و استقرار خزانه داری الکترونیکی	معاونت نظارت مالی و خزانه دار کل کشور
۲	مولدسازی و مدیریت دارایی های دولت	معاونت نظارت مالی و خزانه دار کل کشور
۳	توسعه و استقرار نظام جامع مدیریت بدهی ها و تعهدات عمومی دولت	معاونت نظارت مالی و خزانه دار کل کشور
۴	پایاده سازی کامل مالیات بر ارزش افزوده	سازمان امور مالیاتی کشور
۵	پایاده سازی طرح جامع مالیاتی	سازمان امور مالیاتی کشور
۶	معرفی ظرفیت ها و فرصت های متقابل اقتصادی و سرمایه گذاری ایران و خارج برای جلب مشارکت فعالان خارجی و داخلی	سازمان سرمایه گذاری و کمک های اقتصادی و فنی ایران
۷	تکمیل فرآیند واگذاری سهام بنگاه های مشمول واگذاری (بنگاه های باقی مانده گروه ۱ و ۲)	سازمان خصوصی سازی
۸	شناسایی و احصاء و واگذاری اموال مازاد، سهام و دارایی های شرکت های خارج از گروه های ۱ و ۲ و دستگاه های اجرایی	سازمان خصوصی سازی
۹	استقرار کامل سنهاب (سامانه نظارت و هدایت الکترونیکی بیمه)	بیمه مرکزی ج.ا.ایران
۱۰	توانمندسازی صنعت بیمه کشور	بیمه مرکزی ج.ا.ایران
۱۱	پایاده سازی و توسعه سامانه های هوشمند مبارزه با پولشویی در گستره کلیه اشخاص حقوقی و حقیقی مشمول قانون	معاونت امور بانکی، بیمه و شرکت های دولتی
۱۲	عملیاتی کردن مقررات و بهبود ۱۰ پله ای رتبه کشور در سهولت کسب و کار	معاونت امور اقتصادی
۱۳	طراحی سازوکارهای بهبود شاخص های رقابت پذیری اقتصاد ایران	معاونت امور اقتصادی

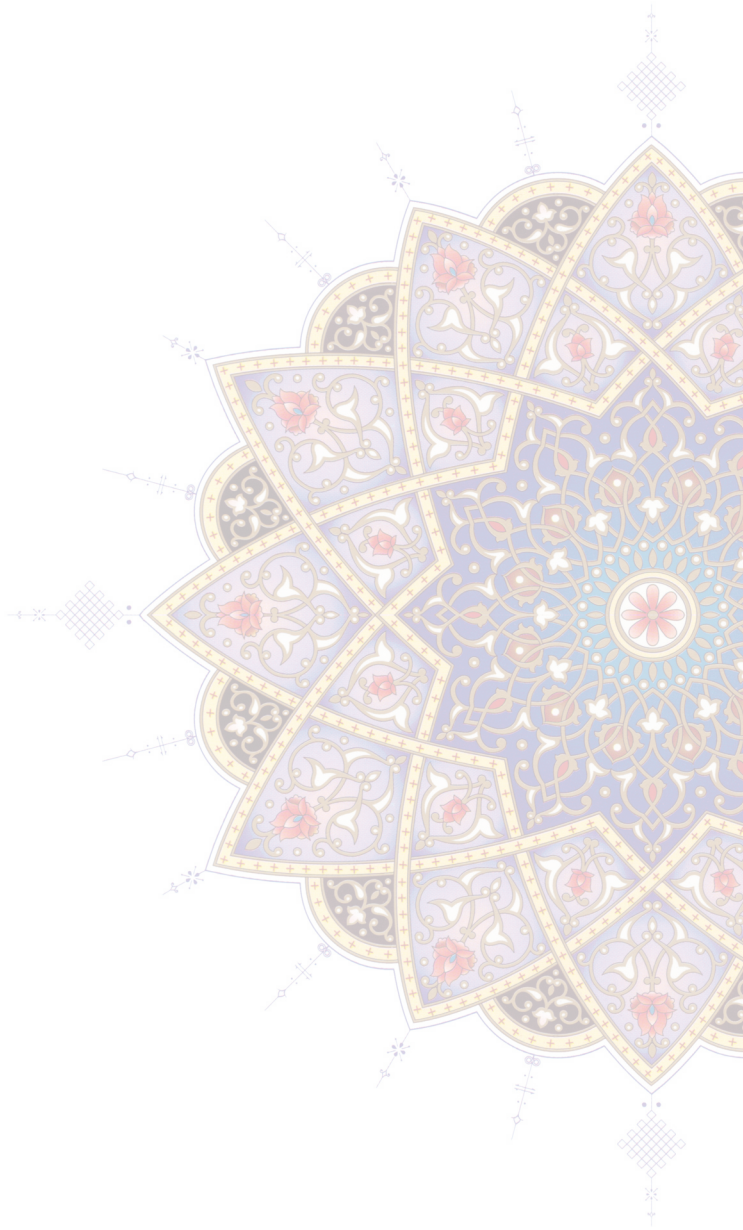

فصل پنجم

پیشرفت ایران در شاخص های جهانی

پیرامون عملکرد اقتصاد و دستاوردهای
وزارت امور اقتصادی و دارایی در دولت یازدهم

گشایش

کنار هم قرار دادن ارزیابی اقتصاد ملی از درون با ارزیابی آن از برون که توسط نهادهای بین‌المللی در سطح جهانی صورت می‌گیرد، می‌تواند تحلیل روشن‌تری از عملکرد اقتصاد ملی و کشور را به نمایش بگذارد. ارزیابی‌های دیگران هر چند می‌تواند سوگیری‌هایی داشته باشد و بعضاً تصویری مغرضانه از اقتصاد ملی را ارائه دهد، ولی توجه به نگاه‌های بیرونی به ویژه روند جایگاه بین‌المللی کشور در کنار کشورها و رقبای منطقه‌ای می‌تواند تصویری گویاتر را از پیشرفت کشور ارائه دهد. ارزیابی اقتصاد ملی مبتنی بر شاخص‌های مختلف ترکیبی شناخته شده در سطح جهانی که از سوی مراجع مختلف ارائه می‌شود، در سال‌های اخیر نشانگر بهبود جدی وضعیت کشور در حوزه‌های مختلف اقتصادی است. شاخص‌های مذکور به صورت اجمالی در جدول (۱) به نمایش گذاشته شده است. همان‌گونه که مشخص است ایران در طول سال‌های ۲۰۱۳ میلادی (۱۳۹۲) لغایت ۲۰۱۷ میلادی (۱۳۹۶) از ۱۰ شاخص مورد بررسی در ۸ شاخص بهبود داشته است.

بر اساس گزارشات منابع مختلف بین‌المللی، همچنان جایگاه و نمره‌ی نوآوری ایران در حال افزایش است. به نحوی که نسبت طبق آخرین گزارشات، ایران در میان کشورهای آسیای جنوبی و مرکزی، قزاقستان را پشت سر گذاشته و به جایگاه دوم منطقه رسیده است. همچنین ایران با نسبت کارایی نوآوری ۰٫۸ جایگاه شانزدهم جهان را به دست آورده است. همچنین ریسک اعتباری-تجاری این کشور تا ابتدای نوامبر ۲۰۱۷ میلادی همانند گزارش قبلی ۶ است. در شاخص رقابت‌پذیری جهانی اگرچه نمره‌ی ایران اندکی افزایش یافته اما جایگاه آن نسبت به قبل افت بیشتری را تجربه کرده است.

جدول ۱. خلاصه تغییرات جایگاه و رتبه‌ی ایران در شاخص‌های اقتصادی بین‌المللی

#	شاخص	منبع	جایگاه ۲۰۱۳ میلادی (۱۳۹۲)		جایگاه ۲۰۱۷ میلادی (۱۳۹۶)		تغییر (پهلو)	
			رتبه	جایگاه	رتبه	جایگاه	رتبه	جایگاه
۱	نواوری جهانی	WIPO	۳۷,۳	۱۱۳	۳۲,۱	۷۵	+۳۸	+۱۷,۵۸
۲	سهولت کسب و کار	بانک جهانی	۵۸,۸۱	۱۵۲	۵۷,۲۶	۱۲۰	+۳۳	+۲,۶۴
۳	ریسک اعتباری - تجاری	سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (OECD)	۷	۱۱۹	۶	۹۶	+۳۳	+۱,۱۴,۲۹
۴	آزادی اقتصادی	بنیاد هریتج	۴۰,۳	۱۷۳	۵۰,۵	۱۵۵	+۱۸	+۲,۵,۳۱
۵	عملکرد لجستیکی	بانک جهانی	۲,۴۹	۱۱۲	۲,۶۰	۹۶	+۱۶	+۱,۴,۴۲
۶	فلاکت اقتصادی	بر پایه‌ی آمار IMF	۴۵,۱۷	۳	۱۸,۶۴	۱۸	+۱۵	+۵,۸,۷۳
۷	کارآفرینی و توسعه	مؤسسه‌ی کارآفرینی و توسعه	۳۴,۲	۱۰۰	۳۲,۱	۸۵	+۱۵	-۱,۸,۶۸
۸	ادراک فساد	سازمان شفافیت بین‌الملل	۲۵	۱۴۴	۲۹	۱۳۱	+۱۳	+۱,۶,۰۰
۹	حقوق مالکیت	اتحادیه‌ی حقوق مالکیت	۴,۳	۱۱۱	۴,۲	۱۰۱	+۱۰	-۱,۶,۳۳
۱۰	رقابت‌پذیری جهانی	مجمع جهانی اقتصاد	۴,۲۲	۶۶	۴,۱۲	۷۶	-۱۰	-۱,۶,۳۷

در ادامه تحولات هر یک از این شاخص‌ها به اختصار توضیح داده می‌شود.

تداوم صعود ایران در شاخص نوآوری

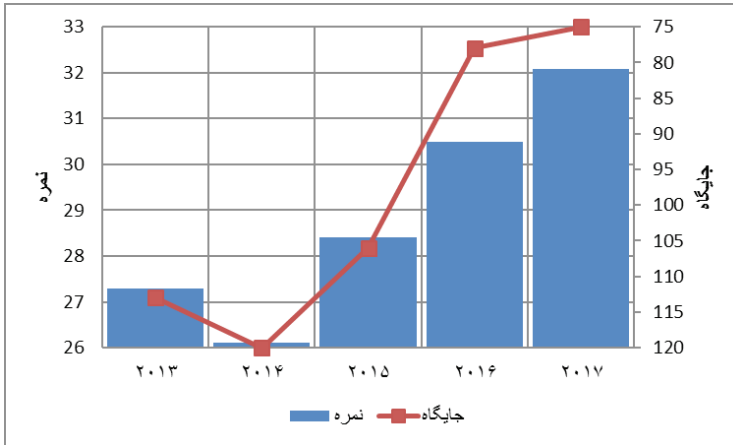
بررسی گزارش شاخص جهانی نوآوری نشان‌دهنده‌ی آن است که ایران با ارتقای ۳۸ پله‌ای نسبت به سال ۱۳۹۲ به جایگاه ۷۵ صعود کرده و در گروه کشورهای آسیای مرکزی و جنوبی (CSA) قزاقستان را پشت سر گذاشته و بعد از هند در جایگاه دوم قرار گرفته است. بهترین جایگاه جهانی ایران در زیرشاخص نسبت کارآیی نوآوری^۱ بوده که با کسب مقدار ۰٫۸ جایگاه ۱۶ جهانی را به دست آورده است.

گزارش شاخص جهانی نوآوری نگاهی به سیاست‌های مؤثر نوآورانه برای توسعه دارد و راه‌های جدیدی را نمایان می‌کند که سیاست‌گذاران اقتصادهای نوظهور از طریق آن‌ها قادر خواهند شد تا سطح نوآوری را در کشور خود ارتقاء و توسعه‌ی ملی را از طریق گسترش محیط نوآورانه و ساختن قدرتهای محلی در بخش‌های سنتی بهبود دهند. شاخص نوآوری جهانی در گزارش ۲۰۱۷ میلادی خود روی نوآوری در سیستم غذا و کشاورزی تمرکز کرده است.

جدول ۲. وضعیت ایران در شاخص جهانی نوآوری

۲۰۱۷ میلادی (۱۳۹۶)		۲۰۱۳ میلادی (۱۳۹۲)		سال
جایگاه	نمره	جایگاه	نمره	وضعیت ایران
۷۵	۳۲۰۹	۱۱۳	۲۷۰۳	

این نسبت ستادهای نوآوری شامل: (۱) دانش و فناوری و (۲) خلاقیت را بر نهادهای (۳) زیرساخت، (۴) پیچیدگی بازار و (۵) پیچیدگی کسب‌وکار تقسیم می‌کند. نوآوری شامل (۱) نهادها، (۲) سرمایه‌ی انسانی و پژوهش، (۳) زیرساخت، (۴) پیچیدگی بازار و (۵) پیچیدگی کسب‌وکار تقسیم می‌کند.

نمودار ۱. نمره و جایگاه ایران در شاخص جهانی نوآوری

با توجه به نمودار (۱)؛ جایگاه ایران در شاخص جهانی نوآوری در سال ۲۰۱۷ میلادی (۱۳۹۶) به ۷۵ رسیده که نسبت به سال ۲۰۱۳ میلادی (۱۳۹۲) معادل ۳۸ پله بهبود یافته است. نمره‌ی ایران در شاخص جهانی نوآوری در سال ۲۰۱۷ میلادی (۱۳۹۶) نسبت به سال ۲۰۱۳ میلادی (۱۳۹۲) معادل ۱۷٫۵۵ درصد افزایش یافته است.

بهبود ۳۲ پله‌ای جایگاه جهانی سهولت کسب‌وکار ایران

سهولت کسب‌وکار از مهمترین عوامل برای رشد اقتصادی است. بدین معنا که به واسطه‌ی فضای کسب‌وکار مناسب، می‌توان به سرمایه‌گذاری امیدوار بود و رونق فعالیت‌های اقتصادی نیز بیشتر می‌شود. از همین رو در ایران نیز در چند سال گذشته بهبود فضای کسب‌وکار مورد توجه قرار گرفته است و حتی در دولت دهم لایحه‌ی بهبود فضای کسب‌وکار به مجلس برده شد.

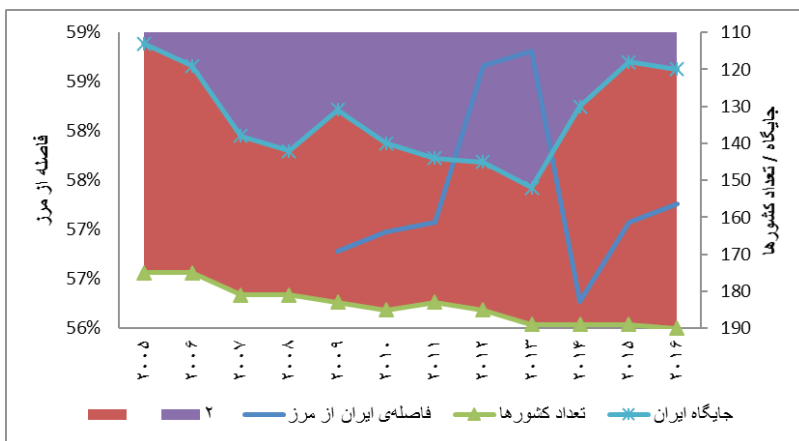
زمانی که فضای کسب‌وکار مساعد نباشد، هزینه‌هایی به تولید و فعالیت اقتصادی تحمیل می‌شود که توجیه اقتصادی پروژه‌های اقتصادی را از بین می‌برد. در شرایط کنونی هزینه‌ی مبادلات در اقتصاد ایران بسیار بالا است که باید این هزینه‌ها برای حرکت به سمت اقتصاد مردمی و خصوصی‌سازی

واقعی کاهش پیدا کنند تا محیط اقتصادی کشور به جای رانت‌جویی به سمت تولید حقیقی برود. از همین رو بهبود فضای کسب‌وکار در صدر برنامه‌های دولت قرار دارد که یکی از مهمترین راهبردهای دولت برای مردمی‌سازی و خروج اقتصاد از دام رشد پایین و جهش رشد اقتصادی است.

جدول ۳. وضعیت ایران در شاخص سهولت کسب‌وکار

۲۰۱۶ میلادی (۱۳۹۵)		۲۰۱۳ میلادی (۱۳۹۲)		سال
جایگاه	فاصله از مرز	جایگاه	فاصله از مرز ^۱	وضعیت ایران
۱۲۰	۵۷.۲۶	۱۵۲	۵۸.۸۱	

نمودار ۲. جایگاه جهانی و فاصله‌ی ایران از مرز در شاخص سهولت کسب‌وکار

با توجه به نمودار (۲)؛ رتبه‌ی فضای کسب‌وکار ایران از ۱۵۲ در سال ۲۰۱۳ میلادی (۱۳۹۲) شروع به بهبود کرده و در سال ۲۰۱۶ میلادی (۱۳۹۵) به ۱۲۰ ارتقاء یافته است. در این دوره از بهبود فضای کسب‌وکار (۲۰۱۶-۲۰۱۳ میلادی)، فاصله‌ی ایران از مرز این شاخص به کمترین حد از سال ۲۰۰۹

۱. فاصله ایران از وضعیت بهترین کشور

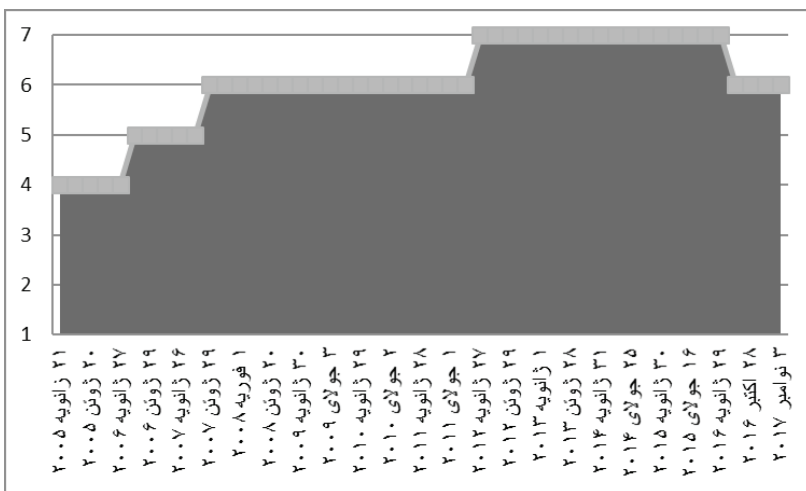
میلادی (۱۳۸۸) رسیده است و همچنین کشور به بهترین جایگاه از سال ۲۰۰۶ میلادی (۱۳۸۵) رسیده و به نزدیکی رتبه‌ی خود در سال ۲۰۰۵ میلادی (۱۳۸۴) بازگشته است. بدین ترتیب جایگاه کشور از ۱۵۲ به ۱۲۰ و فاصله‌ی آن از مرز از ۵۸۸۱،۰ به ۵۷۲۶،۰ بهبود یافته است. بهبود جایگاه در حالی محقق شده که در این مدت ۱۵ کشور به تعداد کشورهای رتبه‌بندی شده اضافه شده است.

کاهش درجه‌ی ریسک اعتباری-تجاری ایران

در سال ۲۰۱۶ میلادی درجه‌ی ریسک اعتباری-تجاری ایران بهبود پیدا کرد و کشور بعد از مدت‌ها از گروه کشورهای دارای بالاترین ریسک خارج شد. درجه‌ی ریسک تجاری-اعتباری کشورها که توسط سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه (OECD) به شکل دوره‌ای تعیین می‌شود از جهات مختلف برای اقتصاد هر کشوری حائز اهمیت است. مهم‌ترین ثمره‌ی این امر افزایش ورود سرمایه‌های خارجی است. وقتی سرمایه‌گذاران خارجی قصد دارند برای سرمایه‌گذاری وارد اقتصاد کشوری شوند در اولین گام به گزارش‌های منتشره از سوی سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی و مؤسسات رتبه‌بندی معتبر جهانی برای اطلاع از درجه‌ی ریسک اعتباری و تجاری آن کشور مراجعه می‌کنند. هر اندازه درجه‌ی ریسک آن کشور پایین باشد به همان میزان اعتماد سرمایه‌گذاران خارجی نیز برای انجام سرمایه‌گذاری‌های بیشتر در آن کشور افزایش می‌یابد. در مجموع ریسک تجاری-اعتباری ۷ درجه دارد که ایران توانست یک درجه خود را بهبود دهد. فایده‌ی دیگر بهبود درجه‌ی ریسک تجاری و اعتباری در تأمین مالی اقتصاد است. یعنی بهبود درجه‌ی کشورها و کاهش ریسک اعتباری کمک می‌کند که دولت با هزینه‌ی کمتری تأمین مالی اقتصاد را انجام دهد، چرا که با نرخ سود کمتری می‌تواند تسهیلات بگیرد. حتی بنگاه‌ها و بانک‌های کشور نیز می‌توانند به منابع ارزان‌تری دسترسی داشته باشند.

جدول ۴. وضعیت ایران در ریسک اعتباری-تجاری

سال		۲۰۱۳ میلادی (۱۳۹۲)		۲۰۱۷ میلادی (۱۳۹۶)	
وضعیت ایران	درجه	۷	۱۱۹	۶	جایگاه
	جایگاه	۹۶			

نمودار ۳. ریسک اعتباری-تجاری ایران

بر اساس نمودار (۳)؛ از ابتدای سال ۲۰۰۶ میلادی (۱۳۸۵) ریسک اعتباری و تجاری ایران از ۴ شروع به افزایش کرده و در ابتدای سال ۲۰۱۲ میلادی (۱۳۹۱) به بالاترین سطح (درجه ۷) رسید. در سال ۲۰۱۶ میلادی (۱۳۹۵) ریسک اعتباری و تجاری ایران با یک درجه بهبود از ۷ به ۶ کاهش یافت. تا نوامبر ۲۰۱۷ میلادی ریسک اعتباری و تجاری ایران همچنان ۶ است و جایگاه ایران ۲۳ پله نسبت به مرداد ۱۳۹۲ بهتر است.

جهد ۱۸ پله‌ای جایگاه ایران در شاخص آزادی اقتصادی

بنیاد هریتیج طبق روال هر سال رتبه‌بندی جدیدی را از آزادی اقتصادهای جهان منتشر کرده است. بر این اساس، در گزارش ۲۰۱۷ ایران توانسته از میان ۱۸۰ کشور در رتبه ۱۵۵ قرار گیرد و این در حالی است که سال گذشته ایران رتبه ۱۷۱ را کسب کرده بود. بنابراین امسال شاهد ارتقای ۱۶ پله‌ای ایران در شاخص آزادی اقتصادی هستیم. بدین ترتیب پس از صعود ۱۷ پله‌ای امارات، دومین

کشور دارای بالاترین بهبود در میان کشورهای حوزه خلیج فارس محسوب می‌شود. بر این اساس، نمره‌ی ایران در سال ۲۰۱۵ میلادی ۴۳،۵ از ۱۰۰ بوده که در سال ۲۰۱۶ میلادی افزایشی قابل توجه داشته و به ۵۰،۵ رسیده است. سال ۲۰۱۵ میلادی نیز نسبت به سال پیش از آن نمره‌ی ایران، ۱،۷ واحد بهبود یافته بود اما رتبه‌ی ایران در همان رتبه ۱۷۱ ثابت مانده بود.

در آخرین گزارش، برای اندازه‌گیری آزادی اقتصادی از ۱۲ عامل کمی و کیفی استفاده شده است که در ۴ گروه اصلی دسته‌بندی شده‌اند. این گروه‌ها و زیرشاخص‌های آنها عبارتند از: ۱. حاکمیت قانون (حقوق مالکیت، یکپارچگی دولت و کارایی قضایی)؛ ۲. اندازه‌ی دولت (مخارج دولت، بار مالیاتی، سلامت بودجه)؛ ۳. کارایی مقررات (آزادی کسب‌وکار، آزادی نیروی کار و آزادی پولی)؛ و ۴. آزادی بازارها (آزادی تجاری، آزادی سرمایه‌گذاری و آزادی مالی). در سال گذشته ۱۰ زیرشاخص مورد ارزیابی قرار گرفته بود که امسال به ۱۲ زیرشاخص افزایش یافته است. دو عاملی که در ارزیابی شاخص آزادی اقتصادی به ۱۰ عامل سال گذشته اضافه شده‌اند، عبارتند از: کارایی نظام قضایی و سلامت بودجه‌ی دولت. برای هر یک از این زیرشاخص‌ها حداکثر نمره‌ی ۱۰۰ در نظر گرفته شده است.

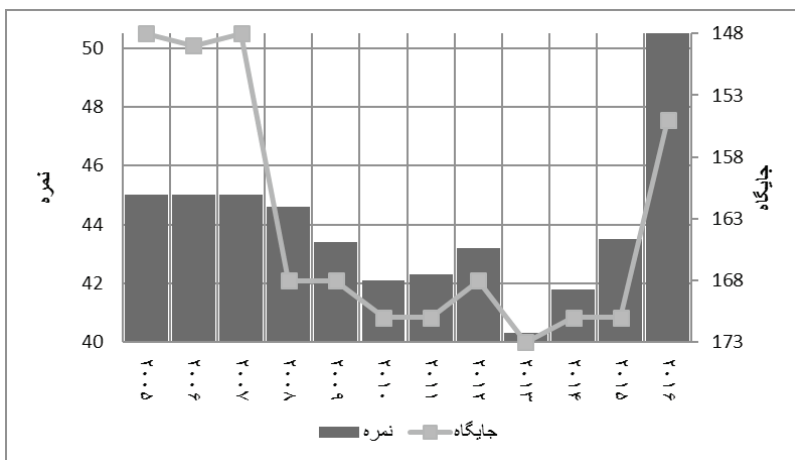
نمره‌ی ایران در حاکمیت قانون بر پایه وضعیت کشور در سه زیرشاخص تعیین شده است: (۱) حقوق مالکیت: نمره‌ی ایران در این زیرشاخص در سال ۲۰۱۵ میلادی ۱۰ بوده است اما در سال ۲۰۱۶ میلادی این نمره به ۳۲،۴ جهش یافته است. (۲) یکپارچگی دولت: در سال ۲۰۱۶ میلادی نمره‌ی ایران در این زیرشاخص از ۲۷ در سال گذشته به ۲۹،۶ رسیده است. (۳) کارایی قضایی: نمره‌ی ایران در این زیرشاخص که برای نخستین بار معرفی شده ۳۶ اعلام شده است. در معیار اندازه‌ی دولت سه عامل مورد بررسی قرار گرفته‌اند: (۱) مخارج دولت: نمره‌ی ایران در این معیار در سال ۲۰۱۵ میلادی ۹۳،۲ بوده که در سال ۲۰۱۶ میلادی به ۹۲،۷ کاهش یافته است. (۲) بار مالیاتی: نمره‌ی ایران در این بخش در سال ۲۰۱۵ میلادی ۸۱،۲ بوده که در سال ۲۰۱۶ میلادی به ۸۱،۱ رسیده است. (۳) سلامت مالی: این نمره که برای نخستین بار معرفی شده برای ایران ۹۴،۹ اعلام شده است. در معیار کارایی قوانین سه زیر شاخص مورد بررسی قرار گرفته است: (۱) آزادی کسب‌وکار: نمره‌ی ایران در این زیرشاخص در سال ۲۰۱۵ میلادی ۵۹،۳ بوده که در سال ۲۰۱۶ میلادی به ۶۴،۸ افزایش یافته است. (۲) آزادی نیروی کار: نمره‌ی ایران در این زیرشاخص از ۴۹ به ۵۴،۵ افزایش یافته است. (۳) آزادی

پولی: نمره‌ی ایران در این زیرشاخص از ۵۰٫۶ به ۵۵٫۵ افزایش یافته است. در معیار آزادی بازارها سه عامل مورد بررسی قرار گرفته است: (۱) آزادی تجاری: نمره‌ی ایران در این زیرشاخص از ۵۴٫۶ به ۵۴٫۵ رسیده است. (۲) آزادی سرمایه‌گذاری: نمره‌ی ایران در این زیرشاخص از سال ۲۰۰۹ میلادی به بعد ثبت نشده است. در آن سال نمره‌ی ایران ۱۰ بوده است. (۳) آزادی مالی: در این زیرشاخص ایران از سال ۱۹۹۵ میلادی به بعد هر ساله نمره‌ی ۱۰ را کسب کرده است.

جدول ۵. وضعیت ایران در شاخص آزادی اقتصادی

۲۰۱۶ میلادی (۱۳۹۵)		۲۰۱۳ (۱۳۹۲)		سال
نمره	جایگاه	نمره	جایگاه	وضعیت ایران
۵۰٫۵	۱۵۵	۴۰٫۳	۱۷۳	

نمودار ۴. نمره و جایگاه جهانی ایران در شاخص آزادی اقتصادی

بر اساس نمودار (۴)؛ نمره‌ی آزادی اقتصادی ایران در سال ۲۰۱۶ میلادی (۱۳۹۵) بیشترین نمره‌ی ایران از سال ۲۰۰۵ میلادی (۱۳۸۴) است. در سال ۲۰۱۶ میلادی (۱۳۹۵) جایگاه ایران در

شاخص آزادی اقتصادی به ۱۵۵ رسیده که بهترین رتبه از سال ۲۰۰۸ میلادی (۱۳۸۷) است. از سال ۲۰۱۳ میلادی (۱۳۹۲) تا ۲۰۱۶ میلادی (۱۳۹۵) نمره‌ی آزادی اقتصادی ایران از ۳،۴۰ به ۵،۵۰ و جایگاه آن از ۱۷۳ به ۱۵۵ بهبود یافته است.

بهبود ۱۶ پله‌ای جایگاه جهانی عملکرد لجستیکی ایران

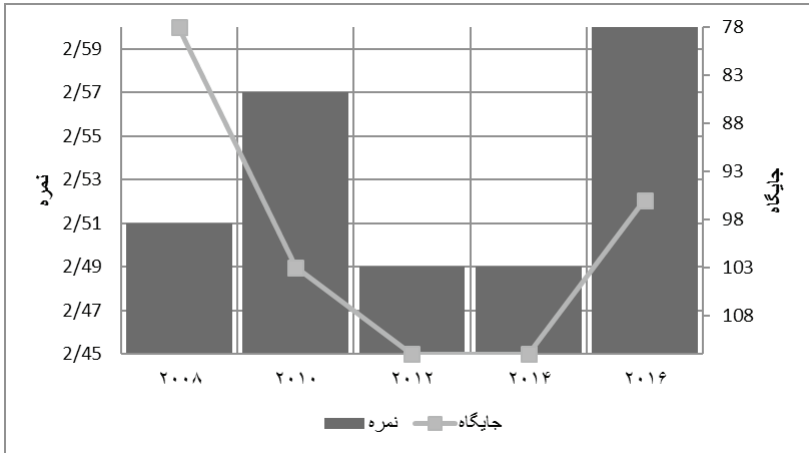
بر اساس آخرین گزارش بانک جهانی، جایگاه جمهوری اسلامی ایران در شاخص عملکرد لجستیکی با بهبود ۱۶ پله‌ای از رتبه‌ی ۱۱۲ در سال ۲۰۱۲ میلادی (۱۳۹۱) به رتبه‌ی ۹۶ در سال ۲۰۱۶ میلادی (۱۳۹۵) ارتقاء یافت. اتصال الکترونیکی بارنامه، درگاه خروج هوشمند، راه‌اندازی بزرگ‌ترین بانک اطلاعات تجارت خارجی، دریافت گواهی بازرسی از طریق سامانه‌ی جامع امور گمرکی، آغاز تبادل الکترونیکی اطلاعات میان سازمان بنادر و کشتیرانی با گمرک، آغاز به کار سامانه‌ی رصد کالاهای ترانزیتی، راه‌اندازی سامانه‌ی پیشخوان خدمات الکترونیکی، نظارت الکترونیکی در گمرک و کیف پول الکترونیکی، ۹ قابلیت ویژه‌ی سامانه جامع الکترونیک گمرک است که نیاز به مراجعه حضوری را کاهش می‌دهد.

جدول ۶. وضعیت ایران در شاخص عملکرد لجستیکی

۲۰۱۶ میلادی (۱۳۹۵)		۲۰۱۲ میلادی* (۱۳۹۱)		سال
جایگاه	نمره	جایگاه	نمره	وضعیت ایران
۹۶	۲،۶۰	۱۱۲	۲،۴۹	

* توضیح: گزارش عملکرد لجستیکی در سال ۲۰۱۳ میلادی منتشر نشده و به جای آن از اطلاعات موجود در گزارش سال ۲۰۱۲ میلادی استفاده شده است.

توضیح: گزارش عملکرد لجستیکی در سال‌های ۲۰۱۴ و ۲۰۰۸ میلادی منتشر نشده و به جای آن به ترتیب از اطلاعات موجود در گزارش سال‌های ۲۰۱۲ و ۲۰۰۷ میلادی استفاده شده است.

نمودار ۵. جایگاه جهانی و نمره‌ی ایران در شاخص عملکرد لجستیکی

بر اساس نمودار (۵)؛ جایگاه ایران در شاخص عملکرد لجستیکی در سال ۲۰۱۶ میلادی (۱۳۹۵) به ۹۶ بهبود یافته که بهترین رتبه از سال ۲۰۱۰ میلادی (۱۳۸۹) است. نمره‌ی ایران در شاخص عملکرد لجستیکی در سال ۲۰۱۶ میلادی (۱۳۹۵) به ۲۶ رسیده که بیشترین نمره‌ی کشور در این شاخص است و نسبت به نمره در سال ۲۰۱۲ میلادی (۱۳۹۱) معادل ۴,۴۲ درصد بهبود را نشان می‌دهد.

کاهش فلاکت اقتصادی و بهبود جایگاه جهانی ایران

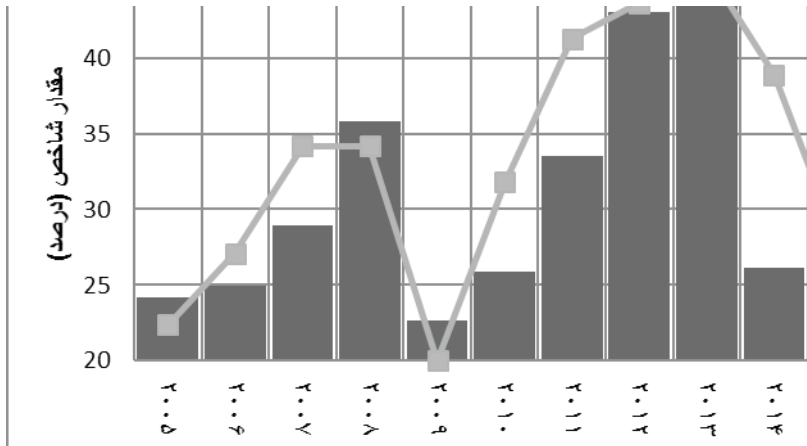
تورم و بیکاری هر دو پدیده‌های مذموم اقتصادی هستند که اولی قدرت خرید افراد دارای درآمد ثابت را کاهش داده و دومی نشان دهنده‌ی عدم استفاده‌ی بهینه از منابع اقتصادی به ویژه سرمایه‌های انسانی است که علاوه بر تأثیر منفی بر ابعاد کلان اقتصاد و جامعه، در بعد خرد هم نتایج بدی به همراه دارد. افرادی که قادر به یافتن شغلی نمی‌شوند قادر به تأمین هزینه‌های زندگی خود نیز نخواهند. تلاش دولت‌ها در سیاست‌گذاری اقتصادی، تثبیت اقتصاد و کاهش نرخ تورم و بیکاری است و

موفقیت دولت‌ها از منظر اقتصادی با توجه به این شاخص‌ها سنجیده می‌شود. با توجه به مذموم بودن هر دو پدیده‌ی بیکاری و تورم، یکی از شاخص‌هایی که می‌تواند موفقیت دولت‌ها در غلبه بر این دو پدیده را نشان دهد، شاخص فلاکت است.

شاخص فلاکت یک شاخص اقتصادی برای نشان دادن وخامت اوضاع اقتصادی یک کشور می‌باشد. این شاخص به طور ساده مجموع نرخ بیکاری و تورم در یک اقتصاد است. اعتقاد بر این است که ارتباط مستقیمی بین نرخ رشد جرم و جنایت در یک جامعه و شاخص فلاکت وجود دارد. این شاخص یک شاخص معکوس می‌باشد. یعنی هر چقدر رتبه کمتر یا امتیاز بیشتر باشد به معنی وضعیت نابسامان‌تری است.

جدول ۷. وضعیت ایران در شاخص فلاکت اقتصادی

۲۰۱۶ میلادی (۱۳۹۵)		۲۰۱۳ میلادی (۱۳۹۲)		سال
جایگاه	مقدار شاخص (درصد)	جایگاه	مقدار شاخص (درصد)	وضعیت ایران
۱۸	۱۸.۶۴	۳	۴۵.۱۷	

نمودار ۶. فلاکت و جایگاه جهانی ایران

بر اساس نمودار (۶)؛ روند کاهشی شاخص فلاکت و بهبود جایگاه جهانی ایران در این شاخص از سال ۲۰۱۴ میلادی (۱۳۹۳) آغاز شد. در سال ۲۰۱۶ میلادی (۱۳۹۵) ایران بهترین جایگاه جهانی شاخص فلاکت را از سال ۲۰۱۰ میلادی (۱۳۸۹) به دست آورد. در سال ۲۰۱۶ میلادی (۱۳۹۵) شاخص فلاکت ایران به کمترین سطح خود از سال ۲۰۰۵ میلادی (۱۳۸۴) رسید.

پانزده پله صعود در شاخص جهانی کارآفرینی و توسعه

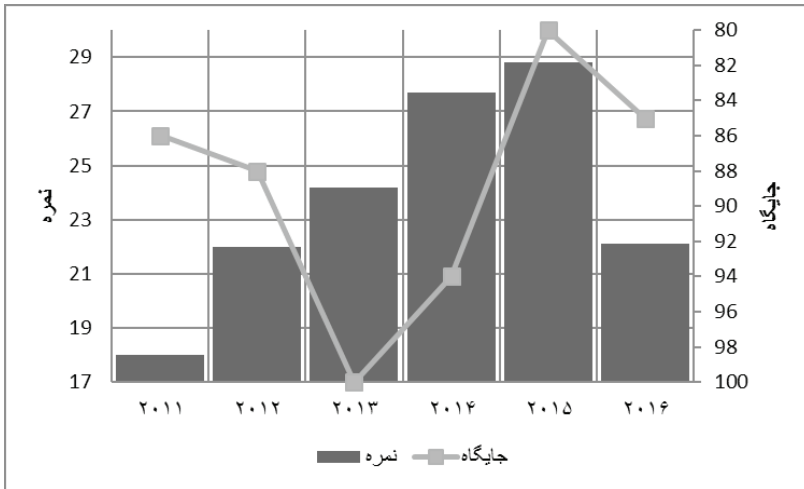
یکی از شاخص‌های مهم در حوزه‌ی کسب و کار، شاخص کارآفرینی است. این شاخص نشان از امید و مهارت کارآفرینان از یک سو و آماده بودن محیط برای کسب و کار و کارآفرینی از دیگر سو دارد. لذا بهبود وضعیت در این گزارش یک نشانه‌ی مثبت و جدی از بهبود وضعیت است. ایران در سال ۲۰۱۳ میلادی (۱۳۹۲) در جایگاه ۹۹ کارآفرینی قرار داشت که براساس آخرین آمارها در سال ۲۰۱۶ میلادی به جایگاه ۸۵ ارتقاء پیدا کرده است.

شاخص جهانی کارآفرینی و توسعه از ۱۴ جزء شامل: (۱) درک فرصت^۱، (۲) مهارت‌های راه‌اندازی^۲، (۳) عدم ترس از شکست^۳، (۴) شبکه‌سازی^۴، (۵) حمایت فرهنگی^۵، (۶) راه‌اندازی فرصت^۶، (۷) بخش فناوری^۷، (۸) منابع انسانی^۸، (۹) رقابت^۹، (۱۰) محصول جدید^{۱۰}، (۱۱) فناوری جدید^{۱۱}، (۱۲) رشد بالا^{۱۲}، (۱۳) بین‌المللی شدن^{۱۳} و (۱۴) سرمایه‌ی ریسک^{۱۴} تشکیل شده است.

1. Opportunity Perception
2. Startup Skills
3. Non-fear of Failure
4. Networking
5. Cultural Support
6. Opportunity Startup
7. Technology Sector
8. Human Resources
9. Competition
10. New Product
11. New Tech
12. High Growth
13. Internationalization
14. Risk Capital

جدول ۸. وضعیت ایران در شاخص جهانی کارآفرینی و توسعه

۲۰۱۶ میلادی (۱۳۹۵)		۲۰۱۳ میلادی (۱۳۹۲)		سال
جایگاه	نمره	جایگاه	نمره	وضعیت ایران
۸۵	۲۲.۱	۱۰۰	۲۴.۲	

نمودار ۷. جایگاه و نمره‌ی ایران در شاخص جهانی کارآفرینی و توسعه

بر اساس نمودار (۷)؛ از سال ۲۰۱۳ میلادی (۱۳۹۲) جایگاه و نمره‌ی ایران در شاخص جهانی کارآفرینی و توسعه شروع به افزایش کرده است. اما در سال ۲۰۱۶ میلادی (۱۳۹۵) نمره‌ی ایران قدری بدتر شده و به کمترین سطح ۴ سال اخیر کاهش یافته است.

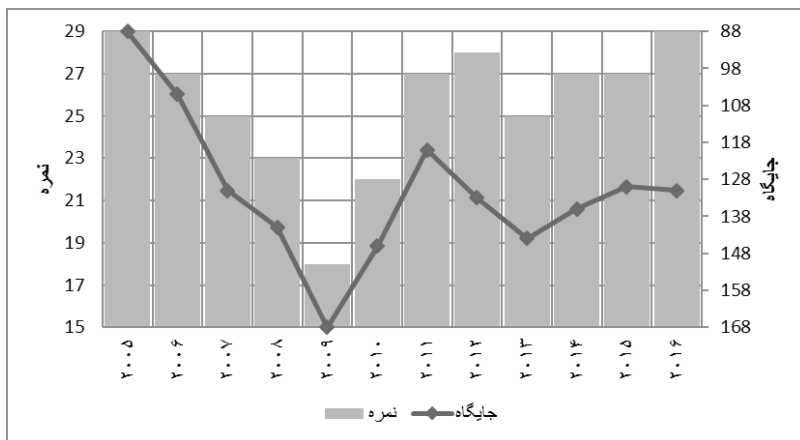
بهبود ۵ پله‌ای جایگاه جهانی ایران در شاخص ادراک فساد

سازمان بین‌المللی شفافیت در گزارشی جدید رتبه‌ی کشورهای جهان در فسادزدایی را در سال ۲۰۱۶

میلادی منتشر کرده است. در این رتبه‌بندی، ۱۷۶ کشور از لحاظ فساد مورد سنجش قرار گرفته‌اند. در حالی که شفافیت کشورهای عربی حوزه‌ی خلیج فارس به شدت تنزل یافته، نمره‌ی ایران نسبت به سال قبل ۲ واحد بهبود یافته است. سال ۲۰۱۵ میلادی ایران در میان ۱۶۸ کشور در جایگاه ۱۳۰ قرار داشت و نمره ۲۷ از ۱۰۰ را به دست آورده بود. در گزارش ۲۰۱۶ میلادی، ایران توانسته است با کسب نمره ۲۹ از ۱۰۰ در میان ۱۷۶ کشور در جایگاه ۱۳۱ قرار گیرد. در گزارش ۲۰۱۶ همچون سال‌های گذشته به هر کشور نمره‌ای در شاخص ادراک فساد اختصاص داده شده است که بین صفر (بدترین نمره به معنای بیشترین میزان فساد) و ۱۰۰ (بهترین نمره به معنای شفاف‌ترین کشور) قرار دارد.

جدول ۹. وضعیت ایران در شاخص ادراک فساد

۲۰۱۶ میلادی (۱۳۹۵)		۲۰۱۳ میلادی (۱۳۹۲)		سال
جایگاه	نمره	جایگاه	نمره	وضعیت ایران
۱۳۱	۲۹	۱۴۴	۲۵	

نمودار ۸. جایگاه جهانی و نمره‌ی ایران در شاخص ادراک فساد

با توجه به نمودار (۹)؛ جایگاه ایران در شاخص ادراک فساد از سال ۲۰۱۴ میلادی (۱۳۹۳) شروع به بهبود کرده و از ۱۴۴ به ۱۳۱ رسیده است. نمره‌ی ایران در شاخص ادراک فساد از سال ۲۰۱۴ میلادی (۱۳۹۳) شروع به افزایش کرده و توانسته از قله‌ی ۲۸ واحدی سال ۲۰۱۲ میلادی (۱۳۹۱) نیز عبور کند و به بیشترین مقدار از سال ۲۰۰۵ میلادی (۱۳۸۴) یعنی ۲۹ رسیده است.

بهبود ۱۰ پله‌ای جایگاه ایران در شاخص حقوق مالکیت بین‌الملل

حقوق مالکیت در استقرار یک فضای مساعد برای شفافیت و امنیت اقتصادی در یک کشور اساسی است. بنابراین، کشورهای توسعه‌یافته‌ی جهان اهمیت حقوق مالکیت را دریافته‌اند و حمایت خود از آن را تضمین کرده‌اند. مطالعات بین‌المللی نشان می‌دهند همبستگی مثبت و قوی بین وضعیت حقوق مالکیت در یک کشور و عملکرد اقتصادی آن کشور وجود دارد.

این شاخص سه جزء اصلی یک نظام حقوق مالکیت سالم را اندازه‌گیری می‌کند: محیط قانونی و سیاسی^۱ (LP)، حقوق مالکیت فیزیکی^۲ (PPR)، و حقوق مالکیت فکری^۳ (IPR). هر یک از این اجزاء که شاخص حقوق مالکیت را می‌سازند به اجزای کوچک‌تری تقسیم می‌شوند. LP چهار زیرمجموعه دارد: استقلال قضایی، حاکمیت قانون، ثبات سیاسی، و کنترل فساد. PPR سه زیرمجموعه دارد: حمایت از حقوق مالکیت فیزیکی، ثبت حقوق و سهولت دسترسی به وام. IPR نیز سه زیرمجموعه دارد: حمایت از حقوق مالکیت فکری، حمایت از اختراعات، و حمایت از حق نشر. بر اساس آنکه امروزه نوآوری و خلاقیت در بازار جهانی فراوان است، اقتصاد جهان به حقوق مالکیت قوی نیاز دارد.

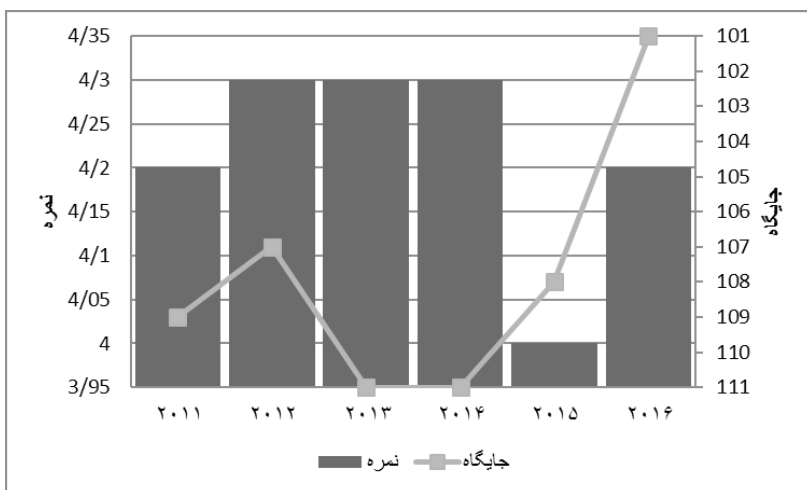
1. Legal and Political Environment
2. Physical Property Rights
3. Intellectual Property Rights

جدول ۱۰. وضعیت ایران در شاخص حقوق مالکیت بین الملل

۲۰۱۶ میلادی (۱۳۹۵)		۲۰۱۳ میلادی (۱۳۹۲)		سال
جایگاه	نمره	جایگاه	نمره	وضعیت ایران
۱۰۱	۴.۲	۱۱۱	۴.۳	

توضیح: در سال ۲۰۱۴ میلادی شاخص حقوق مالکیت برای ایران منتشر نشده که برای آن از اطلاعات سال ۲۰۱۳ میلادی استفاده شده است.

نمودار ۹. جایگاه و نمره‌ی ایران در شاخص حقوق مالکیت بین الملل

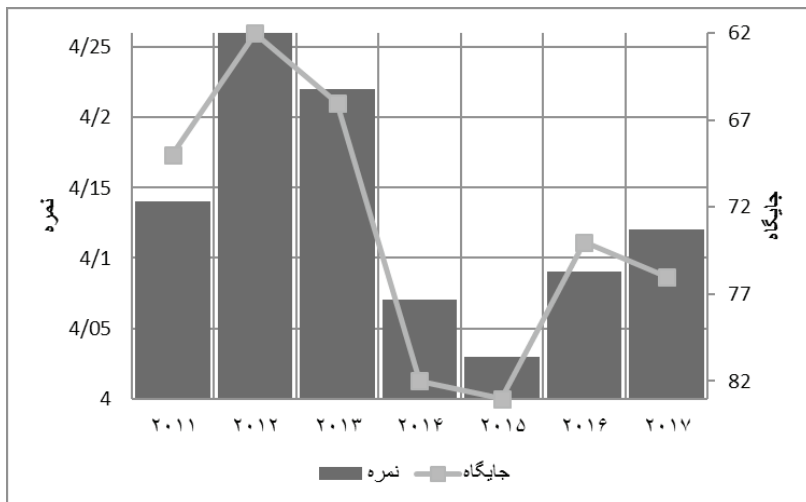
بر اساس نمودار (۱۰)؛ در سال ۲۰۱۶ میلادی (۱۳۹۵) جایگاه ایران در شاخص حقوق مالکیت بین الملل به ۱۰۱ رسیده که بهترین جایگاه در دوره‌ی مورد بررسی است و نمره‌ی ایران در شاخص حقوق مالکیت بین الملل در سال ۲۰۱۶ میلادی ۴,۲ بوده که هنوز ۰,۱ واحد از نمره‌ی سال ۲۰۱۳ میلادی (۱۳۹۲) کمتر است.

افت جایگاه جهانی رقابت‌پذیری ایران

هرساله مجمع جهانی اقتصاد گزارشی در خصوص توان رقابت‌پذیری کشورهای جهان منتشر می‌کند و در آن جایگاه کشورها برحسب این شاخص، به‌طور مقایسه‌ای مشخص می‌شود. این شاخص که از سال ۲۰۱۱ میلادی برای ایران منتشر شده، شامل ۱۲ مؤلفه است که در سه زیرشاخص طبقه‌بندی می‌شوند. این شاخص به دلیل آن که چند بعدی و چند پارامتری می‌باشد، حائز اهمیت بوده و مورد توجه سرمایه‌گذاران و تحلیلگران اقتصاد بین‌الملل است به همین جهت بهبود در آن به معنای یک سیگنال به بازیگران اقتصاد و سیاست بین‌الملل است.

جدول ۱۱. وضعیت ایران در شاخص رقابت‌پذیری جهانی

۲۰۱۷ میلادی (۱۳۹۶)		۲۰۱۳ میلادی (۱۳۹۲)		سال
جایگاه	نمره	جایگاه	نمره	وضعیت ایران
۷۶	۴,۱۲	۶۶	۴,۲۲	

نمودار ۱۰. جایگاه و نمره‌ی ایران در شاخص جهانی رقابت‌پذیری

بر اساس نمودار (۱۳)؛ جایگاه و نمره‌ی ایران در شاخص جهانی رقابت‌پذیری در سال ۲۰۱۷ میلادی (۱۳۹۶) دو پله نسبت به سال قبل کاهش داشته که همچنان بهترین عملکرد ۴ سال اخیر است، اما هنوز به قله‌ی سال ۲۰۱۲ میلادی (۱۳۹۱) برگشته است.

نشانه‌های درخشان و غیرقابل انکار پیشرفت ایران

در این گزارش ۱۰ شاخص اقتصادی و معتبر بین‌المللی مورد بررسی قرار گرفتند تا ضمن آگاهی از تحولات نهادی و رفاهی اقتصادی ایران، تغییر جایگاه و نمره‌ی کشور از نگاه ناظران بین‌المللی بین سال‌های ۲۰۱۳ میلادی (۱۳۹۲) تا ۲۰۱۷ میلادی (۱۳۹۶) مشخص شود.

نتایج نشان می‌دهد که در ۸ شاخص جایگاه بین‌المللی ایران بهبود یافته است. به نحوی که بیشترین افزایش جایگاه معادل ۳۸ پله در شاخص نوآوری جهانی بوده است که منجر به افزایش ۱۷،۵۸ درصدی امتیاز کشور در این شاخص شده است. در همین راستا، جایگاه جهانی ایران در شاخص سهولت کسب‌وکار نیز ۳۲ پله ارتقاء یافته که فاصله‌ی کشور را از مرز این شاخص ۲،۶۴ درصد کاهش داده است. همچنین ایران از گروه کشورهای با ریسک بالا خارج شده و درجه‌ی ریسک اعتباری-تجاری آن از ۷ به ۶ کاهش یافته است. جایگاه بین‌المللی کشور نیز در شاخص‌های آزادی اقتصادی، عملکرد لجستیکی، فلاکت اقتصادی و ادراک فساد به ترتیب ۱۸، ۱۶، ۱۵ و ۱۳ پله بهبود یافته که منجر به افزایش نمره‌ی ایران در این شاخص‌ها به ترتیب معادل ۲۵،۳۱، ۴،۴۲، ۵۸،۷۳ و ۱۶ درصد شده است. مجموعه‌ی این بهبود رتبه‌ها و امتیازات نشان می‌دهد که شرایط مساعدتری نسبت به گذشته برای سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی ایران فراهم شده است.

در شاخص‌های کارآفرینی و حقوق مالکیت اگرچه جایگاه جهانی ایران بهتر شده، اما امتیاز آن کاهش یافته است که نیاز به بازسازی آن را ضروری می‌نماید.

در ۲ شاخص کیفیت زندگی و شادی جایگاه ایران به ترتیب ۱۴ و ۷ پله بهبود داشته است. در شاخص کیفیت زندگی منفی ایران به مثبت تغییر کرده و در شاخص شادی نمره‌ی ایران ۱،۰۶ درصد بیشتر شده است.

در شاخص رقابت‌پذیری جایگاه جهانی ایران ۱۰ پله تنزل یافته که با کاهش ۲,۳۷ درصدی در نمره‌ی کشور همراه بوده است.

بدیهی است که کشور عزیزمان ایران در تمام شاخص‌های جهانی وضعیت رو به بهبود نداشته است اما زمانی که چند سال اخیر را از منظر شاخص‌های مختلف بین‌المللی - از جمله شاخص‌های ذکر شده در این گزارش - بررسی می‌کنیم در خواهیم یافت این تفاوت و بهبود عملکرد در شاخص‌های بین‌المللی مشهود است. اکنون جامعه بین‌المللی تصویر روشن‌تر و مثبت‌تری از ایران دارد و ایران بر مدار پیشرفت و عدالت رو به جلو در حرکت است.

سخن پایانی

پیرامون عملکرد اقتصاد و دستاوردهای
وزارت امور اقتصادی و دارایی در دولت یازدهم

اکنون که در خاتمه دولت یازدهم قرار داریم، رکود تورمی جای خود را به رونق غیر تورمی داده است. ثبات و آرامش به اقتصاد ایران بازگشته و از نوسانات شدید در بازار کالا و خدمات و ارز اثری نیست. همه این‌ها در شرایطی تحقق پیدا کرده که در بخش عمده‌ای از این دوره نه تنها تحریم‌های اقتصادی پابرجا بوده بلکه کاهش شدید درآمدهای نفتی نیز بر دشواری‌ها افزوده بود.

امروزه اقتصاد ایران به گواه محاسبات اقتصادی بر اساس ۱۳۵ زیر شاخص، مقاومتی تر شده است. بودجه دولت به وضوح اتکای کمتری به نفت دارد، واگذاری‌های انجام شده در این دوره از حالت نمایشی خارج شده و بنگاه‌های دولتی واقعاً به بخش خصوصی واگذار شده است. سهم بخش خصوصی در نظام‌های مالی (بانک، بیمه، بازار سرمایه) بیشتر شده است. در شاخص‌های بهبود محیط کسب و کار، نوآوری، کارآفرینی و حقوق مالکیت، شادی و کیفیت زندگی به گواه ناظران مستقل بین‌المللی بهبود داشته‌ایم.

عملکرد ایران در این دوره در مقایسه با سه کشور ترکیه، عربستان و روسیه نشان می‌دهد در حالی که هر سه کشور دیگر در رشد اقتصادی افت داشته‌اند، ایران رشد اقتصادی خوبی را تجربه کرده است.

دیگر نشانی از تورم آزردهنده و افسار گسیخته نیست. شاخص فلاکت افت چشمگیری داشته است. لذا به جرات می‌توان ادعا کرد که اقتصاد ایران از لبه پرتگاه خارج و در جاده پیشرفت قرار گرفته است. ماندن در جاده پیشرفت و پیشرفت شتابان نیازمند انضباط راهبردی، برنامه‌پذیری، حاکمیت قانون، تداوم اصلاحات ساختاری-نهادی و تعامل پایدار و عزت‌مدارانه با جهان است. آینده روشن است اگر در جاده پیشرفت بمانیم و قواعد پیشرفت و عدالت را رعایت کنیم.

